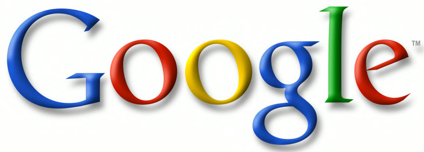
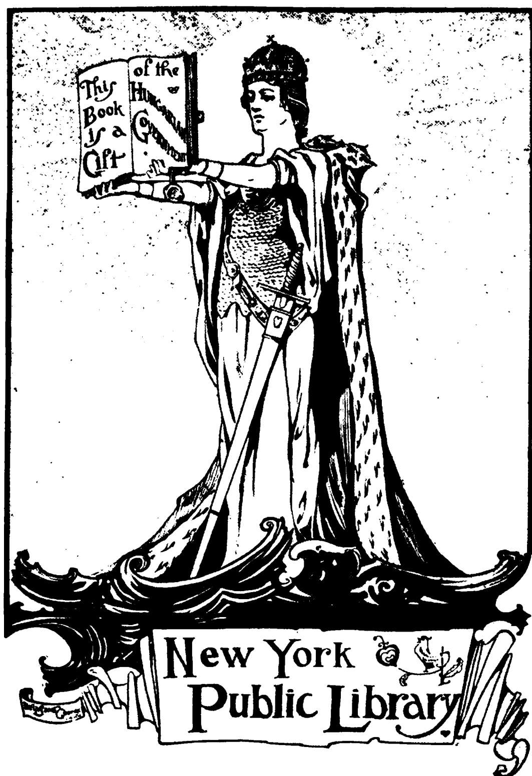

Google

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07491410 6

This Book is a Gift
of the
New York Public Library

*NCR

Hu[illegible]

Shakespeare

ARANY LÁSZLÓ ÖSSZES MŰVEI.

KÖZREBOCSÁTJA

GYULAI PÁL.

V. KÖTET.

MŰFORDITÁSOK.

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1901.

ARANY LÁSZLÓ

MŰFORDITÁSAI

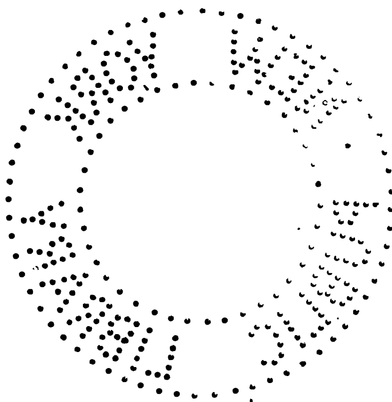
SHAKSPERE- ÉS MOLIÈREBŐL.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1901.

tr. ed. –
Anal. for Molière

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

E kötet Arany László összes drámai fordításait foglalja magában. Mindössze is négy müvet fordított: hármat Shaksperetől, egyet Molièretől s mindeniket a Kisfaludy-társaság számára. Midőn a hatvanas évek elején a társaság elhatározta Shakspere összes művei fordítását, a jelesebb írók inkább csak a legkitünőbb szinművekre vállalkoztak és Shakspere ifjúkori vagy gyöngébb színműveire alig akadt ajánlkozó. E körülmény 1865-ben felbátorítá a még alig huszonegy éves ifjút, a ki egy pár év óta szorgalmasan tanult angolul, s *A két veronai ifjú* fordításához fogott. Majd a kész művet bemutatta atyjának, a ki azt némi javítás után elfogadta.

Így fordított még Shaksperetől két művet: 1866-ban a *Tévedések játéka* s 1871-ben *Sok hűhó semmiért* czímű vígjátékokat, a melyek jóval felülmúlják első kikisérletét s a legjobb Shakspere-fordításaink közé tartoznak. Első kisérletével maga sem volt megelégedve, mégis keveset javított rajta később, midőn Shakspere összes műveinek magyar fordítása második kiadásban jelent meg Ráthnál. De annál többet javított

a más kettőn, melyeket javított szöveg szerint vesz itt is az olvasó. Valóban a két utóbbi fordítás sokkal sikerültebb. Lehet, hogy magok a művek is elősegítették a sikert, mert tartalmasabbak s több tért engednek a vidámabb részben az élcznek, humornak, szójátéknak s a komolyabb részben pedig az érzelmességnek és pathosznak.

Azonban Arany László Shakspere-fordításait felülmúlja az az egyetlen mű, a melyet Molièretől fordított: *A Tudós nők.* E művet nagyon szerette s úgy látszik, erre fordított legtöbb gondot, a mit bizonyít az a körülmény is, hogy koronként saját példányában sokat javított rajta, kivált az első fölvonáson. Igy is jelent meg második kiadásban. *(Jeles irók iskolai tára.* IX. 1894.) E javításokat a későbbiekkel együtt e kiadás pontosan felhasználta. Csak sajnálhatni, hogy Arany László többet nem fordított Molièretől. Mily élénken emeli ki e fordításában a komikai párbeszédek élét; mint eltalálja a néhol bohózat felé hajló erősb színezetet; s mennyire igyekszik visszatükrözni Molière egyszerűségét és természetességét. Mennyit várhattunk volna tőle, ha műfordítói pályáját folytatja, de fájdalom 1871 után e térről teljesen visszavonult.

Leányfalván, 1901 augusztus 28-án.

Gyulai Pál.

A KÉT VERONAI IFJÚ.

SZINMŰ ÖT FELVONÁSBAN.

IRTA

SHAKSPERE.

(1865.)

Személyek.

MILANO HERCZEGE, Silvia atyja.
VALENTIN } a két ifjú.
PROTEUS }
ANTONIO, Proteus atyja.
THURIO, Valentin hőbörtös vetélytársa.
EGLAMOUR, Silvia kisérője a szökéskor.
UGRI, Valentin tréfás inasa.
DÁRDÁS, a Proteusé.
PANTHINO, Antonio szolgája.
KORCSMÁROS, a kinél Julia megszáll.
RABLÓK, Valentinnel.
JULIA, Proteus szerelmese.
SILVIA, Valentin szerelmese.
LUCETTA, Julia szobaleánya.

Szolgák, Zenészek.

Színhely részint Verona, részint Milano és a mantuai erdők.

ELSŐ FELVONÁS.

I. SZÍN.

Nyilt tér Veronában.

Valentin és Proteus jőnek.

VALENTIN. Hagyd el, le nem beszélhetsz, Proteusom.
Otthon maradt legény süsők marad.
S ha ifjú éltedet nem tartaná
Lekötve kedvesed varázs szeme,
Útamra társul kérnélek legott,
Szétnézni a világ csudái közt,
Semhogy pulyán henyélve töltsd napod
Itthon idétlen lomhaság ölén.
De ha szeretsz: szeress, s oly boldogan,
Mint enmagam szeretném, ha szeretnék.
PROTEUS. Elmégy? Valentin, ég áldása rád!
Gondolj Proteusra messze útadon,
Ha boldogan sok ritkaságra lelsz,
S kivánj az üdvben engem részesül,
Ha jó szerencse ér; s veszély között,
Hahogy veszély viharzanék feléd,
Bizd szent könyörgésimre bánatod,
Mert én leszek könyörgőd, jó Valentin.
VALENTIN. S forgatsz szerelmes könyvet értem úgy-e?

PROTEUS. Azaz, olyat csak, melyet szeretek.
VALENTIN. Tehát a hő szerelem hűs regéjét,
Hogy' úszta át Hellespontot Leander?
PROTEUS. No akkor hő regét, hőbb szerelemről,
Mert benne bezzeg forrott hő szerelme.
VALENTIN. Igaz, neked pedig torkodra forr,
S a Hellespontot még sem úszod át.
PROTEUS. Torkomra forr?—Ne forrázz így, ne főzz le!
VALENTIN. Nem is, magad főztjét eszed.
PROTEUS. Hogyan?
VALENTIN. Szeretni, hogy kínunkon bajt vegyünk;
Bús sóhajon lenézést; húsz nehéz,
Éber, keserves éjen percznyi kéjt:
Ha nyersz, talán boldogtalan nyerés,
És vesztve, mennyi gond a nyereség!
Úgy, s így eszednek árán lészsz bolond,
Vagy a bolondság győzi meg eszed.
PROTEUS. Így azt sütöd ki, hogy bolond vagyok.
VALENTIN. Félek, kisül nálad valóban az.
PROTEUS. Te a szerelmet mondod csak bolondnak,
S én nem vagyok maga a szerelem.
VALENTIN. De ő urad, mert ím uralg fölötted,
S kit így le bír igázni egy bolond,
Bölcsek sorába nem teszed talán?
PROTEUS. De bölcsek írják, hogy mint gyenge bimbón
Maró kukacz lakik, szintily maró
Szerelem él a legnemesb eszen is.
VALENTIN. És bölcsek írják, hogy mint gyenge bimbót
Feslés előtt lemar már a kukacz,
Így rontja meg az ifjú gyenge elmét

A szerelem; lehervad bimbajában,
Elveszti frisseségét már tavaszszal,
S jövő reménye szép gyümölcseit.
De mért időzöm én, veled vitázva,
Ki a szerelmi vágynak esküvél föl?
Isten veled. A révben vár reám
Atyám, hogy onnan nézze távozásom.
PROTEUS. Én is veled megyek, kedves Valentin!
VALENTIN. Nem, jó Proteus; mi most búcsút veszünk,
Küldj majd Milánba néha hírt magadról,
Szerelmed üdviről, s mi más egyéb
Esett barátod távollétiben,
S levelimmel majd fölkereslek én is.
PROTEUS. Szerencse érjen útadon s Milánban.
VALENTIN. És téged itthon; s most az ég veled. (El.)
PROTEUS. Kitüntetést vadász ő, én szerelmet;
Hogy meghaladja, elhagyá barátit;
Én őket, enmagam, mindent hagyok.
Te, Julia, te tetted rajtam ezt,
Hogy nem tanulok és időm pazarlom,
Embert, világot, mind föl sem veszem,
Szivem borús- s beteggé lőn eszem.

Ugri jő.

UGRI. 'Csés jó napot. Nem látta ön uram?
PROTEUS. Most ment hajóra, megy Milán felé.
UGRI. No huszat egyre, hogy már messze jár,
S így én szegény eltévedt juh vagyok.
PROTEUS. Valóban a juh gyakran elbolyong,
Ha a juhász nincs a juhnyáj körül.

UGRI. Ön hát azt hiszi, hogy uram juhász, én meg birka vagyok?

PROTEUS. Azt hát.

UGRI. Akkor az én szarvam az ő szarva, akár ébren vagyok, akár alszom.

PROTEUS. Birkához illő mulya felelet.

UGRI. Ez azt teszi, hogy én birka vagyok.

PROTEUS. Azt, és hogy urad juhász.

UGRI. De ezt egy czirkumstáncziával megczáfolom.

PROTEUS. Nehéz lesz; mert én meg másikkal bebizonyítom.

UGRI. A juhász keresi a juhot, nem a juh a juhászt; de én keresem uramat és nem uram engem: ennélfogva én nem vagyok juh.

PROTEUS. A juh megy ennivalóért a juhász után, s nem a juhász megy ennivalóért a juh után; igen, de te mégy bérért urad után, és nem urad megy bérért teutánad; ennélfogva juh vagy.

UGRI. Még egy ilyen bebizonyítás, s akkor csakugyan bőgnöm kell. Beé!

PROTEUS. De hallod-e? átadtad-e Juliának levelem?

UGRI. Át, uram. Én, az eltévedt bárány, neki, az eltévedendő báránynak átadtam az ön levelét; és ő, az eltévedendő bárány, nekem, az eltévedt báránynak, semmit se adott fáradságomért.

PROTEUS. Tyhű, ez a legelő itt nem elég ennyi báránynak.

UGRI. Ha nem elég, vágja le ön a bárányt.

PROTEUS. Hohó, ficzkó, az ilyen beszédért majd adok.

UGRI. Bizony, a levei elviteléért meg is érdemelnék már egy kis borravalót.

PROTEUS. Nem azt, kölyök, hanem majd kancsukát.

UGRI. Nem jó hal a csuka, szálkája szúr.
Nem szolgálok, ha így fizet az úr.

PROTEUS. De mit mondott Julia? (Ugri int.) Intett?

UGRI. Dehogy hintett, uram, még csak nem is nyújtott egy fillért sem, pedig e levéllel egészen elloptam a napot.

PROTEUS. A két szó összetéve: naplopó.

UGRI. Ha már összetette az úr, csak tartsa meg fáradsága díjául.

PROTEUS. Ejnye szemtelen, ezt el nem nézem.

UGRI. Én meg elnéztem önt gavallérnak, de márellátom, hogy semmit sem ád.

PROTEUS. Úgyséra mondom, gyors eszed van.

UGRI. Mit ér, úgy sem érem vele utól az ön lassú erszényét.

PROTEUS. De szólj hát: nem nyilatkozott?

UGRI. Ha az ön erszénye nyílik, én is megmondom, nyilatkozott-e?

PROTEUS. No jó; ne. Hát mit mondott?

UGRI. Igazán, uram, aligha nyeri el.

PROTEUS. Mit? Hát csak ennyit tudtál kivenni belőle?

UGRI. Nem tudtam én, uram, épen semmit kivenni belőle, még csak egy aranyat sem. S ily kemény lévén irányomban, ki az ön érzelmét vittem, ép oly kemény lesz ön iránt, ki önérzelmét mondja neki. Ne is adjon neki emlékül mást, mint követ, mert ő kemény, mint aczél.

PROTEUS. Hát mit sem szólt?

URGI. Nem; még csak annyit sem, hogy «nesze fáradságodért.» Köszönöm, uram, ezt a kis pénzt, majd hálából ezután csak vigye szerelmes leveleit maga. Majd ajánlani fogom önt uramnak.

PROTEUS. Menj, mentsd meg a veszélytől a hajót,
Mert nem vesz el, ha rajta vagy te is;
Száraz halálra szánva rég nyakad.
Én meg megyek, jobb postát küldeni,
Mert félek, rá sem néz versemre Juliám,
E félbolond kamasztól kapva azt. (El.)

II. SZÍN.

Ugyanott. Julia kertje.

Julia és Lucetta jőnek.

JULIA. De mondd, Lucetta, most magunk vagyunk,
Tanácslod-é nekem te a szerelmet?
LUCETTA. Igen, úrnőm, szemesnek a világ.
JULIA. És a nemes legények szép sorából,
Kiket naponkint itt látsz rajzani,
Mit vélsz, melyik legérdemesb reám?
LUCETTA. Kérem, sorolja el nevök, s kitárom
Rövid eszem szerinti véleményem.
JULIA. Mit tartanál tehát szép Eglamourról?
LUCETTA. Csinos lovag, szép, s jól beszél talán,
De ön helyén sohsem választanám.
JULIA. Talán hát a gazdag Mercatio?
LUCETTA. Hiszen gazdag, de máskép, úgy... no jó.

JULIA. Jobb lesz tehát tán Proteus, a nemes?
LUCETTA. O ég, szegény fejem nem érdemes...
JULIA. Hogyan, e névre mért vagy ily zavart?
LUCETTA. Bocsánat, a szemérem visszatart,
Hogy én szegény bohó, érdemtelen,
Itéljek ily nemes, szép emberen.
JULIA. S ha a többin igen, fölötte mért nem?
LUCETTA. Mert benne legtöbb mind között az érdem.
JULIA. Honnan tudod?
LUCETTA. Nincs más reá, csak asszonyos okom,
Úgy gondolom — no mert úgy gondolom.
JULIA. Tanácslod-é, hogy szivem őt szeresse?
LUCETTA. Az ily szerelmet úrnőm meg ne vesse.
JULIA. De szivemért mind közt csak ő nem esdett.
LUCETTA. Titkon szeret, ez is milyen nemes tett.
JULIA. De nem szerethet; szót sem ejte még.
LUCETTA. Ó a lezárt tűz még több hévvel ég.
JULIA. Az nem szerethet, a ki nem mutatja.
LUCETTA. S még úgy sem, a ki mindenütt fitatja.
JULIA. Bár látnék át szivén.
LUCETTA. Olvassa ezt.
JULIA. «Juliának» — és kitől?
LUCETTA. Ott benne van.
JULIA. Mondd, mondd, ki adta ezt neked?
LUCETTA. Valentin úr inasa, és Proteus küldheté.
Önnek kivánta hozni, de arra járva én,
— Ha tévedék, bocsánat — ön helyett elvevém.
JULIA. Szerénységemre mondom, szép kerítő!
Hogy mersz te ily levélkét elfogadni,
Szép ifjúságom ellen sugni-bugni?

Hitemre, érdemes, nagy hivatal,
S te rá egészen méltó hivatalnok.
Ne a levél! Meglásd, hogy visszavidd,
Máskép szemem elébe ne kerülj.
LUCETTA. Szolgálatom bér s nem haragra méltó.
JULIA. Takarodol?
LUCETTA. No hát csak tépelődjék. (El.)
JULIA. S mégis, mi jó lett volna áttekintni.
De visszahívni szégyen volna már,
S felkérni arra, a miért leszidtam.
Milyen bolond! Hisz tudja: lyány vagyok,
S még sem erőszakolja rám levelét!
Hisz a leány szemérmiben «nem»-et mond,
De jobb szeretné, hogy «igen»-re értsék.
Fhű, e bohó szerelem mily viszás,
Makacs gyerekként dajkáját czibálja,
S rögtön alásan nyalja vesszejét.
Hogy szidtam el, mi mérgesen Lucettát,
Holott szerettem volna, hogy maradjon;
Hogy ránczolám, dühvel, szemöldököm,
Pedig belől szivem mosolyra késztet.
De im vezeklek, visszahívom őt,
S bocsánatot kérek csúf tettemért.
Lucetta, hé! (Lucetta visszajő.)
LUCETTA. Parancsol a kisasszony?
JULIA. Közel van délidő?
LUCETTA. Bár volna már,
Hogy éhit ön ebédjén verje el,
S ne a cselédjén.
JULIA. Mi az, mit oly mohón veszesz föl?

LUCETTA. Semmi.
JULIA. Hát mért hajolsz?
LUCETTA. Fölvenni egy papirt,
Mit ép elejték.
JULIA. S e papirka semmi?
LUCETTA. Semmi nekem szóló.
JULIA. No akkor hagyd ott annak, a kinek szól.
LUCETTA. Hej a kinek szól, nem hazudik ez,
Ha félre nem csavarják a szavát.
JULIA. Tán verset írt hozzád szerelmesed?
LUCETTA. Hogy eldaloljam, kérem önt, szerezzen
Egy dalt reá, hisz ön le tudja tenni.
JULIA. Le sem, föl sem teszek felőle semmit,
Legjobb, dalold «Fáj a szivem» dalára.
LUCETTA. Ily lágy zenéhez ez nagyon nehéz;
De szép lehetne, hogy ha ön dalolná.
JULIA. S mért nem te?
LUCETTA. Én nem érek oly magasra.
JULIA. Lássuk dalod. — Hogyan, tubám, mi ez?
LUCETTA. Csak csendesen, előbb dalolja végig;
De még sem ép szerettem e szavát.
JULIA. Nem?
LUCETTA. Nem, nagyon éles.
JULIA. Te meg, babám,
Nagyon belé csapsz.
LUCETTA. Ön meg nem figyel rá,
S ekként zavarja a harmoniát.
JULIA. Te rontod el, hogy hívatlan bevágsz.
LUCETTA. Én csak Proteusért vágtam belé.
JULIA. Ej, nem zavar tovább e fecsegés,

Szerelmi ömlengések halmaza. — (Eltépi a levelet.)
Menj, takarodj', hadd ott azt a papirt,
Még fölkaparná, engem mérgesítni.
LUCETTA. Széttépi, — hej pedig tudom, szeretné,
Ha másszor is zavarná ily levél. (El.)
JULIA. Bár másszor is bosszantana ilyessel!
Ó csúf kezek, ily szókat tépni szét;
Tolvaj darázs, a mézet megrabolni,
S megölni a méhet, mely azt szedé!
Minden darabját összecsókolom.
Ím rajta — «szép Julia» — Csúf Julia!
De meglakolsz e csúnya tettedért,
A durva kőre szórom rossz neved,
S gunyolva gázolok gőgöd felett.
S itt írva — «bús sebzett szivű Proteus.»
Sebzett szegény név, keblem lesz az ágy:
Pihenj, a míg be nem heged sebed,
S én bekötöm malasztos csókjaimmal.
De két-, háromszor volt «Proteus» leírva:
Jó szél, ne lengj, egy szót se vígy odább,
Míg össze nem szedem minden szavát,
Saját nevem kivéve, mit vihar
Ragadjon zord, kopár szirtes hegyekre,
S onnan hajítson zúgó tengerárba.
Ni, egy soron itt kétszer is neve:
«Szegény Proteus, bús szenvedő Proteus
Szép Juliához.» — Ezt széjjel szakítom;
De mégse, nem, oly szépen illenek
A részvevő és bús név együvé.

No, összehajtom, rátakarlak, így:
Csókold, öleld, czivódj', tedd a mi tetszik.

Lucetta visszajő.

LUCETTA. Kisasszony,
Tálalva van és atyja várja önt.
JULIA. Jól van, gyerünk.
LUCETTA. Hát e papirt hagyjuk, hírmondani?
JULIA. Ha becsbe tartod, szedd föl s rakd zsebedre.
LUCETTA. Hisz zsebre raktam érte már sokat;
De mégis elteszem, hogy meg ne hüljön.
JULIA. Látom, kegyedbe vetted.
LUCETTA. Jó, kisasszony,
Csak lássa, s mondja, a mit látni vél,
De én is átlátok már a szitán.
JULIA. Jer, jer; kérem tessék belől kerűlni.

(Mnidketten el.)

III. SZÍN.

Ugyanott. Szoba Antonio házában.

Antonio és Panthino jőnek.

ANTONIO. Mondd, Panthino, minő komoly beszédért
Állíta meg bátyám a szegleten?
PANTHINO. Öcscse Proteusról szólt, az ön fiáról.
ANTONIO. Ő róla? — s mit?
PANTHINO. Csudálta, hogy kegyelmed
Eltűri néki e honlebselést,
Míg más, bizonynyal kisebb ember is,
Fiát kitűntetést keresni küldi:

Ez harczba, hogy kisértse a szerencsét,
Az fölfedezni messze szigetet,
Emez talán tudós egyetemekbe.
Mert — monda — mindez együtt és külön
Megilletik Proteust, az ön fiát,
És meghagyá, hogy ösztönözzem önt,
Ne hagyja lopni itthon idejét,
Mert agg korában bánni fogja majd,
Hogy nem tapasztalt, nem tett útakat.

ANTONIO. Nem kell nagyon ösztönzened reá,
Ezen tünődöm egy hó óta már.
Megfontolám jól, hogy henyélkedik,
S hogy nem lehet belőle teljes ember,
Ha a világban nem jár, nem forog.
Tapasztalást csak szorgalom szerez,
S idők folyása tesz tökélyesebbé.
De mondd, hová lesz legjobb küldnöm őt?

PANTHINO. Hallotta, azt hiszem kegyelmed is,
Mikép ifjú Valentin, fia társa,
A fejdelem királyi udvarát
Kisérte.

ANTONIO. Ezt tudom.

PANTHINO. Én úgy hiszem,
Jó lenne őt is oda küldeni.
Ott lát s tanul lovagjátékokat,
Hall szép beszédet, társalog urakkal,
Előtte lesz minden nemes gyakorlat,
Mely úri törzséhez s korához illő.

ANTONIO. Jól gondolod; — kedvellem e tanácsot,
S hogy mennyire kedvellem, téged is

Meggyőz felőle a gyors végrehajtás,
Mert most, mihelyt jó alkalom leend,
Elküldöm őt a császár udvarába.
PANTHINO. Holnap, ha tetszik önnek, Don Alphonso
Több más nagy érdemü jeles lovaggal,
Elútazik a császárt üdvözölni
S ajánlni néki hódolatjokat.
ANTONIO. Jó társaság, menjen velök Proteus;
Jókor jön épen. — Ám most értesítsük.

Proteus jö.

PROTEUS. Szép szerelem, szép élet, szép sorok!
Ím itt keze, hű szive megbizottja,
S itt a szerelmi eskü, zálogul.
Óh bár atyáink, egyezésök adva,
Szerelmi üdvünk szentesítenék!
Ó égi Julia!
ANTONIO. Mi az? minő levélke az kezedben?
PROTEUS. Atyám uram, — Valentin írt
Néhány emlékező baráti szót —
Egy tőle jött barátom hozta épen.
ANTONIO. Mutasd, fiam, mi újság benne, hadd lám.
PROTEUS. Nincs benne újság, úr-atyám, csak írja,
Hogy boldogan él, hogy kedveltetik,
Hogy a császár iránta mind kegyesb,
S kivánja, bár ez üdvet osztanám.
ANTONIO. S mit szólanál te e kivánatához?
PROTEUS. Mit szólanék? — Csak úr-atyámon áll,
S nem a baráti jó kivánaton.
ANTONIO. Akaratommal, részben, egyez az.

S e rögtön elhatározást ne bámuld,
Akarom, úgy akarom, s vége van.
Én eltökéltem, hogy Valentinussal
Tölts egy időt a császár udvarában:
A mennyi pénzsegélyt övéitől kap,
Szintannyi járjon tőlem is neked. —
Holnapra légy az indulásra kész;
Ne is szabódjál; hajthatlan vagyok.
PROTEUS. De ily hamar fel nem készülhetek.
Egy-két napig, kérem, halaszszuk el.
ANTONIO. Ej, a mi kell, utánad küldjük innen:
A maradásról szót se; holnap indulsz. —
Jer, Panthino, reád még munka vár,
Az útrakészülést gyorsítani. (**Antonio és Panthino el.**)
PROTEUS. Kerültem a tüzet, nehogy megégjek,
S tengerbe estem, hol örvény nyel el.
Julia levelét féltem megmutatni,
Nehogy gátolja majd atyám szerelmem,
És ím saját mentségem ád okot,
Hogy szörnyü gátat vessen ellene.
Ah oly csaló szerelmem e tavaszsza,
Mint április-napok kétes dicse:
Egyszer verőfényes szép nap derül,
S megint mindenre bús ború terül.

Panthino visszajő.

PANTHINO. Uram Proteus, az atyja várja önt,
Siet nagyon, — ön is, kérem, siessen.
PROTEUS. Hajh, kényszerít, s eszem mellette szól,
De szivem százszor nem-mel válaszol.

MÁSODIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Milano. Szoba a herczeg palotájában.

Valentin és Ugri jőnek.

UGRI. Keztyűje, ím!

VALENTIN. Enyim? — Nem, hisz csak egy fél.

UGRI. Nem fél biz' ez cseppet sem, bár picziny.

VALENTIN. Picziny? — Mutasd. Igen — oh add ide!
Dicső ereklye, mely oly kézt fede!
Ah Silvia, Silvia!

UGRI. Silvia kisasszony! Silvia kisasszony!

VALENTIN. Mi lelt, kölyök!

UGRI. A kisasszony nincs itten körül, hogy hallhatná.

VALENTIN. Hát ki kért rá, hogy hívd?

UGRI. Ha nem tévedek, épen ifjú uram.

VALENTIN. Nagyon is gyors vagy; majd én is hirtelen kezü leszek!

UGRI. S mégis leszidott ön az előbb is, hogy lomha vagyok.

VALENTIN. Jó, jó. — Hát mondd csak, ismered Silvia kisasszonyt?

UGRI. A kibe ifjú uram szerelmes?

VALENTIN. Ejh — hogy' tudod, hogy én szerelmes vagyok?

UGRI. Biz' én csak holmi különös jelekből. Először is ön megtanulta, szintúgy mint Proteus úr, összefonni karjait, mint a ki duzzog; gyönyörködni a szerelmes dalokban, mint egy vörösbegy; magánosan bolyongni, mint a pestises; sóhajtani, mint az iskolás fiú, a ki elvesztette abéczéjét; sírni, mint ifjú hajadon, kinek nagyanyját kiterítették; bőjtölni, mint a ki diétát tart; virrasztani, mint a ki rablástól fél; nyöszörögni, mint koldus mindszentnapkor. Ön eddig, ha nevetett, kukorikolni szokott, mint a kakas; ha sétált, úgy lépdelt, mint az oroszlánok; a bőjtölést — azt csak úgy ebéd utánra hagyta; ha szomorkodott, annak csak a pénzhiány volt az oka; s íme most egy hölgy úgy átalakítá, hogy ha reá nézek, alig hihetem, hogy az én uram.

VALENTIN. És bennem mind e jelek észrevehetők?

UGRI. Észrevehetők ezek kívül is önön.

VALENTIN. Rajtam kívül? — Lehetetlen.

UGRI. Hogy önön kívül nem, az bizonyos, mert önön kívül senki sem lehet oly együgyü; de ön annyira kívül van a hibákon, hogy e hibák mind benne vannak önben, s kilátszanak önből, mint a víz az üveg-urinból, hogy nem lehet szem, mely reá tekintve, rögtön orvossá ne legyen s föl ne ismerje baját.

VALENTIN. De mondd csak, ismered Silvia kisasszonyt?

UGRI. Azt, a kire úgy bámult ön a vacsoránál?

VALENTIN. Hát észrevetted? Azt.

UGRI. Nem, uram, azt nem ismerem.

VALENTIN. No bolond; azt mondod, hogy tudod, melyikre bámultam, s még sem tudod?

UGRI. Nem olyan kedvetlen arczu?

VALENTIN. Nem, oly szép, mint a milyen kedves arczú, kölyök!

UGRI. Hisz azt tudom!

VALENTIN. Mit tudsz?

UGRI. Hogy nem oly szép, mint (ön szerint) a milyen kedve szokott néha kerekedni.

VALENTIN. Én azt értem, hogy szépsége rendkívüli és kecsei mérhetlenek.

UGRI. Igen, mert az festett, emezt pedig nem lehet valódi értékében megmérni.

VALENTIN. Hogy festett, és hogy nem lehet valódi értékében megmérni?

UGRI. Mert, uram, oly szépnek festi őt, hogy szépségének valódi értékét senki sem tudhatja.

VALENTIN. Azt gondolod, túlbecsültem szépségét?

UGRI. Hisz ifjú uram nem is látta, mióta megcsúfúlt.

VALENTIN. Hát mióta csúfúlt meg?

UGRI. A mióta szereti.

VALENTIN. Én szeretem, mióta először láttam, s mindig szépnek látom.

UGRI. Ha szereti, nem láthatja.

VALENTIN. Miért?

UGRI. Mert a szerelem vak. Ó, bár az én szememmel látna, vagy a maga szeme világa volna meg úgy, mint mikor Proteus urat szidta azért, hogy térdkötő nélkül járt.

VALENTIN. S ha most is úgy látnék, mit látnék?

UGRI. Saját jelen bolondságát s a kisasszony rettentő csunyaságát; mert Proteus szerelmes lévén, nem

gondolhatott arra, hogy térdkötőjét felkösse; de ön szerelmes lévén, még csak arra sem gondol, hogy felhúzza harisnyáját.

VALENTIN. No így azt hiszem, ficzkó, te is szerelmes vagy, mert ma reggel rá sem gondoltál, hogy czipőm kitisztítsd.

UGRI. Való, uram; szerelmes voltam ágyamba. Köszönöm, hogy kivert ezen szerelmesem lágy öléből; majd én is rajta leszek, hogy kiverjem az ön fejéből a szerelmet.

VALENTIN. Nem verheted ki, mert szerelmem végtelen.

UGRI. Tán elvágta valaki a végét?

VALENTIN. A múlt este fölkért, hogy írjak neki verset szerelmeséhez.

UGRI. S aztán megtette?

VALENTIN. Meg.

UGRI. Elég lomhán is lehet az írva.

VALENTIN. Nem biz az, ficzkó, oly szépen, a hogy csak tudtam. Csitt, itt jő.

Silvia jő.

UGRI. Pompás mozdulat. Gyönyörű báb. No most majd uram lesz a magyarázó.

VALENTIN. Kisasszony és úrnőm, ezer jó reggelt.

UGRI. Jó éjszakát; — lesz most itt millió bók.

SILVIA. Valentin úr, s szolgám, két ezret önnek.

UGRI. Uramnak kellett volna kamatot adni, s a kisasszony adott.

VALENTIN. Miként parancsolá, írtam levélkét

Az ön titkolt nevü szerelmesének;
Pedig nem szivesen, s csupán kegyed
Parancsa folytán adtam rá fejem.
SILVIA. Köszönet érte; szépen meg van írva.
VALENTIN. De hígye el, kisasszony, hogy bajos volt,
Mert csak nem is gyanítva, hogy kinek szól,
Csak gondolomra és habozva írtam.
SILVIA. S talán nagyon sokall is ennyi munkát?
VALENTIN. Ah nem, kisasszony, hogyha ön parancsol,
Ha egyet int, ezerszer annyit írok.
És mégse —
SILVIA. Nos, mit mégse? Úgy! tudom;
És mégse mondom; — s mégse tépelődöm; —
De fogja, a levél; fogadja hálám,
Többé ilyessel mégse zavarom.
UGRI. S mégis zavarja; s mégis, s újra mégis.
VALENTIN. Mert nem találja jónak, úgy-e bár?
SILVIA. Dehogy, dehogy, igen szépen van írva,
De mert nem szívesen, csak tartsa meg.
No fogja.
VALENTIN. Nem, kisasszony, ez öné!
SILVIA. Igen, kivánatomra írta ön,
De én el nem veszem; legyen öné.
Több érzelemmel irottat szeretnék.
VALENTIN. Ha tetszik, írok önnek érte mást.
SILVIA. S mikor megírta, nézze át is értem:
S ha tetszik, úgy jó; hogyha nem, no úgy is.
VALENTIN. Nos, mit? ha tetszik, akkor mit tegyek?
SILVIA. Akkor? — no akkor tartsa meg jutalmul.
S most Isten áldja, szolgám. (El.)

UGRI. Ó láthatlan tréfa, mit a vak is jól lát,
Mint arczon az orrot s tornyon szélvitorlát!
Uram esd sziveért, s ő bátorítgatja;
Hogy e gyámoltalan hogy' legyen gyámatyja.
Ó ily pompás fogást a szépapám se hallott,
Hogy, ím, uram szerelmet maga magának vallott.

VALENTIN. No ficzkó, hát te min okoskodol?

UGRI. Csak verselgettem magamban; — de ifjú uram adott rá okot.

VALENTIN. Mire?

UGRI. Hogy Silvia kisasszony tolmácsa legyek.

VALENTIN. Kinél?

UGRI. Ifjú uramnál. Hisz már meg is kérte önt a kisasszony csellel.

VALENTIN. Miféle csellel?

UGRI. Vagyis, akarom mondani, levéllel.

VALENTIN. Hiszen nekem nem írt soha.

UGRI. 'Sz nem is kellett, mikor önnel magával iratott. Hát nem vette ön észre a tréfát?

VALENTIN. Igazán nem; hitemre.

UGRI. Igazán, nem hiszem; de komoly szándokát csak észrevette?

VALENTIN. Nem nyerhettem tőle egy haragos szónál egyebet!

UGRI. De hisz levelet is adott az elébb.

VALENTIN. Igen, azt a levelet, a mit én írtam szerelmesének.

UGRI. És azt a levelet a kisasszony önnek szánta, s addig van.

VALENTIN. Bár úgy lehetne!

UGRI. Úgy van, biztosítom.
Mert ön gyakorta írt neki, s ő szemérme miatt,
Vagy mert máskép sem ért reá, mindig adós maradt.
Vagy, meglehet, attól is félt, hogy reájöhetnének,
S megtanítá önt, kedvesét, hogy írjon kedvesének.
Mind ezt tudom, mint hogyha írva látnám. —
De mit méláz, uram? Már délidő.
VALENTIN. Én már ebédeltem.

UGRI. De hallja-e, uram, ha kamæleon szerelem jóllakik is levegővel, én olyan vagyok, a ki enni valóval élek, s nagyon szeretnék már egy jó ebédet. Ó ne legyen olyan, mint a kisasszony; legyen megindítható, legyen megindítható. (Mindketten el.)

II. SZÍN.

Verona. Szoba Julia lakásán.

Proteus és Julia jőnek.

PROTEUS. Legyen türelmed, édes Juliám!
JULIA. Kell lenni, mert segítség nincs sehol.
PROTEUS. Mihelyt lehet, én rögtön visszatérek.
JULIA. S ha rám emlékezel, annál előbb.
Fogadsza ezt emlékbe Juliádtól. (Gyűrűt ad neki.)
PROTEUS. No úgy cseréljünk, vedd te tőlem ezt.
JULIA. S pecsételjük egy csókkal a frigyet.
PROTEUS. Itt a kezem, hogy holtig hű leszek,
S ha elsuhan csak egy órám is úgy,
Hogy, Juliám, teérted nem sohajtok,
A rákövetkező hozzon nehéz bút
Hűtlen szerelmem büntetéseül.

Atyám jöttömre vár; ne is felelj.
Most hí az ár; de nem, nem könnyed árja,
Mert ez tovább letart, mint kellene. (Julia el.)
Isten veled. — Szó nélkül távozott!
Igen, a hű szerelem nem beszél,
Azt tett dicsőíti, nem a szavak.

Panthino jön.

PANTHINO. Uram Proteus, várják önt.
PROTEUS. Jó, megyek.
Ó a szegény szerelmes párokat
Az elbucsúzás némává teszi. (Mindketten el.)

III. SZÍN.

Ugyanott. Utcza.

Dárdás kutyát vezetve jő.

DÁRDÁS. Nem, egy álló óra alatt sem sírom ki magam: a Dárdások minden ija-fiának ez a hibája. Az örökömet kikaptam, mint a tékozló fiú, s most indulok Proteus úrral a császári udvarba. Hanem ez a Vaczkor, ez az én kutyám, ez a legsavanyúbb fajta kutya a föld hátán; anyám sírt, apám óbégatott, hugom sikkangatott, szolgáló bőgött, a macskánk majd megette kezét-lábát, s az egész ház a legnagyobb felindulásban: és ez az Istentől elrugaszkodott eb még sem ejtett egyetlen könyet se. Kőből van, csupa kovakőből, nincs benne több szánalom, mint a kutyában; még a zsidó is sírva fakadt volna, ha látja elbúcsúzásomat, hiszen nagy-

anyám is, a kinek egy csepp szeme sincs, egészen vakká sírta magát elindulásomkor. De megmutatom, hogy hogy' volt. Hát ez a bakkancs az apám; — nem, ez a bal lábra való bakkancs az apám; — nem, nem, ez a bal lábra való az anyám; — nem, így nem lehet, egyik sem: — igen, így, így, ennek rosszabb talpa van. Hát ez a lyukas bakkancs az anyám, s emez az apám. Teringettét! így, így: no uram, ez a bot a hugom, mert, lássák, ő olyan fehér, mint a liliom, s oly karcsu, mint a pálcza; ez a kalap Náni, a szolgálónk; én vagyok a kutya; — nem, a kutya magamaga, s én a kutya vagyok. Ejnye no: a kutya én, én meg magam vagyok: így, így. No most oda megyek apámhoz: «Atyám, áldását»; most a bakkancs egy szót sem tud mondani a sírás miatt; erre megcsókolom apámat; ő csak sír tovább. Most anyámhoz megyek; — óh bár beszélhetne, mint az igazi asszony! — erre megcsókolom; ni, csakugyan ez a szag szakasztott az anyám lehellete. Most hugomhoz megyek; halljátok a zokogást, a mit végbe visz: s íme a kutya mind ezek alatt egyetlen könyet nem ejt, egy szót nem szól; de lássátok, én könyeimmel a port leverem.

Panthino jő.

PANTHINO. Gyere, Dárdás, gyere a hajóra: urad már a hajón van, neked utána kell evezni. Mi a bajod? mért sírsz, ember? Kotródj', szamár; mert ha még soká itt mulyálkodol, lefut előled, elszalasztod az árt.

DÁRDÁS. Micsoda? elszalad tőlem a zárt? Mit sem

árt, ha elszalad is a zárt, mert ez a legistentelenebb eb, a mit valaha valaki lánczos örvbe zárt.

PANTHINO. Miféle istentelen ebről beszélsz te?

DÁRDÁS. No hát erről a Vaczkorról ni, a kutyámról.

PANTHINO. Ó félnadrág! Én azt értem, hogy elszalasztod a tenger árját; s elszalasztva az árt, elszalasztod a hajót; elszalasztva a hajót, elszalasztod uradat; elszalasztva uradat, elszalasztod a szolgálatot; elszalasztva a szolgálatot — No mért fogod be a számat?

DÁRDÁS. Félek, hogy elszalasztod a nyelvedet. Hadd szalaszszam én az árt, és a hajót, és az uram, és a bérem. — Még az árt! Hiszen ember, ha a folyó kiszáradna, én meg tudnám tölteni könyeimmel; ha a szél elállana, én el tudnám hajtani a hajót sohajommal.

PANTHINO. Gyere már, gyere: engem azért küldtek, hogy híjjalak.

DÁRDÁS. Hát híjj, a hogy tetszik, Dárdásnak hívnak.

PANTHINO. Jösz-e már?

DÁRDÁS. Jó, megyek. (Mindketten el.)

IV. SZÍN.

Milano. Szoba a herczegi palotában.

Valentin, Silvia, Thurio és Ugri jőnek.

SILVIA. Szolgám.

VALENTIN. Úrnőm.

UGRI. Uram, Thurio úr berzenkedik önre.

VALENTIN. Igen, szerelemből.

UGRI. De nem ön irántiból.

VALENTIN. Akkor úrnőm irántiból.

UGRI. Jó volna kiugrasztani.
SILVIA. Szolgám, ön szomorú.
VALENTIN. Valóban, kisasszony, annak látszom.
THURIO. Hát annak is látszol, a mi nem vagy?
VALENTIN. Meglehet.
THURIO. Akkor szineskedel.
VALENTIN. Szineskedel te.
THURIO. Hát minek látszom én, a mi nem vagyok?
VALENTIN. Okosnak.
THURIO. Mi bizonyítja az ellenkezőt?
VALENTIN. Bolondságod.
THURIO. S mi mutatja bolondságom.
VALENTIN. Inged.
THURIO. No hisz ingem kétszeres.
VALENTIN. Akkor én is megkétszerezem bolondságodat.
THURIO. Hogy'?
SILVIA. Hát ön haragszik, Thurio úr, színt változtat?
VALENTIN. Bocsássa meg neki, kisasszony: hiszen kamæleon-faj.
THURIO. Melynek több kedve véredet meginni, mint egy légben élni veled.
VALENTIN. Ön mondá, uram.
THURIO. Igen, uram, s egyszersmind végzek is.
VALENTIN. Tudom: hisz ön mindig végez, mielőtt kezdene.
SILVIA. Szép szó-lövegek, uraim, s ugyan gyorsan lövöldözik egymásra.
VALENTIN. Valóban az, kisasszony, s köszönjük, a ki adta.

SILVIA. És ki az, szolgám?

VALENTIN. Kegyed, édes úrnőm; mert ön adta a tüzet. Thurio úr a kegyed szemeiből kölcsönzi élczeit; s a kölcsönzöttet kegyesen elvesztegeti a kegyed társaságában.

THURIO. Uram, ha szóra szót vált velem, hamar megbuktatom az ön élczeit.

VALENTIN. Tudom; önnek egész szókincstára van, s azt hiszem, más fajta pénzt nem is ád szolgáinak; mert nagyon meglátszik kopott ruháikon, hogy csak szavaival tartja őket.

SILVIA. Elég, uraim, elég. Itt jön atyám.

Herczeg jön.

HERCZEG. No, lyányom Silvia, bezzeg ostromolnak.
Valentin úr, az atyja jól van otthon:
Mit mond ön, ím, e tőle jött levélre,
S a jó hírekre benne?

VALENTIN. Ó, uram,
A hírhozónak sokkal tartozom.

HERCZEG. Ismerte honfiát, Antoniót ön?

VALENTIN. Jól, herczeg úr; ismertem mint becsült,
Köztiszteletben álló férfiút;
S e tiszteletre méltó is egészen.

HERCZEG. Úgy-é van egy fia?

VALENTIN. Van, jó uram; s ez a fiú az atyja
Jó hírnevére szintén érdemes.

HERCZEG. Ismeri őt is?

VALENTIN. Mint enmagam, mert már kicsiny korunktól
Együtt időztünk, együtt játszadoztunk.

S míg én henyéltem lomhán elszalasztva
A szép idők javát, hogy agg koromra
Magamnak angyali tökélyt szerezzek,
Addig Proteusom, mert ez a neve,
Előny- s haszonnal tölté napjait.
Évre ifjú, tapasztalatra vén;
Feje nem ősz, de itéletje ért;
Egy szóval, ő (mert messze elmarad
Mind e dicséretem nagy érdemétől)
Termetre, észre egyaránt tökélyes,
S mind bírja azt, mi egy nemest diszít.
HERCZEG. Hitemre, hogyha ő ilyen jeles,
Méltó, hogy őt császári hölgy szeresse
S császár tanácsnokul nevezze ki.
Tehát ez ifjú már megérkezett,
Ajánlva hozzám nagy hatalmasoktól;
És czélja egy időt itt tölteni.
Hiszem, hogy e híren örvend ön is.
VALENTIN. Ha volt kivánatom, úgy ő s ez az.
HERCZEG. Hát üdvözöljük érdeméhez mérten.
Érts róla, lányom, s Thurio, ön is: —
Mert hisz Valentint nem kell intenem.
Megyek, hozzátok küldöm rögtön őt. (Herczeg el.)
VALENTIN. Ez ifjú az, ki, mint mondám kegyednek,
Velem jött volna, ámde kedvese
Lebűvölé szemét varázs szemével.
SILVIA. És most talán feloldozá szemét,
Mást tartva meg szerelmi zálogul.
VALENTIN. De, azt hiszem, hogy fogva tartja most is.

SILVIA. Nem, nem, hisz úgy vak volna, és ha vak,
Hogy lelte volna meg kegyedhez útját?
VALENTIN. Mondják, hogy a szerelem száz szemű.
THURIO. Sőt azt hiszik, hogy épen nincs szeme.
VALENTIN. Nincs, ily szerelmest látni, mint ön is;
Az ily mulyára Amor rá se néz.

Proteus jő.

SILVIA. Ne többet. Itt jön a nemes barát.
VALENTIN. Isten hozott, Proteus. Könyörgök úrnőm,
Üdvözletéhez adjon egy kegyet.
SILVIA. Előre biztosítja érdeme,
Ha ő az, a kit ön közinkbe kívánt.
VALENTIN. Úrnőm, az ő. Kérem, fogadja el
Magához őt is szolgatársamul.
SILVIA. Csekély az úrnő és a szolga nagy.
PROTEUS. Nem, szép kisasszony, sőt a szolga hitvány,
Hogy csak reá is nézzen ilyen úrnő.
VALENTIN. Hagyjátok a szerénység versenyét. —
Úrnőm, fogadja el szolgának őt.
PROTEUS. Kész hódolat csak, a mivel dicsekszem.
SILVIA. S a hódolat mindig jutalmat ér.
Üdvözli önt csekély úrnője, szolgám.
PROTEUS. Halálra szállna más, ki így beszélne.
SILVIA. Hogy üdv kegyednek?
PROTEUS. Hogy kegyed csekély.

Egy Szolga jő.

SZOLGA. Kisasszony, atyja kíván szólni önnel.
SILVIA. Várom parancsát. (Szolga el.) Jöjjön Thurio úr,

Kisérjen. — Új szolgám, még egyszer üdv;
Önök beszélgethetnek otthonukról,
S ha végezék, majd nézzenek felénk.

PROTEUS. Követni fogjuk, úrnőnk, nem soká.

(Silvia, Thurio, Ugri el.)

VALENTIN. Nos, mondd, hogyan áll otthon a világ?

PROTEUS. Barátaid jól vannak, s üdvözölnek.

VALENTIN. És a tiéid?

PROTEUS. Ott sincs semmi baj.

VALENTIN. Hát kedvesed? Nos, és hogy áll szerelmed?

PROTEUS. Tudom, hogy untat a szerelmi tárgy,
Terhedre van; ne szóljunk e felől.

VALENTIN. Hajh Proteusom, megváltozott az élet.
Megbűnhödém, hogy Amort gúnyolám;
Fenkölt hatalma szörnyen büntetett,
Nehéz bőjttel, vezeklő bánatokkal,
Éjente könynyel, nappal szív-sohajjal;
Mert — hogy kigúnyolám — a szerelem
Az álmot elvoná behunyt szemeimtől,
S szívbánatom őréül tette őket.
Ó jó Proteus, nagy úr a szerelem,
Megtörte dölyföm úgy, hogy ím bevallom,
Nincs fájdalom nagyobb, mint a mit ő szab,
Sem oly gyönyör, kéj, mint szolgálni őt!
Ne szólj nekem most másról szerelemnél,
Mert álom, étel és ital nekem
E puszta szócska is már «szerelem».

PROTEUS. Elég; szemedben látom üdvödet.
Ez volt az eszmény, a kit úgy imádsz?

VALENTIN. Ez; és nem égi szent-e ő előtted?

PROTEUS. Az nem, de csínos földi mintakép.
VALENTIN. Mondd éginek.
PROTEUS. Hizelgenék neki.
VALENTIN. Ó hízelegj nekem; nincs oly gyönyör,
Mint szép szerelmesem magasztalása.
PROTEUS. Mikor beteg valék, gyógyírt te adtál;
Illő, hogy én is adjak most neked.
VALENTIN. Mondj róla hát valót: habár nem égi,
De angyal itt alant is, és dicsőbb,
Magasztosabb, mint minden földi lény.
PROTEUS. Kívéve hölgyem.
VALENTIN. Nem, ne végy ki senkit,
Ha gúnyolódni nincsen szándokod.
PROTEUS. Nincs-é okom magamét többre nézni?
VALENTIN. Nézd nagyra, jó; segítlek benne én is:
Ám nyerje el a nagy kitüntetést, —
Hordja hölgyem uszályát, hogy ne lopjon
Csókot ruháiról a durva föld,
Mert ezt kevélylyé téve ily magas kegy,
Nem szülne több édes szagu virágot,
S örökössé tenné a zord telet.
PROTEUS. Minő dagály, dicsekvés ez, Valentin?
VALENTIN. Bocsáss meg, ó hisz e magasztalás
Mind semmi: Silviám nagy érdeme
Megsemmisíti mások érdemét.
Ő egyedüli.
PROTEUS. Úgy hagyd egyedül.
VALENTIN. Nem a világért. Ember, ő enyim,
S oly dús vagyok ezen kincs birtokában,
Mint húsz tenger, ha nektár lenne habja,

Fövénye gyöngy, sziklája színarany.
Bocsáss meg, hogy reád sem gondolék,
De láthatod, szerelmem foglal el.
Bolond vetélytársam, kit, birtokáért,
Szerelmesemnek atyja nagyra tart,
Most véle van; utána kell sietnem;
Tudod, milyen féltékeny a szerelmes.

PROTEUS. Hát ő szeret?

VALENTIN. El is vagyunk jegyezve,
De sőt megállapítva esküvőnk is,
S az elszökésnek minden útja, módja:
Majd ablakához hogy' kapaszkodom
Kötélhágcsóval; és kifőzve már
Minden, mi engem üdvömhöz segít.
Jer, jó Proteus, jer a szobámba kissé,
Segíts tanácsaiddal e dologban.

PROTEUS. Eredj elől; majd fölkereslek aztán.
Mennem kell a hajóra, hogy leszedjek,
A mit magammal hoztam egyet és mást,
Aztán követni foglak ízibe.

VALENTIN. De hát siess.

PROTEUS. Jó, jó. (Valentin el.)
Miként az egyik hőt elűzi más hő,
S miként szeget szeggel verhetni ki,
Ekként feledteté velem ez új tárgy
Régibb szerelmem szép emlékeit.
Saját szemem, Valentinus beszéde,
A hölgy tökélye-é, vagy csalfaságom,
Mi tett ily ok nélkül okoskodóvá?
Ő szép, s az Julia is, szerelmesem,

Vagy volt szerelmesem, mert már elolvadt
Szerelmem, mint tüzön viasz alak,
S nyomát se' látni rajta, hogy mi volt.
Meghült szivem Valentinom iránt is,
Nem szeretem már úgy, a hogy' szerettem;
De ó, imádom kedvesét nagyon is,
S talán ezért szeretem őt kevésbbé.
Ó hogy fogom majd Silviát imádni,
Kit első perczre már szeretni kezdek?
Mit eddig láthaték, csak külseje,
S ez is már elvevé eszem világát;
De hátha meglátom tökélyeit,
Nincs benne mód — egészen vak leszek.
Így, ha tudom, szerelmem fékezem,
Ha nem, czélt érni használom eszem. (El.)

V. SZÍN.

Ugyanott. Utcza.

UGRI. Dárdás, becsületemre, Isten hozott Milanóba.

DÁRDÁS. Ne esküdjél hijába, édes fiacskám, magam is iparkodtam. — Hm; én csak azt tartom, hogy senki sincs addig elveszve, míg föl nem akasztják; aztán senki el nem mondhatja, hogy Isten hozta valahová, míg az ebéd árát ki nem fizette, s a korcsmárosné azt nem mondja, hogy «Isten hozta.»

UGRI. Gyere, félnadrág, gyere a sörházba; ott, ha egy pár itcze sört fizetsz, akár ezer «Isten hoztát» is hallhatsz. De, te fajankó, hogy vált el urad Julia kisasszonytól?

DÁRDÁS. Hát komolyan megegyeztek, s aztán vigan, tréfálózva elváltak.

UGRI. Hát elveszi urad?

DÁRDÁS. Nem.

UGRI. Hát tán uradat veszi el a kisasszony?

DÁRDÁS. Nem, egyik sem.

UGRI. Hát végkép elszakadtak?

DÁRDÁS. Nem szakadtak azok; egész mind a kettő, s élnek, mint a hal a vízben.

UGRI. De mibe vannak hát?

DÁRDÁS. No: ha az uram jól van, a kisasszony is jól van.

UGRI. Szamár! Ki bírna téged megérteni?

DÁRDÁS. Megbír engem a botom is.

UGRI. Micsoda?

DÁRDÁS. No hát nézd, ha rátámaszkodom, megbír.

UGRI. Felelj már, ne bolondulj, lesz-e valami a házasságból?

DÁRDÁS. Kérdezd a kutyámtól: ha az azt mondja, hogy lesz, akkor lesz; ha azt mondja, hogy nem lesz, akkor lesz; ha egyet se szól, csak a farkát csóválja, akkor is lesz.

UGRI. Hát mindenkép csak lesz.

DÁRDÁS. De isz énbelőlem ki nem veszed a titkot, csak így példázolat által.

UGRI. Csakhogy így is kivettem! — De hát, te Dárdás, mit mondasz ahhoz, hogy az én uram fejét Amor egészen megzavarta?

DÁRDÁS. Hisz azt rég tudom.

UGRI. Mit tudsz?

DÁRDÁS. Hogy urad fejét a mámor egészen megzavarja.

UGRI. Szamár, te engem egészen félreértesz.

DÁRDÁS. Hogy értenélek; hiszen nem is téged értettelek, hanem uradat.

UGRI. Én csak azt akartam mondani, hogy uram tüzes szerelmes lett.

DÁRDÁS. Mit bánom én, ha még olyan tüzes is, hogy összeégeti magát a szerelemben. — Most pedig, ha jösz velem egy búcsú-pohárra, jó; ha nem jösz, akkor olyan vagy mint egy héber, egy zsidó, s nem érdemled a keresztyén nevet.

UGRI. Miért?

DÁRDÁS. Mert nincs benned annyi ájtatosság, hogy búcsúra jőjj az igaz keresztyénnel. No jösz?

UGRI. Szolgálatodra. (Mindketten el.)

VI. SZÍN.

Ugyanott. Szoba a palotában.

Proteus jő.

PROTEUS. Elhagyni Juliámat, hitszegés;
Szép Silviát szeretni, hitszegés;
Megcsalni társam, legtöbb hitszegés;
S e hármas hittörésre ép azon
Erő csal, mely előbb eskümre birt.
Szerelmért esküvém, azért szegem meg.
Csábító szerelem, ha vétkezém,
Ha kisértetbe hoztál, most segíts!
Előbb tündöklő csillagért rajongtam,

De most ez égi napnak hódolok.
Meggondolatlan esk' megszeghető,
És nincs esze, ki el nem szánja rá
Eszét, hogy a rosszat jobbért od' adja. —
Fhű, fhű, gonosz nyelv, rossznak mondani,
Kinek fölényét úgy elismeréd,
Harminczezer, szívből jött esküvel;
Szeretni meg nem szünhetek, de ím
Ép ott szünök meg, hol szeretni kéne.
Elvesztem Juliámat, s el Valentint;
Ha nem veszítem, veszni kell magamnak;
S ha el, cserébe értök megnyerem
Valentinért magam, Juliáért Silviát.
Kedvesb vagyok magamnak, mint barátom;
Hisz a szerelem legbecsesb magában,
És Silvia mellett Julia rút szerecsen
(Tanúm reá az ég, mely alkotá).
Felejtem én, hogy él is Julia,
Hiszen szerelmem már kihalt iránta;
Valentinust meg ellenül tekintem,
Megnyerni Silviát édesebb barátul.
Most már magamhoz nem maradhatok hű,
Ha el nem árulom Valentinust: —
Ez éjre tervezé, hogy egy kötélen
Felkúszik égi Silvia ablakához,
S engem vetélytársát segélyre hítt.
Jó, jó, megyek, atyjának megsugom
Szinlésöket s a tervezett szökést;
Ő számkiűzi nagy dühben Valentint,
Mert Thuriónak szánta Silviát;

De menjen el csak *az*, gyorsan bevágom
Szép cselfogással e butának útját.
Ó ezt elérni, adj szárnyat, szerelmem,
Mint észt adál kifőzni csalfa tervem! (El.)

VII. SZÍN.

Verona. Szoba Julia házában.

Julia és Lucetta jőnek.

JULIA. Segíts, Lucetta; jó leány, tanácsolj:
Szerelmemben is íme kérlek, esdek,
— Hisz szíved a lap, melyre följegyezve,
Bevésve minden eszmém, érzetem —
Taníts tanácsal; mondj módot reá,
Hogy férne össze szűz becsületemmel,
Szerelmes Proteusomhoz útra kelni.
LUCETTA. Ó jaj! az út nehéz és fáradalmas!
JULIA. Az ájtatos zarándok nem remeg
Országokat átmérni gyenge lábbal;
Hogy félne az, kinek szerelme szárnyat
Ad, és az út olyan dicső tökélyü,
Oly égi lényhez visz, mint Proteusom.
LUCETTA. Jobb várni, míg Proteus úr visszatér.
JULIA. Ó, nem tudod, őt látni lelkem étke;
Szánd kínomat, mit eddig szenvedék,
Ez étekért olyan soká epedve.
Csak értenéd szerelmem nagy hatalmát,
Inkább tüzet akarnál gyújtni hóval,
Semmint szivem tüzét eloltni szóval,

LUCETTA. Nem szándokom szív-lángját oltani,
Csak csendesítni e tűz nagy dühét,
Nehogy az ész korlátain kicsapjon.
JULIA. Ha gátolod, csak annál jobban ég.
A kis patak, mely csörgve folydogál,
Tudod, ha föltartják, dühöngve csap ki;
De, hogyha szép futása gáttalan,
Édes zenét csörög a sík kövekkel,
Lágy csókot adva minden parti fűnek,
Mit bujdosásiban előtalál;
S így sok kanyargással belébolyong,
— Önként szaladva — a vad óczeánba.
Hadd menjek én hát, útamat ne gátold,
Türelmetes leszek, mint szép folyam,
Minden nehéz lépten megpihenek,
Míg végre eljutok szerelmesemhez;
És ott mogállok, mint sokat törődött,
Dicsőült lélek az elysiumban.
LUCETTA. De hát milyen ruhában utazik?
JULIA. Nem nőiben; csak így kerülhetem ki
Tolakvó emberek gonosz szemét.
Édes Lucetta, hozz olyas ruhát,
Mint szende gyermek-apród a milyet hord.
LUCETTA. De úgy le kell vágatni a haját.
JULIA. Nem kell; majd felfonom selyemzsinórral
Csudás fürtökbe, húsz szerelmi boggal.
Szabad különcznek lenni még idősb
Fiúnak is, mint én milyen leszek.
LUCETTA. S nadrága mily szabás legyen kisasszony?
JULIA. Ez ép olyan, mint: «Kérem téns uram,

Mily bőre szabjam a szoknyát az úrnak?»
Szabad úgy, a hogy jónak hiszed, Lucettám.
LUCETTA. Úgy-é elől feljőjjön a nyakig?
JULIA. Pfuj, jaj, hisz az nagyon bolondos úgy.
LUCETTA. De úgy meg egy öltést sem érdemel,
Ha nem lehet tűt tűzni a melyébe.
JULIA. Lucetta, szabj olyat, ha csak szeretsz,
Miről hiszed, hogy a legmódosabb lesz.
De mondd, te, mit mond erre a világ,
Hogy én ilyen könnyelmü útra mentem?
Félek, hogy elvész jó hírem-nevem.
LUCETTA. Ha azt hiszi, maradjon hon, s ne menjen.
JULIA. Nem, nem lehet.
LUCETTA. Úgy a világ szavára mitse hajtson.
Ha helybehagyja útját Proteus úr,
Mit bánja ön, bármit beszélnek itthon.
De félek, ő sem fogja majd szeretni.
JULIA. Félelmeim között ez legcsekélyebb.
Ezernyi eskü, könyek óczeánja,
És végtelen szerelmi fogadalma
Zálog nekem, hogy Proteus jól fogad.
LUCETTA. Csalárd embernek is szolgája mind ez.
JULIA. Aljas, ki aljas czélra él velök;
Hűbb csillag őrködik Proteusom útján;
Szava kötés, esküje szent oraclum,
Szerelme biztos, gondolatja tiszta,
A könyje jó szivének hű követje,
És szíve csalfaságtól, hitszegéstől
Oly messze, messzebb, mint a föld az égtől.
LUCETTA. Könyörgjön égnek, az legyen, ha ott lesz.

JULIA. Ne, ha szeretsz, ne légy igaztalan,
Ne tarts igaz hűségiről valótlant;
Csak őt ha tiszteled, szeretlek én.
De most jer egy kissé velem szobámba,
Jegyzékbe venni mind azt, a mi kell
A vágyva-vágyott útra készüléshez.
Megjöttömig mindent reád hagyok:
Jószágom, földeim, jó hírnevem;
Csak mind ezért segits sietnem innen.
Jer, és ne ellenezd, jer, jer, hamar:
Nem tűrhetek tovább halasztgatást. (Mindketten el.)

HARMADIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Milano. Előszoba a herczegi palotában.

Herczeg, Thurio, Proteus jönnek.

HERCZEG. Thurio, kérem, hagyjon magunkra most:
Egy kis magánbeszédünk volna együtt. (Thurio el.)
Nos, mondja Proteus úr, mi szándoka?
PROTEUS. Kegyelmes úr, mit én most fölfedek,
Titkolnom illenék baráti frigyből;
De mindazon kegyét eszembe véve,
Melyet velem, érdemtelennel ön tett,
A hála ösztönöz, hogy fölfedezzem,
Mit földi kincsért el nem mondanék.
Hát tudja meg, Valentin, jó barátom,
Ez éjjel elszándékozik rabolni
Silviát, és engem is tervébe vont.
Tudom, hogy ön Thuriónak szánta szép
Leányát; habár ez Thuriót gyűlöli;
S ha ily csalárdul öntől elrabolnák,
Nagy fájdalommal érzené kora.
Így, szent kötélyből, inkább elhatárzám,
Bevágni társam tervezett cselét,
Mint, rejtve azt, az ön fejére terhes
Bút dobni hagyjak, mely önt sírba vinné
Idő előtt, ha meg nem gátlanók.

HERCZEG. Köszönöm a nemes gondot, Proteus,
Igyekszem azt viszonozni, míg csak élek. —
Szerelmöket rég észrevettem én is,
Ha itt vagy ott tán azt hivék, hogy alszom;
Szándékozám is már eltiltani
Valentint Silviától s udvaromból:
De félve, hogy tévedhetett gyanúm,
S igaztalan büntethetném ez embert,
(Az elhamarkodást mindig kerültem),
Jó szemmel néztem őt: így lesni ki,
A mit te most előttem fölfedél.
De íme lásd, mily óvatos leszek.
Tudván, hogy a szerelmes mily ravasz,
Éjente Silviát egy toronyba zárom,
És kulcsait magammal hordozom;
Onnan ki nem lehet juttatni őt.
PROTEUS. De jó uram módot találtak ők rá:
Hogy menjen ablakrésihez Valentin
S hogy hozza őt kötél-hágcsón alá;
Ezen kötélért most van ép oda,
És nem sokára erre hozza azt,
Úgy, hogy ha tetszik, itt kikérdheti.
De, jó úram, úgy alkalmazza majd,
Hogy árulásom ő ne is gyanítsa,
Mert ön iránti tisztelet, s nem a
Barát iránti bosszu birt reá.
HERCZEG. Becsületemre, nem fog tudni semmit,
Hogy ön vetett világot erre nékem.
PROTEUS. Itt jön Valentin; áldja ég, uram. (El.)

Valentin jő.

HERCZEG. Valentin úr, hová olyan sietve?
VALENTIN. Kegyelmes herczeg, egy követ van itt,
Kitől hazámba néhány levelet
Szeretnék küldeni, ahhoz megyek.
HERCZEG. És fontosak?
VALENTIN. Tartalmuk annyi csak, kegyelmes úr,
Hogy jól vagyok, s ön udvarába' boldog.
HERCZEG. Úgy mit sietsz? Maradj csak egy kicsit,
Egy s más dologról volna szóm veled;
Rám nézve fontos, s én belé avatlak: —
Azt, úgy hiszem, tudod, hogy én kinéztem
Leányom férjeűl Thurio urat?
VALENTIN. Ezt jól tudom, uram; s bizonynyal e frigy
Dús lenne, s tisztes, mert a férfiú
Erényes, bőkezű, dús, érdemes
Oly nőre, mint az ön nemes leánya.
De tán leánya nem kedveli őt?
HERCZEG. Ez a baj: lyányom büszke, önfejű,
Makacs, daczos, szavamra mit se hajt,
Se arra nem tekint, hogy gyermekem,
Se, mint atyától, tőlem mit se fél.
És mondhatom, jól fontolóra vettem,
E büszkeség elvonta tőle szivem;
Eddig hivém, hogy éltem agg korát
Gyermek szerelmivel ő ápolandja,
Most elhatározám, megnősülök.
Ám menjen akkor ő ahoz, kinek kell.
Legyen szépsége nászajándoka,
Mert engem és jószágim nem becsül.

VALENTIN. S én mit tegyek kegyelmes úr, ez ügyben?
HERCZEG. Van itt Milánban egy úrhölgy, uram,
Kit szeretek; de ő kaczér, begyes,
S az én öreg kérelmeimre nem hajt:
Téged szeretnélek hát gyámolul,
(Mert rég felejtém hogy' kell udvarolni,
S már változott is ennek a divatja)
Mikép, hogyan viseljem ott magam,
Hogy rám tekintsen napfényes szemeivel?
VALENTIN. Ajándokokkal nyerje meg, ha szóra
Nem hajt. A néma ékszer hallgatása
Többet tesz olykor, mint a szép szavak.
HERCZEG. De egy ajándokom már megvetette.
VALENTIN. A nő sokat fitymál, a mit szeretne,
Mást küldjön ön; ne hagyja míg lehet;
Előbb ha fitymál, majd utóbb szeret,
Ha mérges is, nem önt gyülőli ám,
Csak hőbb szerelmet szítani kiván;
Ha szidja, «menjen» – jobb, föl sem veszi,
Mert a bohó búsúl, ha megteszi,
Ne ellenezze, bárhogy felesel,
Mert «menjen ön,» nem azt teszi, hogy «el»;
Hizelgj, dicsérd, bókolj, emeld ki báját,
Ha még oly rút is, angyal szeme-száját,
Nem ember az, ki, hogyha birja nyelvét,
Nem tudja megnyerni egy nő szerelmét.
HERCZEG. De úgy tudom, hogy egy ifjú, derék
Nemeshez igérték övéi őt,
És rejtve tartják minden férfitól,
Hogy senki nem juthat hozzá egész nap.

VALENTIN. No, akkor én éjente látogatnám.
HERCZEG. Úgy, de az ajtó zárva, s kulcsa jó helytt,
Éjente még közel se jutni hozzá.
VALENTIN. Nos, és miért ne jutna ablakon át?
HERCZEG. Szobája fent van, a földtől magasan,
A fal meredek, meg nem mászható
Nyilván való életveszély nélkül.
VALENTIN. Hisz' egy kötélből szépen összefont
Hágcsó, ha pár horoggal fölkapatja,
Héro tornyába szépen fölsegít,
Mihelyt akarja a merész Leander.
HERCZEG. No hát, nemes véredre kérlek, ifjú,
Mondd, hol szerezhető ilyen kötél?
VALENTIN. Mikorra tetszik? mondja jó uram.
HERCZEG. Ma éjre, mert szerelmem, mint gyerek,
Mindent szeretne már, a mit elérhet.
VALENTIN. Hét óra tájra itt lesz a kötél.
HERCZEG. De várj te ; én csupán magam megyek,
Hogy lophatom hágcsómat jól oda?
VALENTIN. Könnyen uram, könnyen elrejtheti,
Csak egy kicsit hosszú köpenyt vegyen.
HERCZEG. Elég ilyen köpeny, mint a tied?
VALENTIN. Elég uram.
HERCZEG. Hadd lássam öltönyöd,
Hogy ép' olyat szerezzek én is.
VALENTIN. Mindegy, uram, akármilyen köpeny.
HERCZEG. De hát hogy' állna rajtam, azt szeretném :
Kérlek, mutasd, hadd öltsem fel magamra.
Hát ez mi itt? Levél. Hm. «Silviának.» —
Ez itt meg, oly szerszám, minő nekem kell !

Leszek merész feltörni a pecsétet. (Olvas.)
«Eszmém, álmom éjjel Silviához szárnyal;
Szolgáim ők, kiket repülve küldök;
Bár uratok járna oly röpke szárnynyal,
S nyughatna ott, hol érzéketlen ültök.
Hirnökimet fehér kebledbe zártad,
Míg én, ki hozzád küldözém, királyok,
Átkozom a kegyet, melylyel megáldtad,
Mert üdvökért irigykedem reájok,
Mért is küldém, enmagam átkozom,
S hogy helyökön mér' én nem nyugoszom.»
Mi ez?
«Silviám, ez éjszakán megmentelek:»
Így van; s emitt e czélra a kötél.
Nos, Phaëton, (mert Merops fia vagy)
Vágynál az ég szekerét hajtani,
És vakmerőn felgyujtni a világot?
Nyulsz már a csillagért, mert az reád süt?
Pusztulj tolakvó! nagyralátó szolga!
Magadfajtádra szórd a lágy mosolyt,
S köszönd türelmem-, nem ten érdemednek,
Hogy távozásod még megengedem.
Köszönd ezt, jobban, mint a sok kegyet,
Mit bő kezekkel eddig rád pazarltam:
De hogy ha földemen tovább maradsz,
Mint mennyi arra kell, hogy legsebesben
Útadra kelj királyi udvarunkból:
Az égre, bosszúm túlcsap a szerelmen,
Mit eddig érted érzék, s lyányomért;

Eredj: üres mentséged meg se hallom;
Ha kedves életed, sietve pusztulj. (Herczeg el.)

VALENTIN. S mért nem halál inkább, mint élve kín?
Meghalni, ez számüzetés magamtól;
És Silvia enmagam: számüzve tőle,
Ez csak magam-magamtól, s így halálos.
A fény se fény, nem látva Silviát,
Az üdv se üdv, ha Silvia nincs velem,
Csak úgy, ha azt tudom, hogy ő velem van,
S tökélye árnyain táplálkozom.
Ha nem vagyok éjjente Silviámmal,
A csalogány szavában nincs zene,
Ha nappal Silviát nem nézhetem,
Úgy nincs nekem tisztán derült napom,
Ő éltetőm, s megszünök élni, ha
Körülte nem leszek, s ő nem üdít,
Nem ápol, nem vidít, életbe nem tart.
A rám szabott haláltól nem futok:
Maradva, csak bevárom a halált,
De futva innen, éltemtől futok.

Proteus és Dárdás jőnek.

PROTEUS. Szaladj kölök, szaladj, keresd föl.

DÁRDÁS. Ni — hó — hahó!

PROTEUS. Mi az? mit látsz?

DÁRDÁS. A kit keresünk; veszszek meg, ha nem Valentin úr.

PROTEUS. Valentin?

VALENTIN. Nem.

PROTEUS. Hát ki? Szelleme?

VALENTIN. Az sem.

PROTEUS. Hát ki?

VALENTIN. Senki.

DÁRDÁS. Hát a senki beszélni is tud? Üssem, uram?

PROTEUS. Kit akarsz te ütni?

DÁRDÁS. Senkit.

PROTEUS. Hallgatsz, kölök! — Valentin barátom, egy szóra.

VALENTIN. Fülem süket, jó hírt se hallhatok,
A rossz hírekkel úgy betelve már.

PROTEUS. Úgy hírem' tompa némaságba rejtem,
Mert ez keserves, fájó és nehéz.

VALENTIN. Tán meghalt Silvia?

PROTEUS. Nem, Valentin.

VALENTIN. Nem Valentin; igaz, csak testi vázza! — Hát úgy-e elhagyott?

PROTEUS. Nem, Valentin.

VALENTIN. Nem Valentin, ha Silvia elhagyott! Mi hír tehát?

DÁRDÁS. Uram, kikiáltották, hogy az urat ki-kálkulálják az országból.

PROTEUS. Hogy számkiüznek. Ó ez gonosz hír,
El Silviától, s tőlem, a baráttól.

VALENTIN. Ó, izlelém már e fájdalmakat,
Most annyit adnak, hogy bár megcsömöljek,
És Silvia tudja ezt, hogy számkiüztek?

PROTEUS. Igen; s ez itéletre (mely erősen
Áll visszavétlenül) gyöngy oczeánt
Sírt, mit könyeknek is hívnak sokan;
Ezt sírta atyja durva zsámolyára,

S velök, térdén, alázatos maga,
Kezét tördelve, melynek hava mintha
A kín miatt halványult volna meg:
De megtörött térd, összetett kezek,
Sohaj, panasz, ezüstlő könnyözön
Meg nem lágyíthaták részvétlen atyját,
S halál fia, ha elfogják, Valentin.
Sőt Silvia kérelmére oly dühös lett,
Midőn ez visszahivatásod esdé,
Hogy őt szoros börtönbe záratá,
Ijesztve, hogy többé ki nem bocsátja.

VALENTIN. Ne többet, ó, ha e jövő szavadnak
Ölő hatalma nincsen életemre:
Ha van, lehelld, kérlek, fülembe azt,
E végtelen kín vég gyászénekéül.

PROTEUS. Ne zúgolódjál, hol már nem segíthetsz
S tanulj segítni, a mért zúgolódol.
Idő minden jónak dajkája, anyja.
Ha itt maradsz se látod kedvesed,
Sőt éltedet dobod nyilván veszélybe.
Remény legyen vándorbotod; eredj,
Ez óvjon a kétségb'esések ellen,
Írhatsz levélben, bár nem lészsz is itt,
S ha nékem írsz, bejuttatom akár
Fris tejfehér keblébe kedvesednek.
De a panaszkodásra nincs idő:
Jer, átszöktetlek a város-kapun,
És még előbb meghányjuk, vessük, a mi
Szerelmi dolgaidra tartozik.

Ha szereted Silviát, nézd a veszélyt.
S ha magadért nem, érte jer velem.
VALENTIN. Dárdás, ha meglátod szolgám, siettesd,
Mondd, rám talál az éjszaki kapun.
PROTEUS. Eredj, kölök, keresd föl. Jer Valentin.
VALENTIN. Ó drága Silviám, szegény Valentin!

(Valentin és Proteus el.)

DÁRDÁS. Én csak bolond vagyok, lássák, s mégis van annyi eszem, hogy belátom, milyen szemen szedett gazember ez az én uram; no de, csak hogy nem szemeten szedett. Nincs a föld hátán, a ki tudna róla valamit, hogy én szerelmes vagyok, pedig a' vagyok; csakhogy ezt hat ló sem húzná ki belőlem, sem azt, hogy kit szeretek hát; pedig egy asszonyt; csakhogy miféle asszonyt, azt magamnak sem mondanám meg; pedig egy tejes lyányt; csakhogy még se lyány, mert van már keresztkomája; de mégis lyány, mert a gazdája szolgálólyánya, s bérért szolgál. Többet tud, mint a legügyesebb vizsla, pedig ez csak sok egy keresztyén hajadontól. Itt van (*papirt vesz elő*) a tyúkkaparásu lista, hogy mi mindent tud. Imprimis, «Tud húzni, vonni.» No, a ló se tud többet; dehogy tud; hisz a ló csak húzni tud, de húzni-vonni nem; lám, többet ér mint egy kancza. Item, «Tud fejni,» no lássák, szép erény egy tisztakezü hajadonban.

Ugri jön.

UGRI. No, szinyor Dárdás, mit csinál az uraságod?
DÁRDÁS. Uras zsákom? Miféle zsákom?

UGRI. Megint kutyákodol; elcsűröd, csavarod a szót. Hát mi újság ebbe' az írásba'?

DÁRDÁS. A legfeketébb újság, a mit valaha hallottál.

UGRI. Fekete? hogy fekete?

DÁRDÁS. Hát fekete, mint a tinta.

UGRI. Addsza, hadd olvassam.

DÁRDÁS. Ájnye tökfilkó, tudsz is te olvasni.

UGRI. De b'zon tudok. Mutasd.

DÁRDÁS. Először próbára teszlek. Hát megtudod-e mondani, ki teremtett téged?

UGRI. Hát a nagyapám fia.

DÁRDÁS. Ó tanulatlan fajankó, mondom, hogy semmit sem tudsz, mert a nagyanyád fia. Ebből is látni, hogy nem tudsz olvasni.

UGRI. Mutasd hát azt az írást.

DÁRDÁS. Ne, segítsen benne szent Mikulás.

UGRI. Imprimis, «Tud fejni.»

DÁRDÁS. No, azt tud.

UGRI. Item, «Jó sert tud főzni.»

DÁRDÁS. No, úgy nem bánom, ha azt mondják is ránk, hogy «egyétek meg a magatok főztjét.»

UGRI. Item, «Tud varrni.»

DÁRDÁS. No úgy tud várni is rám esténként.

UGRI. «Tud kötni.»

DÁRDÁS. Csak engem ágylábhoz ne kössön, vagy belém ne kössön.

UGRI. Item, «Tud mosni, súrolni.»

DÁRDÁS. Ez különös virtus; mert legalább őt nem kell mosni, súrolni.

UGRI. Item, «Tud fonni.»

DÁRDÁS. Csak engem be ne fonjon.

UGRI. Item, «Még sok névtelen erénye van.»

DÁRDÁS. Ez olyan, mintha azt mondanák, hogy fattyú erény, mert nem tudni, ki volt az apja, azért nincs neve.

UGRI. Itt következnek a hibái.

DÁRDÁS. Épen sarkában erényeinek.

UGRI. Item, «Éhomra nem lehet megcsókolni, a lehellete iránti tiszteletből.»

DÁRDÁS. Se baj, ezt a hibát még helyre lehet ütni egy frustukkal. Olvasd tovább.

UGRI. Item, «Szeret nyalakodni.»

DÁRDÁS. Jaj, ha engem szeret nyalni-falni, akkor már nagyobb baj, a mit a lehelletéről olvastál.

UGRI. Item, «Álmában beszélni szokott.»

DÁRDÁS. Jobb, mint ha beszédjében elaludna.

UGRI. Item, «Lassan beszél.»

DÁRDÁS. Ó ostobák! ezt a hibája közé tenni! Hisz a lassú beszéd a legkiválóbb virtus az asszonyokban. Húzd ki mindjárt, tedd a virtusok közt a legelső helyre.

UGRI. Item, «Hivalkodó.»

DÁRDÁS. Evvel is ki onnan; ez Éva hagyománya, ettől meg nem szabadulhat.

UGRI. Item, «Nincs foga.»

DÁRDÁS. Annál több pecsenye jut nekem.

UGRI. Item, «Marakodós.»

DÁRDÁS. Csakhogy nincs foga, a mivel haraphatna!

UGRI. Item, «Az itallal nem nagyon kináltatja magát.»

DÁRDÁS. Hiszen ha jó italt csinál, az nálam is elkel kinálás nélkül.

UGRI. Item, «Nagyon adakozó.»

DÁRDÁS. Mivel? A pofoncsapásokkal nem lehet, mert nem tartom a pofám; az erszényével se lehet, azt majd elzárjuk az orra elől; egyébbel meg nem bánom, ha adakozik is, arról nem tehetek. No, tovább.

UGRI. Item, «Több a haja, mint az esze, több a hibája, mint a haja, több a pénze, mint a hibája.»

DÁRDÁS. Megállj; elveszem: kétszer-háromszor hol enyim volt, hol nem, míg ezt olvastad. Olvasd el még egyszer.

UGRI. Item, «Több a haja mint az esze,» —

DÁRDÁS. Több a haja mint az esze, — meglehet; lássuk csak: a sótartóba van a só, tehát az nagyobb mint a só; a haj alatt van az ész, tehát több haj mint ész; a nagyobb takarja a kisebbet. Hogy van tovább?

UGRI. — «Több a hibája mint a haja,» —

DÁRDÁS. Ez borzasztó, oh csak e ne volna ott!

UGRI. «Több a pénze mint a hibája.»

DÁRDÁS. Jaj, ez a hibáját is mind kedvessé teszi. Jó, elveszem, s ha lesz a házasságból valami, a mint semmi se lehetetlen —

UGRI. No akkor?

DÁRDÁS. Akkor? — akkor megmondom neked, hogy uraságod az éjszaki kapunál vár.

UGRI. Engem?

DÁRDÁS. Téged bizony; hát ki vagy te, miért ne várhatna téged? várt ő már derekabb embert is, mint te.

UGRI. És nekem oda kell mennem?

DÁRDÁS. Nem menned kell, hanem szaladnod; mert annyi ideig itt ácsorogtál, hogy a menés semmit se ér.

UGRI. Ejnye, mért nem mondtad előbb? ragya verje el a szerelmes leveled. (El.)

DÁRDÁS. No most kikap, a mért levelemet elolvasta. Faragatlan gazember, más titkába akarja magát fúrni. Megyek utána, gyönyörködni rajta, hogy javítják a kölköt. (El.)

II. SZÍN.

Ugyanott. Szoba a herczegi palotában.

Herczeg és Thurio jőnek; Proteus hátul.

HERCZEG. Thurio ne félj, szeretni fog leányom.
Valentin el-kiüzve már köréből.
THURIO. De ő az óta még jobban gyülöl;
Kerüli társaságom és kigúnyol,
Kétségbe ejt, ah, hogy meg nem nyerem!
HERCZEG. Szerelme e csekély nyoma olyan,
Mint jégbe vájt alak, mit egy kevés hő
Vizzé elolvaszt s megformátlanit.
Pár napra szélylyel olvad e fagyosság,
S érdemtelen Valentint elfelejti. —
No, hogy' van ön Proteus? Hát honfitársa
Elment-e már, miként parancsolánk?
PROTEUS. El, jó uram.
HERCZEG. Lyányom nagyon fájlalja távozását.
PROTEUS. Kevés idő elűzi bánatát.
HERCZEG. Én is hiszem, de Thurio kétkedik.
Proteus, irántad hitt jó véleményem

(Mert érdemednek több jelét mutattad)
Készt, hogy bizalmasan szóljak veled.
PROTEUS. Ne éljek és ne lássam önt tovább
Kegyelmes úr, csak a mig hű leszek.
HERCZEG. Tudod, mi kész örömmel áldanám meg
Leányom és Thurio úr esküvőjét.
PROTEUS. Tudom, uram.
HERCZEG. Az is, hiszem, rég tudva már előtted,
Hogy Silvia ebben ellenem szegül.
PROTEUS. Azaz csak addig, míg Valentin itt volt!
HERCZEG. Folyvást makacs, sehogy se' hajtható.
Hogyan tehetnők meg, hogy elfelejtse
Valentint, s megszeresse Thuriót?
PROTEUS. Legegyszerübb rákenni, hogy Valentin
Gyáva, csalárd és aljas származásu.
E hármat a nők szörnyen megvetik.
HERCZEG. Azt mondja rá, hogy csak dühből beszélünk.
PROTEUS. Igen, ha a Valentin ellenétől
Jön az, tehát vigyázva szóljon, és
Oly ember, kit barátjaul tekint.
HERCZEG. Vállalja hát el ön, hogy elgyalázza.
PROTEUS. Rosszúl esik, kegyelmes úr; keserves
Megbízatás ez egy nemesre, és
Kivált saját barátja ellenében.
HERCZEG. Hol jó szavával rajta nem segíthet,
Ott már a rágalommal sem tehet kárt,
Tehát közömbös a megbízatás,
S egy jó barátja kéri önt reá.
PROTEUS. Győzött, uram. — A mennyi rajtam áll,
Gyalázva őt, a hol módját lelem,

Nem fogja már szeretni Silvia:
De ha kiirtjuk is jelen szerelmét,
Vagy lesz szerelmes, vagy se Thurióba.
THURIO. Azért, a mint lefejti e szerelmét,
Hogy így lefejtve össze ne bomoljon,
Azon legyen, hogy gombolyítsa rám,
Mit megtehet, ha engem úgy magasztal,
A hogy' gyalázni fogja majd Valentint.
HERCZEG. S mi, Proteus, önt meg merjük bízni ezzel.
Mert tudjuk azt, Valentin elbeszélte,
Hogy ön szerelmet másnak esküdött
S nem szeghet esküt és nem tör hitet.
Ez biztosíték hát, hogy módot adjunk,
Hol Silviával bőven társaloghat;
Mert ő borus, beteg, nehézkedélyű,
De önt barátjáért tán elfogadja,
S így rábeszélheti, hogy meggyülölje
Valentint, s megszerésse Thuriót.
PROTEUS. A mit tudok, törekszem végbe vinni. —
De Thurio, ön jobban forgolódjék;
Rakjon ki lépvesszőt, megfogni vágyát
Nyögő szonettel, melynek tarka rímét
Megtömje szolgálatkész esküvel.
HERCZEG. Úgy, úgy, bizony az égi származásu
Költészet itt nagyon sokat tehet.
PROTEUS. Mondd, hogy szépsége oltár zsámolyára
Teszed le könnyed, sohajod, szived;
Írj, míg kiszárad tintád, s könnyeiddel
Ereszd föl újra; mérj bús verseket,
S mind azt mutassa, hogy szörnyen epedsz.

Orpheus aranyszavu, s költők inából
Húrolt lantjára meglágyult aczél, kő,
Tigris szelídült, s a nagy leviathan
Ki a vízből, a partra tánczra kelt. —
S e sok panaszló ömlengés után
Keresd föl éjjel hölgyed ablakát
Édes zenével; és a hangszerekhez
Dalolj te is; az éj halotti csendje
Jól illik ily édes-bús fájdalomhoz.
Ha így nem, úgy egyébbel nem nyered meg.

HERCZEG. Leczkéd mutatja, hogy voltál szerelmes.

THURIO. Tanácsod még az éjjel teljesítem.
Azért nemes Proteus, irányadóm,
Menjünk ki a városba, jer velem,
Keresni ott nehány ügyes zenészt.
Van egy szonettem, a mi megteszi
Kezdetnek utasításod nyomán.

HERCZEG, Rajta uraim!

PROTEUS. Várjuk kegyelmed estebéd utánig,
Aztán megyünk rögtön az éjzenére.

HERCZEG. Csak rajta most; én engedélyt adok.

NEGYEDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Erdő Milano és Verona közt.

Nehány rabló jő.

1. RABLÓ. Legények talpra, hó! Egy utazó jön.
2. RABLÓ. Ha tiz, se tágits, üssed, le vele.

Valentin és Ugri jőnek.

3. RABLÓ. Megállj; elő mindennel, a mitek van;
Ha nem, leültetünk úgy és kifosztunk.
UGRI. Uram, rossz helyt vagyunk. Az a zsiványhad
Ez, a melyiktől minden útas úgy fél.
VALENTIN, Barátaim —
1. RABLÓ. Nem úgy, uram; ellenségid vagyunk.
2. RABLÓ. Csitt, halljuk.
3. RABLÓ. Halljuk, bajszomra, szörnyü helyes ember.
VALENTIN. Nekem kevés van mit veszíteni.
Sors-üldözött szegény ember vagyok;
Nincs egyebem, mint e rongy öltönyök,
S ha most ezekből is kifosztogattok,
Velök veszitem minden birtokom.
2. RABLÓ. Hová szándékozik?
VALENTIN. Veronába.

1. Rabló. Honnan jön?
Valentin. Milanóból.
3. Rabló. Sokáig tartózkodott ott?
Valentin. Tizenhat hóig! és ha a kaján sors
Nem űz, szerettem volna még tovább is.
2. Rabló. Hát tán számüzték?
Valentin. Igen.
2. Rabló. Miféle bűnért?
Valentin. Azért, mit itt most kín elmondanom.
Embert ölék, s halála fáj nagyon;
De tisztes viadalban vágtam őt le,
Csalárd előny és árulás nekül.
1. Rabló. Biz' azt ne bánja, hogy ha úgy esett,
De hát csak ennyi bűnért van kiüzve?
Valentin. Csak, sőt örülnöm kell, hogy így menekvém.
1. Rabló. Tud-e nyelveket?
Valentin. Tudok, tanultam ifjú útaimban,
S bajból menekvém sokszor általuk.
3. Rabló. Robin Hood szerzetese tar fejére,
Ez a legény királyunknak való.
1. Rabló. No hát legyen. Rááll, uram?
Ugri. Uram, csapjon föl:
Becsületes tolvajság ez nagyon.
Valentin. Hallgass, kölök.
2. Rabló. Van-e mihez csatolni még reményét?
Valentin. Nincs, csak szerencsém.
3. Rabló. Hát tudja meg: köztünk is sok nemes van,
A fékezetlen ifjú szenvedély
Miatt kiüzve a tisztes körökből;
Magam Veronából vagyok kiüzve,

Mert egy hölgyet akartam elrabolni.
Dús nőt, s a herczeghez közel rokont.
2. Rabló. S én Mantuából, a mert egy nemest
Egyszer dühömbe' sziven szúrtam at.
1. Rabló. S én szinte ily csekély vetek miatt.
De a dologra, mert e vétkeket csak
Bitang éltünket menteni idéztük:
Mi látjuk azt, hogy szép erős alakkal
Van ön megáldva; és, a hogy beszéli,
Tud nyelveket; egy ily tökélyü ember
Keresetünkhöz épen illenék.
2. Rabló. Kivált, mivel számüzött ember is,
Ezért állunk leginkább szóba önnel.
Nem csapna föl bandánk vezéreül,
A kényszerüségből erényt csinálva,
És élne, mint mi, e vad rengetegben.
3. Rabló. No, szólj; van-é kedved sorunkba állni?
Csapj föl, no; légy mindannyiunk vezére,
Mi hódolunk neked, szavad fogadjuk,
És mint parancsnokot, királyt szeretünk.
1. Rabló. Meghalsz, ha megvetnéd ajánlatunkat.
2. Rabló. Ám, hogy fitymálj, élni nem hagyunk.
Valentin. Elfogadom, bajtársatok leszek,
Kikötve, hogy soh'sem lesztek garázdák
Az árva nőkkel, jámbor útasokkal.
3. Rabló. Nem; mink ez aljas, gyáva bünt utáljuk.
Jer, elviszünk a többi társainkhoz,
Az összegyűjtött kincset megmutatjuk,
Mely, mint magunk, parancsaidra vár.

II. SZÍN.

Milano. A palota udvara.

Proteus jön.

PROTEUS. Már megcsalám, kiüzetém Valentint,
Most Thuriót kell szépen jégre vinnem.
Oly szín alatt, hogy őt ajánlom, útat
Nyerék előbb mozdítni enszerelmem;
De Silvia szebb, hűbb, szentebb, semhogy őt
Hitvány ajánlatom megvesztegetné.
Ha hű alázatot kezdek fogadni,
Azt hányja, hogy barátom megcsalám;
Ha szépségére szórom esküimet,
Figyelmeztet, mi hitszegő valék,
Elhagyva Juliát, a kit szerettem:
De mind ezen sok apró gúny daczára,
Melyből pedig egy is reményölő,
Szerelmem mind növekszik, s mint ebet,
Hiába űzi el, csak hízeleg.
De Thurio jön. — Silvia ablakához
Megyünk és éjzenét adunk neki.

Thurio és Zenészek jőnek.

THURIO. Hogy van, sir Proteus? hát elénk csuszamlott?
PROTEUS. Ön tudja, Thurio, a szerelem
Kész csúszni is, hol állva nem mehet.
THURIO. De csak reménylem, itt ön nem szeret.
PROTEUS. Dehogy nem, hisz különben mit keresnék?
THURIO. S kit? Silviát?

PROTEUS. Igen, Silviát, önért.

THURIO. Fogadja érte hálám. Nos, fiúk,
Húroljatok, s aztán csak rajta vigan.

Korcsmáros és Julia jönnek hátul; Julia fiú ruhában.

KORCSMÁROS. No, kedves vendégecském, azt hiszem, magát valami malomkólika bántja; mért olyan szomoru?

JULIA. Csak, mert nincs minek örülni.

KORCSMÁROS. No jöjjön, majd felvidítom én. Olyan helyre viszem, a hol szép muzsikát hall, s meglátja azt az urat, a ki után tudakozódott.

JULIA. De hallom-e beszélni is?

KORCSMÁROS. Hát, hogyne hallaná!

JULIA. Úgy az nekem zene lesz. (Zene.)

KORCSMÁROS. Csitt, hallja?

JULIA. Köztük van ő is?

KORCSMÁROS. Köztük, de pszt, halljuk.

Dal.

O, ki Silvia, és mi ő,
Hogy mindnyájunk érte ég?
Szent is, szép is, bölcs is ő,
Úgy megáldá a nagy ég,
Hogy bámulandó, dicső.

S mint szép, van-e oly kegyes?
Mert ez együtt ér sokat;
Amor szemében repes,
Édes orvosságokat
Vakságára ott keres.

Zengjük hát ez égi nőt,
Szép Silviát, a dicsőt,
Minden jóban kitünőt,
Mit csak szűl e durva föld;
Koszorukkal fonjuk őt.

KORCSMÁROS. No, hát még szomorubb, mint az elébb?
Mi lelte? nem szereti a muzsikát?

JULIA. Dehogy, dehogy, a muzsikás magaviseletét nem szeretem.

KORCSMÁROS. Hogy', lelkem adta?

JULIA. Nem kedvem szerint játszik.

KORCSMÁROS. Nem jó hangot ád a húron?

JULIA. Oly rossz hangot, hogy szivem húrja rezdül meg bele.

KORCSMÁROS. Nagyon jó füle van.

JULIA. Ó bár süket volnék, hogy ne szakadna meg szivem.

KORCSMÁROS. Látom, nem szereti hallgatni.

JULIA. Nem, ha ily változó.

KORCSMÁROS. Ha! no már elhagyta.

JULIA. Az az én bajom, hogy elhagyott.

KORCSMÁROS. Hát azt szeretné, hogy örökké tartson?

JULIA. Azt, hogy örökké, híven, egyaránt.
De mondja csak, gazdám, hát Proteus úr
Gyakorta látogatja e kisasszonyt?

KORCSMÁROS. Én csak annyit mondhatok, a mennyit nekem az inasa Dárdás mondott, hogy rovásra se' lehetne azt venni, a hogy szereti.

JULIA. Hol van Dárdás?

KORCSMÁROS. Elment a kutyáját keresni, a mit gazdája parancsolatára holnap ennek a kisasszonynak kell vinni ajándékba.

PROTEUS. Meglássa Thurio úr, úgy ajánlom,
Hogy cselfogásom nem győzi dicsérni.

THURIO. Hol találkozunk?

PROTEUS. Szent Gergely kútjánál.

THURIO. Jó éjszakát. (Thurio és Zenészek el.)

Silvia fent ablakánál megjelenik.

PROTEUS. Sok boldog estét, úrnőm, szép kegyednek.

SILVIA. Köszönet a zenéért, uraim.
Ki az, ki ott beszél?

PROTEUS. Hű szive tisztaságát hogy ha tudná,
Rögtön reáismerne ön szaváról.

SILVIA. Tán Proteus? — úgy veszem ki.

PROTEUS. Az, édes úrnőm, rabja, hódolója.

SILVIA. És mit kiván?

PROTEUS. Parancsát teljesítni.

SILVIA. Jól van, legyen: tehát parancsom az,
Hogy menjen és feküdjék ön le, otthon.
Te hitszegő, csalárd, hitetlen ember,
Azt hitted, én oly gyenge, oktalan
Vagyok, hogy hat reám édesgetésed,
Ki esküiddel annyit megcsalál?
Térj vissza, s engeszteld ki kedvesed, mert
Az ég halvány királynőjére mondom,
Oly messze tőlem, hogy szavadra hajtsak,
Mint hitszegő kérelmed megvetem,

S már is szememre hányom ezt magamnak,
Hogy eddig is beszélgeték veled.
PROTEUS. Megvallom édesem, szerettem egy nőt,
De meghalt.
JULIA. (Félre.) Hej, ha én most közbe szólnék!
Mert bizonyos, hogy nincsen eltemetve.
SILVIA. Jó, mondhatod; de Valentin, barátod,
Él, s én, miként te is tudod, vele
Jegyben vagyok; hogy' nem pirulsz tehát
Őt e tolakvásoddal sérteni?
PROTEUS. De hisz Valentin is meghalt, az a hír.
SILVIA. Úgy hidd, hogy én is; mert bizonyra mondom,
Sírjába van szerelmem eltemetve.
PROTEUS. Hadd ássam én ki onnan, kedvesem.
SILVIA. Menj kedvesed sírjához, s hívd övét fel,
Vagy legalább temesd tiéd oda.
JULIA. (Félre.) Még rá se' hallgat.
PROTEUS. Úrnőm, ha szive oly rendíthetetlen,
Ó hadd legyen szerelmemért enyim
Arczképe, mely szobácskája falán függ.
Ehhez beszélek, sírok és sohajtok,
Mert hisz tökéletes valója másnak
Levén ajánlva, én csak árny vagyok,
Árnyát fogom tehát hiven szeretni.
JULIA. (Félre.) Meg is csalnád, ha testi lénye volna,
S árnynyá teendnéd, úgy mint engemet.
SILVIA. Bálványa lenni önnek, semmi kedvem,
De mert csalárdságához illik árnyat
Imádni, s kép előtt könyörgeni:
Jó, küldjön érte reggel, átadom.
Nyugalmas éjt.

PROTEUS. Lesz, mint a bűnösöknek,
Kik a halálra várnak virradatkor. (Proteus és Silvia el.)
JULIA. Korcsmáros úr, megyünk?
KORCSMÁROS. Biz Istók, elszenderedtem.
JULIA. Ugyan nem tudja, hol lakik Proteus?
KORCSMÁROS. De bizony, az én házamnál. Ányje, tán már pitymallik is.
JULIA. Még nem, de ez volt a leghosszabb éj,
Mit átvirraszték, s a legsúlyosabb. (Elmennek.)

III. SZÍN.

Ugyanott.

Eglamour jő.

EGLAMOUR. Ekkora mondta úrnőnk Silvia,
Hogy jöjjek el, s halljam meg titkait.
Fontos dologba kiván béavatni.
Kisasszony! Kisasszony! (Silvia fent ablakánál kijőn.)
SILVIA. Ki az?
EGLAMOUR. Barátja és szolgája, a ki
Kegyed parancsát várja itt alant.
SILVIA. Jó Eglamour, szép jó reggelt, ezerszer.
EGLAMOUR. Sok szépet önnek is, kisasszonyom.
Tehát miként parancsolá kegyed,
Eljöttem ily korán, megtudni, mily
Szolgálat az, mit rám akarna bízni.
SILVIA. Ó Eglamour, tudom, nemes lovag vagy,
Bölcs, résztvevő, derék, sokat tanult,
(Ne hidd, hogy hízelgek, mert esküszöm, nem)

Jól tudhatod, hogy engem, számkiüzött
Valentinemhez mily érzés csatol,
S hogy úratyám a balga Thurióhoz
Erőltet, a kit lelkem is gyülöl. —
Te is szerettél, hallám tőled egykor,
Hogy kín soh'sem járt oly közel szivedhez,
Mint a mikor meghalt szerette hölgyed,
Kinek sírján szüzességet fogadtál.
Ó Eglamour, Valentint vágyom én
Meglátni, fölkeresni Mantuában,
Hol, hallomás szerint, tanyát ütött;
S mivel veszélyes arra minden út,
Szeretném a te tisztes társaságod,
Melynek becsületében bizhatom.
Ne félj atyám dühétől, Eglamour,
Csak kínomat nézd, egy nő kínjait,
S azon igazságot, hogy e szökés
Szentségtörő frigy ellen óv csupán,
Mit ég s szerencse egyként ostorozna.
Kérlek tehát, könyörgök tiszta szívből,
Mely búval oly telt, mint tenger fövénynyel,
Légy társam útamon, jer el velem:
S ha nem, tartsd a mit itt mondék, titokban,
Hogy úgy magam vihessem véghez azt.

EGLAMOUR. Kisasszony, én átérzem bánatát;
S mivel tudom, hogy czélja mily erényes,
Ím kész vagyok, követni útjain,
Nem hajtva rá, hogy érte mily baj érhet,
Csak önt akarva boldogítani.
Mikor megyünk?

SILVIA. Estére.

EGLAMOUR. S hol lelem
Meg önt?

SILVIA. Az ősz Patrick barát lakában,
Hol indulás előtt gyónást teszek.

EGLAMOUR. Nem késem, ott leszek, kedves kisasszony.
S most Isten önnel.

SILVIA. Az Isten áldja meg, jó Eglamour. (Elmennek.)

IV. SZÍN.

Ugyanott.

Dárdás kutyájával jön.

DÁRDÁS. Ha az emberrel kutyául bánik a szolgája, lássák, az nagyon rosszul esik: itt van, a kit csecsemő korától neveltem; a kit megszabadítottam a vízbefuladástól, mikor három-négy huga vagy öcscse elmerült. Aztán megtanítottam, de úgy megtanítottam, hogy tudom, sokan azt mondják rá: így szeretnék egy kutyát megtanítani. — Most elküldött vele a gazdám, hogy ajándékozzam Silvia kisasszonynak; hát alig érek az ebédlőbe, csak felkapaszkodik a tányérjához, s lelopja róla a kappanczombot. Ó, szörnyüség, mikor az eb nem tudja magát alkalmazni minden társaságban. Azt szeretném, úgy mondván, hogy a ki egyszer elvállalja, hogy igazán kutya, hát, úgy mondván, legyen minden dologban kutya. Ha nekem több eszem nem lett volna, mint neki, hogy a hibáját, mit ő tett, magamra vállaljam, bizony, bizony, azt hiszem felakasztották volna;

bizonyos, hogy baj nélkül ki nem kerülte volna. Gondolják csak. Hát betolakodik három vagy négy úri kutya társaságában a herczeg asztala alá: nem volt ott, teremt'úgyse, egy füttyentetig, mikor az egész szoba csak érzeni kezdi. «Ki menj te!» mondja az egyik; «miféle kutya ez?» kérdi a másik; «ostor neki,» ordít a harmadik; «fel kell akasztani,» mondja a herczeg. Én már azelőtt is ismervén ezt a szagot, tudtam, hogy Vaczkor tette, oda megyek hát a legényhez, a ki korbácsolta: «Barátom,» mondok neki, «ki akarja korbácsolni ezt a kutyát?» «Hát», a'szondja, «ki hát.» «Már akkor», mondok, «igazságtalanul bánik vele, mert én csináltam ezt az izét, no, tudja». Erre aztán nem sokat teketóriázott, hanem kikorbácsolt engem a szobából. Melyik úr tenné ezt meg a szolgájáért? — Teremt'úgyse! kalodában ültem a kolbászért, a mit ellopott, különben felakasztották volna; pellengéren állottam a libákért, a miket megfojtott, különben jaj lett volna neki; most mi dez eszedbe se jut, te! — Azt a kutyálkodásod is tudom, a mit akkor tettél, mikor Silvia kisasszonytól bocsánatot kértem. Nem mondtam már, hogy csak énrám nézz, úgy viseld magad, a hogy én? Mikor láttad azt én tőlem, hogy felemeljem a féllábom, aztán végig vizipuskázzam egy kisasszony szoknyáját? Láttad valaha, hogy én ilyen csinyt tettem volna?

Proteus és Julia jőnek.

PROTEUS. Neved Sebestyén? Tetszel, felfogadlak
Valamiféle szolgálatba hozzám.

JULIA. S én megteszek mindent, a mit tudok,

PROTEUS. Reménylem is. — No hát, korhely gazember,
Hol kóborogtál két egész napig ?

DÁRDÁS. Hát hiszen, uram, a kutyát vittem el Silvia kisasszonynak, a hogy' parancsolta.

PROTEUS. S mit monda ő picziny csecsebecsémhez ?

DÁRDÁS. Biz ő azt mondta, hogy az uram ebe is csak kutya ; meg azt izeni, hogy ilyen ajándékért csak kutyás köszönet jár.

PROTEUS. De elfogadta ebecskémet ?

DÁRDÁS. De bizony nem fogadta. Itt van ni, visszahoztam.

PROTEUS. Hát ezt akartad a nevemben adni ?

DÁRDÁS. Ezt, uram ; azt a másik öklömnyi mókust elcsipte előlem a sintérinas a piaczon, én hát odavittem ezt a magamét, a ki tízszer akkora, mint az a másik volt, annálfogva az ajándék is nagyobb.

PROTEUS. Pusztulj, eredj, keresd meg a kutyámat,
Máskép szemem elébe ne kerülj.
El, mondom ! Itt vársz, csak hogy mérgesíts ?
Gazember, mindenütt megszégyenít. (Dárdás el.)
Tehát, Sebestyén, felfogadtalak,
Részint azért, mert kell egy ily fiú,
Ki okosan eljárjon dolgaimban,
Mert e bolondra bízni nem lehet ;
De főleg arczod és jó módodért,
Melyek (ha nem csal jóslatom) tanúi,
Hogy jól neveltek, s hű, ügyes leszesz :
Ezért fogadtalak föl, ezt jegyezd meg.
S ne most, eredj, siess e gyűrűvel,

Add ád kisasszonyodnak, Silviának.
Nagyon szeretett engem, a ki adta.
JULIA. S úgy látszik, ön nem, mert ajándokát
Nem tartja meg. — Vagy meghalt kedvese?
PROTEUS. Nem, nem tudom, de gondolom, hogy él.
JULIA. Ah!
PROTEUS. Miért sohajtasz?
JULIA. Nem állhatom meg, hogy ne szánjam őt.
PROTEUS. Miért szánod?
JULIA. Mert azt hiszem, hogy úgy szerette önt,
Mint Silviát most ön szeretheti.
Az önre gondol, a ki rég feledte,
Ön ezt imádja, a ki rá se hajt.
Sajnos, hogy a szerelem ily viszás,
Ezt gondolám el, és ezért sohajték.
PROTEUS. Csak add te át gyűrűmet, s e levélkét.
Az ott szobája. Mondd a drága hölgynek,
Hogy égi képét kérem, a mit igért.
S végezve dolgodat, siess szobámba,
Hol megtalálsz búsan és egyedül. (El.)
JULIA. Hány asszony állna rá ily küldetésre?
Bizony szegény Proteus, rókát fogadtál
Juhásznak a bárányod őrzeni.
De ó szegény bolond! mért szánom őt,
Ki engemet szivéből kivetett?
Mert Silviát imádja, megvet engem,
S én, mert imádom őt, sajnálom is.
E gyűrűt én adám mikor bucsúztunk,
Hogy róla mindenütt eszébe jussak,
S most ím azért kell (sajnos küldetés)

Könyörgenem, mit ó, bár meg ne kapnék;
Elkérni, mit szeretnék visszavetni;
Dicsérni, a kit szidni volna kedvem.
Uramnak hű szerelmet esküvém,
De hű inasa lenni nem tudok,
Ha hűtlenül meg nem csalom magam.
Jó, szólok érte, olyan hidegen,
Mint, ég tanúm, szeretnék czélt nem érni.

Silvia jő, kisérve.

Üdv önnek, úrhölgy. Kérem, utasítson,
Silvia kisasszonyt hol találhatom meg?
SILVIA. Mi dolga véle, hogyha én vagyok?
JULIA. Ha ön, könyörgenék türelmiért,
Hallgassa meg, mit kérni küldetém.
SILVIA. Kitől?
JULIA. Uramtól, Proteus úrtól, szép kisasszony.
SILVIA. Ó, úgy-e egy arczképért küldte?
JULIA. Azért, kisasszony.
SILVIA. Ursula, hozd elő arczképemet. (Arczképet hoznak.)
Eredj, add át uradnak: mondd neki,
Hogy Julia, kit könnyelmün elhagyott,
Jobban díszitené lakát ez árnynál.
JULIA. Azonkívül tessék ez a levél. —
Azaz bocsánat, kérem, tévedék,
Nem ezt kell önnek adni, ó bocsánat,
Ez itt, ez a kegyedhez írt levél.
SILVIA. Kérlek, mutasd csak egy kissé amazt.
JULIA. Bocsánat, drága úrnőm, nem lehet.
SILVIA. Ne hát, fogd.

Urad soraira még csak rá se nézek,
Tudom, hogy tömve vannak szép dagálylyal.
Ujdonat esküvel, mit néki annyi
Megszegni, mint nekem széttépni versét.
(Széttépi a levelet.)

JULIA. Meg küldi e gyűrűt ajándokul.
SILVIA. Gyalázat, ezt is nékem küldeni!
Ezerszer elbeszélte volt, hogy ezt
Emlékbe adta néki Júliája.
S bár hűtlen ujja megfertőzteté, az
Enyim nem csalja úgy meg Juliát.
JULIA. Köszöni, úrnőm.
SILVIA. Mit beszélsz?
JULIA. Köszönöm, úrnőm, e nemes figyelmet.
Szegény leány! uram megcsalja őt.
SILVIA. Hát ismered?
JULIA. Majdnem csak oly jól, úrnőm, mint magam';
Elgondolom fájdalmát, s hígye el,
Szegényt de megsirattam százszor is.
SILVIA. Hát tudja már, hogy Proteus elhagyá?
JULIA. Tudhatja, s ez bújának kútfeje.
SILVIA. Hát szép-e?
JULIA. Szebb volt, kisasszonyom, mint a milyen.
Mikor hihette, hogy gazdám szereti,
Én azt hiszem, volt oly szép, mint kegyed;
De a mióta már tükörbe sem néz,
S eldobta naphárító fátyolát,
A szél letépte arcza rózsaszirmát,
S a liliomszínt eltörölte róla,
Hogy most oly barna már, akár csak én.

SILVIA. Milyen magas lehet?
JULIA. Mint én, ilyen; mert pünkösd ünnepén,
Mikor vidám kedvvel szint játszodánk,
Az ifjak engem nőszerepre szántak,
S én Júlia öltönyébe öltözém,
Mindenki azt mondá, hogy rajtam úgy állt,
Akárcsak én reám lett volna szabva:
Innen tudom, hogy egyformák vagyunk.
Hej, akkor őt de megzokogtatám,
Mert szomorú szerepem volt nagyon:
Ariadne mikor panaszkodik,
Hogy Theseus megcsalta, elszökött;
S ezt olyan hűn játszottam könnyeimmel,
Hogy a szegény leány, meghatva tőle,
Keservesen sírt, és haljak meg itt,
Ha lelkem is nem érzé bánatát.
SILVIA. Valódi szívnemesség tőled ifjú. —
Szegény leány, vigasztalan hagyott,
Bizony sírok, ha rá is gondolok.
Ím, fogd ez erszényt, ezt azért adom,
Hogy édes úrnőd oly hűn szereted.
Isten veled! (Silvia el.)
JULIA. Hálás lesz ő, ha egykor összejönnek.
Erényes úrhölgy, bájos és szelid.
Hiszem, hideg leend gazdám iránt,
Hisz asszonyom szerelmét úgy becsüli.
Ó, hogy tréfál szerelmem így magával!
Ím itt az arczkép. Lássuk: gondolom
Ilyen fejékkel az én arczom is
Lehetne oly varázsló, mint ez itt;

Festő uram hizelge egy kicsit,
Ha nem nagyon hizelkedem magamnak. —
Szép barna fürt, enyim meg tiszta szőke,
Hiszen ha őt ezért imádja Proteus,
Kerítek én ily szinü álhajat.
Szeme üvegkék, épen mint enyim;
De homloka kicsiny, enyim magas.
Ugyan mi is kötötte volna hozzá,
Mi bennem is szintúgy le nem köti,
Ha nem vak isten voln' a szerelem?
Eredj, te árnyék, vidd a másik árnyat,
Ez a vetélytárs. Ó érzéktelen kép!
Téged szeret, imád, csókol, dicsőit,
Pedig ha volna benne józan ész,
Az én valóm lehetne helyeden.
Úrnőd miatt csak jól bánok veled,
Mint ő velem, pedig másként, az égre,
Kivájtam volna nem látó szemed,
Így venni tőled el uram szerelmét.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Ugyanott egy zárda.

Eglamour jő.

EGLAMOUR. Már kezd aranyszint önteni szélylyel a nap
Nyugat felől az égen, s itt az óra,
Mikorra Silvia Patrickhoz jövend.
Nem késik el, tudom, mert a szerelmes
Csak úgy hibáz talán, ha hogy korán jő, —
S nem győzi a szökést gyorsitani.

Silvia jő.

Lám, már amott jön. — Jó estét kisasszony!
SILVIA. Ámen, ámen, menjünk jó Eglamour,
A kis kapun ki, ott a zárda mellett.
Félek, hogy eddig is nyomomba vannak.
EGLAMOUR. Se baj; három mérföldre sincs az erdő,
S ha addig érünk, biztosan vagyunk.

II. SZÍN.

Ugyanott. Szoba a herczegi palotában.

Thurio, Proteus és Julia jőnek.

THURIO. Hogy' áll ügyem, jó Proteus, Silviánál?
PROTEUS. Sokkal szelidebb, mint előbb, uram;

Csakhogy nehány ellenvetése van
Ön ellen.
THURIO. Mi? Hogy tán hosszú a lábam?
PROTEUS. Nem, hogy nagyon szikár.
THURIO. Veszek nagyobb csizmát, majd vastagabb lesz.
JULIA. (Félre.) De a szerelmet arra, mit gyülöl,
Nem sarkantyúzhatod!
THURIO. S arczomra mit mond?
PROTEUS. Hogy szép, fehér.
THURIO. Ez nem való; arczom még barna inkább.
PROTEUS. Úgy, de a gyöngy fehér, és régi mondás:
A barna ember gyöngy a nők szemében.
JULIA. (Félre.) Gyöngy ám, mely szúrja a hölgyek szemét.
Mert én bizony reád sem nézhetek.
THURIO. Szereti társalgásom?
PROTEUS. Nem, a mikor csatáiról beszél.
THURIO. De úgy igen, ha békéről. Úgy-e?
JULIA. (Félre.) Legjobban úgy, ha békén hagyja őt.
THURIO. Mit mond vitézségemre?
PROTEUS. Ó e felől nincs semmi kételye.
JULIA. (Félre.) Nincsen bizony, mert tudja, hogy mi [gyáva.
THURIO. Mit mond származásomra?
PROTEUS. Hát hogy nemes törzsből eredt.
JULIA. (Félre.) Vagyis nemes törzsből fajúlt bolonddá.
THURIO. Azt tudja-e, hogy mennyi birtokom van?
PROTEUS. Ó tudja, s szánja birtokait.
THURIO. Miért?
JULIA. (Félre.) Hogy ily szamár urok van.
PROTEUS. Hogy bérbe adta, és nem ön van ott.
JULIA. Jön a herczeg.

Herczeg jő.

HERCZEG. Hogy' van Proteus? hogy' vannak Thurio?
Nem látta egyikök sem Eglamourt?
THURIO. Én nem.
PROTEUS. Én sem.
HERCZEG. Hát lyányomat?
PROTEUS. Azt sem.
HERCZEG. Úgy a paraszt Valentinhez szökött
És Eglamour kiséretül vele. —
Lőrincz barát az erdő közt bolyongva
Találkozott is vélök: Eglamourt
Megismeré, s gyanítá Silviát is,
De biztosan nem látta fátyolától;
Az este azt mondotta, gyónni megy
Patrick atyához, s ott azóta nem volt.
Mindez szökéséről tanúskodik.
Kérlek tehát, ne vesztegeljetek,
Hanem lovakra, — majd találkozunk
A hegy tövébe', ott hol Mantuának
Fordúl az út, mert arra mentek ők is.
Sietve, jó urak, gyorsan utánam. (El.)
THURIO. No ez daczos, makacs fejü leány,
Kerüli a szerencsét, mely reá vár.
Megyek, hogy bosszút álljak Eglamouron,
Nem ám azért, hogy e durczást szeretném. (El.)
PROTEUS. És én megyek, mert Silviát imádom,
S nem mintha szöktető társát gyülölném.
JULIA. S én is megyek, hogy így Proteust kijátszszam,
S nem mintha megszökött Silviát gyülölném. (El.)

III. SZÍN.

Az erdő.

Silvia és Rablók jönnek.

1. Rabló. Jöjjön velünk, jöjjön, legyen türelmes,
Vezérünkhöz kell vinni a kisasszonyt.
Silvia. Ezernyi több baj, bánat, mint ez egy,
Rég megtanított tűrni csendesen.
2. Rabló. Gyertek, vigyétek el.
1. Rabló. Hát az az úr hol, a ki véle jött?
3. Rabló. Gyors lába van, biz' elszaladt előlünk,
De kergetik Mózes, Valerius.
Vidd a leányt az erdő szélibe
Nyugatnak; ott van a vezér. Mi majd
Ez elszökött után megyünk: az erdő
Körül van állva, nem menekhetik.
1. Rabló. Jöjjön vezérünk barlangjába, jöjjön,
Ne féljen; ő nemes gondolkozású,
S nőkkel illetlenül nem bánt soha.
Silvia. Valentin! Ó ezt érted szenvedem. (Mind el.)

IV. SZÍN.

Más része az erdőnek.

Valentin jő.

Valentin. Hogy megszokunk mindent magunk körűl!
Ez árnyas erdő, elhagyott vidék,
Már kedvesebb, mint népes városok.

Elüldögélhetek, hogy senki sem lát.
S a fülmilék panaszkodó dalába
Búm, bánatom belé dalolhatom.
Ó jaj, te a ki szivemben lakol,
Ne hagyd tovább lakatlanul lakásod,
Mert romladozva végre összedől,
S emléke sem marad meg a mi volt.
Javíts ki, megjelenve, Silviám!
Te tiszta nympha, védd az elhagyottat! —
Miféle hajsza, lárma ez ma itt?
Pajtásaim, kiknek törvény az önkény,
Nehány szegény útasra hajtanak.
Engem szeret mind; s mégis mennyi bajt ád
Gonosz garázdaságtól óvni őket.
Kik jönnek itt? Vonulj odébb Valentin. (Félre áll.)

Proteus, Silvia és Julia jönnek.

PROTEUS, Úrnőm, azért, mit most önért tevék —
(Bár rá se néz, mit hű szolgája tesz)
Éltem veszélyivel megmentve attól,
Ki a kegyed becsületét, szerelmét
Erőszakkal rabolta volna el, —
Legyen jutalmam egy kegyes tekintet,
Ennél csekélyebb bért nem kérhetek,
S kisebbet ennél ön se' tudna adni.
VALENTIN. Minő álomszerü, mit látok, s hallok!
Szerelmem, adj türelmet csendesülni. (Elvonul.)
SILVIA. Mily nyomorúlt, boldogtalan vagyok!

PROTEUS. Boldogtalan volt, míg én nem jövék;
De megjövén, boldoggá tettem önt.
SILVIA. Így lettem igazán boldogtalan.
JULIA. (Félre.) S én is, hogy így nyomába jár Proteus.
SILVIA. Ha elragadna egy éhes oroszlán,
Inkább ez a vadállat falna föl,
Mint hogy Proteus mentsen ki körme közűl.
Ó ég! tudod, hogy szeretem Valentint,
Hogy élte oly becses, mint lelkem üdve,
És mint a hogy (mert jobban nem lehet)
Megvetlek esküdet szegett Proteus:
Azért eredj, ne ingerelj tovább.
PROTEUS. Minő veszélyt, habár halálos is,
El nem viselnék egy tekintetért?
Ó ez szerelmünk átka, — rég kitünt —
Hogy a nő nem szeret, midőn szeretik.
SILVIA. Hogy Proteus nem szeret, midőn szeretik.
Gondolj első szerelmed, Juliádra,
Kiért hűségedet szétfosztogattad
Ezernyi esküvé; s most e sok eskü
Mind hitszegés, ha engemet szeretsz.
Hű nem lehetsz, ha csak kettőhöz is nem,
S ez semminél is rosszabb; egy se inkább,
Mint több iránti hüség, — ez sok egynek.
Te színlelő barát!
PROTEUS. Ki néz barátra,
Mikor szeret?
SILVIA. Mindenki, csak Proteus nem.
PROTEUS. No hát, ha kérelem, nemes szavak,
Sehogy se tesznek engedékenyebbé,

Mint katona, fegyverrel is szeretlek,
Igen, a szerelem természetével
Ellenkezőleg is: erőszakollak.
SILVIA. Ó ég!
PROTEUS. Erővel töltöm rajtad vágyam!
VALENTIN. Bocsásd, hozzá ne nyúlj, pimasz haramja;
Rút szemtelenségek barátja, te!
PROTEUS. Valentin!
VALENTIN. Aljas barát, csalárd és hittörő;
(Ilyen ma a barát), te áruló!
Reményem tépted el; csak enszemem
Hitetheté el ezt. Nem mondhatom már,
Hogy van barátom! meghazudtolád.
Kiben lehessen bízni, hogy ha jobb
Kezünk kijátsza keblünket? Proteus,
Fáj, hogy tovább benned nem bízhatom,
S idegenül kell néznem a világot.
Rokon-seb a legmélyebb. — Ó hihetlen,
Hogy a barát csalárdabb, mint az ellen.
PROTEUS. A szégyen, a bűn megnémítanak. —
Bocsáss meg. Ó ha a szívbéli bánat
Elég, hogy ennyi vétekért lakoljak,
Én érzem; oly valóan szenvedek,
Mint vétkezém valaha.
VALENTIN. Úgy bocsánat;
Barátomul fogadlak újolag.
Ki nem hajol bánatra, nem való
Sem ég, sem földre, mert ezek hajolnak;
Bánatra csendesül az Úr haragja:

S hogy nyilt, igaz legyen bocsánatom,
Mi Silviában enyém, neked adom.
JULIA. Ó én boldogtalan! (Elájul.)
PROTEUS. Ni, ni, ez a fiú.
VALENTIN. Ni, hé, fiam, mi az, mi a bajod?
Szólj; nézz föl.
JULIA. Ó jaj, gazdám rám parancsolt,
Hogy egy gyűrűt vigyek kisasszonyunknak.
És én hanyag, mindeddig át nem adtam.
PROTEUS. Hol van az a gyűrű?
JULIA. Itt van ez az. (Gyűrűt ád.)
PROTEUS. Mi ez? Ni, hisz ez itt az a gyűrű,
Mit én ajándékoztam Juliának.
JULIA. Bocsánat. Ó elvétettem, uram,
Ez az, mit Silviának külde ön. (Másik gyűrűt mutat.)
PROTEUS. De hát eme gyűrűhöz hogy jutottál?
Ezt én adám emlékbe Juliának.
JULIA. És maga Julia adta azt nekem,
És maga Julia hozta most ide.
PROTEUS. Hogyan? Julia!
JULIA. Lásd itt, ki esküid czélpontja volt,
És esküid mélyen szivébe zárta,
Melyet tövig hasíta hitszegésed!
Ó e ruházatért pirulj, Proteus,
Szégyelld, hogy a szemérem ellenére,
Ilyen ruhákba öltözém: ha szégyen,
Szerelemért álarczot ölteni.
De szeméremmel jobban összeférhet,
Ha nő ruhát, mint férfi észt cserélget.
PROTEUS. Mint férfi észt! Ó ég! — ha hű lehetne

A férfi, szent volna, ez egy hiány
Hibákba ejti, bűnökbe ragadja,
De csalfaságát bánja, s abba hagyja.
Mi van Silvia arczán, mit, hűn tekintve,
Fel nem lelek szebben Juliába' szinte ?
VALENTIN. Gyertek, kezet mindketten.
Hadd adjam össze boldog üdvetek,
Kár volna már tovább versengnetek.
PROTEUS. Az ég tanúm, hogy így elérve vágyam.
JULIA. S enyém is.

Rablók a Herczeggel és Thurióval jönnek.

RABLÓK. Préda, préda, préda!
VALENTIN. El, vissza, ez kegyelmes herczegem.
Üdvözli önt uram a kegyveszített,
Számüzetett Valentin.
HERCZEG. Ó Valentin!
THURIO. Itt van Silvia, és Silvia enyim.
VALENTIN. Vond vissza Thurio, vagy várd halálod.
Ne lépj belől dühöm határain.
Ne mondd tiednek Silviát; különben
Verona sem menthet meg. Itt van, im,
De csak mutass egy ujjal is igényt! —
Reá ne merj még csak lehellni se.
THURIO. Ugyan, biz én nem gondolok vele. . . .
Bolondnak tartanám, ki egy leányért
— Ki rá se néz, — testét koczkára vetné.
Nincs rá igényem, csak legyen tied.
HERCZEG. Annál alávalóbb és aljasabb vagy,

Úgy kérni, járni érte, mint a hogy te,
S ily gyáva módra, aljasul elállni.
De jól van, őseim becsületére,
Tisztellek, hős Valentin, s érdemesnek
Hiszlek akár császári hölgy kezére. —
Legyen feledve minden sérelem,
Én megbocsátok, jer, térj vissza hozzám. —
Páratlan érdemed kitüntetést nyer,
S én szívesen emellek. — Hős Valentin,
Nemes törzsből eredt vitéz lovag vagy,
Legyen tied Silviád, megérdemelted.
VALENTIN. Kegyelmes úr, ez engem boldogít.
De még leányáért, szép Silviáért,
Csak egy kegyet, könyörgök, biztosítson.
HERCZEG. Teérted biztosítva, bármi az.
VALENTIN. E számkiüzött jó bajtársaim,
Mind érdemes, becsületes fiúk:
Bocsássa meg nekik, mit elkövettek,
S ereszsze vissza a számüzetésből.
Már megjavultak, engedelmesek,
S nagy hivatalra is jók, herczegem.
HERCZEG. Legyen bocsánat nékik és neked:
Helyezd el őket érdemök szerint.
Most jer, fejezzünk bé minden viszályt
Vidám örömmel, ritka ünnepélylyel.
VALENTIN. Útközbe, herczegem, bátor leszek
Mosolyra bírni önt beszédeimmel.
Mit gondol e kis apródról, uram?
HERCZEG. Szemérmes kis fiú lehet: pirúl.
VALENTIN. Igaz, s inkább szemérmes, mint fiú.

HERCZEG. Mit értesz ezzel?
VALENTIN. Ha tetszik, elbeszélem, mig megyünk,
Hogy ön csudálni fogja, a mi történt.
Jer Proteus, ez lesz minden büntetésed,
Hogy halld szerelmeid történetét;
S aztán, majd egy napon lesz esküvőnk,
Egy ünnep, egy ház, egy közös öröm. (Mind el.)

TÉVEDÉSEK JÁTÉKA.

VIGJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

IRTA

SHAKSPERE.

(1866.)

Személyek.

SOLINUS, Ephesus herczege.
AEGEON, syracusi kalmár.
Ephesusi ANTIPHOLUS, } ikrek, Aegeon és Emilia fiai.
Syracusi ANTIPHOLUS }
Ephesusi DROMIO, } ikrek, a két Antipholus inasai.
Syracusi DROMIO. }
BOLDIZSÁR, kalmár.
ANGELO, ötvös.
EGY KERESKEDŐ, syracusi Antipholus barátja.
CSIPPENCS, iskolamester.
EMILIA, Aegeon neje.
ADRIÁNA, Ephesusi Antipholus neje.
LUCIÁNA, huga.
LUCZA, Adriána szobalánya.
EGY LEÁNY.

Poroszló. Tisztek. Kisérők.

Szín: Ephesus.

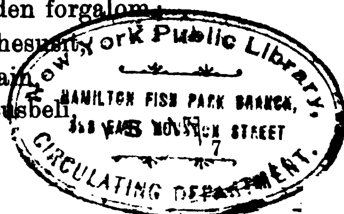
ELSŐ FELVONÁS.

I. SZÍN.

Csarnok a herczegi palotában.

Solinus, Ephesus herczege, Aegeon, syracusi kalmár, Börtönőr, Tisztek és Kisérők jőnek.

AEGEON. Siess, Solinus, gyorsítsd vesztemet,
Mely minden bajjal, búval eltemet.
HERCZEG. Syracusi kalmár, ne is remélj,
Én részrehajlón törvényt nem szegek;
A kölcsönös viszály, mely herczegednek
Becsületes kalmáraink iránti
Konok kegyetlenségéből eredt,
Kik éltökért nem tudva megfizetni,
Rideg szabályait vérrel pecsétlik —
Kizár minden kegyelmet zord szemünkből.
Mert a közöttünk s honfitársaid közt
Duló halálos gyülölségek óta
Eldöntetett tanácsgyüléseken
Mind Syracusában, mind általunk,
Hogy tiltva köztünk minden forgalom;
Sőt a mi több, ha egy ephesusit
Meglátnak Syracus vásárain,
S viszont, ha bárki, syracusbeli,

Ephesus öblihez jön: meghal az;
Árúi a herczeg javára szállnak,
Ha csak ezer gírát le nem fizet,
Váltság gyanánt, leróvni büntetését.
De a te mindened, jól felbecsülve
Sem tesz ki száz gírát mindösszesen:
Törvény szerint halál van mérve rád.
AEGEON. Ez vigaszom; ha teljesűl szavad,
Mint este a nap, bánatom lenyugszik.
HERCZEG. De sorsod érdekel; mondd el röviden,
Mért hagytad el szülő honod határát,
S ide, Ephesusba mi ügy hozott?
AEGEON. Gyötrelmesebb kérdést nem is tehetnél:
Beszéljem el, mi elbeszélhetetlen!
De, hogy tanúja légy, hogy vesztemet
Nem kapzsi bűn, de jobb érzés okozta,
Elmondom, a mit enged bánatom.
Syracus a hazám; ott házasodtam,
Oly nőt találva, a ki csak nekem,
Csak értem élt — ha balsorsunk nem ér.
Jó-létben éltünk; én gyakran forogtam
Epidamnumban s e kereskedés jól
Gyümölcsözött; míg sáfárom halála,
S gazdátlanul maradt jószágaim
Nagy gondja elvont jó nőm lágy öléből.
Hat hónapig sem voltam tőle távol,
Hogy ő (pedig majd ágyba esve már
A nőkre mért édesded büntetéstől)
Követni engem a nagy útra kelt,
S meg is jött baj nélkül, a hol valék.

Nem volt soká ott, két derék fiú
Gyönyörködő, boldog szülője lett;
S különös, oly egyforma két fiú volt,
Hogy szét sem ismerők, csak a nevökről.
Épen ez órán, s egy fedél alatt,
Ép ily teherrel, egy szegény paraszt nő
Szült két iker fiút — szintoly hasonlót.
Ez ikreket fiaim szolgáinak
Megvettem a szegény sorsu szülőktől.
Nőm, nem kevéssé büszke két fiára,
Unszolt naponta, hogy térjünk haza;
S én, bár nem szivesen, reá is álltam.
De oh nagyon rosszkor szálltunk hajóra.
Alig haladtunk egy mérföldnyire,
Midőn a mindig széligázta mélység
Balvégzetünknek bús jelét mutatta.
Sorsunk hamar reménytelenre fordult,
Mert a mi kétes fényt az ég adott,
Ijedt lelkünk csak a közel halál
Kegyetlen zálogául vette azt;
Magam nem féltem voln' ölébe dőlni,
De nőm szünet nélküli jajjai,
Ki sírt előre, látva hogy mi vész jő,
S két szép fiam siralma, kik szepegtek,
Csak más után, nem is gyanítva mért,
Ösztönze, hogy nézzek segély után.
De erre más mód nem maradt, csak ez:
Hajósaink dereglyén elfutottak,
Ránk hagyva a már félsülyedt hajót,
Nőm gondosabb utóbbszülött fiára,

Egy tartalék-árboczhoz, mit hajós nép
A vész-esetre tart, őt megkötözte,
S mellé az egyik szolga ikret is,
Míg én a másikakkal tettem ezt.
Így biztosítva őket, nőm s magam,
— Szemünket rajtok tartva, a kiken
Függött egész gondunk — reákötöztük
Magunkat árboczunk két végire;
S a merre vitt az ár, haladva gyorsan,
Úsztunk, miként hivők, Korinth felé.
Végtére a nap is, bámulva lomhán,
Szétszórta a ránk vészthozó ködöt,
És várva várt derült világa által
Az ár lecsendesült, s mi két hajót
Láttunk közelgni messziről felénk.
Amaz Korinth, ez Epidaur felől:
De hirtelen — de ó miért beszéltetsz!
Hisz' ennyiből mindent előre érthetsz.
HERCZEG. Nem, nem, tovább öreg, folytasd, ne hagyd el;
Szánunk mi, bár nem kegyelmezhetünk.
AEGEON. Ó szántak voln' az istenek, hogy őket
Kegyetleneknek mondanom ne kelljen!
Mert mielőtt öt-öt mérföldre ért
A két hajó, mi egy szirthez csapódtunk,
S reá dobatva oly sebes erővel,
Ügyefogyott hajónk kettészakadt,
Olykép, hogy e siralmas osztozásban
Mindegyikünknek egy-egy rész jutott,
A min örüljön, a mit megsirasson;
Nőmét, szegény jó lélekét kisebb súly

Terhelte, bár bizonyra nem kisebb bú,
A szél előtt sebesebben haladt,
És hármokat szemünk előtt kifogták,
Úgy gondolom, korinthusi halászok.
Utóbb a más hajó reánk akadt,
S megtudva, kit dobott kezökbe a sors,
Hajótörött vendégök' jól fogadták;
Akarták űzni még a más hajót,
De gyér vitorlával levén hajójok,
Haza felé fordították az útat.
Most már tudod, mint vesztém üdvömet,
Hogy éltemet balvégzet hagyta meg,
Sok bánatomról bús regét mesélni.

HERCZEG. Azok nevében, a kiket siratsz,
Kérlek beszéld el végig sorsodat,
Mi lett azóta is belőletek?

AEGEON. Ifjabb fiam, de gondom legnagyobbja,
Tizennyolcz évivel vágyat kapott
Keresni bátyját; s egyre sürgetett,
Hogy hű inasa (a ki szinte úgy járt,
Eltünt öcsét csak névről ismeré)
Vele mehessen, fölkutatni őket;
S én, vágyakozva látni már amazt,
Koczkáztatám, hogy elveszítsem ezt.
Öt nyárt bolyongtam a görög hazában,
Bejártam Ázsia határait,
Most visszatérve érintém Ephesust,
Reménytelen bár, hogy fölleljem őket,
De átkutatlanul nem bírva hagyni,
Se ezt, se más ember-lakott helyet.

Itt vége lesz éltem történetének,
S kora halálom' boldogan fogadnám,
Ha ennyi út után tudnám, hogy élnek.

HERCZEG. Boldogtalan! kit a sors arra szánt,
Hogy a csapások legnagyját viseld!
Bizonyra, hogyha rangom, koronám,
Törvényeink, esküm nem elleneznék,
Mit fejdelem habár akarna, sem
Szeghetne meg — melletted szólna lelkem.
De, bár ki van rád mondva a halál
S méltóságunk kisebbítése nélkül
Itéletünk meg nem másitható,
Én megteszek javadra, mit lehet,
Azért e mát határnapul adom,
Keress magadnak jóltevő segélyt,
Kisértsd, ha van Ephesusban barátod,
Kérj, kölcsönözz, kerítsd ki díjadat,
És élj; különben légy kész a halálra.
Őr, vedd vigyázatodba.

BÖRTÖNŐR. Értem, kegyelmes herczeg.

AEGEON. Segély- s reménytelen lett végnapom,
Éltem' csak irgalomképen kapom. (El.)

II. SZÍN.

Köztér.

Syracusi Antipholus, Syracusi Dromio és egy Kereskedő jőnek.

KERESKEDŐ. Epidamnuminak mondja magát,
Máskép lefoglalják jószágait,

Épen ma is börtönbe dobtak egy
Syracusi kalmárt, ki erre tévedt,
S nem bírva életét megváltani,
A város zord törvényei szerint
Meghal, le sem megy addig e borult nap.
Itt van, mit ön rám bízott, pénze, tessék.

S. ANTIPHOLUS. Dromio, eredj, vidd ezt a Centaurba,
A hol beszálltunk s engem várj meg ott.
Egy óra múlva már ebédidő lesz;
Én addig a városban széttekintek
Kereskedők közt, építményeken,
Aztán nyugodni visszatérek én is,
Mert eltörődtem hosszú útamon.
Mehetsz.

S. DROMIO. Bizony szaván fogná sok ember,
Elmenne, hogyha így alkalmat ad rá. (El.)

S. ANTIPHOLUS. Derék fiú, ki engemet gyakorta,
Ha meglep a gond és a mélabú,
Fel-felvidít dévaj tréfáival.
Nos, nem jön-é járkálni még velem,
Aztán ebédre, a szállóba, hozzám?

KERESKEDŐ. Meghítt, uram, nehány kereskedő,
Kiknél előnyös üzlet néz reám.
Azért bocsánat! Majd öt óra tájt,
Ha tetszik, a főtéren várom önt,
És estig a szolgálatára állok,
Most fontos ügy parancsol innen el.

S. ANTIPHOLUS. Jó útat addig is hát. — Én bolyongok
Alá s fel, a várost szemügyre venni.

KERESKEDŐ. Boldog merengést a találkozásig! (El.)

S. Antipholus. Boldog merengést kíván. Ó ez az,
Ez az, mit én meg nem szerezhetek.
A nagy világban egy csepp víz vagyok,
Mely a tengerben más cseppet keres;
S lehullva, hogy társát ott föltalálja,
Látatlan, észrevétlen elvegyül:
Így én, anyám, bátyám után bolyongva,
Boldogtalan magam is elveszek.

Ephesusi Dromio jő.

De itt jön életem hű almanachja.
Mi ez, te? hogy térsz vissza ily hamar?

E. Dromio. Térek? hamar? Inkább későn jövök:
A kappan elsül, a malacz kiszárad,
Elverte a tizenkettőt az óra,
És asszonyom pofámon toldta egyre:
Nagyon tüzel, mert az ebéd kihűl;
Hűl az ebéd, az úr nem jő haza;
Nem jő haza, mert tán étvágya nincs;
Étvágya nincs, mert nem tart böjtöket;
De mi, kik bőjtölünk, imádkozunk,
Az úr vétkéért is meglakozunk.

S. Antipholus. Megállj te? Mit szelelsz? Figyelj, felelj,
Hol hagytad a pénzt, a mit általadtam?

E. Dromio. Oh, hat garast, mit múlt szerdán adott,
Az asszony nyerge árát megfizetni,
Az a nyergesnél van; nem ittam én meg.

S. Antipholus. Hé, nem vagyok kötődő kedvbe' most.
Szólj komolyan, ne tréfálózz', hol a pénz?

Idegenek vagyunk, hogy merted-e
Nagy összeget kiadni a kezedből?
E. Dromio. Ebéd alatt kötődjék így, uram.
Én asszonyomtól jöttem mint követ,
S ha nem követ, félek hogy asszonyom
Csúfot követ el a követ pofáján.
Étvágya is delet verhetne már,
Haza szólíthatná hivatlanul is.
S. Antipholus. Dromio, nincs a tréfának ideje,
Tartsd kedvedet majd vidorabb időkre.
Hol hagytad a reád bizott aranyt?
E. Dromio. Aranynak, én, uram, színét se láttam.
S. Antipholus. Elég legyen már e bolondozás!
Végezted-é a rád bizott parancsot?
E. Dromio. Hisz' ép' az a parancs, hogy uramat
Innen minél előbb hívjam haza,
Mert asszonyom, meg huga, várva várják.
S. Antipholus. De adta-vette, már ez sok. Felelj!
Biztos helyen maradt-e hát a pénz?
Vagy betöröm dévajkodó fejed',
Mely még kötődni mer, ha én haragszom.
Hol van ezer markom, mit általadtam?
E. Dromio. A marka helye képemen ugyan
Meg asszonyom kacsója is pofámon,
De ez mindössze sincs ezer maroknyom;
S ha ezt uramnak itt most visszaadnám,
Talán nem is fogadná szivesen.
S. Antipholus. Az asszonyod? miféle asszonyod?
E. Dromio. No hát az úré a Phőnixben, otthon,

Ki éhes, mert az úr nem jön ebédre,
És kéri, hogy rögtön jöjjön ebédre.

S. ANTIPHOLUS. Hát csúfolódol szemtől-szembe, fattyú?
Semmit sem ér szavam? Ne hát, pimasz. (Üti.)

E. DROMIO. Jaj, jaj, uram, az Istenért, megálljon,
Ezt el nem állom, így odábbra állok. (El.)

S. ANTIPHOLUS. Hitemre, e kölyöktől elcsikarták
Csalárd fogással minden pénzemet.
Mondják, hogy itt hemzsegnek a csalók,
Bűbájosok, kik szemfényt vesztenek,
Titkos varázslók, a kik elvakítnak,
Lélek-ölő, test-megrontó boszorkák,
Lárvás csalók, ráolvasó kuruzslók,
S a bűnök ily szabadalmasai.
Ha így van, úgy el innen, el hamar.
Megyek, még e fiút otthon megnézem,
Bizony félek, soh'sem kerül ki pénzem. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Közhely.

Adriána és Luciána jönnek.

ADRIÁNA. Férjem se jön, de még az a legény sem,
Kit érte küldtem, hogy keresse meg,
Pedig talán két óra is lehet.
LUCIÁNA. Talán ebédre hítta valaki,
S egyenesen odament a piaczról.
Ebédeljünk mi, néném; ez ne bántson:
A férfi szabadságának ura;
Idő az ő urok, s ha ez parancsol,
Jönnek vagy mennek: tűrd hát csendesen.
ADRIÁNA. Mért volna nálunk több szabad nekik?
LUCIÁNA. Mert nem csak itthon vannak dolgaik.
ADRIÁNA. Vajon ha én tenném így, jól esnék-e?
LUCIÁNA. Tudd meg, hogy ő akaratodnak féke.
ADRIÁNA. Az ily féket csak a szamár hordozza.
LUCIÁNA. Ó e daczot hamar bú ostorozza!
Az ég alatt nincs semmi féktelen:
Mi csak van égben, földön, tengeren,
Vadak, halak, s a röpkedő madár,
Hódol himének, intésére vár.

És mindezek ura, az égibb ember,
Kinek hódolnak a föld s messze tenger,
Kinek az égtől van értelme, lelke,
Mely őt vadak s halak fölé emelte,
Szintén ura nejének, és királya:
Azért akaratod' hajtsd meg szavára.

ADRIÁNA. S te úgy-e lyány maradsz? félsz ez igától?

LUCIÁNA. Nem ez, csak a nászágy félelme gátol.

ADRIÁNA. S ha férjhez mégy, majd hordod szótlanul?

LUCIÁNA. Ne menjen az, ki tűrni nem tanul.

ADRIÁNA. S ha férjed is mással mulatna tán?

LUCIÁNA. Ha visszajönne, megbocsátanám.

ADRIÁNA. Könnyü; nem izgatják türelmedet.
Kit semmi sem bánt, az szelid lehet.
Hisz a szegényt, kit a balsors sanyargat,
Csitítjuk, csendesítjük, hogyha jajgat;
Pedig talán, ha minket nyomna az,
Több volna ajkunkon a jaj, panasz.
Te is, kinek soh' sem volt csalfa férjed,
Csak a mihaszna türelmet beszéled;
De érne téged ennyi sérelem,
Elhagyna e hóbortos türelem.

LUCIÁNA. No, majd férjhez megyek, csak próbaképen,
Itt a cseléd; tán férjed is jön épen.

Ephesusi Dromio jő.

ADRIÁNA. No megkerítetted-e kóbori uradat?

E. DROMIO. Ő keritett engem karikába, bizonysága a hátam.

ADRIÁNA. Beszéltél vele? Jön-e már? Mit akar?

E. DROMIO. Gyilkolom a kezét! Sehogy sem értem.
LUCIÁNA. Olyan zavart volt, hogy nem értetted?
E. DROMIO. Olyan összevissza ütött, hogy alig tudtam felfogni.
ADRIÁNA. Arra felelj, hogy jön-e már haza?
Látszik, nagyon kedvébe' jár nejének!
E. DROMIO. Igazán, mintha megbomlott volna.
ADRIÁNA. Mi az, kölyök?
E. DROMIO. Úgy látom, nincs eszén.
Alig hogy kezdtem voln' ebédre hívni,
Pénzt követelt rajtam, ezer aranyt;
Ebéd ideje, mondok, pénzt, asz'ondja;
Elsül az étel, mondok, pénzt, asz'ondja;
Kérem, siessen, mondok, pénzt, asz'ondja:
Hol a mit adtam, az ezer arany?
Megég a csirke, mondok, pénzt, asz'ondja;
De, mondok, asszonyom . . . Miféle asszony?
Hogy kössenek fel asszonyoddal együtt!
LUCIÁNA. Mondja . . . ki mondta?
E. DROMIO. Hát uram; asz'ondja,
Semmit se tud nejéről, asszonyomról;
Izenetét pedig nem nyelvemen,
Hanem a hátamon hozom haza,
Mert végre is jól elagyabugyált.
ADRIÁNA. Menj vissza, fattyú, és hozd őt haza.
E. DROMIO. Én vissza? hogy megint verjen haza!
Az Isten áldja, küldjön érte mást.
ADRIÁNA. Ne járjon a szád, hozd urad' haza.
E. DROMIO. No itt ugyan kurtán bánnak velem,
Ütnek, rúgnak, mint egy labdát, tekét,

Az egyik hátra, a másik előre:
Így félek, elnyövik a labda bőre. (El.)
LUCIÁNA. Phi, arczod a haragtól hogy' kigyúlad.
ADRIÁNA. Férjem, tudom, ma kedvesével múlat,
Míg itthon én lesem jöttét epedve.
Talán kor és gond arczomról leszedte
A bájakat? Csak ő ellene vád az.
S ha társalgásom is tán néha száraz:
Hisz' ha kitompulhat az éles elme,
Attól van az, hogy nincs gyöngéd figyelme.
Vagy a ruha tán, mit máson szeret?
Nem én hibám, hisz' nékem is vehet.
Mi volna bennem rom, a mit nem ő tett
Rommá? Bizony hanyatlásom csak őtet
Vádolja. Egy derűlt tekintetétül
Hanyatló bájam romja újra épül;
De ő, szilaj szarvas, csapong szabadján,
Engem megunva, itthon, cserbe hagyván.
LUCIÁNA. Féltésed öl meg s még te ápolod.
ADRIÁNA. Az ily cselen átlát, ki nem bolond.
De több szemének máshol a gyönyör.
Vagy mért ne jönne, mért hogy itt gyötör?
Egy lánczot igért múltkor, hallhatád,
Ha ez, csak ez volna, mit meg nem ád,
Nem kéne ágyamtól elutasítnom;
De látom én, az ékszer bármi finom,
Színt s fényt veszít, s bár a próbát kiállja,
De elkopik, ha mindenki próbálja,
És bárkinek nevére szennyet ejt,
Ha csalfa, hűtlen, esküt elfelejt.

Én, ennyi bájjal, tetszeni nem bírva,
Elsírom a többit, s meghalok sírva.
LUCIÁNA. Ó hány bohót visz így féltése sírba! (El.)

II. SZÍN.

Ugyanott.

Syracusi Antipholus jő.

S. ANTIPHOLUS. A Dromióval küldött pénz letéve
A Centaurnál; s a ravasz fiú,
Azt hallom, elment engemet keresni.
Úgy üt ki, mondja a korcsmáros is,
Dromióval én nem szólhattam, mióta
A pénzt kezébe adtam. Hm! No itt jön.

Syracusi Dromio jő.

No, hát fiú, kedved lecsillapult?
Ha majd verés kell, csak megint kötődjél.
Nem láttad a pénzt? Nem tudsz Centaurról?
Az asszonyod küldött ebédre hívni
Házamhoz a Phőnixhez? Hát, mi lelt,
Hogy ily bolond módon felelgetél?
S. DROMIO. Feleltem? Én? — Egy árva szót se szól- [tam.
S. ANTIPHOLUS. Ép itt, imént, egy fél órája sincs.
S. DROMIO. Hisz' én nem is láttam, mióta pénzét
Id' adta, hogy vigyem be a szobánkba.
S. ANTIPHOLUS. Sőt eltagadtad, hogy pénzt adtam és
Asszonyodat s ebédjét emlegetted:
De azt hiszem, érezted, hogy haragszom.

S. Dromio. Örűlök, hogy ilyen jó kedvbe' látom.
Ugyan nem mondaná meg, hogy mitől?
S. Antipholus. Megint bolondot üzesz, csúfolódol?
Azt gondolod, tréfálok. Hát ne, ne. (Üti.)
S. Dromio. Az Istenért, apró pénzzel fizet ki?
Milyen kötésre, hány kamatra adja?
S. Antipholus. Azért, hogy én olykor bizalmasan
Bolondozok, kötődöm is veled,
Te vakmerőn velem paczkázni mersz,
S betörsz komoly perczem tilalmasába?
A légy-raj is kiröpköd, hogyha nap süt,
De elbuvik, ha sugarát bevonja.
Ha tréfálni akarsz, nézd arczomat,
S dévajkodásod' alkalmazd ahoz,
Vagy e tanítást tök-fejedbe verjem?

S. Dromio. Töknek mondja? Ha tök volna, ennyi ütés-verésre régen leszakadt volna az indájáról. Így is annyi tanítást vert már uram bele, hogy meg kell abroncsoltatni, mert különben szétreped; aztán kereshetem a tudományomat a lábom szárában. De igazán, uram, miért vert meg?

S. Antipholus. Nem tudod?

S. Dromio. Semmit, uram.

S. Antipholus. Megmondjam, hogy miért?

S. Dromio. Hogy miért és hogy mi okból: mert azt mondják, oka van mindennek.

S. Antipholus. Miért? mert egyszer csúfolkodtál; mi okból? mert másodszor is megpróbáltad.

S. Dromio. Vertek-e meg valakit valaha ily hijába,

Mikor a *mért* s *mi okból*, nem megy kádencziába?—
Jól van, uram, köszönöm.

S. ANTIPHOLUS. Köszönöd? mit?

S. DROMIO. Hát ezt a valamit, a mit semmiért kaptam.

S. ANTIPHOLUS. Majd nem sokára kárpótollak és valamiért meg semmit sem adok. Megvan-e már ebéd-idő?

S. DROMIO. Még tán nincs. Az kell még a pecsenyének, a mit már én megkaptam.

S. ANTIPHOLUS. Mi?

S. DROMIO. Hogy megverjék.

S. ANTIPHOLUS. Elég már a tréfa; mindennek megvan a maga ideje.

S. DROMIO. Ezt meg tudnám czáfolni, ha olyan haragos nem volna.

S. ANTIPHOLUS. Halljuk.

S. DROMIO. Kopasz embernek nincs meg az ideje, hogy haja újra nőjön.

S. ANTIPHOLUS. Jó pénzért sem?

S. DROMIO. No, ha jó pénzért parókát vesz. De az is a más haja.

S. ANTIPHOLUS. De miért fukarkodik az Idő annyira a hajjal, mikor ez olyan bőven terem?

S. DROMIO. Mert ezt az áldást a barmoknak adja; a mit az embertől hajban lefogott, észben pótolta.

S. ANTIPHOLUS. Elég ember van, a kinek több a haja, mint az esze.

S. DROMIO. De nem azok, a kiknek elég az eszök, hogy hajokat veszítsék.

S. ANTIPHOLUS. Oda lyukadsz ki, hogy a hajas emberek esztelenek?

S. Dromio. Az esztelen is elhullatja; csakhogy örül neki, ha elhull.

S. Antipholus. Ugyan miért?

S. Dromio. Két okból; az egyik az, hogy nem kell borbélyra költeni; másik az, hogy ebédnél ne hulljon levesébe a haj.

S. Antipholus. Mindezzel azt akartad bizonyítni, hogy nincs meg mindennek a maga ideje?

S. Dromio. Be is bizonyítottam: mert az elhullott hajat visszaszerezni soh' sincs idő.

S. Antipholus. De okoskodásod azt nem mondja meg: miért nincs hát idő a visszaszerzésre?

S. Dromio. Hát így igazítom ki: Az Idő maga is kopasz, annálfogva a világ végéig mindig lesznek kopasz követői.

S. Antipholus. Tudtam, hogy ily kopasz lesz a bevégzés.
De hó, ki integet amott felénk?

Adriána és Luciána jönnek.

Adriána. Úgy, Antiphol, bámulj, húzódj', ne nézz ránk,
Más nőkre tartsd édes tekinteted',
Nem Adriána, nem, nem nőd vagyok.
Hej volt idő, mikor *te* esküdöztél,
Hogy nem zene fülednek semmi szó,
Hogy nem gyönyör szemednek semmi tárgy,
Nem kellemes kezednek semmi érzés,
Nem izletes nyelvednek semmi étel,
Ha más mint én szól, néz, fog, osztja étked'.
Hogy' van tehát most, férjem, ó hogyan,

Hogy ily idegen lettél tenmagadhoz?
Igen, magadhoz, mert irántam az vagy,
Ki elválhatlanul egy lélek, egy test,
Kedves magadnak jobb feled vagyok.
Ó ne szakítsd el tőlem így magad'!
Tudod, szerelmem, könnyebben bedobhatsz
Egy csepp vizet zajongó oczeánba,
S vehet'd ki, elvegyűletlen, megint,
Növekvés vagy kisebbedés ne'kül,
Mint tőlem elválj, hogy ne vígy magaddal.
Hogy rázna téged át az a velőkig,
Ha hallanád, hogy én is így csapongok,
S hogy e test, mely neked szentelve most,
Lator kéj által van beundokítva!
Nem tipranál el, nem köpnél-e le,
A férj nevet nem vetnéd-é szemembe,
Letépve a szeplős bőrt homlokomról?
Gyűrűd' kezemről nem vágnád-e le,
Széttörve azt a válás kínja közt?
Tudom, hogy azt tennéd: tedd is tehát.
Hűségtörő szenny kezd uralgni rajtam,
Vérembe bűnös buja-vágy vegyül:
Mert lásd, egyek vagyunk, s ha te csalárd vagy,
Testednek e mérgét magamba szívom,
A kéjre ingerelve általa.
Ne légy hát hű ágyadhoz hűtelen;
Becsületes maradsz, s én szennytelen.

E. ANTIPHOLUS. Hozzám beszél, szép hölgy? Nem [ismerem.
Ephésbe én csak pár órája jöttem,
Idegen itt és önhöz egyaránt;

Elmém hijába forgatom, kisértem,
Kegyednek egyetlen szavát sem értem.
LUCIÁNA. Sógor, felfordult a világ veled?
Soh'sem szoktál te nőddel így beszélni.
Jer, úgy is érted küldtük Dromiót.
S. ANTIPHOLUS. Dromiót!
S. DROMIO. Engem?
ADRIÁNA. Téged; s te azzal jöttél vissza tőle,
Hogy elbotolt, sőt azt is eltagadta,
Hogy háza házam, s én vagyok neje.
S. ANTIPHOLUS. Fiú, beszélt ez úri hölgy veled?
Mi csalfaságba egyeztél vele?
S. DROMIO. Én? — Én, uram, most látom őt először.
S. ANTIPHOLUS. Hazudsz, kölyök, mert ép az ő sza-
Híttál ebédre engem a piaczról. [vával
S. DROMIO. Soh sem beszéltem vele életemben.
S. ANTIPHOLUS. Akkor hogyan szólítna hát nevünkről,
Ha csak sugallat által nem beszél?
ADRIÁNA. Hogy meggyalázza méltóságodat,
Így e cseléddel egyetérteni,
S unszolni őt, hogy engem mérgesitsen.
Elég bajom már, hogyha nem szeretsz;
Ily aljasító tréfát hogy tehetsz?
Jer, megfogom karod', rád folyva mint a
Sudárra, férjem, én a lenge inda,
S így gyönge és erős egymáshoz adva,
Át lesz erőddel gyöngesége hatva:
Az, a mi elvon tőlem, csenevész,
Tolvaj folyondár, rest moh', rút penész,

S nem nyesve majd erőt vesz testeden,
Nedved' kiszívja, így teng veszteden.
S. ANTIPHOLUS. Hozzám beszél, szid, száz panaszt [emel!
Bizony talán álmomban vettem el?
Vagy most is alszom, s mindez csalfa képzet;
Szemünk', fülünket bűvölő igézet?
Jó! Míg velök tisztában nem leszek,
E furcsa tévedésben részt veszek.
LUCIÁNA. Dromio! eredj, szaladj, terítsetek.
S. DROMIO. Szűz Máriám! száz keresztet vetek.
Ó átkok átka! Itt van tündérország,
Ezek lidérczek, baglyok és boszorkák.
Ha nem fogadsz szót, hát halálra kerget,
Kormosra, kékre fest, kiszívja lelked'.
LUCIÁNA. Mit álldogálsz, morogsz te itt? Szaladj már
Dromio, te lomha, te csiga, te lajhár.
S. DROMIO. Uram, nézzen, tán ki vagyok cserélve?
S. ANTIPHOLUS. Eszedre, azt hiszem, ki vagy, de én is.
S. DROMIO. De nemcsak észre, testre is vajon?
S. ANTIPHOLUS. Formád az, a mi volt.
S. DROMIO. Hát nem majom?
LUCIÁNA. Ha elváltozol, szamár lehetsz csak.
S. DROMIO. Igaz; már is jó volna egy kis abrak.
Úgy van, szamár vagyok: hogy' is lehetne,
Hogy ők ismernek, s én e hölgyeket ne?
ADRIÁNA. Jer, jer, tovább én sem leszek bolond,
Hogy sírjak, eltakarva a szemem'.
Míg szolga és úr gúnyt űznek velem,
Jer, férj, ebédre. Dromio, légy kapus. —
Férjem, ma fenn ebédelek veled,

S ezer kötődéssel bosszantalak. —
Fiú, vigyázz, s ha tán urad' keresnék,
Egy lelket se bocsáss be, mondd, ebédel. —
Jer hugom. — Dromio, tedd, mit meghagyok.
S. Antipholus. Földön, pokolban, égben, hol vagyok?
Józan vagy őrült? ébren-é vagy alva?
Más ismer, s én magamból kibomolva? —
De jó! Teszem, mit ők, s velök maradva,
E köd között megyek minden kalandra.
S. Dromio. Uram, legyek kapu-felügyelő?
Adriána. Légy, mert kikapsz, ha bárki is bejő.
Luciána. Jer, Antiphol, az étel összefő. (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Ugyanott.

Ephesusi Antipholus, Ephesusi Dromio, Angelo és Boldizsár jönnek.

E. Antipholus. Mentsen ki, Angelo, mindannyiunkat:
Mert nőm perel, ha pontos nem vagyok:
Majd mondja, hogy boltjában késtem el,
Az ő nyak-ékét nézve, míg csinálták,
S hogy holnap azt el is hozandja hozzánk,
Ni e kölyök, ki rám akarta fogni,
Hogy ő beszélt velem, s megvertem őt,
Hogy rajta én ezer aranyt kerestem,
És megtagadtam nőmet, házamat.
No, részeges csap, most mondd, mit jelent ez.

E. Dromio. Csak mondja, a mi tetszik; a mit tudok, tudom,
Hogy megvert a piaczon, nyomát megmutatom:
Ha pergament a bőröm, ütése tinta volna,
Saját kezevonása bizonyságomra szólna.

E. Antipholus. Látom, kölyök, szamár vagy.

E. Dromio. Biz' annak tetszhetem.
Hogy e sok ok nélküli verést elszenvedem;

Ha a verésre én is ki-kirugnék a hámból,
Respectálná szamarát és félne a patámtól.

E. ANTIPHOLUS. Mit búsul, Boldizsár úr? Vigan, bár nem tudom,
Lesz-e oly jó ebédünk, a mily szívvel adom.

BOLDIZSÁR. Legfőbb becsű előttem a szíves akarat.

E. ANTIPHOLUS. De e mellett megeszszük a húst is, vagy halat;
Egész tál szivességben sincs egy kövér falat.

BOLDIZSÁR. Hiszen, uram, jó étel akárhol kapható.

E. ANTIPHOLUS. S jó fogadás még inkább, mert ez csak puszta szó.

BOLDIZSÁR. Kis étel, sok szivesség, ez a valódi lakma.

E. ANTIPHOLUS. Úgy, ha a gazda fösvény s a vendég jól van lakva.
De bár rövid ebéd lesz, kérem, fogadja jól:
Jobb ebédet találhat, de jobb szívvel sehol.
De ni! bezárva ajtóm. — Eredj, szólj, nyissa ki.

E. DROMIO. Marcsa, Lucza, Brigitta, Julis, Czeczi, Kati!

S. DROMIO (belől). Szamár, görhes ló, jött ment, bolond, apádnak ökre!
Elmehetsz a kapunkból, vagy ülj le a küszöbre.
Boszorkánynyal komázol, hogy ily sokért kiabálsz,
Mikor egy is sok volna? Bizony jobb, ha odább állsz.

E. DROMIO. Ki lett a mi kapusunk? Hé, uram a kapun vár.

S. DROMIO (belől). Hát mondd, hogy menjen innen, meghül, ha a kövön áll.

E. ANTIPHOLUS. Hej, ki beszélsz odabenn? Nyisd ki, parancsolom.
S. DROMIO (belől). Hadd halljam, hogy miért? — majd aztán meggondolom.
E. ANTIPHOLUS. Miért, pimasz? Ebédért: reggel óta nem ettem.
S. DROMIO (belől). Biz itt nem is eszik ma; kendre nem terítettem.
E. ANTIPHOLUS. Kizársz saját lakomból? Ki vagy? mert főbe verlek!
S. DROMIO (belől). Becses nevem Dromio, kapus vagyok jelenleg.
E. DROMIO. Gazember, elraboltad hivatalom' s nevem',
Az egyikért csak szidtak, másikra nincs hitelem.
Ha csakugyan Dromio lettél volna ma már,
Tudom, inkább lettél vón' főre névre szamár.
LUCZA (belől). Ki van az ajtón, Dromio? Mi az, miféle [lárma?
E. DROMIO. Lucza, ereszd be a gazdám'.
LUCZA (belől). Az ám, elkésett mára,
Mondd meg, hogy ezt izenem.
E. DROMIO. De hé, ha bejutunk —
Tudod-é, hogy hogy' mondják: «Ostorhegyest futunk.»
LUCZA (belől). Hát te tovább tudod-e: «De elől kend fut ám.»
S. DROMIO. Luczának hivnak téged? Jól tudsz heppegni ruczám.
E. ANTIPHOLUS. Hallod-e hé? Remélem beeresztesz [galambom.
LUCZA (belől). Ép az van az eszemben.
S. DROMIO. Nem eresztjük, ha mondom,

E. DROMIO. Jőjjön, uram, segítsen; törjünk be, rontom-bontom.

E. ANTIPHOLUS. Te perepúty, ereszsz be!

LUCZA (belől). Miért, okot nem adnak?

E. DROMIO. Uram, verjük az ajtót.

LUCZA (belől). Csak rajta! fáj az annak.

E. ANTIPHOLUS. Ha betöröm az ajtót, megsiratod, tubám.

LUCZA (belől). De ezen a kurtavas segíteni tud ám!

ADRIÁNA (belől). Ki van kívül az ajtón, ki oly szörnyen zörög?

S. DROMIO (belől). Temérdek e városban a garázda kölyök.

E. ANTIPHOLUS. Nőm, te vagy ott? Mért nem jövél korább?

ADRIÁNA (belől). Nőd, én, kölyök? Hohó, mehetsz odább.

E. DROMIO. Hallja, úgy titulálják, mint azt az ostobát.

ANGELO. No itt, uram, ebéd se', szíves látás se' vár ránk.

BOLDIZSÁR. Tanakodván melyik jobb, most koppanhat szemünk, szánk.

E. DROMIO. Még itt vannak, szóljon be, ha egy adj' Istent kapnánk.

E. ANTIPHOLUS. De mi bolond szél fú itt, hogy bezárják a kaput?

E. DROMIO. Csak legalább melegebb voln' uramon a kaput!
De itt kinn áll a fagyon; benn a jó sültet eszik.
Megbolondul az ember, ha így adják, veszik.

E. ANTIPHOLUS. Eredj csak, hozz valamit, törd be az ajtósarkot.

S. DROMIO (belől). Törj valami törhetőt, de betöröm a tarkód'.

E. DROMIO. Hijába! ez nem ereszt, nem ez, se be, [se ki,
Pedig ha ő kivánja, én *eresztek* neki.

S. DROMIO (belől). Jaj, neveletlen pimasz. Fúj, rusnya eb, czoki!

E. DROMIO. Hisz' most is czo-kint vagyok. Ugyan kérlek, ereszsz már.

S. DROMIO (belől). Majd ha madár tollatlan, barom meg bőretlen jár.

E. ANTIPHOLUS. Jó, betörök. Fuss hamar egy gémért s kecskebakért.

E. DROMIO. Gémet, úgy-e tollatlant, úgy-e uram, hogy azt ért?
Hozok tollatlan gémet, bőretlen kecskebakot.
No kölyök, ha betörünk, beverem a kobakod'.

E. ANTIPHOLUS. Eredj, szaladj már, hozz feszítő gémet.

BOLDIZSÁR. Uram, legyen türelme: ó ne bántsa:
Saját jó híre ellen harczol itt.
És ezzel a gyanú körébe vonja
Nejének sértetlen becsületét.
Csak most az egyszer. — Hisz' ismert erénye,
Kora, szemérme és a finom elme,
Kezes, hogy itt ok van, mit nem tudunk.
Biztos lehet, uram, hogy ő kimenti,
Mért zárva most előttünk a kapu.
Hajtson szavamra, jöjjön csendesen,
Ebédeljünk ma a Tigrisben együtt;
Estére egyedül térjen haza,
Megtudni e kizáratás okát,

Ha be akarna törni most erővel
E délidő jövő-menő zajában,
Közpletyka lenne nem soká belőle,
S mit a kiváncsi csőcselék gyanít,
Az ön mocsoktalan jó híre ellen,
Lassú tolakvással befészkelődnék,
S ha meghal ön, sírján is élni fogna;
Mert mint örökség él az ily gyalázat,
S hová beült, nem hagyja el a házat.

E. Antipholus. Győzött, uram, csendesen távozom,
S habár nem is jó kedvből, víg leszek.
Ismerek én egy fürge, csacska lyányt —
Elmés, ügyes, vad és mégis nemes —
Együnk ma ott; e lánynyal engemet
Nőm (bár alap nélkül, azt mondhatom)
Gyakorta fakgatott féltékenyen:
Menjünk ebédre hozzá. — Angelo úr,
A lánczot, eddig készen van, tudom,
Majd hozza el a *Sündisznó*ba, kérem,
Mert ott leszünk. Én azt gazdasszonyunknak
(Bár semmiért, csak nőmet megtorolni)
Ajándokul adom. Kérem, siessen.
Ha már saját lakásom kitagad,
Másutt kopogtatok, tán béfogad.

Angelo. Hát ott leszek, úgy pár óra körül.

E. Antipholus. Jó, jó. E tréfa sok pénzbe kerül. (El.)

II. SZÍN.

Ugyanott.

Luciána és Syracusi Antipholus jőnek.

LUCIÁNA. A férji tisztet hogy feledted így,
És szerelmed tavaszán, Antiphol,
Hogy fonnyadhat el a szerelmi rügy?
Föl se épült szerelmed leomol?
Nővéremet ha csak pénzéért vetted,
Úgy pénzeért mutass több szivességet,
Vagy hogyha mást szeretsz, vidd lopva tetted'.
S takard vakítással rút hitszegésed';
Ne lássa azt néném ki a szemedből,
Nyelved ne üsse dobra szégyenét,
Nézz és szólj édesen, bár nem szivedből,
Vétkedre add erénynek öltönyét;
Légy büszke, szived szennyét ne mutasd,
Bűnöd magát mint égi szent viselje,
Csalj titkosan, de nőddel ne tudasd;
Mely'k tolvaj az, ki bűnét híresztelje?
Két bántalom, ha ágyát megcsalod,
S szemedből látja ki asztal felett;
Még kétes a szégyen, ha takarod;
Rossz szó kettőzi a rossz tetteket.
Ó árva nők, mi! hiszszük, csak te fújjad,
— Hisz' szavatok szilárd, szent — hogy szerettek;
S karod' nyujtsd másnak, nekünk öltöny-újjad',
Mi meghajlunk, velünk bármit tehettek. —
Jer vissza hát nénémhez, drága sógor,

Vidítsd fel, édesgesd, mondd hitvesednek:
Szent tréfa egy kissé tettetni olykor,
Ha igy a perlők összeédesednek.

S. ANTIPHOLUS. Szép hölgy (azt nem tudom, mi a neve,
Sem azt, mi úton tudja ön enyém')
Mutatja bája, arcza, szelleme,
Hogy földinél több, hogy szent égi lény,
Taníts meg, édes, hogy értsem beszéded':
Fejleszd ki ezt a durva földi elmét,
Mely gyönge, lomha, zavarokba téved,
Leplezd föl e csalárd szavak értelmét.
Igaz, hű, tiszta lelkem' ne iparkodd
Félrevezetni idegen mezőkre;
Vagy Isten vagy, ki engem újra alkot?
Alkoss tehát, én meghajlok erődre.
De ha én én vagyok, szavamra hidd el,
Nem hitvesem nekem síró nővéred,
Ágyához én nem vagyok kötve hittel,
Sokkal, ó sokkal inkább égek érted.
Ó szép sirén, ne csábítgass dalોddal,
Ha az nővéred köny-árjába von,
Zengj magadért, követlek hódolattal.
Arany hajad bontsd szét ezüst habon,
Az lesz az ágyam, s én reá feküdve,
Dicső fekhelyemen elképzelem,
Ki így hal el, halála üdvök üdve,
Haljon, ha elmerül a szerelem!

LUCIÁNA. Mi az? Te lázas vagy, arczod hevül;

S. ANTIPHOLUS. Nem lázas, — házas, tudtomon kivül.

LUCIÁNA. Szemedből is kilátszik zavarod.

S. ANTIPHOLUS. Mert soká néztem, szép nap, súgarod'.
LUCIÁNA. Nézz, a hová kell, s nem lesz fénye kétes.
S. ANTIPHOLUS. Éjbe nézzek? Inkább behúnyom, édes.
LUCIÁNA. Én édesed, neked? — Hívd úgy nővérem'.
S. ANTIPHOLUS. Nővéred hugát.
LUCIÁNA. Hisz' nővérem az.
S. ANTIPHOLUS. Nem.
Te vagy, jobb felem, Isten égi míve,
Szemem szemfénye, szivem drága szíve,
Tápom, szerencsém, legédesb reményem,
Te földi mennyem, s mennybeli igényem.
LUCIÁNA. Mindez nővérem' illetné tetőled.
S. ANTIPHOLUS. Rád vágyom én csak; légy hát tennővéred,
Téged szeretlek, veled élni, s érted.
Nekem nincsen nőm, és neked se' férjed:
Ó nyujtsd nekem kezed'!
LUCIÁNA. Csak csendesen,
Előbb nővéremet megkérdezem. (El.)

Syracusi Dromio futva jő.

S. ANTIPHOLUS. Hé, Dromio, hová nyargalsz?

S. DROMIO. Hát megismert uram? Dromio vagyok én? az inasa vagyok én? én vagyok én?

S. ANTIPHOLUS. Dromio vagy, az én inasom vagy, te magad vagy.

S. DROMIO. Szamár vagyok, egy asszony ura vagyok, nem a magam embere vagyok.

S. ANTIPHOLUS. Nem a magadé?

S. DROMIO. Nem a magamé, uram, mert egy asszonyé

vagyok, a ki jussot tart hozzám, a ki belém csimbajkodik, a ki a magáénak tart.

S. Antipholus. Hogy tart a magáénak?

S. Dromio. Úgy tart a magáénak, mint uram a lovát; úgy tart a magáénak, mint marháját; azaz, nem, hogy én volnék a marha, hanem hogy ő, a ki igazi marhateremtés, a magáénak tart, mint marhapárját.

S. Antipholus. Miféle asszonyság?

S. Dromio. Igen tisztességes persona; olyan tisztességes persona, hogy beszélni sem lehet róla, ha csak hozzá nem teszszük, «tisztességgel légyen mondva». Nekem mindig sovány szerencsém van a játékban, de ez már igazán csudakövér házasság.

S. Antipholus. Hogy' csudakövér házasság?

S. Dromio. Hát uram, olyan konyha-nép ez, de csupa háj; úgy, hogy én nem is tudom, mi haszna lehet más, mint hogy mécset csináljanak belőle, aztán a maga zsírja világa mellett elszaladjanak tőle. Merem állítani, hogy a czafatja, meg a faggyú benne, felforralná a jeges tengert; ha megéri az itéletnapot, egy héttel tovább ég, mint az egész világ.

S. Antipholus. Aztán milyen szinü?

S. Dromio. Fekete, mint a bakancsom, csakhogy korántsem olyan tiszta, mert szörnyen izzad: bokáig lehetne járni levében.

S. Antipholus. No, ezen a hibán még a víz segít.

S. Dromio. De' iszen uram, már bele vette magát Noé özönvize se mosná le.

S. Antipholus. Mi a neve?

S. Dromio. Marcsa; de kövér is, mint a harcsa. Kar-

csú, mint hordó; megvan másfél rőf egyik csipejétől a másikig.

S. ANTIPHOLUS. Hát jól megtermett?

S. DROMIO. Nem hosszabb tetőtől talpig, mint csipőtől csipőig. Gömbölyű, mint a földgolyóbis; az országokat is megleltem rajta.

S. ANTIPHOLUS. Melyik részén van testének Irland?

S. DROMIO. Azt hiszem, a farán; a posványokról leltem rá.

S. ANTIPHOLUS. Hát Skóthon?

DROMIO. Ezt tenyere közepén találtam meg a kopárságról.

S. ANTIPHOLUS. Hát Francziaország?

S. DROMIO. A homlokán: fegyveresen és fellázadva, hadakozva minden haja szála.

S. ANTIPHOLUS. Merre van Anglia?

S. DROMIO. Kerestem a krétahegyeket, de sehol se találtam fehérséget rajta; mégis kitaláltam, hogy az állán van, a sós léről, mely e közt meg Francziaország közt terjedt.

S. ANTIPHOLUS. Hát Spanyolország?

S. DROMIO. Ezt nem láttam; csak a meleget éreztem, lehelletében.

S. ANTIPHOLUS. És Amerika? Az Indiák?

S. DROMIO. Ó ezek az orrán: megrakva rubinnal, kárbunkulussal, gyémánttal, s mind e kincseket Spanyolország meleg fuvalma felé indítva, mely egész ármádákat és hajóseregeket küld, hogy megrakodjanak az orrán.

S. ANTIPHOLUS. Merre volt Belgium, Német*alf*öld?

S. Dromio. No már olyan alant nem kereskedtem. Szóval ez a morkoláb, ez a boszorkány jussát tartotta hozzám; Dromiónak szólított, megesküdött, hogy össze vagyok vele adva; elmondta, hogy miféle jegyek vannak rajtam, már mint a vállamon a jegy, a nyakamon a szemőcs, a bal karomon a nagy bibircsó, úgy hogy én, elámulva, elszaladtam, mint egy boszorkánytól. És azt hiszem, ha keblem olyan igazhivő, és szivem aczélból nem lett volna, átváltoztatott volna pincsi kutyává, hogy nyársat forgattason velem.

S. Antipholus. Eredj, szaladj rögtön a kikötőbe,
S ha kedvező szél fú a part felől,
Úgy már ez éjszakát nem töltöm itt.
Ha megy hajó, jer a piaczra értem,
Ott nézdelődöm, míg te visszatérsz.
Mi senkit, és minket meg ismer minden;
Jó lesz rakodni, s gyorsan menni innen.

S. Dromio. Mint medvebocstól, mely meg akar enni,
Futok attól, ki nőm akarna lenni. (El.)

S. Antipholus. Csupa boszorkányok tanyáznak itt:
Azért el innen, el minél előbb.
Ettől, ki férjének hi, lelkem is
Borzadna mint nőmtől; de szép nővére,
Ki oly nemes, magasztos bájjal áldott,
Oly bűvölő tekintetű, beszédű,
Majd árulóvá tett saját magamhoz.
De, hogy ne essék bennem semmi kár, a
Fülem bedugom a sirén dalára.

Angelo jő.

ANGELO. Antipholus úr?
S. ANTIPHOLUS. Igen, úgy hívnak.
ANGELO. Tudom, uram, nagyon jól. Íme a láncz.
Szándékozám a *Sündisznó*ba vinni;
Még hijja volt; azért is késtem eddig.
S. ANTIPHOLUS. De hát mi czélja? mit csináljak ezzel?
ANGELO. Azt önre bízom, én önnek csináltam.
S. ANTIPHOLUS. Nekem csinálta? Én nem rendelém.
ANGELO. Se' egy, se' kétszer, húszszor is, uram.
Kedveskedjék nejének ön vele;
Estére majd teszem tiszteletem',
És lánczom árát akkor fölveszem.
S. ANTIPHOLUS. De kérem, jobb ha rögtön fölveszi;
Félek, soh' sem lát ön se' pénzt, se' lánczot.
ANGELO. Jó kedve van. — Viszonttalálkozásig! (El.)
S. ANTIPHOLUS. Mi ez megint? Egyik csudára másik!
De nem hiszem, hogy oly bolond akadna,
Ki így adott lánczot el nem fogadna.
Az ember bajlódni sem kénytelen,
Ha itt ilyet kap úton, útfelen.
Most a piaczra, ott Dromiót lesem:
Ha van hajó, el, el egyenesen. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Ugyanott.

Egy Kereskedő, Angelo és egy Poroszló jőnek.

KERESKEDŐ. Ön tudja, hogy felmondva pünkösd óta
Az összeg, és én még se' sürgetém,
Hogy most se' kérném, ámde Persiába
Indúlok és a pénz kell útamon:
Azért elégitsen ki itt, azonnal,
Vagy e poroszlóval bezáratom.
ANGELO. Ép' annyi összeget, mint tartozásom,
Kapok ma délután még Antipholtól;
Épen, midőn önnel találkozám,
Egy lánczot akkor adtam át neki:
S öt óra tájt kapom meg érte pénzem'.
Kérem, jőjjön le házához velem,
S köszönettel lerovom tartozásom.

Ephesusi Antipholus és Ephesusi Dromio jönnek.

POROSZLÓ. Nem kell lemenni sem, mert íme itt jő.
E. ANTIPHOLUS. Míg én az ötvöshöz megyek, eredj,
Végy egy kötelet, melylyel széjjel üssek
Nőm és szövetségesei között,

A mért előttem a kaput bezárták.
De ni, az ötvös itt van. — Csak szaladj;
Végy kötelet, s hozd azt nekem haza.
E. DROMIO. Veszek. — Nem adnám ezt ezer forintért. (El.)
E. ANTIPHOLUS. No hisz' megjárja, a ki bízik önben.
Megígérte, hogy jő a lánczczal együtt;
Hanem bizony nem jött se láncz, se ötvös.
Azt hitte tán, tartós leend szerelmünk,
Ha láncz köt egybe, és ezért nem is jött?
ANGELO. Mellőzve e kötődést, itt a jegyzék,
Hogy láncza hány karat legpontosabban,
Mily jó arany, mi finom, drága mű,
Mely többre megy három darab aranynyal,
Mint én ez úrnak itt adós vagyok:
Kérem, fizesse meg rögtön neki,
Mert útra indul és csak erre vár.
S. ANTIPHOLUS. Jelenleg annyi összeg nincs kezemnél
S aztán a városban még dolgom is van.
Vezesse el hozzám ez ismeretlent,
Vígyék a lánczot, s általadva nőmnek,
Kérjék, az összeget fizesse ki.
Talán akkorra én is ott leszek.
ANGELO. S magával hozza majd a lánczot is?
S. ANTIPHOLUS. Nem; azt vigyék önök; én késhetem.
ANGELO. Jó. Nála van tehát a láncz, uram?
S. ANTIPHOLUS. S ha nincs, remélem, önnél nála van.
Vagy visszatérhet aztán pénze nélkül.
ANGELO. Ne, jó uram, most adja lánczomat.

A szél, az ár mind kedvező ez úrnak,
S én, szégyenemre, ily soká letartom.
E. ANTIPHOLUS. Úgy-é azért kötődik, helyreütni
Szegett szavát, hogy el nem jött utánunk?
Én szidtam volna meg, hogy nem hozá el,
S ön kezd perelni rám, mint egy kofa.
KERESKEDŐ. Uram, végezzenek: az óra múlik.
ANGELO. No hallja már, hogy sürget: lánczomat —
E. ANTIPHOLUS. Hát adja nőmnek és megkapja pénzét.
ANGELO. De tudja ön, hogy önnek adtam ép' most.
Hát küldje azt, vagy bármi más jegyet.
E. ANTIPHOLUS. E tréfa már így megy lélekszakadtig?
Hol már az a láncz? Nem mutatja még sem?
KERESKEDŐ. Ügyem nem ád időt dévajkodásra,
Uram, feleljen, lesz-e ön kezes?
Ha nem, bezáratom ezt az urat.
E. ANTIPHOLUS. Én-e, kezes? Mért lennék én kezes?
ANGELO. Hát a mivel a lánczért tartozik.
E. ANTIPHOLUS. Nem tartozom, míg lánczot nem kapok.
ANGELO. Hisz' fél órája sincs, hogy általadtam.
E. ANTIPHOLUS. Nekem nem adta át; ne sértegessen.
ANGELO. Ön sért, uram, hogy ekként eltagadja,
Fontolja meg, hogy' árt ez hírnevemnek.
KERESKEDŐ. Jó, zárja el szavamra őt, poroszló.
POROSZLÓ. Jól van.
Uram, kövessen a herczeg nevében.
ANGELO. Már e gyalázat hírnevembe vág.
Vagy megfizesse rögtön értem a pénzt,
Vagy én is önt tüstént bezáratom.

E. ANTIPHOLUS. Fizessek én, azért, mit soh' se' láttam?
Zárass be hát bolond kölök, ha mersz.
ANGELO. Jó, megkapod; poroszló zárja el,
Testvéremet se' kimélném ez ügyben,
Ha meggyalázna ily nyilvánosan.
POROSZLÓ. Uram, bezárom önt. — Hallá, mi ügyben.
E. ANTIPHOLUS. Jó, én követlek, míg kezest adok.
De ön megadja még a tréfa árát,
Utána mennek boltja ékszerei.
ANGELO. Van még, uram, Ephesusban igazság
Az ön rút tette ellen; hiszem azt.

Syracusi Dromio jő.

S. DROMIO. Uram, van ám epidamni hajó,
Csak a tulajdonosát várja még,
Rögtön elindul. Én hát a batyunkat
Már a hajóra hordtam, s összevettem
Olajt, meg balzsamot, meg aqua-vitæ-t.
Már leng is a hajó, a játszi szél
Vígan fú part felől; perczet se' várnak,
Csak a tulajdonost, meg önt, uram.
E. ANTIPHOLUS. Mi ez, bolond, mi lelt, te kerge birka?
Epidamni hajó vár? én reám?
S. DROMIO. Az hát, hiszen kiküldött, hogy keressek.
E. ANTIPHOLUS. Te részeg, én kötélért küldtelek.
Megmondtam azt is, hogy miért, mi végre.
S. DROMIO. Nem, semmi végre, csak a város végre
Küldött, hogy a parton hajót keressek.
E. ANTIPHOLUS. Majd megbeszélem ezt, ha több időm
S megoktatom füled, hogy rám figyeljen. [lesz,

Most Adriánához szaladj, kölök,
Add át e kulcsot, s mondd, hogy a fiókban,
A mely török-szőnyeggel van bevonva,
Van egy erszény arany, azt adja át.
Mondd el, hogy engem itt útczán befogtak,
S az vált ki innen. Fuss, fiú, siess. —
No biztos úr, börtönbe hát velünk.

(A kereskedő, Angelo, a biztos és E. Antipholus el.)

S. DROMIO. Én? Adriánhoz? ott, hol délben ettünk?
Hol engem Dowsabel férjül fogott el;
Biz' egy kicsit kövér, hogy átöleljem.
De menni kell, bár hátam borzogatja,
Mert a cseléd az úr szavát fogadja. (El.)

II. SZÍN.

Ugyanott.

Adriána és Luciána jönnek.

ADRIÁNA. Ah, Luciána, hát úgy ostromolt?
Beszélj, de arcza és szeme kigyúlt-e?
Látszott-e, hogy komolyan udvarolt?
Víg volt-e vagy bús? halvány, vagy pirult-e?
Szive bolygó-tűzén, mely arczán lengett,
Észlelted-e, hogy komolyan esengett?
LUCIÁNA. Előbb tagadta, nincs hozzá jogod.
ADRIÁNA. Ő megszegé, s most engem megtagad!
LUCIÁNA. Azt esküvé, hogy itt idegen ő.
ADRIÁNA. Igaz, de inkább volna hitszegő!
LUCIÁNA. Majd kértem érted őt.
ADRIÁNA. S mit válaszolt?

LUCIÁNA. Én érted, ő meg nekem udvarolt.
ADRIÁNA. S mikép akart szerelmedbe bejutni?
LUCIÁNA. Úgy, hogy ha más, meg is birt volna hatni,
Előbb kecsem, majd szép szavam dicsérte.
ADRIÁNA. Hát szépen szóltál?
LUCIÁNA. Tán haragszol érte?
ADRIÁNA. Haragszom és nem tűröm, a miket vét,
Ha szivem nem, nyelvem hadd lelje kedvét,
Férjem nyomorék, vén, rút, csunya, görbe.
Aszott, sovány, formátlan, sánta, törpe,
Bűnös, nemtelen, ostoba, gonosz,
Teste bélyegzett és elméje rossz.
LUCIÁNA. Mért félted őt, ha annyi a hibája?
Az ördögöt, ha elszalad, ki bánja?
ADRIÁNA. Csak mondtam . . . ó de szivem érte fáj:
Hanem szeretnék félrevinni mást,
Fészkétől messze vijjog a sirály,
Bár nyelvem átkot szór, de szivem áldást.

Syracusi Dromio jő.

S. DROMIO. Hamar! fiókot, erszényt, jaj siessen!
LUCIÁNA. Hohó, mitől lihegsz?
S. DROMIO. Futék sebessen.
ADRIÁNA. Dromio, hol a gazdád, nincs baja, jól van?
S. DROMIO. Dehogy, rosszabb helyen, mint a pokolban,
Egy bőrruhájú ördög fogva tartja,
Kinek kemény szivét aczél takarja,
Sátán, lidércz, goromba, durva, csúnya;
A kin csupa bivalybőrből a gúnya;
Barát, hanem visszáról; vállad-verő, ki tarkon

Csíp úton, kikötőben, szorosban, útczasarkon,
Kopó, ki szertefürkész, nyomot szagolva,
S itélet előtt viszi a lelkeket pokolba.
ADRIÁNA. Ember, beszélj, mi érte férjemet?
S. DROMIO. Mi érte? a poroszló, elérte és bevitte.
ADRIÁNA. Mi az? be merte zárni? hát miért?
És ki ruházta rá ezen jogot?
S. DROMIO. Azt nem tudom, hogy ki ruházta rája,
Csak azt láttam, bivalybőr volt ruhája.
De kérem a váltságpénzt a fiókból.
ADRIÁNA. Menj, hozd ki húgom. Ezt nagyon csodálom,
(Luciána el.)
Hogy férjem tudtomon kívül adós;
De hát miféle kötvényt vett magára?
S. DROMIO. Nem kötvényt, lánczványt, még pedig ko-
Azt vertek rá. Ha! tán üti; ha! pszt. [miszt,
ADRIÁNA. Kit? férjemet?
S. DROMIO. Nem, az egyet, az óra. Sietni kéne, mert
Kettőt ütött, hogy jöttem, most pedig egyet vert.
ADRIÁNA. Bolond? visszafelé jár az óra, nem előre?
S. DROMIO. Biz úgy; ha poroszlót lát, visszafordul
előle.
ADRIÁNA. Tán adós is az idő! Soha ilyen fajankót!
S. DROMIO. Biz adós, többel mint ő maga megérne, —
bankrót,
Azonfelül tolvaj is, sohsem hallotta ön,
Hogy éjjel-nappal folyvást az idő lopva jön?
Ha hát lop és adós, s egy poroszlót jönni meglát,
Nincs-e oka, hogy hátra menjen egy nap egy órát?

Luciána visszajő.

ADRIÁNA. Ne a pénz, Dromio, vidd szaladva és mondd
Uradnak, kéretem, jőjjön haza.
Jer hugom; ó ma engem elnyom a gond,
A gond, lelkemnek búja s vígasza. (Elmennek.)

III. SZÍN.

Ugyanott.

Syracusi Antipholus jön.

S. ANTIPHOLUS. Nincs senki, a ki nem köszön, ha meg- [lát,
Mikéntha jól ismert barátja volnék;
S mindegyik a magam nevén nevez.
Ez pénzt ajánl, amaz meghív magához,
Ez a szivességem köszöngeti;
Az árúczikkeit kinálja rám:
Ép' most is egy szabó boltjába hítt,
Selymet mutatni, mit nekem hozott,
S egyuttal ott mértéket véve rólam.
Bizonynyal ez mind képzelet-csalódás,
S laplandi szemfényvesztők laknak itt.

Syracusi Dromio jő.

S. DROMIO. No itt van a pénz, a miért szalasztott. De hát mi lett a vén Ádám új monduros képéből?

S. ANTIPHOLUS. Miféle pénz ez? Melyik Ádámot érted?

S. DROMIO. Nem azt az Ádámot, a ki a paradicsomot őrizte, hanem azt az Ádámot, a ki a tömlöczöt őrzi;

azt a ki abban a borjúbőrben jár, a mit a tékozló fiúnak levágtak; azt, a ki uram után ment, mint bosszuló angyal, és megfosztotta a szabadságától.

S. Antipholus. Nem értelek.

S. Dromio. Nem-é? pedig tiszta dolog: azt, a ki bőrborítékban jár, mint a brugó; azt, a ki az urakat, ha nagyon melegök van, hűvösre teszi; a ki a szegény hajléktalanoknak ingyen szállást ad; a ki kurtanyelű botjával több dolgot nyélbe üt, mint más hellebárddal.

S. Antipholus. Poroszlót értesz?

S. Dromio. Azt, adósházi poroszlót, a ki utána poroszkál az uraknak, ha a kötésnek nem állanak; a ki azt hiszi, hogy mindig feküdni megy az ember, s nyugalmas pihenést kiván.

S. Antipholus. Jól van; nyugodj', pihenj már te is a bolondkodásban. Indul-e az éjjel hajó? Mehetünk-e?

S. Dromio. Hiszen, uram, hírét hoztam egy órával ezelőtt, hogy az «Indulj»-hajó indul; de akkor uramat a poroszló megmarasztotta, hogy várjon a «Maradj»-hajóra. Itt vannak ez angyalkák, a kikért küldött, hogy megszabadítsák.

S. Antipholus. Ez a fiú meg van bomolva, s én is,
Csalárd varázslatok között bolyongunk.
Áldott hatalmak, mentsetek ki innen!

Leány jő.

Leány. Üdvözlöm önt, üdvözlöm Antiphol úr.
Látom, hogy ötvösét már megtalálta:
Ez hát az a láncz, mit nekem ma igért?

S. Antipholus. Sátán, el innen, el tőlem, ne kisérts.

S. Dromio. Uram, hát ez Sátánné asszonyság?

S. Antipholus. Ez az ördög.

S. Dromio. Dehogy, még rosszabb, mert az ördög felesége, a ki fényes dáma alakjában jön fel onnan alulról; ezért szokták a lányok azt mondani, hogy «Sülyedjek el», mert mintha azt mondanák: «Aztán mint fényes dáma jőjjek vissza.» Meg van írva, hogy a sátán fényes angyal képében jelenik meg: a fény tűzből lesz, a tűz pedig arra való, hogy égjen; ergo a fényes dámák égetni valók. — Ne közelíts!

Leány. Uram, ön és inasa ma csudás víg.
No jőjjenek, kipótlom az ebédet.

S. Dromio. Uram, ne menjen, vagy ha megy, vigyen nagy kanalat.

S. Antipholus. Miért, Dromio?

S. Dromio. Mert «ha ördöggel eszel, ördög leszel,» egyék legalább nagy kanállal.

S. Antipholus. Sátán, el innen! mit beszélsz ebédről?
Boszorka vagy te és mindenki itt:
Az égre kérlek, hagyj el, menj, eredj.

Leány. Csak adja gyűrűm', mit ebédkor elvett,
Vagy a helyett a lánczot, a mit igért,
Én távozom: nem háboritom önt.

S. Dromio. Más ördög egy kis körmöt kérne csak,
Egy szalmaszálat, csepp-vért, tűt, hajat,
Diót, cseresnye-magvat;
S ni, már e kapzsinak lánczra kellene.
Uram, legyen vigyázó; ha od'adja,
Megrázza lánczát, ránk riaszt vele.

LEÁNY. Uram, vagy a lánczot vagy a gyűrűm adja.
Megcsalni csak nem szándoka, remélem.
S. ANTIPHOLUS. El rút boszorka! Menjünk, jer fiú.
S. DROMIO. Madám, a páva mondja, «ne légy hiú, hiú!»
(Antipholus és Dromio el.)
LEÁNY. No, semmi kétség, Antiphol megőrült,
Máskép nem aljasulna ennyire.
Gyűrűm, mit elvett, ért negyven aranyt,
S ezért nekem viszont egy lánczot igért.
És most nem adja már sem ezt, sem azt.
Világosan kiláttam, hogy megőrűlt.
Dühének itt adott jelén kivül,
Abból is, a miket délben beszélt:
Hogy ajtaján kizárták volna otthon.
Talán neje ismerve már baját,
Ez okból záratott ajtót előtte.
Most nincs egyéb mód, mint házába mennem,
S azt mondanom nejének, hogy dühében
Házamba rontott, s elvevé erővel
Gyűrűmet. Itt nincs más, mint ezt tenni,
Negyven aranyt sok volna veszteni. (El.)

IV. SZÍN.

Ugyanott.

Ephesusi Antipholus és a Poroszló jőnek.

E. ANTIPHOLUS. Ne félts; el nem szököm, nincs szándo-
Nem válok el, míg pénzt nem adhatok, [komban,
Váltságul annyit, mennyiért bezártak.

De nőmnek is feljött ma a hava,
Vagy nem hamar hisz a küldött inasnak:
Hogy engemet befogtak itt Ephesben,
Hihetetlenül hangzik a fülének.

Ephesusi Dromio egy kötéldarabbal jő.

No itt jön emberem, s tán hozza a pénzt.
Fiú, hozod, a miért küldtelek?

E. DROMIO. Hozom bizony; csak kifizesse őket.

E. ANTIPHOLUS. De hol van a pénz?

E. DROMIO. No a pénzt, azt od'adtam a kötélért.

E. ANTIPHOLUS. Ötszáz aranyt, gazember, egy kötélért?

E. DROMIO. Nem, annyiért ötszázat is hozok.

E. ANTIPHOLUS. Mi végett küldtelek, hogy hozz hazulról?

E. DROMIO. Kötél-véget, uram: itt a kötél-vég.

E. ANTIPHOLUS. E végre jó a vége; köszönöm. (Üti vele.)

POROSZLÓ. Uram! legyen türelme.

E. DROMIO. De' iszen; nekem kell tűrni, mert nekem fáj.

POROSZLÓ. Lelkem, fogd be a szád: mert majd én fogom be.

E. DROMIO. Inkább az uram kezét fogja meg.

E. ANTIPHOLUS. Semmirevaló, érzéktelen gazember.

E. DROMIO. Bár érzéktelen volnék, hogy ne érezném ütését.

E. ANTIPHOLUS. Nem is érzesz mást, csak ütést, akár a szamár.

E. DROMIO. Csakugyan szamár is vagyok; mutatja megnyujtott fülem. Születésem órájától szolgálom e

pillanatig, és szolgálatomért semmit sem kaptam kezétől, csak ütést. Ha fázom, ütéssel melegít; ha melegem van, ütéssel hűt; arra ébredek, ha alszom; azzal költ fel, ha ülök; avval ver ki az ajtón, ha megyek hazulról; avval fogad, ha visszaérkezem: bizony hátamon hordozom, mint koldusasszony a porontyát, s azt hiszem, ha majd bénára ver, koldulhatok vele házról-házra. [jön.

E. Antipholus. Jőjjetek innen; menjünk, nőm amott

Adriána, Luciána, a Leány és Csippencs jönnek.

E. Dromio. Asszonyom! respice finem, gondolja meg a végét; vagy inkább, mint a papagáj-jövendölés mondja: «Respectáld a kötél végét.»

E. Antipholus. Mégis beszélsz? (Üti.)

Leány. Mit mond reá? hát férje nem megőrült?

Adriána. Gorombasága majdnem azt mutatja. —
Ó Csippencs doktor úr, ön ördögűző,
Szerezze vissza ismét ép eszét,
Örömmel adnám meg, mit érte kér.

Luciána. Ó mily tüzesen, élesen tekint!

Leány. Hogy reszket a nagy bőszület miatt.

Csippencs. Kérem kezét, hogy pulzusát tapintsam.

E. Antipholus. Ne a kezem! tapintsa a pofád.

Csippencs. Sátán, ki ez emberben lakozol,
Adj helyet az én szentséges imámnak,
S pusztulj, szaladj a sötétség honába:
Az ég minden szentjére űzlek innen.

E. Antipholus. Csitt, rongy kuruzsló. Nem vagyok én őrült.

ADRIÁNA. Szegény megromlott lélek, bár ne volnál!
E. ANTIPHOLUS. No tubiczám, ezek hát a bejárók?
Ez a sáfrány pofájú czimbora
Lakmározott, dőzsölt veled ma, míg
Előttem a vétkes kapuk bezárva,
S nekem lakomba lépni tiltva volt?
ADRIÁNA. Férj! Isten látja, honn voltál ebéden:
Bár ott maradtál volna mostanig,
Nem érne annyi szégyen, nyilt-gyalázat.
E. ANTIPHOLUS. Én honn voltam ebéden? Szólj kölyök!
E. DROMIO. Én mondhatom, hogy nem volt honn ebéden.
E. ANTIPHOLUS. Nem volt-e zárva ajtóm, s én kicsukva?
E. DROMIO. De zárva volt az ajtó s mink kicsukva.
E. ANTIPHOLUS. Nem ő saját maga mocskolt-e ott?
E. DROMIO. De uttse' ő maga mocskolta ott.
E. ANTIPHOLUS. És konyhalyánya nem gúnyolt, szidott-e?
E. DROMIO. De b'zony a konyha vestaszűze szidta.
E. ANTIPHOLUS. Nem nagy dühvel jöttem-e onnan el?
E. DROMIO. De avval, erre csontjaim tanúk,
Ezek dühének nagyvoltát megérzik.
ADRIÁNA. Jó-e nem ellenezni dőreségét?
CSIPPENCS. Nem árt: e szolga megtalálta módját,
S ráhagyva mindent, tréfát űz dühéből.
E. ANTIPHOLUS. Te unszoltad az ötvöst, hogy bezárjon.
ADRIÁNA. Én? Ó hisz' én kiváltásodra küldtem
Pénzt Dromiótól, a ki érte jött.
E. DROMIO. Pénzt, tőlem? üdvözlést talán igen,
De pénzt bizony nem egy fityinget is.

E. ANTIPHOLUS. Nem voltál nála egy erszény aranyért?
ADRIÁNA. De volt s én a kezébe adtam azt.
LUCIÁNA. Én is tanú vagyok reá, hogy úgy volt.
E. DROMIO. Isten, meg a kötélverő bizonyság,
Hogy nem voltam sehol, csak egy kötélért.
CSIPPENCS. Ördög bujt úrba is, inasba is:
Látom halotti halvány arczaikról.
Meg kell kötni, sötét szobába vinni.
E. ANTIPHOLUS. Mondd meg, hogy mért zártál ki en-
Te meg miért tagadtad el az erszényt? [gemet ma?
ADRIÁNA. Szerette férjem! én nem zártalak ki.
E. DROMIO. Szerette gazdám! én nem láttam a pénzt;
De hogy ki voltunk zárva, bizonyítom.
ADRIÁNA. Szinlő pimasz, mindkettőben hazudsz.
E. ANTIPHOLUS. Szinlő rima! te mindenben hazudsz,
Szövetkezel vetemült csőcselékkel,
Hogy aljas, undok gúnynak tégy ki engem;
De körmeim tépik csalárd szemed ki,
Mely szégyenem fölött gyönyörködik.
ADRIÁNA. Kössék meg, ó ne eresszék közel!
CSIPPENCS. Hé emberek! — erős az ördög benne.
LUCIÁNA. Milyen halvány, milyen sápadt szegény!

Hárman-négyen bejönnek és megkötözik Antipholus-t és Dromió-t.

E. ANTIPHOLUS. Hát meg akartok ölni? Hé, poroszló,
A te rabod vagyok, te tűröd ezt,
Hogy elszöktessenek?
POROSZLÓ. Urak, ne bántsák:
Az én rabom — nincsen hozzá joguk.

CSIPPENCS. Kössék meg ezt is, mert ez is megőrült.
ADRIÁNA. Te oktalan poroszló, mit akarsz?
Kedved telik, hogy egy ily szenvedő
Bajt és gyalázatot hozzon magára?
POROSZLÓ. Az én rabom: ha elbocsátom őt,
Rajtam veszik meg, a mivel adós.
ADRIÁNA. Én megfizetlek, míg együtt leszünk.
Jer hitelezőjéhez, vígy magaddal,
S megtudva, hogy' támadt e tartozás,
Megfizetem. Jó doktor úr, vitesse
Kimélve hozzám. Ó boldogtalan nap!
E. ANTIPHOLUS. Ó boldogtalan rima!
E. DROMIO. Uram, most uramért vagyok lekötelezve.
E. ANTIPHOLUS. Csitt szolga! Azt akarnád megbomoljak?!
E. DROMIO. Nem, csak bomoltam bár; kibomlanunk
Jó volna. – Szidjon ördögöt, pokolt. [most
LUCIÁNA. Szegények! összevissza hogy' beszélnek!
ADRIÁNA. Vigyék el őket. — Hugom, jer velem.

(Csippencs és segítők Antipholussal és Dromióval el.)

ADRIÁNA. Most mondd, ki záratta be, és mi ügyben?
POROSZLÓ. Egy ötvös, Angelo úr. — Ismeri?
ADRIÁNA. Jól ismerem. — Mennyi a tartozása.
POROSZLÓ. Kétszáz arany.
ADRIÁNA. S hogy lett adós vele?
POROSZLÓ. Egy láncznak ára az, mit férje megvett.
ADRIÁNA. Rendelt nekem, tudom, nem vette át!
LEÁNY. Mikor, ma délben, férje bősz dühvel
Szobámba rontott, s gyűrűm elragadta,

(Gyűrűm imént is láttam a kezén)
Megint találtam aztán lánczosan.

ADRIÁNA. Lehet, de én nem láttam azt soha. —
No jer, vezess az ötvöshöz, poroszló;
Szeretném tudni a valót, miben áll.

Syracusi Antipholus kivont karddal és syracusi Dromio jönnek.

LUCIÁNA. Uram, teremtőm! ni, elszabadultak!

ADRIÁNA. Jönnek kivont karddal. Hívjunk segélyt,
Hogy megkötözzék újra.

POROSZLÓ. El! megölnek.

(Adriána, Luciána és a Poroszló el.)

S. ANTIPHOLUS. No, látom, kardtól félnek a boszorkák.

S. DROMIO. Ki férjnek hívta önt, bezzeg futott most.

S. ANTIPHOLUS. Jer, hordd el a batyunk' a Centaurból:
Bár a hajón lehetnénk biztosan már.

S. DROMIO. Nem maradna még itt erre az éjszakára? hiszen nem tesznek bennünk semmi kárt; látja, szépen beszélnek, aranyat adnak. Biz' Isten, olyan derék nemzetség ez, hogy, csak az a veszett húshalom ne volna, a ki engem házastársának vall, bizony kedvem lenne itt maradni, beállani boszorkánynak.

S. ANTIPHOLUS. E városért se' tölteném az éjt itt. Azért el innen; hordd hajóra málhánk'. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Ugyanott. Egy zárda előtt.

A kereskedő és Angelo jönnek.

ANGELO. Sajnálom, hogy letartom önt uram,
De esküszöm, hogy lánczom' Antiphol
Megkapta, bár tagadja becstelen'.
KERESKEDŐ. Mi hírben áll ez ember itt önöknél?
ANGELO. Köztisztelet- becsülésben, uram,
Becsülik őt, hitele végtelen,
Nem másodikja senkinek Ephesban;
Többet nyom egy szava, mint mindenem.
KERESKEDŐ. Lassan; amott, úgy látom, ő közelget.

Syracusi Antipholus és Dromio jönnek.

ANGELO. Az ám; s ni! ép' az a láncz van nyakán,
Mit az imént rútúl elesküdött.
Uram, legyen közel, szólok vele. --
Antiphol úr, nagyon csodálkozom,
Hogy ily zavart, szégyent hozott reám,
S bizony saját gyalázatával is,
Oly hosszasan és hittel eltagadta
E lánczot, a mit ily nyiltan visel.

A vád, gyalázat, s börtönön kívül
E jó barátom' is megkárosul,
Mert, hogyha e perünk nem tartja vissza,
Tengerre szállt, elindult volna ma.
E lánczot én adtam. Tagadja-é?
S. ANTIPHOLUS. Ön, ön, tudom; soha sem is tagadtam.
KERESKEDŐ. Igen, hogy eltagadta, s esküdött rá.
S. ANTIPHOLUS. Ki volt a fültanuja, hogy tagadtam?
KERESKEDŐ. Saját fülem hallotta, jól tudod.
Fúj, nyomorult! Az is vétek, hogy élsz,
S becsületes körökben járni mersz.
S. ANTIPHOLUS. Te vagy gazember, a ki így gyanusítsz.
Hanem jó hírnevem', becsületem'
Megvédem ellened; ha mersz, no állj ki.
KERESKEDŐ. Kiállok és kihívlak mint gazembert.

(Kardot rántanak.)

Adriána, Luciána, a leány és Mások jönek.

ADRIÁNA. Az Istenért; ne bántsák! tébolyult —
Ugorjanak rá, a kardját vegyék el.
És Dromiót is hozzák kötve hozzám.
S. DROMIO. Fussunk, uram, keressünk menedéket!
Ez zárda itt: be, mert elkárhozunk.

(Antipholus és Dromio a zárdába futnak.)

A fejedelemnő jő.

FEJEDELEMNŐ. Csak csendesen! Miért ez a tolakvás?
ADRIÁNA. Szegény őrült férjem, kihozni innen.
Bocsásson ön be, hadd kötözzük össze,
Ápolni hadd vigyük szegényt haza.

ANGELO. Tudtam, hogy nem lehet tisztán eszén.
KERESKEDŐ. Bánom, hogy így kardot húztam reá.
FEJEDELEMNŐ. Mióta vett hatalmat rajta e baj?
ADRIÁNA. Egész heten át bús, komoly, komor volt,
  Egészen más ember, mint rendesen;
  De e ma délutánig szenvedélye
  Nem tört ki ily erős dühben soha.
FEJEDELEMNŐ. Tán kincseit veszté hajótörésben?
  Vagy jó barátja halt meg? vagy szeme
  Vétkes viszonyba csalta tán szerelmét?
  E bűn erőt vesz ifjú emberen,
  Ki szabadon legelteti szemét.
  Nos, e bajok közül mely'k nyomja őt?
ADRIÁNA. Egyik se, hogyha ez utóbbi nem;
  Vagyis szerelme, mely elvonja tőlem.
FEJEDELEMNŐ. Ezért meg kellett volna feddnie.
ADRIÁNA. Hisz' feddtem én is.
FEJEDELEMNŐ. De tán nem eléggé.
ADRIÁNA. A hogy csak a szemérem engedé.
FEJEDELEMNŐ. De csak négy szem közt?
ADRIÁNA. Társaság előtt is.
FEJEDELEMNŐ. De nem elégszer.
ADRIÁNA. Az volt beszédünk tárgya mindenütt.
  Ágyban nem alhatott a zsémbeléstől;
  Asztal felett nem ett a zsémbeléstől;
  Ez volt csupán a felvett íge tárgya;
  Még más előtt is rá-rá vittem a szót,
  Mint aljas és rút bűnt fölemlegetvén.
FEJEDELEMNŐ. No, hát épen ezért is tébolyult meg.
  Féltékeny asszony zsémbe gyilkosabban

Mérgez meg a veszett ebnek fogánál.
Nem hagyja őt aludni sok szidalmad:
Innen van az, hogy most zavart esze.
Mondod, hogy étkét perrel fűszerezted:
Háborgatott ebéd csak rossz emésztést,
Ez a láz romboló tüzét teremti:
S mi a láz, mint egy őrület-roham?
Mondod, szidalmad gátlá kedvtelését:
A hol vidám üdülés nincs, mi támad,
Mint néma és borongó búskomolyság,
Rokona a gonosz kétségb'esésnek,
És e fölé ragályos rút csoportja
Halvány bajoknak, élte gyilkosainak?
Ha elfogsz étket, s éltető nyugalmot,
Megtébolyítnál nem embert, de barmot;
Látszik tehát, hogy a sok zsémb-beszéd,
Perlés, szidás zavarta meg eszét.
LUCIÁNA. Néném szeliden kérte őt, ha szólt is,
Bár férje gyakran vad, nyers, durva volt is —
Mért tűröd szótlanul e szemrehányást?
ADRIÁNA. Megcsalt, hogy elvádoljam enmagam'.
Jó emberek, hozzák ki, menjenek be.
FEJEDELEMNŐ. Nem, egy lélek sem lép be a kapun.
ADRIÁNA. Hozassa hát ki ön, szolgáival.
FEJEDELEMNŐ. Nem én; ide mint szentélybe menekvék,
S e hely megóvja őt az ön kezétől,
Míg itt megint eszére hozhatom,
Vagy e kisérletben munkám' veszítem.
ADRIÁNA. Ápolni akarom, dajkája lenni;
Őrizni ágyát, mert ez tartozásom.

Nem bizom őt más ápoló kezére:
Tehát bocsássa, hadd vigyem haza.

Fejedelemnő. Csak türelem: érinteni sem hagyom,
Míg rajta gyógyszerem' meg nem kisértem:
Gyógy-füveket, szirupot, szent imat,
Hogy őt megint ép emberré tegyem.
Esküömnek egyik ága, pontja ez,
És szerzetemnek jámbor hivatása.
Távozz' tehát, eredj, hagyd őt velem.

Adriána. Nem, nem megyek, férjem' nem hagyhatom:
Bizony nem illik e szent hivatáshoz,
A férjet és nőt szétszakitani.

Fejedelemnő. Nyugodj' meg és eredj: őt nem kapod meg. (Fejedelemnő el.)

Luciána. Vidd herczegünk elé sérelmedet.

Adriána. Igen, jer: a lábaihoz borulok,
S föl nem kelek, míg könnyeim, fohászom
Meg nem nyerik, hogy jöjjön el ide,
S erővel is vetesse vissza férjem'.

Kereskedő. Úgy vélem, a napóra ötre jár,
S biztos vagyok, hogy herczegünk azonnal
Személyesen megy itt egy néma völgybe,
A bús halál, kivégezés terére,
Közel, csak itt a zárdasáncz mögött.

Angelo. Mi ügyben?

Kereskedő. Megnézni, hogy egy syracusi kalmárt,
Ki városunk kemény törvénye ellen,
Balvégzetére, e partokra tévedt,
Hogyan fejeznek le nyilvánosan.

ANGELO. Lám, jönnek is: nézzük meg a halálát.
LUCIÁNA. Borulj elébe, míg el nem halad.

A herczeg kiséretével; Aegeon hajadon fővel; Hóhérok és más tisztek jönnek.

HERCZEG. Hirdesd ki még egyszer nyilvánosan,
Ha bárki, jóltevő megváltja őt,
Nem hal meg, — ennyit engedünk neki.
ADRIÁNA. Igazságot, kegyelmes herczeg úr,
E zárda fejedelemnője ellen!
HERCZEG. Az egy erényes és nagyérdemű hölgy,
Ő téged jogtalan' nem sérthetett.
ADRIÁNA. Kérem kegyelmed'. Férjem, Antiphol, kit
Urammá tettem s mindenem urává,
Az ön javaslatára: e gonosz nap'
A legdühösb őrület fogta őt el,
Hogy tébolyultan futkosott az utczán,
(Vele inasa — szintoly tébolyúlt)
Rémítve a város polgárait,
Betörve házaikba s elrabolva
Ékszert, gyürűt, mi megtetszett dühöknek.
Egyszer megköttetém s haza vitettem,
Magam meg a kárt helyrehozni mentem,
Mit itt-amott dühében végbevitt.
Majd, hogy mikép menekült, nem tudom,
Kitört azok kezéből, a kik őrzék,
És tébolyult inasával s magával,
Őrült dühben, kezökben meztelen kard,
Találkoztunk megint; reánk rohantak,
Szétűztek, míg mi több segélyt szerezve,

Már megkötöztük volna. Akkor e
Zárdába felfutottak; eddig űztük,
Itt a kapun kizárt a fejdelemnő,
S nem hagyja, hogy kihozzuk őket innen,
Sem ő nem küldi el, hogy elvihessük.
Azért, kegyelmes herczeg, adj parancsot,
Hadd hozzam el, hadd ápolhassam otthon.

HERCZEG. Férjed nekem sokat szolgált csatákban,
S midőn uraddá tetted és fogadtad,
Herczegi szavamat adtam neked,
Hogy a mit lehet, érte megteszek.
Menj valamely'k, kopogj a zárdaajtón,
Hogy a fejedelemnőt kéretem.
Eldöntöm e pert, addig nem megyek.

Egy Szolga jő.

SZOLGA. Ó asszonyom, jaj mentse meg magát.
Kitört uram s inasa; sorba verték
A lyányokat, a doktort megkötözték,
Tüzes üszökkel perzselik szakálát,
S ha lángra gyúl, eloltni a tüzet,
Egész veder moslékkal végig öntik.
Uram papol neki, hogy tűrje, s addig
Inasa meg lenyíri mint bolondot.
Bizony ha nem siet rögtön segély,
Halálra kínozzák az ördögűzőt.

ADRIÁNA. Hallgass bolond! Urad s inasa itt van.
Mind rút hazugság, a miket beszélsz.

SZOLGA. Sülyedjek el, ha nem valót beszélek.
Lélekzetet se' vettem, m'óta történt.

Keresi, esküszik, ha megkeríti,
Leperzseli az arczát, elrútítja.
Ha! hallom a szavát. Fusson, szaladjon!

(Belől kiáltások.)

HERCZEG. Jer, állj idébb; ne félj. Fegyverre őrök!
ADRIÁNA. Ah úgy van, ez férjem! Önök tanúk,
Hogy láthatatlanul szökött el innen;
Épen most láttuk e zárdába futni,
S meg' itt van! Emberész ezt föl nem éri.

Ephesusi Antipholus és Ephesusi Dromio jőnek.

E. ANTIPHOLUS. Igazságot, herczeg, ó igazságot!
Szolgálatomra, melyet tettem egykor,
Mikor csatán fedezve téged, sok mély
Sebet fogadtam éltedért; e vérre,
Mit akkor onték érted: ó igazság!
AEGEON. Ha nem halál-félelmem tesz bolonddá,
Én Antipholust látom s Dromiót.
E. ANTIPHOLUS. Igazságot, herczeg, ez asszony ellen!
A kit nekem te adtál, hogy legyen nőm,
S ki meggyalázott, megbecstelenített,
A durva sérelem legfőbb fokáig.
Az ember-észt haladja e gonoszság,
Mit oly arczátlanul ma végbevitt.
HERCZEG. Hogyan? Beszélj. Igazságos leszek.
E. ANTIPHOLUS. Ma, herczeg úr, ajtót csukott előttem,
Míg benn meg ő latrokkal mulatott.
HERCZEG. Súlyos, nehéz bűn. Asszony, tetted ezt?
ADRIÁNA. Nem, jó uram: ma én, ő és nővérem

Együtt ebédeltünk. Ne üdvözüljek,
Ha nem hazugság, a mivel bevádol.
LUCIÁNA. Nappal ne lássak, éjjel ne aludjam,
Ha nem való, a mit néném beszél.
ANGELO. Ó álnok asszony! Esküjök hamis:
Ezzel valón vádolja őt az őrült.
E. ANTIPHOLUS. Uram, tisztán tudom, hogy mit be-
[szélek;
Se bornak a hatalma nem zavart meg,
Se bősz düh nem fogott el hirtelen,
Bár ennyi sértés mást megtébolyítna.
Ez asszony engemet kizárt ebédtől:
Az ötvös is, ha össze nem beszéltek,
Tanúm lehetne, mert ott volt velem,
Csak egy aranylánczért jött egy kicsit,
Igérve, hogy a *Sündisznó*ba hozza,
Hol Boldizsár meg'én ebédelénk.
Hogy végezők ebédünk' s még se' jött,
Utána jöttem; ép' útban találtam,
És társaságában ezt az urat.
Ott e hitetlen ötvös esküdött rá,
Hogy már előbb átadta lánczomat,
Pedig, hogy nem láttam, úgy áldjon Isten;
És egy poroszlóval bezáratott.
Én engedtem, de szolgámat haza
Küldtem néhány aranyért; vissza sem jött,
Hát ekkor a poroszlót rábeszéltem,
Hogy jöjjön el hozzám személyesen.
Útban találtuk
Nőmet, nővérét és utánok egy raj
Garázda csőcseléket: köztük egy

Csippencs nevü éhen-kórász gazembert,
Madárijesztő vázat, rút kuruzslót,
Egy czérna-vékony rongy szerencsemondót,
Sovány, odús szemü sehonnait,
Élő halottat. E czudar gazember
Most ördögűzőként állott elő,
S szemembe nézve, pulzusom' tapintva,
És a pofátlan, arczom összenézve,
Rám fogta, hogy megszállt az ördög. Ekkor
Rám estek, összekötve elczipeltek,
Otthon sötét, penészes lyukba dobtak,
Szolgámmal együtt, rútul megkötözve.
De a kötelet szélyelrágva foggal,
Kiszöktem és egyenesen futottam
Kegyelmes herczegemhez, s ím könyörgök,
Adjon példás elégtételt nekem,
E mély gyalázat- és sérelmekért.

ANGELO. Uram, való, azt én is bizonyítom,
Hogy nem ebédelt otthon, mert kizárták.

HERCZEG. Kapott-e tőled lánczot vagy nem? — azt [mondd.

ANGELO. Kapott uram, s midőn itt elfutott,
Ez emberek látták is a nyakán.

KERESKEDŐ. S én esküszöm, hallottam a fülemmel,
Mikor el is ösmerte, hogy kapott,
Holott előbb tagadta a piaczon;
Én akkor önre kardot húztam itt,
De ön e zárdába bemenekült,
Honnan hogy elszökött, csudálatos.

E. ANTIPHOLUS. Soh' sem voltam belől e zárdaajtón,
Se kardot ön reám soh'sem emelt.

Nem láttam a lánczot. Úgy áldjon ég,
A mint valótlan, a mivel bevádol.
HERCZEG. Miféle álnokul szőtt-font ügy ez?
Tán Circe kelyhét itta mindeniktek.
Ha e zárdába ment, ott volna most is;
Ha tébolyult, nem szólna ily nyugodtan.
Azt mondja, honn ebédelt; s ím az ötvös
Tagadja. — Hé fiú, mit szólsz ezekhez?
E. DROMIO. Uram nem otthon, e lyánynál ebédelt.
LEÁNY. Igen s lekapta gyűrűmet kezemről.
E. ANTIPHOLUS. Való, uram; e gyűrűt tőle kaptam.
HERCZEG. Láttad te, hogy bement a zárdaajtón?
LEÁNY. Oly jól, uram, mint most fönségedet.
HERCZEG. Ez furcsa. — Hívjátok a fejdelemnőt.
Mindannyian meg vagytok itt bomolva. (Egy kisérő el.)
AEGEON. Hatalmas herczeg úr, hadd kérjek egy szót.
Szerencsésen találtam egy rokonra,
Ki megfizet, kiváltja éltemet.
HERCZEG. Szólj, syracusi, bátran, a mit tetszik.
AEGEON. Uram, nem Antiphol-e a neve?
S ez itt nem Dromio, inasa-e,
Ki gyermeksége óta kötve önhöz?
E. DROMIO. Imént, igaz, hogy hozzá voltam kötve;
De gazd'uram szétrágta madzagunkat:
Most Dromio vagyok, de csak kötetlen.
AEGEON. De ugy-e még emlékeztek reám?
E. DROMIO. Emlékezünk magunk-magunkra önről,
Mert így le voltunk kötve, mint ön itt most.
Csippencs betege tán kegyelmed is? [ismersz.
AEGEON. Mért nézesz oly merőn? Tudom, hogy

E. Antipholus. Most látom önt először életemben.

Aegeon. A gond, ah, elviselt, miótta láttál!
Bútelt órák s idő rontó keze
Arczomra idegen redőket írtak:
De mondd tehát, szavam' sem ismered?

E. Antipholus. Nem, azt sem.

Aegeon. Dromio, te sem?

E. Dromio. Bizony nem én, uram.

Aegeon. Én tudom, hogy ismersz.

E. Dromio. De uram, én bizonyosan tudom, hogy nem. El is hiheti, mert azt mondják, hogy: «kötve hígy»; kelmed pedig most ugyan kötve van.

Aegeon. Nem ismerik szavam'! Idők hatalma!
Úgy elbutítád, törted árva nyelvem'
Hét kurta év alatt, hogy ím fiam se
Ismerje meg szótlan búm gyenge kulcsát?
Bár ránczos arczomat most elfedi
A nedv-emésztő tél permet hava,
S bár fagyni kezd is minden vér-erem:
Még éltem éje gyér emlékezettel,
És némi fénynyel bír még pisla mécsem,
Süket, butult fülem hall egy kicsit,
S e vén tanúk mind (nem tévedhetek)
Súgják nekem, hogy Antiphol fiam vagy.

E. Antipholus. Atyámat én nem láttam életemben.

Aegeon. De hisz tudod, hét éve Syracusban
Váltunk el, gyermekem. — Vagy tán fiam,
Szégyelsz reám ismerni e nyomorban?

E. Antipholus. A herczeg, és mindenki, a ki ismer,

Tanúm lehet reá, hogy ez nem így van.
Én Syracust nem láttam életemben.
HERCZEG. S én biztosítalak, hogy Antipholt
Húsz éve már, hogy pártfogásba vettem.
Azóta ő nem látta Syracusát.
De látom, megzavart korod s veszélyed.

A Fejedelemnő Syracusi Antiphollal és Syracusi Dromióval jő.

FEJEDELEMNŐ. Hatalmas herczeg úr!
Ím lásson egy mélyen bántalmazottat.
(Mind tolulnak nézni.)
ADRIÁNA. Két férjemet látok, vagy a szemem csal!
HERCZEG. Ez egyik a másiknak szelleme;
S ezek is. Ám melyik valódi ember,
Melyik meg a szellem: ki fejti meg?
S. DROMIO. Én, én vagyok Dromio; űzzék el azt.
E. DROMIO. Én, én vagyok Dromio; űzzék amazt.
S. ANTIPHOLUS. Aegeon, az vagy-e vagy szelleme?
S. DROMIO. Ó régi gazdám; Ki kötözte meg?
FEJEDELEMNŐ. Akárki, én feloldom kötelékét
S szabadságával egy férjet nyerek.
Szólj, ősz Aegeon, hogyha az te vagy,
Kinek volt egy Emilia nevű nőd,
Ki két iker fiúval álda meg,
Ó, hogyha az vagy, azon Aegeon, szólj!
Szólj és ugyanazon Emiliához.
AEGEON. Ha mind nem álom ez, Emiliám vagy,
S ha az vagy, ó beszélj, hol a fiam,
Ki ott veled maradt a vészes árban?

FEJEDELEMNŐ. Epidamni halászok őt meg engem,
Meg Dromiót, mind hármunkat kifogtak:
De majd corinthi durva tengerészek
Dromiót s fiam' erővel elrabolták,
S engem hagytak az epidamniakkal.
Mi lett belőlök aztán, nem tudom;
Nekem e sors jutott, mit íme láthatsz.
HERCZEG. Ím megvalósul, mit reggel beszélt.
Két Antiphol, oly teljesen hasonlók;
S ez a két Dromio, a szemnek egyek;
Aztán meg e nőnek hajótörése:
Úgy van, ezek szülői e fiúknak,
S véletlenül egymásra leltek ím.
Corinthból jöttél ugy-e Antiphol?
S. ANTIPHOLUS. Nem; én uram, Syracusból jövök.
HERCZEG. Megállj, ni: azt se tudni, mely'k melyik.
E. ANTIPHOLUS. Corinthból én jövők, kegyelmes úr.
E. DROMIO. Én meg vele.
E. ANTIPHOLUS. Ide Ephesba önnek hősi bátyja,
Herczeg Menaphon, a harczos hozott.
ADRIÁNA. Melyikőjök ebédelt énvelem ma?
S. ANTIPHOLUS. Én, érdemes hölgy.
ADRIÁNA. S a férjem nem ön?
E. ANTIPHOLUS. Nem, arra én mondok nemet.
S. ANTIPHOLUS. S én is, de akkor mégis úgy hívott;
S e szép kisasszony, huga, «bátya» néven
Beszélt velem. Mit akkor mondtam önnek,
Most lesz időm, remélem, helyrehozni,
Ha ez, mit hallok és látok, nem álom.
ANGELO. E láncz, uram, az, mit tőlem kapott?

S. ANTIPHOLUS. Úgy van biz' az; mi türés-tagadás.
E. ANTIPHOLUS. S ön engem e lánczért bezáratott.
ANGELO. Úgy van, biz' az! mi tűrés-tagadás.
ADRIÁNA. Én Dromiótól küldtem pénzt neked
Váltságodul; de tán nem vitte el.
E. DROMIO. Kérem, biz' én tőlem nem.
S. ANTIPHOLUS. E pénzes erszényt én vettem kegyedtől,
S Dromio, az én inasom, hozta azt.
Látom, hogy elvétők egymás inasát:
Őt azt hivék, hogy én; engem, hogy ő;
Ebből eredtek mind e tévedések.
E. ANTIPHOLUS. E pénzzel én megváltom ím' atyámat.
HERCZEG. Szükségtelen: atyád él és szabad.
LEÁNY. Uram, tehát gyémántom' adja vissza.
E. ANTIPHOLIUS. Fogd, és köszönet a vidám ebédért.
FEJEDELEMNŐ. Hatalmas herczeg úr, legyen kegyes
Betérni e zárdába itt, velünk:
Hallgassa meg egész történetünket;
S mindannyian, kik itt együtt vagyunk,
Kiket bajokba sodrott e csalárd nap
Sok tévedése, tartsanak velünk:
Mi teljesen jóvá teendjük azt.
Huszonöt évig hasztalan kutattam,
Fiaim, értetek; mindekkorig
Nehéz terhemtől nem menekhetém.
Most, herczeg úr, férjem, ti gyermekim,
S ti is, születésök naptárai,
Jertek velem vidám keresztelőre,
Víg ünnepélyre annyi bú után.

HERCZEG. Kész-szivesen leszek keresztapa.

(A Herczeg, Fejedelemnő, Aegeon, Leány, Kereskedő, Angelo és kiséret el.)

E. DROMIO. Málhánkat visszahozzam a hajóról, uram?

E. ANTIPHOLUS. Miféle málhát, mely'k hajóról?

S. DROMIO. No, a mi a Centaurban volt letéve.

S. ANTIPHOLUS. Nekem szól. — Dromio, én vagyok urad;
Jer most velünk, ráérünk arra még.
Öleld öcsédet és örülj vele.

(Syracusi és Ephesusi Antiphol, Adriána, Luciána el.)

S. DROMIO. Van egy kövér teremtés nálatok,
Ki engemet ma jól tartott helyetted:
Most hát ez ángyom lesz, nem hitvesem.

E. DROMIO. Bizony, bizony, te tükröm, nem öcsém vagy;
Látom tebenned: szép gyerek vagyok.
Gyerünk keresztelőre. Menj elől.

S. DROMIO. Nem én, te vagy idősebb.

E. DROMIO. Kérdés. Hohó, hogy kéne ezt kitudni?

S. DROMIO. Húzzunk a bátyajussért szalmaszálat.
Addig te menj elől.

E. DROMIO. No hát nem úgy:
A világra bátya, öcs, együtt egyszerre jött.
Menjünk tehát kézben-kéz; így, ne egymás előtt. (El.)

SOK HŰHÓ SEMMIÉRT.

VIGJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

IRTA

SHAKSPERE.

(1871.)

Személyek.

PÉTER, Arragon herczege.
JÁNOS, öcscse, fattyú-vér.
CLAUDIO, flórenczi nemes ifjú.
BENCZE, páduai nemes ifjú.
LEONATO, Messina kormányzója.
ANTONIO, testvéröcscse.
BOLDIZSÁR, Péter herczeg szolgája.
BORACHIO, } János emberei.
KONRÁD, }
GALAGONYA, } őr-biztosok.
BUNKÓS, }
FERENCZ, barát.
EGY JEGYZŐ.
EGY FIÚ.
HÉRO, Leonato leánya.
BEÁTRISZ, Leonato unoka-húga.
MARGIT, } Héro társalgónői.
URSULA }
FUTÁROK, ŐRÖK, KISÉRŐK.

Színhely: Messina.

ELSŐ FELVONÁS.

I. SZÍN.

Leonato háza előtt.

Leonato, Héro, Beátrisz, egy futár s kiséret jönnek.

LEONATO. Úgy értesülök e levélből, Péter arragoniai herczeg ma estére Messinába érkezik.

FUTÁR. Azóta közel is járhat; nem volt három mérföldre, a hol elhagytam.

LEONATO. Sok vitézt veszítettetek ebben az ütközetben?

FUTÁR. Kevés jelentőset; nevezetest egyet sem.

LEONATO. Kétszeres diadal, ha a vezér teljes sorokat hoz haza. A mint itt látom, Péter herczeg nagyon kitüntetett egy Claudio nevű flórenczi ifjút.

FUTÁR. Nagyon meg is érdemelte, de a herczeg is érdeme szerint emlékezett meg róla. Jobban viselte magát, mint ifjú kora igérhette volna, s bárányi alakban oroszláni tetteket vitt végbe. Igazán, messzebb túltett a várakozáson, mintsem tőlem várhatnák, hogy elbeszéljem.

LEONATO. Van itt Messinában egy bátyja, annak ez nagy örömet szerez.

FUTÁR. Már vittem is neki leveleket, s úgy látszott,

nagyon örült nekik; olyan nagyon, hogy az öröm nem tartóztathatta magát a keserűségnek jeleitől.

LEONATO. Könnyekre fakadt?

FUTÁR. Ugyancsak!

LEONATO. Gyöngéd kiömlése a gyöngédségnek. Nincs igazabb arcz, mint a mit ilyen könnyek mosnak: menynyivel jobb sírni az örömön, mint örülni a siralmon.

BEÁTRISZ. Hát kérem, Rátarti úr visszatért-e a háborúzásból?

FUTÁR. Ilyen nevű urat nem ismerek kisasszony; olyan nem volt az egész seregben.

LEONATO. Kit kérdesz te, húgom?

HÉRO. Bencze urat érti, a páduait.

FUTÁR. Oh az visszajött, és jókedvű, mint mindig.

BEÁTRISZ. Itt Messinában nyílt kihívást tűzött ki, s nyílversenyre hítta Cupidót; bátyám bohócza meg, a kihívást olvasva, aláírta azt Cupido helyett, s viszont kihívta őt, de madárnyílra. — Ugyan kérem, hányat ölt meg és mennyit evett ebben a háborúban? De először is, mennyit ölt? Mert megigértem, megeszem, a mit megöl.

LEONATO. Húgom, te sokat róvsz Bencze rovására; de majd megfelel ő magáért, tudom azt.

FUTÁR. Ebben a háborúban jeles szolgálatokat tett.

BEÁTRISZ. Talán sok volt a romlott étel, s azt segített megenni: hatalmas tráncsér-hős, kitünő étvágya van.

FUTÁR. És jó katona is, kisasszony.

BEÁTRISZ. És jó katona is, kisasszonynak; de hát férfinak milyen?

FUTÁR. Férfinak férfi, embernek ember, duzzad az erélytől.

BEÁTRISZ. Meghiszem: duzzad a ruhája; no a mi a ruházatot...... Jó, jó; mindnyájan halandók vagyunk.

LEONATO. Uram, félre ne értsd a húgomat. Afféle pajkos háború foly közte és Bencze úr közt; sohasem találkozhatnak, hogy kötődő élcz-ütközet ne támadjon köztök.

BEÁTRISZ. A miben ő sohasem nyer. Utolsó ütközetünkből öt tehetsége közűl négy bénán ment haza s most az egész embert csak egy igazgatja; ha még maradt annyi leleménye, hogy a hol fázik, betakarja, ám hadd hordja ezt, megkülönböztetésűl a lovától, mert ennyiből áll egész kincse, a miről értelmes teremtésnek ismerhetni. Ki most a pajtása? Neki minden hónapban új testi lelki barátja van.

FUTÁR. Hogy-hogy?

BEÁTRISZ. Nagyon könnyen: a hűséget csak úgy viseli, mint a süvegjét; mindig az új divat szerint váltja.

FUTÁR. Látom, kisasszony, ezt a leventét aligha irta barátai lajstromába.

BEÁTRISZ. Ha benne volna, elégetném. De, kérem, mondja, ki a barátja? Nincs ott valami ifju szeleburdi, a ki az ördöghöz akar vele útazni?

FUTÁR. Többnyire a nemes Claudio társaságában van.

BEÁTRISZ. Teremtőm! Erre úgy ráragad, mint a betegség: hamarabb megkapni, mint a pestist, s a ki megkapja, belebomlik. Isten óvja a nemes Claudiót: ha megkapta a Benczét, ezer aranyába kerül, míg kigyógyúl.

Futár. Kisasszony, én önnel békét tartok.

Beátrisz. Szívesen, jó barát.

Leonato. Húgom, te ugyan sohasem esel mélabúba.

Beátrisz. Nem, míg egy rekkenő január nem lesz.

Futár. Jön Péter herczeg.

Péter herczeg, János, Claudio, Bencze, Boldizsár s többen jőnek.

Herczeg. Kedves Leonato úr, elénk jön, hogy bajt fogadjon be. Más kerülni szokta a költekezést, ön még keresi.

Leonato. Az én házamba sohasem jött baj a felséged képmásában: mert ha a baj elmegy, örömnek kell ott maradni; de ha felséged távozik, csak bánatom marad, a boldogság búcsút vesz.

Herczeg. Igen szívesen veszi magára terhét. — Ez az ön leánya?

Leonato. Anyja úgy mondta.

Bencze. Kételkedett benne, uram, hogy megkérdezte?

Leonato. Nem, Bencze úr; ön akkor még gyermek volt.

Herczeg. Ezt megkaptad, Bencze: ebből kitalálhatjuk, mi vagy, mióta megemberkedtél. — Igazán, a leány egészen atyjára ütött. — Örüljön, kisasszony, mert egy tiszteletre méltó atyához hasonlít.

Bencze. Ha atyja is Leonato úr s bár mennyire hasonlítson hozzá, nem tenné vállára ennek a fejét egész Messináért.

Beátrisz. Csodálom, Bencze úr, hogy beleszól; senki sem figyel rá.

BENCZE. Hogy-hogy, kedves Gáncs kisasszony, él még?

BEÁTRISZ. Meghalhat-e a gáncs, míg ilyen ennivalót talál, mint Bencze úr? Maga az udvariasság is gáncscsá változik át, ha ön a közelébe jut.

BENCZE. Akkor az udvariasság köpönyegforgató. De az bizonyos, hogy engem minden hölgy szeret önön kívül, s én szeretném, ha szivem azt súgná, hogy nem vagyok kemény szivű, mert'ucscse, egyet sem szeretek.

BEÁTRISZ. Drága szerencséje az asszonyoknak, különben egy konok üldöző zaklatná őket. Én hálát adok az Istennek és hideg véremnek: e részben egy értelemben vagyok önnel. Inkább hallgatnám, hogy' ugatja meg kutyám a varjat, mint egy férfi szerelmi esküjét.

BENCZE. Isten tartsa meg ebben a gondolkodásban, egyik-másik úri ember megmenekűl a karmolt arcz végzetétől.

BEÁTRISZ. Nem sokat árthatna a karmolás, ha az az arcz olyan volna is, mint az öné.

BENCZE. Ritka papagály-tanító!

BEÁTRISZ. Inkább madár az én nyelvemmel, mint vad az önével.

BENCZE. Bár a lovam volna olyan gyors, mint a nyelve, s olyan kitartó. De maradjon, kérem Isten hírével: én befejeztem.

BEÁTRISZ. Mindig ilyen gebe-tréfával végezi: régen ismerem.

HERCZEG. Száz szónak is egy a vége. Leonato — Claudio úr és Bencze úr! — érdemes barátunk Leonato mindnyájatokat meghívott. Mondom neki, hogy mi leg-

alább egy hónapig itt maradunk, és ő mégis jó szivvel könyörög, bár tovább itt tartson valami véletlen; s esküdni mernék, hogy nem képmutatásból, hanem szivéből könyörög.

LEONATO. Bizony, nem esküdnék felséged hamisan. (Jánoshoz.) Hadd üdvözöljem önt is, uram: kibékülvén herczegi bátyjával, fogadja teljes hódolatomat.

JÁNOS. Köszönöm. Én nem vagyok sok beszédű ember, de köszönöm.

LEONATO. Tessék előre, felség!

HERCZEG. Kezed', Leonato; menjünk együtt. (Mind el, kivéve Benczét és Claudiót.)

CLAUDIO. Bencze! megjegyezted Leonato leányát?

BENCZE. Meg nem jegyeztem, de láttam.

CLAUDIO. Hát nem kedves egy leány?

BENCZE. Egyszerű igaz véleményemet kérded-e, mint egyenes ember szokta kérdezni, vagy azt akarod, hogy szokásom szerint a szép nem esküdt zsarnoka szóljon belőlem?

CLAUDIO. Nem, nem: kérlek, szólj józan itélettel.

BENCZE. Hát biz' ő, úgy gondolom, nagy dicsőitésre kicsi, nagy tündöklésre fekete, nagy felmagasztalásra alacsony, ajánlására annyit mondhatok, ha más volna, mint a mi, nem volna szép, s mivel nem más, mint a mi, én nem szerettem belé.

CLAUDIO. Azt gondolod, tréfálok; kérlek, szólj komolyan, hogy' tetszik?

BENCZE. Meg akarod venni, hogy úgy tudakozol utána?

CLAUDIO. Megvehetne-é a világ ilyen kincset?

Bencze. Meg hát, s aztán tokot neki, a mibe tegye. De csakugyan komolyan beszélsz-e? vagy Csalóka Péter módjára el akarod hitetni, hogy Cupido vak létére meglátja fektében a nyúlat s hogy Vulkán nem kovács, hanem ács? Milyen kulcsból énekeljek, hogy bele találjak hangodba?

Claudio. Az én szememben Héro a leggyönyörűbb teremtés, a kit valaha láttam.

Bencze. Én is látok pápaszem nélkül, de effélét nem látok rajta; az unokahúga, csak ne volna olyan szilaj, annyival túlhaladná szépségre, mint május elseje deczember utolját. De remélem, nem akarsz megházasodni?

Claudio. Aligha bíznám magamban, bár megesküdtem volna is az ellenkezőre, ha Héro hozzám jőne.

Bencze. Csakugyan ennyire vagyunk? Hát nincs a világon ember, a ki süvegét gond nélkül akarná hordani? Sohsem láthatok eztán hatvanas agglegényt? Csak rajta: ha nyakadat igába akarod hajtani, tűrd a törését és sohajtozd el a vasárnapokat. — A herczeg visszajött, téged keres.

Péter herczeg jő.

Herczeg. Micsoda titok tartott vissza, hogy nem jöttetek velünk Leonatóhoz?

Bencze. Szeretném, ha rászorítna felséged, hogy kimondjam.

Herczeg. Hát parancsolom, jobbágyi hűségedre.

Bencze. Hallod ezt, gróf Claudio? Én tudok hallgatni, mint a néma, ezt meghiheted; de jobbágyi hűsé-

gemre! jól megértsd, jobbágyi hűségemre. — Hát szerelmes. — Kibe? kérdezi, úgy-e, fölséged? — Bizony a válasz rövid. Héróba, Leonato rövid leányába.

HERCZEG. Ha úgy volna, mondta volna.

BENCZE. Mint a régi nóta, uram: nem is volt úgy, most sincsen úgy, adja Isten, ne legyen úgy.

CLAUDIO. Ha szenvedélyem meg nem változik, ne adja Isten, hogy máskép legyen.

HERCZEG. Ámen, ha szereted, mert ez a hölgy nagyon érdemes reá.

CLAUDIO. Azért mondja, fölség, hogy hitegessen?

HERCZEG. Hitemre, azt mondom, a mit gondolok.

CLAUDIO. Szavamra mondom én is azt.

BENCZE. Én pedig, hitemre és szavamra, azt, a mit én gondolok.

CLAUDIO. Hogy szeretem, érzem.

HERCZEG. Hogy érdemes rá, tudom.

BENCZE. Hogy én se érzem, hogy lehet őt szeretni, se nem tudom, mivel érdemli: ez oly meggyőződés, a mit a tűz sem olvaszthatna ki belőlem! Kész volnék máglyán halni érte.

HERCZEG. Te a szépség megtagadásában mindig ily makacs eretnek voltál.

CLAUDIO. De csak akaratán tett erőszakkal tudja megállani a helyét.

BENCZE. Hogy világra hozott egy asszony, köszönöm neki; hogy táplált, szintén alázatos köszönetet mondok érte; de hogy szarut engedjek tűzni homlokomra s tülkömet ilyen láthatatlan szíjon viseljem: már ezt bocsássák meg nekem az asszonyok. Mivel nem aka-

rom őket azzal sérteni, hogy valamennyiökben kételkedjem, úgy adok igazat magamnak, hogy egynek sem hiszek. Elvégre (hogy ne jussak jégre) holtig legény maradok.

Herczeg. Látlak én még téged ez életben szerelemtől halványodva.

Bencze. Dühtől, betegségtől, éhségtől: meglehet, fölség; szerelemtől nem. Ha bebizonyítja, hogy valaha több vért veszítek szerelem miatt, mint a mit itallal pótolok: szúrja ki a szememet egy versfaragó pennájával s akaszszon ki egy bordélyház ajtajára, czégér gyanánt, a vak Cupido helyett.

Herczeg. Jól van, ha valaha e hittől eltérsz, jeles tanúságul szolgálsz.

Bencze. Ha eltérek, nem bánom, dugjanak üvegbe, mint egy macskát, s lőjenek rám czélba, és a ki eltalál, veregessék meg a vállát és híják Ádámnak.

Herczeg. Majd megmutatja az idő:

«Akármilyen vad a bika,
Majd megtöri még az iga.»

Bencze. A vad bikát, meglehet; de ha valaha Bancze is érzelgősen aláhajtja a nyakát: messék ki a bika szarvát s tűzzék az én homlokomra; festessenek le otrombán, és akkora betűkkel, mint azt szokták kiírni: «Itt jó fuvaros-ló kapható», írják alá a képemnek: «Itt láthatni Benczét, megházasodva.»

Claudio. Sokat emlegeted e szarvakat!

Herczeg. Bizony, ha Ámor el nem pazarolta minden nyilát Velenczében, meglakolsz te ezért.

Bencze. Előbb kimozdul sarkából a föld!

Herczeg. Jó, jó: majd más hitre térít az idő. De most, barátom Bencze, siess Leonatóhoz, üzvözöld a nevemben, s mondd meg neki, nem maradok el a vacsoráról, mert nagy készületeket tett hozzá.

Bencze. Megfelelek a küldetésnek emberséggel; ezzel ajánlom fölséged...

Claudio. Isten ótalmába; kelt saját lakomban, (ha volna)...

Herczeg. Július 6-án; szerető barátod Bencze m. k.

Bencze. Ej, ne tréfáljanak, ne tréfáljanak! Hiába csipkézik beszédjök szövetét ilyen ócska hulladékkal, ha a csipke csak fityeg rajta. Ha ó szólásformákkal csúfolkodnak, előbb vessenek számot a lelkiismeretökkel. De már megyek. (Bencze el.)

Claudio. Fölség, nekem most egy nagy jót tehet.

Herczeg. Szeretetem tied, tanítsd meg őt,
Mi jót tehet: meglásd, mi kész javadra
Akármilyen nehéz leczkét tanulni.

Claudio. Uram, van-é Leonatónak fia?

Herczeg. Nincs senki, Héro egyetlen leánya.
Szereted őt, Claudio?

Claudio. Uram, mikor
E most bevégzett hadra készülődtünk,
Katona-szemmel néztem még reá:
Tetszett bizony, de durvább munka várt rám,
Semmint az érzelem komolyra nőjön;
De visszatérve most s a harczi gondok
Elszállva fészkeikből: hült nyomukba
Szerelmi gyöngéd édes vágy tolúl,

Azt súgja-búgja, hogy Héró milyen szép,
S hogy őt szerettem már a harcz előtt.
HERCZEG. No most szerelmesek módján beléfogsz,
S egész kötetnyi szóval fenyegetsz.
Ha szereted szép Hérót, ám szeresd,
Beszélek véle én s atyjával is:
Ne félj, tied lesz. Nos, nem e miatt
Kezdtél-e szőni kedves vallomást?
CLAUDIO. Gyorsan gyógyítja a szerelmi bajt,
Ha már az arczomon felismeri.
De, hogy szerelmem mohónak ne lássék,
Talán a kúra hosszabb is lehetne?
HERCZEG. Mért lenne a híd szélesebb a víznél?
Mért adni többet annál, a mi kell?
S lásd, ennyi kész is: te szeretsz, ez egy;
Bajodra ír kell, ezt megszerzem én.
Ma este bál leszen, helyetted ott
Szerepedet én játszom álruhában;
Hérónak azt mondom, Claudio vagyok,
Kitárom a keblébe szivemet,
Fülét erővel is rabbá teszem,
Meghódítom szerelmetes mesémmel,
Aztán megegyezünk atyjával is,
S a végeredmény az, hogy ő tied lesz.
De most dologra hát, lássunk utána. (Mind el.)

II. SZIN.

Szoba Leonato házában.

Leonato és Antonio

Leonato. Hogy vagy, öcsém? Hol van a fiad? gondoskodott a zenéről?

Antonio. Utána lát szorgalmasan. De bátyám, különös újságot mondhatok, a miről nem is álmodtál.

Leonato. Valami jót?

Antonio. Majd az eredmény üti rá a pecsétet; de a borítéka jó: kívül jót mutat. A herczeget és Claudiót, a mint kertemben a sürű lombos fasor közt sétáltak, egyik emberem kihallgatta; a herczeg fölfedezte Claudiónak, hogy ő szerelmes húgomba, a te lányodba, s hogy az éjjel meg is akarja ezt neki vallani táncz közben; és ha leányod is beleegyez, mindjárt tarkón akarja ragadni az időt, hogy veled is rögtön beszéljen.

Leonato. Van annak a ficzkónak esze, a ki neked ezt mondta?

Antonio. Ügyes, szemes legény; majd érte küldök, vallasd ki magad.

Leonato. Nem, nem: tartsuk álomnak, míg be nem teljesűl; de leányomat mégis értesíteni kell, hogy jobban kész legyen a válaszra, ha véletlenül mindez igaz lenne. Eredj beszélj vele. (Több személy átmegy a szinpadon.) Atyafiak, már tudjátok, mi a dolgotok. — Oh kérlek, barátom, te gyere velem; reád nagy szükségem van. — Atyafi, el ne felejtsétek, hogy kevés az idő. (El.)

III. SZÍN.

Más szoba Leonato házában.

János és Konrád.

KONRÁD. Mi a manó, uram, miért ilyen mód nélkül szomorú?

JÁNOS. Mód nélküli az ok is, a mi szomorít, azért szomorúságom is határtalan.

KONRÁD. De az okosságra kellene hallgatni.

JÁNOS. Ha rá hallgatok is, mi jót hoz?

KONRÁD. Ha mindjárt orvoslást nem is, legalább békés türelmet.

JÁNOS. Csodálom, hogy te, a ki (mint mondod) Saturnus jegyében születtél, abban fáradozol, hogy erkölcsi orvosságot alkalmazz gyilkos bajomra. Én nem tudom rejtegetni, a milyen vagyok; nekem szomorkodnom kell, ha okom van rá, s nem mosolygok senki tréfájára; én eszem, ha étvágyam van, és nem várok senki után; alszom, ha alhatnám, nem törődöm senki dolgával; nevetek, ha kedvem van és nem czirogatok senkit, ha duzzog.

KONRÁD. Igen, de nem szükség ezt oly igen kimutatni, míg észrevétlenűl is teheti. Multkor pártot ütött bátyja ellen, s ő csak nem rég fogadta vissza kegyelmébe, a hol bizony nem verhet erős gyökeret, ha csak szép időjárással nem, a mit maga csinál magának; jó nyarat kell teremtenie a saját aratáshoz.

JÁNOS. Inkább lennék vad csipke a tüske közt, mint

rózsa az ő kegyelmében; jobban összefér a véremmel, hogy megvessen minden ember, mint az, hogy valakinek saraglyájába fogódzzam, kegyelmet lopni; e részben, bár udvarias hizelgőnek senki sem tarthat, azt nem tagadhatja, hogy szókimondó ficzkó vagyok. Bíznak bennem, de szájkosárral; szabadon eresztenek, de koloncczal: biz' én hát nem énekelek a kalitkában. Ha szám volna, harapnék; ha szabadságom volna, élném világomat; de a mostani körűlmények közt, hadd legyek én, a mi vagyok: ne törődjél azzal, hogy megváltoztass.

KONRÁD. Elégedetlenségének nem veheti semmi hasznát!

JÁNOS. Teljes hasznát kiveszem, mert mindig csak azt használom. Ki jön itt?

Borachio jő.

JÁNOS. Mi újság, Borachio?

BORACHIO. Amonnan jövök a nagy vacsoráról. Bátyját, a herczeget, királyilag vendégelik Leonatónál; aztán egy házassági tervről is tudok valamit.

JÁNOS. Nem szolgálhatna-e ez a terv alapúl, hogy valami csalárdságot építsünk reá? Ki az a bolond, a ki eljegyzi magát az örök nyugtalanságra?

BORACHIO. Nem más, mint bátyjának jobb keze.

JÁNOS. Kicsoda? a gyönyörűséges Claudio?

BORACHIO. Épen ő.

JÁNOS. Nyalka legény! Aztán kit, kit? merre pillantott?

BORACHIO. Héróra, Leonato leányára és örökösére.

JÁNOS. Jól megtollasodott tavaszi csibe! Hogy jutottál te minde hírhez?

BORACHIO. A szellőztetést bízták reám, s a mint egy dohos szobában hordoztuk a füstölőt, jön a herczeg és Claudio karon fogva, komoly beszélgetés közt; én elbújtam a szőnyeg mögé, ott hallottam, mikor megegyeztek, hogy a herczeg megkérje Hérót magának, s ha megkapja, adja át Claudio grófnak.

JÁNOS. Jertek, jertek, menjünk oda: ez még táplálékot adhat az én elégedetlenségemnek. Az a nagyrakapó fattyú bukásom egész dicsőségében osztozik: ha bárhogyan gáncsot vethetek útjába, megáldom érte magamat. Bennetek bízom: segítségemre lesztek?

KONRÁD. Halálig, uram.

JÁNOS. Jerünk a nagy vacsorához: annál nagyobb az újongásuk, hogy én fejet hajtok. Bár a szakács is az én indulatommal volna! — Menjünk, kutassuk, mit lehet tenni?

BORACHIO. Mi követjük hűségesen. (Elmennek.)

MÁSODIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Csarnok Leonato házánál.

Leonato, Antonio, Héro, Beátrisz és mások.

LEONATO. János gróf nem volt itt a vacsorán?

ANTONIO. Én nem láttam.

BEÁTRISZ. Milyen savanyú úr az a gróf: nem nézhetek rá, hogy egy óra múlva gyomorégést ne kapjak.

HÉRO. Szörnyű mogorva hangulatú.

BEÁTRISZ. Az volna a derék ember, a ki középúton járna közte és Bencze között: az egyik olyan, mint a kőszent, egyet se szól; a másik olyan, mint úri asszony első gyermeke, mindig csacsog.

LEONATO. Úgy hát felét Bencze nyelvének János gróf szájába, felét János gróf mogorvaságának Bencze arczára . . .

BEÁTRISZ. Jó lábbal, jó innal, elég pénzzel erszényében: az ilyen ember, bátyám, akármelyik asszonyt megkaphatná a világon . . . ha meg tudná nyerni a jó indulatát.

LEONATO. Biz Isten, húgom, sohasem kapsz férjet, ha nem zabolázod a nyelvedet.

Antonio. Igazán nagyon hamis vagy.

Beátrisz. Nagyon hamis jobb, mint hamis: legalább nem szaporítom Isten adományát: mert meg van írva, hogy «hamis borjúnak rövid szarvat ád az Isten», a nagyon hamisnak tehát nem ád semmilyet.

Leonato. Így hát, ha nagyon hamis vagy, neked nem ád az Isten semmilyen szarvat.

Beátrisz. Nem, ha férjet nem ád; ezért az áldásért térden könyörgök neki minden este, minden reggel. Teremtőm! el nem tudnék szenvedni egy férjet, a szakálas pofájával: inkább hálnék szőrpokróczban.

Leonato. Akadhatsz olyan férjre is, a kinek nincs szakála.

Beátrisz. Hát azzal mit csinálnék? Felöltöztessem a magam ruhájába, szobalányt neveljek belőle? A melyiknek szakála van, az már nem ifjú; a melyiknek nincs szakála, az még nem ember; a ki már nem ifjú, nem nekem való; a ki még nem ember, én nem vagyok neki való: tehát holtig petrezselymet árulok.

Leonato. Az ördög veszi meg a te petrezselymedet.

Beátrisz. Igen? Majd megkinálom vele; elmegyek a pokol kapujához; de tudom, be nem bocsát, elküld onnan: «Eredj a mennyországba, Beátrisz, itt nincs hely a leányoknak;» én összeszedem a petrezselymemet, fölmegyek szent Péterhez, az égbe; az majd megmutatja, hol ülnek az agglegények; ott élünk vigan, világfogytáig.

Antonio. Jó, jó, húgom. (Héróhoz.) Remélem, az apád szavára hallgatsz.

Beátrisz. Bizonyosan; neki kötelessége szép bókot

csapni, s azt mondani: «Atyám, a mint önnek tetszik;» de mindamellett, húgom, szép legyen ám a legény, vagy különben csapj egy másik bókot, s mondod azt: «Atyám, a mint nekem tetszik.»

Leonato. Látlak én még téged, húgom, férjedhez simulva.

Beátrisz. Addig ugyan nem, míg az Isten más agyagból nem alkotja a férfiakat, mint földből. Hát ne sértené-e a nőket, hogy rajtok egy maroknyi irdatlan por uralkodjék, hogy éltöket egy rakás otromba sárra bízzák? Nem, bácsi, nekem egyik sem kell; Ádám ivadékai mind testvéreim: bizony bűnnek tartanám, rokonomhoz menni nőül.

Leonato. Leányom, el ne felejtsd, a mit mondtam: ha a herczeg csakugyan körűlvesz, tudod már, mint viseld magad'.

Beátrisz. A zenében lesz a hiba, húgom, ha idején férjhez nem jutsz. Ha a herczeg nagyon ostromolna, mondd neki, hogy mértéket kell tartani mindenben, s így tánczolj ki a válasz elől. Mert lásd, Héro, az eljegyzés, az esküvő, meg a megbánás olyan, mint a kopogós, minét, meg a keringő: az első heves, eleven, mint a kopogós, csupa tűz és csapongás; az esküvő illedelmes, módos, mint a minét, egészen ünnepélyes és méltóságos; s aztán következik a megbánás, előbb lassan, azután mindig sebesebben, sebesebben, míg a sírjába nem szédűl.

Leonato. Húgom, te gonosz színben látod a földi pályát.

BEÁTRISZ. Csak jó a szemem, bácsi, meglátom fényes nappal a templomot.

LEONATO. Jönnek az álarczos vendégek: öcsém, adjunk helyet!

Péter herczeg, Claudio, Bencze, Boldizsár, János, Borachio, Margit, Ursula és mások jőnek álarczban.

HERCZEG. Szép hölgy, megnyerheti egy sétára hódolója?

HÉRO. Ha lassan sétál, nyájasan néz és egyet sem szól, öné vagyok a sétára, kivált mikor odább sétálok.

HERCZEG. Társaságban velem?

HÉRO. Talán úgy is, ha kedvem lesz.

HERCZEG. Mikor lesz kedve?

HÉRO. Ha megtetszik arcza: mert Isten őrizzen, hogy olyan legyen a lant is, a milyen a tokja.

HERCZEG. Az én álarczom Philemon kunyhója, benn a házban Jupiter tanyáz.

HÉRO. Akkor álarcza zsupos volna. (Félrevonúlnak.)

MARGIT. Halkan szólj, ha szerelemről beszélsz.

BOLDIZSÁR. Jól van. Szeretném, hogy szeress.

MARGIT. Én nem szeretném, saját jóvoltodért nem, mert sok rossz tulajdonságom van.

BOLDIZSÁR. Mondj egyet.

MARGIT. Hangosan imádkozom.

BOLDIZSÁR. Annál jobban szeretlek érte: a hallgató rámondhatja az áment.

MARGIT. Adjon Isten nekem jó tánczost!

BOLDIZSÁR. Ámen.

MARGIT. Aztán távolítsa el tőlem, mihelyt vége a táncznak! — Felelj, ministráns!

BOLDIZSÁR. Egy szót sem: a ministráns nem felelős. (Félrevonúlnak.)

URSULA. Ismerlek jól, Antonio úr.

ANTONIO. Szavamra, mondom, nem az vagyok.

URSULA. Ismerlek a fejed rezgéséről.

ANTONIO. Hogy megmondjam az igazat, ezt csak utánozom.

URSULA. Sohasem tudnád azt olyan ügyes-ügyetlenül, ha ő maga nem volnál. Itt van az ő száraz keze szőröstül-bőröstül: az vagy, az vagy.

ANTONIO. Szavamra mondom, nem vagyok.

URSULA. Eredj, eredj! azt gondolod, nem megismerlek kitünő elmésségedről. Elrejtőzhetik-e az erény? Menj, hallgass, az vagy. A báj mindig kitünik. Elég, elég. (Félrevonúlnak.)

BEÁTRISZ. Nem mondanád meg, ki beszélte azt rólam?

BENCZE. Nem, bocsáss meg.

BEÁTRISZ. Sem azt, hogy ki vagy te?

BENCZE. Most nem.

BEÁTRISZ. Hogy én kényes vagyok és minden elmésségemet a *Száz víg adoma* gyüjteményből szedem. Ezt nem mondhatta más, mint Bencze úr.

BENCZE. Ki az?

BEÁTRISZ. Bizonyos vagyok, hogy jól ismered.

BENCZE. Nem én, igazán nem.

BEÁTRISZ. Sohasem nevettetett meg?

BENCZE. De hát ki és mi ő?

Beátrisz. A herczeg bohócza: igazi születlen bohócz; csak az a jó tulajdona van, hogy hihetetlen rágalmakat terjeszt. Más nem gyönyörködik benne, csak a léhaság; nem is eszéért kedvelik, hanem fogyatkozásáért: mert mulattatja is, boszantja is őket; nevetnek is rajta és verik is érte. Bizonyosan most is itt van, ebben az árban: szeretném, ha hajómhoz ütődnék.

Bencze. Ha megismerem, elbeszélem neki, mit mondtál.

Beátrisz. Igen, igen: ő majd hozzám sújt egy-két hasonlatot, a mit ha véletlenül nem vesznek észre, vagy nem nevetnek rajta, e miatt búskomorságba esik, s akkor egy fogoly szárnya megmaradt, mert, a balga, nem vacsorál egész este. (Benn zene.) Menjünk a vezetők után.

Bencze. Minden jóban.

Beátrisz. Ha rosszra vezetnek, ott hagyom őket a másik fordulónál.

Táncz. Aztán mind elmennek, csak János, Borachio és Claudio maradnak.

János. Bizonyos, a bátyám szerelmes Héróba; félrevonúlt atyjával, hogy nyilatkozzék előtte. A nők is kimennek, csak egy álarczos marad.

Borachio. Ez Claudio; ismerem a tartásáról.

János. Nem Bencze úr ön?

Claudio. Jól találta, az vagyok.

János. Uram, a bátyám szerelmes Héróba; ön nagy kegyben áll nála: kérem, beszélje le erről a szerelem-

ről, az a leány nem hozzá való. Becsületes emberhez illő szolgálatot tesz ön vele.

CLAUDIO. Honnan tudja, hogy a herczeg szerelmes Hézóba?

JÁNOS. Hallottam, mikor hűséget esküdött neki.

BORACHIO. Hallottam én is; megesküdött, hogy még ma este nőül veszi.

JÁNOS. Gyere, menjünk a vacsorához. (János és Borachio el.)

CLAUDIO. Bencze nevében szóltam így, de
Claudio fülével hallom a gonosz hírt.
Bizonynyal úgy van: a herczeg magának
Akarja megszerezni. A barátság
Lehet talán szilárd akármi másban,
De a szerelem dolgában nem az.
Azért saját nyelvével szóljon és
Saját szemével lásson a szerelmes,
Ne bízza másra; a szépség lidércz:
Varázslatán a hűség vérbe olvad.
Hisz mindez oly mindennapos eset,
S én bíztam! . . . Oh Héró, Isten veled!

Bencze visszajő.

BENCZE. Gróf Claudio?

CLAUDIO. Az vagyok.

BENCZE. No, gyere velem.

CLAUDIO. Hova?

BENCZE. A legközelebbi szomorúfűzfához, épen a te dolgodban. Milyen divat szerint hordod majd a fűzkoszorút: a nyakadon-e, mint a tőzsér az aranylánczot? vagy a derekadon, mint katonatiszt a kardkötőjét? Így,

vagy amúgy, de hordanod kell, mert a herczeg elvette Héródat.

CLAUDIO. Adjon Isten hozzá szerencsét!

BENCZE. Ez már becsületes kupecz módjára van mondva: az is ezzel adja el a jószágát. De gondoltad-e, hogy a herczeg így bánjék veled?

CLAUDIO. Kérlek, hagyj magamra.

BENCZE. Ha-hó! most már ütsz-vágsz, mint a vak koldus; a gyerek csente el a kenyeredet s te az ágast ütöd!

CLAUDIO. Ha te nem mégysz, itt hagylak én. (El.)

BENCZE. Oh szegény megsebzett madár! Most elbuvik a sásba. — Hanem, hogy engem az a Beátrisz akar is ösmerni meg nem is! Én, a herczeg bolondja! — Biz az meglehet, hogy ezt a czímet kaptam, mert víg vagyok. — Hm; de ni-ni, már kész volnék magam ártani magamnak: hiszen nem állok én olyan rossz hírben; csak Beátrisznak álnok szeszélye az egész; a világ szerepét magára veszi és annak szájába adja, a mit ő fog reám. Jól van, majd boszút állok, a hogy lehet.

Péter herczeg visszajő.

HERCZEG. Barátom, hol van a gróf? Nem láttad?

BENCZE. De bizony, fölséges nram; én az imént Fáma kisasszony szerepét játszottam. Itt találtam őt, olyan búsan, mint egy erdei lak. Elmondtam neki (azt hiszem, igazat mondtam), hogy fölséged megnyerte ez s ez kisasszony vonzalmát, és ajánlkoztam mellé úti társúl a legközelebbi fűzfáig, hogy ott vagy koszorút

kössünk, mert elhagyta a babája, vagy virgácsot fonjunk, mert megérdemli a verést.

HERCZEG. A verést? Hát mi a hibája?

BENCZE. Az az együgyű vétek, a mi az iskolás gyermeké, a ki nagy örömében, hogy madárfészket talált, megmutatja azt pajtásának, ez meg aztán elszedi.

HERCZEG. Te a bizalomból vétket csinálnál. A vétek azé, a ki elszedte tőle.

BENCZE. Úgy sem veszne kárba, ha elkészült volna a virgács, meg a koszorú: a koszorút elviselné ő, a virgácsot pedig fölségednek lehetne ajánlani, a ki, azt gondolom, elszedte a madár fészkét.

HERCZEG. Én csak meg akarom tanítani énekelni, s aztán visszaadom a gazdájának.

BENCZE. Ha az az ének összevág ezzel a beszéddel, akkor ez igazán szép beszéd.

HERCZEG. Hanem Beátrisz kisasszonynak pöre van veled: egy tánczosa megmondta neki, hogy te sokat bántod.

BENCZE. Ohó, ő kínozott meg engem, hogy egy tuskó sem állta volna ki; egy cserfatő, ha csak egyetlen zöld levél van rajta, nem tűrte volna szó nélkül; már álarczom is kezdett megelevenedni és csufolódni vele. Azt beszélte nekem (nem gondolva, hogy épen velem beszél), hogy én a herczeg bohócza vagyok, hogy léhább vagyok, mint a lágy-idő; és szórta rám egyik gúnyt a másik után, oly hihetetlen özönnel, hogy én csak álltam, mint az egyszeri ember a czéltábla mellett, melyre egész hadsereg lövöldöz. Beszéde tőr, minden szava szúr; ha lehellete is olyan rettenetes volna, mint a

csetepátéja, nem maradna élő a közelében, megmérgezne mindent, egész az északi csillagig. Én nőül nem venném, ha mindaz rá szállna is, a mi Ádámé volt a bűnbe-esés előtt; rá tudná szorítani Herkulest a nyársforgatásra, sőt felapríttatná vele a buzogányát, hogy a tüzet is megrakja belőle. Ej, ne is beszéljünk róla: meglássa, ez a leány maga a pokolbeli Áte, csak a ruhája jobb. Adná Isten, hogy valami tudós megint visszaidézné oda: mert míg itt van, a pokolban bizonyosan olyan nyugton lehet élni, mint akármelyik sekrestyében, s az emberek szánt-szándékkal követik el a bűnt, mivel oda akarnak jutni; így valósággal minden zavar, rémület és háborúság az ő nyomán jár.

Claudio, Beátrisz, Héro, Leonato jőnek.

HERCZEG. Nézd, itt jő.

BENCZE. Nincs felségednek valami rám bízni valója a világ túlsó végén? Most szivesen elmegyek az Antipodesekhez a legcsekélyebb apróságért, a mi fölségednek eszébe jut: hozok egy fogpiszkálót Ázsia legtúlsó széléről; elhozom a János pap lába nyomának mértékét; csenek egy szálat a nagy khán szakálából; vagy követségbe indulok a Pigmäusokhoz inkább, mint három szót váltsak ezzel a harpiával. Nem parancsol velem?

HERCZEG. Nem; csak kérlek, maradj velünk.

BENCZE. Oh teremtőm, de itt egy olyan tál van, a miből én nem ehetném: nem férhetek össze Csupanyelv asszonysággal. (El)

HERCZEG. Lám, lám, kisasszony, elveszítette Bencze úr szivét.

BEÁTRISZ. Igazán el, fölség; előbb egy időre ide adta kölcsön s én kamatot is adtam rá, kettős szivet egyért; de nem régiben visszanyerte hamis koczkán: jól mondja fölséged, hogy elveszítettem.

HERCZEG. Ezzel leterítette őt, kisasszony, igazán leterítette.

BEÁTRISZ. Nem szeretném, hogy ő terített volna le; bizony bolondok anyjává lennék. Ime, elhoztam gróf Claudiót, a kit fölséged értem küldött.

HERCZEG. Nos, grófom, hogy' és mint? mért vagy olyan szomorú?

CLAUDIO. Nem vagyok én szomorú, fölség.

HERCZEG. Hát? Beteg?

CLAUDIO. Az sem, uram.

BEÁTRISZ. A gróf se szomorú, se beteg, se víg, se egészséges: olyan édes, mint a czitrom, és épen olyan féltékeny színű.

HERCZEG. Bizony, kisasszony, azt hiszem, jól magyarázza a czímlapját; de ha a grófnak csakugyan az a baja, biz Isten, balul vélekedik. Nos, Claudio, megkértem nevedben a szép Hérót, s meg is van nyerve; beszéltem atyjával, az ő áldása biztosítva; a házasság napja kitüzve: adjon Isten neked boldogságot!

LEONATO. Gróf fogadd leányomat és vele vagyonomat; ő fölsége szőtte e házasságot s a mennyei fölség áment mond reá.

BEÁTRISZ. Szóljon, gróf úr: kegyeden a sor.

CLAUDIO. Hallgatás az öröm legjobb hirnöke: nagyon

kevéssé volnék boldog, ha ki tudnám mondani, menynyire az vagyok. Kisasszony, a mint ön az enyim, én az öné vagyok: oda adom magam' egészen és epedek a cseréért.

Beátrisz. Szólj, húgom, vagy ha nem tudsz, tapaszd be száját egy csókkal, ne hagyd beszélni őt se.

Herczeg. Lelkemre, kisasszony, kegyednek víg a szive is.

Beátrisz. Hála Istennek, fölség, biz ez a szegény bohó sziv mindig szélvédte oldalra húzódik a bú elől. — Húgom azt súgja a gróf fülébe, hogy a gróf benn a szivébe'.

Claudio. Igazán, édes rokon.

Beátrisz. Teremtőm, adj egy házasságot! Így visznek minden leányt világra, csak engem aszal el a nap. Ülhetek a sutba, férjért pityeregni.

Herczeg. Teremtsek-e rögtön egyet?

Beátrisz. Jobb szeretnék a fölséged atyja teremtéséből. Nem volt fölségednek soha olyan öcscse, mint maga? Atyja pompás férjeket teremtett, csak leány kellene melléjök.

Herczeg. Elfogadna-e engem kisasszony?

Beátrisz. Nem én, fölség, míg mást kaphatok hétköznapra: fölséged nagyon drága volna mindennapi viselőnek. — De, alásan esedezem, bocsásson meg fölséged: én csak tréfás beszédre születtem, nem komoly ügyekre.

Herczeg. Hallgatása legjobban sértene engem; vidámsága legjobban áll önnek: mert kétségkivül víg órában született.

BEÁTRISZ. Azaz fölség, az anyám bizony sikolthatott; de volt fölöttem egy csillag, melynek fénye tánczra rezgett, az alatt születtem én. (Héróhoz és Claudióhoz.) Kedves rokonok, Isten adjon nektek sok örömet.

LEONATO. Húgom, utána látsz-e annak a dolognak, a miről szóltam?

BEÁTRISZ. Jaj, bácsi, irgalom, kegyelem! — Bocsánat, fölség! (Beátrisz el.)

HERCZEG. Lelkemre mondom, eleven kedvű leány.

LEONATO. Nem igen van melancholikus elem benne, fölség; nem komoly ez soha, csak ha alszik; de még akkor sem: a leányomtól hallottam, hogy olykor, ha rosszat álmodik, fölkaczag s arra fölébred.

HERCZEG. Férjről hallani sem akar.

LEONATO. Oh semmi szín alatt; minden kérőjét kitréfálja a sodrából.

HERCZEG. Pompás feleség volna Benczének.

LEONATO. Teremtőm! ha egy hétig együtt élnének, agyon beszélnék egymást.

HERCZEG. Claudio, mikor akarsz a pap elébe menni?

CLAUDIO. Holnap, uram; mankón halad az idő, míg a szerelem túl nincs a szertartáson.

LEONATO. A jövő hétfőig nem, édes fiam, a mi mához épen egy hét; így is rövid az idő, hogy mindent kedvemre elrendezhessünk.

HERCZEG. Ej, no, fejet csóválsz erre a hosszú lélekzetvételre; de ne félj, Claudio, ez az idő nem mulik tőlünk lomhán. Egy herkulesi munkát akarok ezalatt végbe vinni, a mi abból áll, hogy Benczét és Beátriszt egymáshoz kapcsoljam a vonzalomnak egész hegylán-

czával. Szeretném, hogy házasság legyen belőle, s nincs is kétségem, hogy kikerekíthetjük, ha ti hárman segítségemre lesztek, a mint én az utasítást adom.

LEONATO. Uram, én parancsára állok, ha tíz éjjeli virrasztásomba kerül is.

CLAUDIO. Én is, fölség.

HERCZEG. Hát ön, kedves Héro?

HÉRO. Én is kész vagyok minden illő szolgálatra, hogy unokatestvéremet jó férjhez juttassuk.

HERCZEG. Nem is olyan kétségbeesett vőlegény ám Bencze. Annyit mondhatok, hogy nemes törzsből való, kipróbált bátorságú, szilárd becsületességű ember. Majd megtanítom önt, mikép hangolja unokatestvérét, hogy szerelembe essék Bencze iránt; magam pedig, a kettőtök segítségével, majd Benczét veszem körül, hogy fürge elméje és finnyás étvágya daczára szerelembe essék Beátrisz iránt. Ha ezt ki tudjuk vinni, Cupido eldobhatja nyilait, mienk lesz a dicsősége, mert csak mi vagyunk a szerelemistenek. Gyertek velem, majd elmondom a csel tervét. (Mind el.)

II. SZÍN.

Más szoba Leonato házában.

János és Borachio.

JÁNOS. Úgy van, Claudio gróf elveszi Leonato leányát.

BORACHIO. Igen, uram; de én keresztet vethetek útjába.

JÁNOS. Akármilyen kereszt, gát vagy akadály, az ne-

kem orvosság lesz: beteg vagyok bele, úgy gyűlölöm, s a mi az ő érzelmét visszásan éri, az enyimet egyenesen gyógyítja. Hogy vethetsz keresztet e hazasság elé?

BORACHIO. Nem becsületesen, uram, de olyan jól eltakarva, hogy semmi becstelenség sem látszik ki alóla.

JÁNOS. Add elő röviden.

BORACHIO. Gondolom, mondtam már kegyelmességednek, most egy éve, hogy mily bizalmasan állok Margittal, Héro társalgónőjével.

JÁNOS. Emlékezem.

BORACHIO. Rávehetem, hogy akármilyen késő óráján az éjszakának kinézzen kisasszonya szobájának ablakából.

JÁNOS. S mi lesz ebben életre való, a mi halált hozhat ama házasságra?

BORACHIO. A méreg ott lappang, csak keverni kell. Ön elmegy bátyjához, a herczeghez; nem kiméli a szót; elmondja neki, hogy bizony árt a saját becsületének, ha a derék Claudiót (a kinek magasztalását ön is hatalmasan tódítja) olyan szennyes személylyel házasítja össze, mint Héro.

JÁNOS. Mivel adhatok erről bizonyítékot?

BORACHIO. Lesz elég bizonyíték, hogy megcsalja a herczeget, kétségbeejtse Claudiót, tönkre tegye Hérót és megölje Leonatót. Kell egyéb eredmény?

JÁNOS. Csak keseríthessük őket, akármire vállalkozom.

BORACHIO. Menjen hát; lessen ki alkalmas órát, hívja félre bizalmasan Péter herczeget és Claudiót; mondja nekik, hogy ön tudja, hogy Héro az én szeretőm; úgy

mutassa, mintha féltené a herczeget és Claudiót, mintha szivén viselné bátyja becsületét, a ki ezt a házasságot szőtte és az ő barátja jó hirét, a kit meg akarnak csalni egy hàjadonnak látszó leánynyal, mintha csak azért fedezne föl mindent. Ők aligha hiszik ezt bizonyíték nélkül; de ajánljon nekik próbát, a mi a legélethívebb lesz: hadd lássanak engem Héro ablakánál, hadd hallják, mikor Margitot Hérónak nevezem s Margit engem Claudiónak; hívja oda őket, hadd lássák ezt épen az esküvő előtti éjszakán: mert én az alatt úgy rendezem a dolgot, hogy Héro távol lesz és hűtlensége olyan tiszta igazságnak látszik, hogy azt a féltékenység bizonyosság gyanánt veszi, s minden eddigi készülődés félfordul.

JÁNOS. Ám nője ki magát mindez, a mint nőheti, bárha ellenem is, én megkisérlem.

BORACHIO. Legyen a vádaskodásban szilárd; engem ravaszságom nem hagy szégyenben.

JÁNOS. Megyek tüstént a házasság napját megtudni.

III. SZÍN.

Leonato kertjében.

Bencze.

BENCZE. Hej, fiú!

Egy Fiú jön.

FIÚ. Tessék!

BENCZE. Oda benn az ablakban van egy könyv: hozd ki ide a kertbe.

FIÚ. Már itt is vagyok, uram.

Bencze. Azt tudom; de úgy szeretném, hogy már oda volnál s megint itt. (A fiú el.) Csodálom, hogy az ember, látva a másikat, milyen bolond, mikor a szivét szerelemre adja, mégis, miután nagyokat nevetett mások hülye bolondságán, szerelembe eshetik és saját gúnyjának tárgyává teszi magát. Pedig ilyen ember Claudio. Emlékezem, mikor még egyéb zene nem is volt neki, mint a dob és a tárogató; most szivesebben hallgatja a kobozt és a fuvolát. Emlékezem, mikor még tíz mérföldre gyalogolt volna, hogy egy szép fegyverzetet lásson; most tíz éjszaka álmatlanul elheverne, hogy egy új mellény szabásán törje az eszét. Eddig kereken szokott szólani a dolog velejéhez, mint tisztességes emberhez és katonához illik, most a szócsintan hive lett, szavai egy egész czifra ebédet képeznek, mind megannyi egy különcz tál étel. Változhatom-e én ekkorát, míg a magam szemével látok? Nem mondhatom meg; nem gondolom; esküdni ugyan nem mernék, tán engem is osztrigává puhíthat a szerelem; de már arra hitet teszek, hogy míg osztrigává nem változtat, ilyen bolondot nem csinál belőlem. Egyik asszony szép, de én helyt állok; a másik eszes, de én helyt állok; a harmadik erényes, de én mégis helyt állok: míg csak minden báj nem egyesül egy asszonyban, engem egyik sem bájol el. Gazdag legyen, az bizonyos; eszes, mert különben nem kell; erényes, különben nem hederítek rá; szép, vagy rá se nézek; nyájas, vagy ne is jőjjön közel hozzám; nemes, mert különben én leszek «nem»-es; jó társalgó, kitünő zenész, s aztán a haja lehet olyan színű, a milyet az Isten adott neki. —

Ahá, a herczeg és a szerelmes úrfi. Elbúvok a lugosba. (Félrevonul.)

Péter herczeg, Leonato, Claudio, aztán *Boldizsár* és *Zenészek jönnek.*

HERCZEG. No, meghallgassuk e zenét?
CLAUDIO. Igen,
Fölség. Mi szép az este: minth' azért
Pihenne így, hogy szebb legyen zenénk.
HERCZEG. Láttad, hová rejtőzött Bencze?
CLAUDIO. Igen: ha a zenének vége lesz,
Kiugraszszuk a rókát a bokorból.
HERCZEG. No, Boldizsár, hogy is volt hát az a dal?
BOLDIZSÁR. Fölség, ne mérje rám, rossz énekemre,
Hogy a zenét rontsam másodszor is.
HERCZEG. Ez is csak a kitünőség jele:
Álarcz alá rejted művészeted.
Kérlek, dalolj, ne kéresd magad' tovább.
BOLDIZSÁR. Ha kéretésről szól, úgy dalolok;
Hiszen sok kérő kér meg oly leányt,
Kit nem hisz érdemesnek, s mégis kéri,
Sőt esküszik, hogy őt imádja.
HERCZEG. Kérlek,
Ha még tovább akarsz vitázni, tedd
Kótára.
BOLDIZSÁR. Oh, uram, mind összevéve
Kótát, nótát, együtt sem ér egy jótát.
HERCZEG. Ej, ej, ne pengesd: többet ér dalod, mint
E toldta-foldta kóta-nóta-jóta. (Zene.)
BENCZE (féle.) No most, isteni zene! Most el van a

lelke ragadtatva. Hát nem furcsa az, hogy a juh-bél kiragadja a lelket az emberi testből? Csakugyan kürtöltetek kedvemre egyet a magam pénzén, ha ennek vége lesz.

BOLDIZSÁR (énekel).

Lyányok ne sirjatok, hiszen
A férfiak mind csalárdak:
Fél lábok parton, fél vizen,
Egyhez soh' sem szilárdak.
Rájok se hajts,
Ne is sohajts,
Ne búslakodj' hijába,
Bút és panaszt dalolva fojts
Vidám hejeh-hujáhba.

*

Ne énekelj bús-méla dalt
Az elmult szebb időrül;
Mindig így volt: a férfi csalt,
Mióta fű-fa zöldül.
Rájok se hajts stb.

HERCZEG. Igazán mondom, jó dal.

BOLDIZSÁR. De rossz dalos, uram.

HERCZEG. De bizony nem; elég jól énekelsz te műkedvelőnek.

BENCZE (félre.) Ha egy eb vonyított volna így, azt agyon ütnék érte. Adja Isten, hogy ez az ordítás ne jelentsen semmi veszedelmet; én legalább szivesebben hallgattam volna a holló-károgást, pedig azt valami csapás szokta kisérni.

HERCZEG. Úgy, igaz! hallod-e, Boldizsár? Szerezz nekünk valami kitünő zenészeket, mert holnap estére Héro kisasszony ablakához akarjuk rendelni.

BOLDIZSÁR. A milyet csak teremthetek, felséges uram.

HERCZEG. Úgy, úgy! Isten veled! (Boldizsár és a zenészek el.)

HERCZEG. Gyere csak, Leonato: mit is beszéltél te nekem ma, hogy húgod, Beátrisz, szerelmes Benczébe?

CLAUDIO. Hm, hm. (Félre Péter herczeghez.) Csak vigyázva, ott lapul a madár. (Fen.) Sohasem gondoltam volna, hogy ez a leány akárkit is megszeressen.

LEONATO. Biz' én sem; de csodálatos, hogy épen Benczét szerette meg, a kit gyűlölni látszott egész külső magaviseletéből.

BENCZE (félre). Lehetséges-e? Hát innen fúj a szél?

LEONATO. Csakugyan, felséges uram, nem tudom, mit gondoljak róla; de hogy olyan őrületes szenvedélylyel szereti, az már túljár az emberi ész határán.

HERCZEG. Talán csak szinleli?

CLAUDIO. Az valószínű.

LEONATO. Oh én Istenem! szinleli! Nem járhat szinlelt szenvedély soha oly közel az élő szenvedélyhez, mint nála nyilvánul.

HERCZEG. Milyen jeleit mutatja e szenvedélynek?

CLAUDIO (félre.) Csak tartsuk jól a horgot, pedzi már a hal.

LEONATO. Milyen jeleit, uram? Úgy el-űl magánosan — (Claudióhoz) hiszen neked mondta a lányom, hogyan.

CLAUDIO. Mondta, mondta.

HERCZEG. Hogy-hogy? kérlek. Egészen elámulok; azt

gondoltam volna, ennek a leánynak a lelke ellenáll a szerelem minden rohamának.

Leonato. Én meg is mertem volna rá esküdni, fölség; kivált Bencze irányában.

Bencze (félre). Cselnek hinném az egészet, ha ez az ősz szakálu legény nem mondaná; de kujonság nem bújhat ilyen tisztes mezbe.

Claudio (félre). Már kapkod a maszlaghoz, csak tartani kell.

Herczeg. Tudatta-e szerelmét Benczével?

Leonato. Nem; sőt fogadja, hogy nem is tudatja soha: ez gyötri szegényt.

Claudio. Épen ez a baj, a mint Héro beszéli. «Hogy írjam én — azt mondja, — a ki annyiszor gúnyolódtam vele, hogy írjam most, hogy szeretem őt?»

Leonato. Ezzel végzi mindannyiszor, ha írni kezd: mert húszszor is fölkel egy éjjel, oda űl hálóköntösében, s egész ív papirt teleír. Leányom mindent elmond.

Claudio. Az ív papirról jut eszembe, a mit ma beszélt Héro.

Leonato. Oh, hogy a teleírt papirra tekintve, azon egyebet sem látott, mint Benczét és Beátriszt.

Claudio. Igen, igen.

Leonato. De ezer darabra tépte a papirt, mint egy-egy kis pénz; aztán kinevette maga magát, hogy írni akar olyaskihez, a kiről tudja, hogy kigúnyolná. «Magamról itéltem meg,» azt mondja, «mert én is kicsufolnám, ha ő írna nekem: ki én, ha szeretem is.»

Claudio. Aztán térdre esik, sír, zokog, veri a mellét,

tépi a haját, könyörög, jajgat. — «Oh, édes Bencze! Istenem, adj türelmet!»

LEONATO. Így tesz, igazán, leányom mondja. A rajongás annyira erőt vesz rajta, hogy Héro néha attól fél, valami kétségbeesett őrjöngést követ el magán. Sajnos, hogy így van.

HERCZEG. Jó volna, hogy Bencze tudná meg valaki mástól, ha ő maga nem akarja elárulni előtte.

CLAUDIO. Mit érne? Csak tréfát űzne belőle s még jobban gyötörné szegény leányt.

HERCZEG. Ha megtenné, kegyes tett volna felkötni érte. Beátrisz kitünő, kedves, derék leány s még a rágalom sem meri bántani.

CLAUDIO. És kiválóan okos.

HERCZEG. Csak abban nem, hogy Benczét szereti.

LEONATO. Oh, fölség, ha okosság és hő vér ilyen gyönge testben összevész, tizet tehetni egyre, hogy a vér lesz a győztes. Én nagyon sajnálom, van is okom rá, mert bátyja és gyámja vagyok.

HERCZEG. Bár hozzám vonzódnék hajlama: félretenném minden egyéb tekintetet, hogy magamévá tegyem. Kérlek, beszéljetek Benczével, tudjuk meg, mit mond reá?

LEONATO. Gondolja fölség, jó lenne?

CLAUDIO. Héro bizonyosnak hiszi, hogy belehal Beátrisz: mert azt mondja, ő meghal, ha Bencze nem szereti; de inkább meghal, mint saját szerelmét tudassa vele; és inkább meghal, ha megkérné is Bencze, mint szokott makranczosságából egy cseppet is engedjen.

HERCZEG. Jól leszi; ha gyöngéden nyilvánitaná sze-

relmét, nagyon lehet, Bencze kigúnyolná, mert ez az ember, a mint tudjátok, szeret fitymálódni.

Claudio. Hanem nyalka legény.

Herczeg. Az igaz, hogy csínos külsővel van megáldva.

Claudio. Isten kegyelméből, az én véleményem szerint, esze is van.

Herczeg. Valóban akad nála olyan szikra a mi elmésségnek megjárja.

Leonato. Úgy tudom, bátor is.

Herczeg. Mint maga Hektor, erről biztosítlak; czivódások elintézésében pedig mondhatni, igazi bölcs: mert vagy nagy ildommal lecsillapítja, vagy csak a legnagyobb keresztyéni félelemmel fog hozzá.

Leonato. Ha istenfélő, akkor szükségkép békét kell tartania, s ha megszegi, félelemmel és rettegéssel fogjon a czivódáshoz.

Herczeg. Úgy is cselekszik: mert ez az ember istenfélő, ha nem látszik is némely vastag tréfájából. — No én sajnálom a húgodat. Megkeressük-e Benczét, hogy húgod szerelméről értesítsük?

Claudio. Sóha fölség: majd Beátrisz is csillapul a jó tanácsra.

Leonato. Az lehetetlen; inkább szive csillapul el végkép.

Herczeg. Majd többet hallunk róla leányodtól; addig hadd hűljön. Én szeretem Benczét, s kivánom, bár mérné meg szerényen magát, hadd lássa, mennyire érdemetlen ő ilyen derék leányra.

Leonato. Fölség, kész az ebéd, tessék besétálni.

Claudio (félre). Ha erre sem szeret bele, többé nem bízom semmi várakozásomban.

Herczeg (félre.) Ezt a hálót kell kivetni Beátrisz ellen is; de ez leányodnak és társalgónőjének a gondja. Az lesz aztán a tréfa, mikor egymást minden alap nélkül kölcsönösen szerelmesnek vélik; szeretném látni ezt a jelenetet: hihetőleg csupa merő néma-játék lesz. Majd küldjük ki a leányt, hogy emezt hívja ebédre. (Péter Herczeg, Claudio és Leonato el.)

Bencze (előjőve a lugasból). Ez nem lehet csalás; a tanácskozás komolyan folyt. Hérótól hallották egész valóságában. Úgy látszik, szánják a leányt, kinek szenvedélye a legvégsőig van feszítve. Szerelmes én belém! No ezt viszonozni kell. Hiszen hallom, hogy itélnek rólam; azt mondják, majd kevélyen viselem magamat, ha észreveszem, hogy ő szeret; azt is mondják, hogy a leány inkább meghal, mint érzelmét bármi jel által elárulja. Én sohase gondoltam a házasságra. Kevélynek nem akarok látszani. Szerencsés, a ki meghallja saját fogyatkozásait, s jóvá teheti azokat. Azt mondják, hogy a leány szép: ez igaz, ezt én is bizonyítom; erényes is; ez is való, nem tagadhatom; meg okos is, csak abban nem, hogy belém szeretett. Ez bizony nem igen gyarapítja az okosságát, de oktalanságát sem bizonyítja, mert én is rettenetes szerelmes leszek ő belé. Ezért, tudom, sok csipős tréfát és élczeket szórnak ellenem, mert mindig gúnyolódtam a házassággal. De nem változik-e az étvágy? Fiatal korában sok olyan ételt szeret az ember, a mit öregségében már nem állhat. A csipkedések, birálgatások, az agynak e papirlövegei, elijesz-

szék-e az embert jó kedvének útjából? Nem: a világot népesíteni kell. Mikor én azt mondtam, hogy legényfejjel halok meg, nem gondoltam, hogy addig éljek, míg megházasodom. — Itt jön Beátrisz. A napsugárra mondom, szép egy leány; némi jelét a szerelemnek már veszem észre rajta.

Beátrisz jő.

BEÁTRISZ. Akaratom ellen küldtek, hogy hívjam önt ebédre.

BENOZE. Szép Beátrisz, köszönöm a fáradságát.

BEÁTRISZ. Nem fáradtam többet e köszönetért, mint ön fárad e köszönettel; ha fárasztó lett volna, nem jöttem volna.

BENOZE. Tehát kedve telt a küldetésben?

BEÁTRISZ. Annyi, a mennyit egy kés hegyére vehet, hogy egy csókát megmérgezzen vele. — Önnek nincs étvágya: jó mulatást! (El).

BENOZE. Ahá! «Akaratom ellen küldtek, hogy hívjam önt ebédre:» ez kétértelmű. «Nem fáradtam többet e köszönetért, mint ön fárad e köszönettel» : ez azt teszi, hogy: akármi fáradság, a mit önért teszek, olyan könnyű, mint egy köszönet. Gazember legyek, ha nem sajnálom; zsidó legyek, ha bele nem szerettem. Megyek, megszerzem az arczképét. (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Leonato kertje.

Héro, Margit és Ursula jőnek.

HÉRO. Jó Margitom, szaladj csak a szobába,
Beátrisz a herczeggel s Claudióval
Ott társalognak: a mint megtalálod,
Súgd meg neki, hogy én és Ursula
Itt séta közben mind őt emlegetjük;
Mondd, hogy te is sokáig hallgatóztál
S kérd, hogy lopódzzék e sürű lugosba,
Hol a folyondár, melyet a nap érlelt,
Kizárja a napot, mint a kegyencz,
Kit a király teremt s ki gőgösen
Szülő hatalma ellen fordul. Itt
Elbújva ő is mindent hallhat. Ezt
Bízom reád, ügyes légy, most eredj.
MARGIT. Biztos lehet, hogy rögtön elhozom. (El.)
HÉRO. No, Ursulám, mikor kijön Beátrisz,
Míg itt föl és alá sétálgatunk,
Csak Bencze úr felől fogunk beszélni;
Ha én nevét említem, a te dolgod
Dicsérni ugy, mint még embert soha!

Én azt beszélem el, milyen szerelmes
Beátriszunkba: e csel ajzza föl
A kis Cupidónak csalárd nyilát,
Mely hallgatózva is sebez. No kezdjük.

Beátrisz jő hátul.

Mert nézd: Beátrisz, mint bíbicz, lopózik,
Földhöz lapúlva, hogy titkunk kilesse.
URSULA. Szép látni a halat, horgászva, hogy vág
Ezüst habon arany szárnyával át
S hogy kapja el, mohón, csal-ételét:
Így lessük itt Beátriszot, ki épen
Most búvik a folyondárok mögé.
Ne féljen, én mondókámat tudom.
HÉRO. Jerünk közel, hogy semmit el ne ejtsen
Édes csalételünkből a füle. (Közelebb mennek a lugashoz.)
Nem, Ursulám, nem, ő nagyon kevély;
Én ismerem; kedélye oly szilaj, vad,
Mint bérczi sólyom.
URSULA. Úgy, de biztos-e,
Hogy Bencze úr olyan forrón imádja?
HÉRO. Jegyesem mondja és a herczeg is.
URSULA. S mondták-e, hogy Beátriszszal közölje?
HÉRO. Kértek nagyon, hogy mondjam el neki;
De lebeszéltem őket, mert ha Benczét
Szeretik, akkor inkább hagyni kell
Küzködni őt e gyötrő érzelemmel,
És nem tudatni Beátriszszal soha.
URSULA. De hát miért? Nem érdemelne-é

Ez a levente ollyan boldog ágyat,
A millyenen Beátrisz fog nyugodni?
HÉRO. Oh szerelemnek istene! Dehogy nem!
Megérdemel jobbat, mint bárki más.
De a természet nem formált soha
Olyan kemény anyagból női szívet,
Mint a Beátriszé; gúny, gőg czikázik
Szikrázva a szemében; megveti,
A mire csak tekint; úgy túlbecsűli
Saját eszét, hogy ahhoz mérve mindent
Fitymál, kicsínyel; ő szeretni nem tud,
Sem elfogadni bárminő alakban
Ily érzeményt: magát oly nagyra tartja.
URSULA. Igaz, tudom. Bizony nem volna jó,
Ha sejtené a Bencze úr szerelmét,
Mert csúfot űzne aztán ezzel is.
HÉRO. Természetes. Nincs férfi, bármilyen
Eszes, derék, ifjú, sugár növésű,
Hogy ő ne a visszájáról betűzze;
Ha arcza finom: húgom-asszonyos,
Ha barna: a természet által ejtett
Torz tintafolt; ha szálas: dárdanyél;
Ha alacsony: kontár agát-szoborka;
Ha bőbeszédű: forgó szélkakas;
Ha hallgatag: fa-tuskó, szája-táti,
Mindenkit a fonák felére fordít,
S való erény sem éri nála el,
Mit egyszerű hűség megérdemel.
URSULA. Ez a csufolkodás nem ép' ajánló.
HÉRO. Nem; ily csodálatos különcz modor, mint

Beátriszé, ajánló nem lehet
Hanem ki merné mondani neki?
Ha szólanék: szemtől-szemben kigúnyol,
Agyon-nevet, kiforgat enmagamból.
Tehát had' égjen s mint az eltakart tűz
Emészsze Bencze még búban magát.
Jobb, ily halál, mint a gúny ölje meg,
Minél agyon-csiklandozás se rosszabb.
Ursula. Tán mégis értesítse s lássa, mit szól?
Héro. Nem én, nem: inkább Benczéhez megyek,
Annak tanácslom, nyomja el szerelmét;
Majd holmi ártatlan rágalmat is
Kigondolok s Beátriszot bemártom.
Mert még se hiszszük ám, hogy meg lehet
Mérgezni egy rossz szóval a szerelmet.
Ursula. Oh, még se bántson így meg egy rokont:
Hisz, a ki oly elmés és gyors eszű,
Mint róla mondják, az még sem lehet
Oly oktalan, hogy így elutasítson
Ily ritka férfiút, mint Bencze úr.
Héro. Páratlan ember ő Itáliában,
Az én kedves Claudiómat kivéve.
Ursula. Ha nem neheztel érte a kisasszony,
Kimondom a hitem', hogy Bencze úr
Alakra, észre, férfi-érdemekre
Egész Itáliában a legelső.
Héro. Kitünő híre van, tagadhatatlan.
Ursula. Előbb, mint kapta, már megérdemelte. —
Mikor van a kisasszony esküvője?
Héro. Maholnap — holnap. Úgy, igaz, gyere:

Nézzük meg a ruháimat s tanácsolj,
Mi lenne holnap a legdíszesebb?
Ursula (félre). Lépen ragadt, megfogtuk, hígye el.
Héro (félre). Hja a szerelem csak vakon botorkál,
Ámor hol nyillal öl, hol tőrbe csal. (Héro és Ursula el.)
Beátrisz (előlépve). Miért tüzel fülem? Való-e az?
Gúnyért, daczért mindenki így gyaláz?
Isten veled, kevélység, szűzi dacz!
Mögöttetek dicsőség nem tanyáz.
S te Bencze, csak szeress, én azt viszonzom:
Vad szívem hű kezednek meghajol.
Szeress: én nyájasan összébbre vonzom
A szent kötelet, mely hozzád csatol.
Téged dicsér mindenki: ah, hiszen
Én azt mindenkinél jobban hiszem. (El.)

II. SZÍN.

Szoba Leonato házában.

Péter herczeg, Claudio, Bencze és Leonato.

Herczeg. Én csak addig maradok itt, míg házasságodat megkötjük, s aztán megyek Arragon felé.

Claudio. Ha megengedi, fölség, elkisérem addig.

Herczeg. Nem, nem: olyan foltot ejtene ez nászörömöd ragyogásán, mint ha a gyermeknek új köntöst mutatnak, de nem engedik neki fölvenni. Csak Bencze szives társaságát leszek bátor kikérni: mert ez a fiú a feje tetejétől talpa hegyéig csupa jókedv; kétszer-háromszor elmetszette Cupido nyilának húrját s az a

kis hóhér még sem mert rá lőni. Szive vidáman cseng, mint a harang, s nyelve hozzá az ütő, mert a mit szive érez, nyelve kimondja.

BENCZE. Uraim, nem az vagyok már, a ki voltam.

LEONATO. Én is azt mondom; úgy látszik, szomorúbb vagy.

CLAUDIO. Azt hiszem, szerelmes.

HERCZEG. Mennydörgettét, nincs ő benne egy csepp vér sem, a mit a szerelem meg tudna illetni. Ha szomorú, hát nincs pénze.

BENCZE. Fáj a fogam.

HERCZEG. Hisz azt kihúzzák.

BENCZE. Kössék föl!

CLAUDIO. Hohó! előbb kössék, azután húzzák.

HERCZEG. Eh! így megsohajtozni egy kis fogfájásért

LEONATO. Mikor egy csepp nedv vagy egy piczi féreg az egész.

BENCZE. Könnyen tűri mindenki a bajt, míg nem érzi.

CLAUDIO. Én mégis azt mondom, hogy szerelmes.

HERCZEG. Nem szerelmes biz ő, ha csak azokba az idegen öltözetekbe nem, a miket magára szed: például ma hollandi, holnap franczia; vagy két ország divatjában is egyszerre: a mellénytől lefelé német, csupa bugyogó; és csípőtől fölfelé galléros spanyol. Ha csak ebbe a bolondságba nem szerelmes (úgy látszik, hogy az), a szerelembe ugyan nem bolond, mint te akarod ráfogni.

CLAUDIO. Ha ez nem szerelmes, a régi jeleknek sem lehet hitelt adni. Hiszen minden reggel megkeféli a kalapját: mit jelentene ez?

HERCZEG. Látta-e valaki a borbélynál?

CLAUDIO. Nem; de a borbélylegényt láttuk nála, és állának egykori dísze azóta lapdába van tömve.

LEONATO. Valóban fiatalabb, mint volt, levétette a szakálát.

HERCZEG. Aztán illattal öntözi magát: nem érzik-e ebből is valami?

CLAUDIO. Az érzik ki belőle, szerelem lesz belőle.

HERCZEG. Legnagyobb bizonyíték a búsmélasága.

CLAUDIO. Aztán szokta-e ő valaha így kifenni az arczát?

HERCZEG. Vagy így kikenni magát? Ezt bizony a világ nem hagyja szó nélkül.

CLAUDIO. Hát csapongó kedve! az meg egy koboz húrjába bújt és most csavarra jár.

HERCZEG. És szomorú regét mond róla. Végre is, szerelmes biz' ő.

CLAUDIO. Én tudom, hogy ki szereti.

HERCZEG. Azt én is szeretném tudni: fogadok rá, hogy a ki szereti, nem ismeri.

CLAUDIO. De bizony, még a rossz tulajdonait is; és mind ennek ellenére meghal érte.

HERCZEG. Akkor kiterítik, arczczal fölfelé.

BENCZE. Erre bizony nem fájna a fogam. (Leonatóhoz.) Uram bátyám, jőjjön velem egy kissé: megtanultam nyolcz-kilencz okos szót, azt szeretném elmondani, hanem e vessző-lovagoknak nem szükség hallaniok. (Bencze és Leonato el.)

HERCZEG. Fogadok, hogy Beátriszt kéri meg tőle.

CLAUDIO. Bizonyosan. Héro és Margit azóta elvégez-

ték szerepöket Beátriszszal, s akkor a két morgó medve nem harapja meg egymást, ha találkoznak.

János jő.

JÁNOS. Fölséges bátyám, fogadja üdvözletem'.

HERCZEG. Jó estét, öcsém.

JÁNOS. Ha ideje engedi, szólani óhajtok vele.

HERCZEG. Négy szem közt?

JÁNOS. Ha úgy tetszik! Egyébiránt Claudio gróf hallhatja, mert őt illeti, a mit mondani akarok.

HERCZEG. Nos, mi az?

JÁNOS (Claudióhoz). Ön holnap szándékozik megesküdni?

HERCZEG. A mint te is tudod.

JÁNOS. Bizony nem tudom, ha ő megtudja, a mit én tudok.

CLAUDIO. Ha valami akadály van, kérem, fedezze föl.

JÁNOS. Meglehet, ön azt hiszi, hogy én nem vagyok jó embere; ez majd kiderül utóbb, s jobbat fog tartani rólam, mostani tettem után. A mi bátyámat illeti, ő, úgy tudom, kegyeli önt és jóindulatú szívvel segítette létrehozni tervezett házasságát. Bizonyára füstbe ment terv, kárba veszett fáradság.

HERCZEG. Miért, mi a baj?

JÁNOS. Azért jöttem, hogy ezt megmondjam; tehát rövidre fogva a szót (mert már is soká beszélünk róla) az a kisasszony hűtelen.

CLAUDIO. Ki? Héro?

JÁNOS. Épenségesen az. Leonato Hérója, az ön Hérója, egész világ Hérója.

CLAUDIO. Hűtelen?

JÁNOS. [illegible] lefesse: [illegible] gond[illegible] azt a [illegible] kot [illegible] járnak te [illegible] aztán [illegible] megi[illegible]

CLAUDIO. [illegible]

HERCZEG. [illegible]

JÁNOS. Ha [illegible] meg, a mit [illegible] a mi elég: s [illegible] lottak, cselekedjenek [illegible]

CLAUDIO. Ha [illegible] nap nem esküszöm meg vele: a [illegible] nítem meg, mely esküvőnkre összegyűl.

HERCZEG. És én, a mint az eljegyzésben segitettelek, veled leszek meggyalázásában is.

JÁNOS. Nem becsmérlem tovább, mig önök is tanúim nem lesznek: várjanak békén éjfélig, s a jövendő hadd mutassa meg magát.

HERCZEG. Oh ellenünk fordúlt nap!

CLAUDIO. Oh váratlanul jött szerencsétlenség!

JÁNOS. Oh jókor elhárított csapás! ezt fogják önök mondani, ha látták, a mi rájok vár.

III. SZÍN.

Utcza.

Galagonya, Bunkós és két őr.

GALAGONYA. Hű és igaz emberek vagytok?

BUNKÓS. A bizony: mert különben jaj volna nekik; testestül, lelkestül a pokolra kárt hoznának.

GALAGONYA. Még ez nagyon kevés büntetés lenne, ha csak egy mákszemnyi törvényes lépést elkövetnének is, minekutána őrnek álltak a herczeg szolgálatjába.

BUNKÓS. No hát, adja meg kend nekik a szükséges kiutasításokat, Galagonya szomszéd.

GALAGONYA. Először is, ki volna köztetek a legbizalmasabb ember, a ki megfelelne a biztosi állománynak?

1. ŐR. Bodag János, uram, vagy Kormos György, mert azok írni-olvasni tudnak.

GALAGONYA. Lépj elő, Kormos szomszéd. Az Isten téged szép névvel áldott meg; de a szépség a szerencse ajándéka; hanem az írás-olvasás, az már a természettől jön.

2. ŐR. Biztos uram, én mind a kettővel —

GALAGONYA. Meg vagy áldva: tudom, hogy ezt akartad mondani. No jól van: a mi a szépségedet illetményezi, adj hálát Istennek és ne dicsekedj' vele; a mi pedig az írást-olvasást, ezt se tüntesd ki, csak olyankor, ha az ilyen hivalkodásra semmi szükség sincs. Minekutána tehát téged tartanak a legügyesebb és legilletéktelenebb embernek, hogy az őrjárat biztosává kineveztessél, tehát te viszed a lámpást. Ez lészen az

utasitásod. Minden gyanus vagy másképen jellemes egyént letartóztattok; minden embert megállíttok a herczeg nevében.

2. Őr. De hát ha nem áll meg?

Galagonya. Akkor nem vesztek róla tudomást, csak eresztitek tovább, és rögtön összehíván az egész őrséget, hálát adtok az Istennek, hogy egy gazembert leráztatok a nyakatokról.

Bunkós. Mert ha a kiáltásra meg nem áll, akkor nem is a mi herczegünk alattvalója az.

Galagonya. Úgy van; nekik pedig mással semmi közük, csak a mi herczegünk alattvalóival. Aztán lármát ne üssetek az utczán, mert az őrségnek a hangos beszéd és fecsegés szorosan tiltatik és szigoruan meghagyatik.

2. Őr. Nem is beszélgetünk mi, inkább alszunk: tudjuk mink, hogy mi a hű bakter kötelessége.

Galagonya. No lám, úgy beszélsz, mint valamely régi kipróbált bakter; mert a ki alszik, az csakugyan nem tehet semmi kárt; csak arra vigyázzatok, hogy a dárdátokat el ne lopják. Aztán sorba néztek minden korcsmát és a hol részeg embereket találtok, haza külditek, hogy feküdjenek le.

2. Őr. De hát ha nem akarnak menni?

Galagonya. Akkor ott hagyjátok, míg kijózanodnak. Ha pedig nem illedelmesen találnának beszélni veletek, mondjátok nekik, hogy nem néztétek volna őket olyan embereknek.

2. Őr. Értem, kérem alásan.

Galagonya. Ha tolvajjal találkoztok, hivatalos hatal-

matoknál fogva, bátran gyanúba foghatjátok, hogy nem becsületes ember; ilyen fajta emberekkel pedig minél kevesebbet érintkeztek, annál nagyobb becsületetekre válik.

2. Őr. Ha megismerjük, hogy tolvaj, ne fogjuk el?

Galagonya. Hivatalotoknál fogva voltaképen megtehetitek; csakhogy a ki szurokhoz nyúl, elkeveri magát. Legbékeségesebb útja-módja, ha tolvajt fogtok, reá hagyni, hadd mutassa meg, mi a mestersége, hadd lopózzék el tőletek.

Bunkós. Kendet, komám, mindig ilyen irgalmas szívűnek ismerték.

Galagonya. Én bizony meg nem fojtanék egy ebet a magam jószántából, inkább meg egy olyan embert, a ki valamely törvényességet elkövet.

Bunkós. Aztán, ha az éjjel valami gyereksírást hallatok, szóljatok a dajkának, hogy csillapítsa le.

2. Őr. De hátha alszik a dajka és nem hallgat ránk?

Galagonya. Akkor odább mentek békeséggel, hadd költse föl a gyereksírás: mert a melyik juh nem hallgat a bárányára, ha béget, soha sem felel az a farkasnak, ha ordít.

Bunkós. E már igaz.

Galagonya. Eddig tart az utasítástok. Kend, biztos, a herczegnek saját személyét figurázza: ha az éjszaka a herczeggel találkozik kend, azt is megállíthatja.

Bunkós. Nem a: azt istók-ugyse nem állíthatja.

Galagonya. Öt garast teszek egyre, akárki előtt, a ki a regulamentát tudja, hogy megállíthatja: már tudniillik nem a herczeg akaratja ellenére, mert hi-

szen az őrnek nem szabad megsérteni senkit, az pedig sértés volna, hogy az embert akaratja ellenére megállítsa.

BUNKÓS. Istók-márja-ugyse, a biz' igaz.

GALAGONYA. Ha, ha, ha! No atyafiak, jó éjszakát; ha pedig valami különös fontos dolog fordúlna elő, jelentsétek nekem. Jól rendbe szedjétek magatokat; jó éjszakát. Jőjjön kend, szomszéd.

2. ŐR. Tudjuk már, uram, a kötelességünket; gyerünk, üljünk ide a templom padjára két óráig, akkor aztán haza megyünk aludni.

GALAGONYA. Még egy szóra, becsületes atyafiak. Különösen vigyázzatok Leonato úr háza körül, mert ott holnap lakodalom lesz, annálfogva sokan megfordúlnak ott az éjjel. Legyetek héberek. Adjon Isten! (Galagonya és Bunkós el.)

Borachio és Konrád jönnek.

BORACHIO. Hej, Konrád!

1. ŐR (halkan). Pssz! Meg ne mozduljunk.

BORACHIO. Konrád, merre vagy?

KONRÁD. Itt, no, a könyöködnél.

BORACHIO. Éreztem ugyan, hogy viszket a könyököm, de azt gondoltam, attól van, hogy dicsérnek.

KONRÁD. Erre most adós maradok a felelettel; csak mondd tovább, a mit elkezdtél.

BORACHIO. Állj ide az eresz alá, mert permetez az eső; mindent elmondok olyan igazán, akár egy részeg ember.

1. ŐR (halkan). Valami árulás, atyafiak: egy kukkot se!

BORACHIO. Hát tudd meg, hogy én János herczegtől ezer aranyat kaptam.

KONRÁD. Hogy lehet valamely gazságnak ilyen nagy ára?

BORACHIO. Inkább azt kérdezd, hogy lehet valamely gazság ilyen gazdag: mert ha a gazdag gazember rászorúl a szegényre, a szegény olyan árat szabhat, a milyet akar.

KONRÁD. No ezt csodálom.

BORACHIO. Látszik, hogy még nem vagy beavatva. Nos, de azt úgy-e tudod, hogy a kalap, az inggallér vagy az öltöny divatja semmi?

KONRÁD. De igen: ruházat.

BORACHIO. Nem, nem; én a divatot értem.

KONRÁD. A divat, az meg divat.

BORACHIO. Teringettét! ez olyan, mintha én azt mondanám: a bolond, az meg bolond. No, hát látod-e, milyen alakos tolvaj ez a divat.

1. ŐR (halkan). Ahá! én jól ismerem ezt a herr fon Alakost: kötni való tolvaj már hét esztendő óta; úgy jár elő s hátra, mint valami uri ember. Emlékezem a nevére.

BORACHIO. Nem hallottál valami szót?

KONRÁD. Nem, a vitorla csikorog a ház tetején.

BORACHIO. Hát, mondom, látod-e, milyen alakos tolvaj a divat? Hogy megszéditi a fiatalság eszét, tizennégy és harminczöt év között? Néha úgy öltözteti őket, mint Farao katonái vannak öltözve amott a füstös olajfestményen; néha úgy, mint Bél papjai az ő templom ablakán; néha pedig, mint a megkopasztott Herkules a molyette fakó szőnyegen.

KONRÁD. Mind elhiszem; azt is tudom, hogy a divat több ruhát elnyű, mint az emberek. De nem szédített-é meg magadat is a divat, hogy kitérsz a beszédedből s a divatról kezdesz szólani?

BORACHIO. Nem, engem ugyan nem. Nos, hát annyi volt az eset, hogy én az éjjel szerelmeskedtem Margittal, Héro kisasszony társalgónőjével, Héro neve alatt; ő kihajol hozzám kisasszonya ablakából, jó éjszakát kiván ezerszer is . . . Ej, bolondúl kezdtem a dolgot: azt kellett volna először elmondanom, hogy a herczeg, meg Claudio, meg az én gazdám, János herczeg terve szerint kiállítva, elhelyezve és megbabonázva, hogyan nézték a szerelmes találkozást távolról a kertben.

KONRÁD. És Margitot Hérónak gondolták?

BORACHIO. Kettejök annak, a herczeg és Claudio; de az ördög, a gazdám, jól tudta, hogy Margit. Így aztán részint gazdám esküje, mely előre megbabonázta őket, részint a sötét éjszaka, mely megcsalta őket, de főleg az én furfangosságom, mely János herczeg minden rágalmait megerősíté, roppant dühbe hozta Claudiót: esküdözött, hogy, a mint már ki volt tűzve, holnap elmegy a templomba, s ott az egész gyülekezet előtt becsteleníti meg Hérót azzal, a mit az éjjel látott, s akkor haza kergeti férj nélkül.

1. ŐR. Megállj! A herczeg nevében, megálljatok!

2. ŐR. Elő kell hívni az őrvezető urat. A legveszedelmesebb bűnkisértetet fedeztük fel, a milyet valaha a város hallott.

1. ŐR. Bizonyos Alakos nevű az egyik; jól ismerem, göndör haja van neki.

KONRÁD. Barátim, uraim . . .

2. ŐR. Majd előhozatjuk mi kenddel azt az alakost, ezt már fogadom.

KONRÁD. Barátaim . . .

1. ŐR. Ne beszéljen: a mi hivatalunk szigoruan engedelmeskedni mindenkinek, a kit bekisérünk. (Mind el.)

IV. SZÍN.

Szoba Leonato házában.

Héro, Margit és Ursula.

HÉRO. Édes Ursula, ébreszd föl Beátriszt és kérd meg, hogy keljen föl.

URSULA. Megyek, kisasszony.

HÉRO. Kérd, hogy jőjjön ide.

URSULA. Igenis. (Ursula el.)

MARGIT. Én úgy gondolom, hogy a másik galléra jobban állna.

HÉRO. Nem, nem, édes Margitom, én ezt akarom föltenni.

MARGIT. Pedig bizony-bizony nem olyan jó; fogadom, hogy Beátrisz kisasszony is azt mondja.

HÉRO. Beátrisz balga és te is az vagy. Nekem másik nem kell, csak ez.

MARGIT. Az új fejdíszét rendkívül szeretem, csak a haja volna hozzá kissé barnább. A ruhája pedig különösen szép szabású. Én láttam a milánói herczegnő ruháját, a mit oly nagyon magasztalnak.

HÉRO. Oh az remek, azt mondják.

MARGIT. A, biz' Isten, csak hálóköntös az önéhez: csupa arany, csupa hímzés, áttörve ezüsttel, megrakva gyöngygyel, alsó újja, felső újja, körűl a fodra; az egész kékkel díszítve; de a mi a finom, simúló, kecses, kitünő szabást illeti, az öné megér tíz olyat.

HÉRO. Adja Isten, hogy jó kedvvel viselhessem, mert a szivem rendkívül nehéz.

MARGIT. Nehezebb is lesz, ha a nász terheli.

HÉRO. Pfi, nem szégyenled magad'?

MARGIT. Miért, kisasszony? hogy tisztességesen beszélek? Nem tisztességes-e a nász még a koldusnál is? Jegyese nem tisztességes-e nász nélkül is? Talán azt akarta volna, hogy «férj»-et mondjak? Rossz magyarázat nem csavarhatja el az igaz beszédet. Én nem sértek senkit. Van-e abban valami sértés: «nehezebb, ha nász terheli?» Nincs, biz abban nincs, csak az igazi férj legyen és az igazi feleség; máskép, az igaz, nem nehéz, hanem könnyelmű. Kérdezze meg Beátrisz kisasszonytól, itt jön.

Beátrisz jő.

HÉRO. Jó reggelt, Beátrisz.

BEÁTRISZ. Jó reggelt, édes húgom.

HÉRO. Nos, mi ez? miért beszélsz ilyen méla hangon?

BEÁTRISZ. Kiestem a vígabb hangból.

MARGIT. Kiesett, mert beleesett: «A szerelem sötét verem, benne vagyok, beleestem.» Dalolja, majd tánczolok hozzá.

BEÁTRISZ. De kész volnál beletánczolni. (Héróhoz.) Mind-

járt öt óra, húgom: ideje, hogy készen volnál. Én igazán beteg vagyok.

MARGIT. Mije fáj? Mire fáj?

BEÁTRISZ. Elég, ha fáj.

MARGIT. Talán renegát lett a férfigyűlölőből? Akkor az éjszaki csillagban sem bizhatik többé a hajós.

BEÁTRISZ. Hogy' érted ezt?

MARGIT. Sehogy, sehogy. Adja meg az Isten minden szivnek, a mit kiván!

HÉRO. Ezt a keztyűt a gróf küldte: az illata kitünő.

BEÁTRISZ. Én nem érzem, náthám van, meg vagyok hűlve.

MARGIT. Meg ám, de nem a férfiak iránt.

BEÁTRISZ. Uram, teremtőm! Mióta adtad magad' így a szójátékra?

MARGIT. Mióta ön egészen felhagyott vele. Talán nem jól áll?

BEÁTRISZ. Igen rikító. Főkötő kellene hozzá. — De én igazán beteg vagyok.

MARGIT. Vegyen lepárolt Carduus Benedictus kórót, s tegye a szívéhez: ez az egyetlen enyhitő a bajára.

HÉRO. Ez megint tövis Beátrisznak.

BEÁTRISZ. Benedictus! Miért Benedictus? mi lappang e Benedictus alatt?

MARGIT. Ej, dehogy lappang, nem lappang az alatt semmi: nem egyéb, mint egy ezerjó tövis. Talán azt gondolja, hogy én szerelmesnek gondolom; pedig nem vagyok bolond olyat gondolni, a mit tudok; sőt igazán, ha a lelkemet kigondolkoznám, sem tudnám gondolni, hogy ön szerelmes, vagy szerelmes tudna lenni. De

hiszen Bencze úr is ilyen volt, s mégis, most ő is csak férfi lett; esküdözött, hogy meg nem házasodik soha, s mégis most már, vadsága mellett is, megeszi az ételét morgás nélkül. Én nem tudom, megváltozhatik-e ön is; de nekem úgy tetszik, hogy a szeme olyanformán kezd állani, mint más leányé.

BEÁTRISZ. Ejh, de nyargal a nyelved!

MARGIT. Nem jár rossz úton.

Ursula jő.

URSULA. Kisasszony, vonuljon a szobájába: a herczeg, a gróf, Bencze úr, János úr és a városnak minden lovagja eljöttek, hogy kegyedet templomba kisérjék.

HÉRO. Segítsetek öltözni, kedves rokon, jó Margitom, jó Ursulám. (Mind el.)

V. SZÍN.

Más szoba Leonato házában.

Leonato, Galagonya és Bunkós.

LEONATO. Nos, mit akarnak, emberséges szomszéd?

GALAGONYA. Biz' én, uram, valamely bizodalmas tudatást akarok közlekedni, uraságodat illetőleg.

LEONATO. Csak röviden barátom, mert lássák, nagyon el vagyok foglalva.

GALAGONYA. Hát, uram, úgy van az.

BUNKÓS. Igenis, úgy biz' az, uram.

LEONATO. De mi, és hogy, édes barátaim?

GALAGONYA. Ne vegye rossz néven, uram, hogy Bunkós kollégám nem szól egyenest a dologhoz: öreg em-

ber már, és az elméje nem épen olyan tompa, mint Isten segitségével, én óhajtanám: de különben mondhatom, olyan becsületes ember, mint orczáján a bőr.

Bunkós. Igenis, hála Istennek, vagyok olyan becsületes ember, mint akárki fia, vagyis a ki megőszült és még sem becsületesebb nálam.

Galagonya. Comparatio est odorosa, azt mondja a deák, barátom Bunkós.

Leonato. Szomszéd uram, kegyelmetek nagyon hosszadalmasak.

Galagonya. Köszönöm a jó akaratát, uram: mi csak az igénytelen herczeg szolgái vagyunk; de igaz lelkemre mondom, ha olyan hosszadalmasak és magasztosak volnának is, mint a király, azt is mind uraságodnak szentelném.

Leonato. Minden hosszadalmasságát nekem?

Galagonya. Igenis, ha ezerszer annyi volna is: mert jól tudom, hogy uraságod a legjobb hírnévvel van bélyegezve az egész városban, és ámbár én csak szegény ember vagyok, lelkemből örülök neki.

Bunkós. Magam is, uram.

Leonato. Szeretném már hallani, mi a mondani valójok?

Bunkós. Hát, uram, őrjáratunk az éjjel két olyan csavargó gazembert fogott el, a milyen nincs több Messinában, azonban kivéve uraságod becses személyét.

Galagonya. Jó öreg ember, uram; de lám, beszélni akar: hijába, a mint mondani szokták, vén embernek meghígul a veleje. — Az igaz, hogy a világ még nem látott olyat. Jól mondod, Bunkós szomszéd. De csak

engedj engem szólani: látod, ha két ember ül egy lovon, az egyiknek hátul kell ülni. — Igazán, uram, becsületes egy ember, nála becsületesebb, Isten bizony még nem evett kenyeret, de hát Isten akaratában meg kell nyugodni: minden ember nem lehet egyforma. Úgy-e, jó szomszéd?

LEONATO. Igazán, szomszéd, ő még rövid kendhez képest.

GALAGONYA. Úgy-e, uram, rövidségben van? Hja, Isten ajándéka!

LEONATO. Nekem mennem kell.

GALAGONYA. Csak egy szóra, uram. Hát őrjáratunk, kérem alásan, az éjjel két gyanús embert tartóztatott le: azokat ma délelőtt uraságod jelenlétében akarjuk tárgyalni.

LEONATO. Csak végezzék magok a tárgyalást és tudósítsanak róla; most, a mint láthatják, nagyon sietek.

GALAGONYA. Meglesz, uram.

LEONATO. Igyanak egy pohár bort, ne menjenek el addig. No, Isten áldja meg.

Egy Hirnök jő.

HIRNÖK. Uram, a násznép már várja, hogy leányát az esküvőre vezesse.

LEONATO. Rögtön ott leszek; készen vagyok. (Leonato és a Hirnök el.)

GALAGONYA. Eredj, kolléga, siess Kormos Ferenczhez; mondjad, hogy jöjjön tintástul, pennástul együtt az őrházhoz: most a mi feladatunk ezen embereket tárgyalni.

BUNKÓS. Még pedig okosan, nagy rovatossággal.

GALAGONYA. Nem kiméljük az eszünket, ne félj: van itt (homlokára mutat), a mi sarokba szorítsa őket. Csak hozd el ama jeles írót, hadd fogalmazza a kihallgatás edzőkönyvét. Gyertek utánam az őrházhoz. (Elmennek.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Egy templom belseje.

Péter herczeg, János, Leonato, Szerzetes, Claudio, Bencze, Héro, Beátrisz és többen.

LEONATO. Csak röviden, tisztelendő Ferencz atyám, csupán az esketési szertartást; majd a különös oktatást elmondhatja azután.

SZERZETES. Érdemes ifjú, komoly szándékod nőül venni e leányzót, a ki jobbodon áll?

CLAUDIO. Nem.

LEONATO. Mit? Úgy! Igaz! Nem a jobbján, csak jobbja mellett. Természetes.

SZERZETES. Derék hajadon, komoly szándékod férjhez menni ez ifjúhoz, a kinek jobbján állasz?

HÉRO. Igen.

SZERZETES. Ha valaki közületek valamely akadályt tud e házasság ellen, fedezzétek föl igaz lelkiismeretetek szerint.

CLAUDIO. Tud-e kegyed valamit, Héro?

HÉRO. Nem, uram, semmit.

SZERZETES. Tud-e valamit a gróf úr?

LEONATO. Bátran felelhetek helyette én: semmit!

CLAUDIO. Oh! milyen bátor némely ember! milyen bátran tesz valamit az ember! mit nem tesz az ember, nem tudva, hogy mit tesz! Ej, ha!

BENCZE. Te az indulatszókat gyakorlod? A nevetésre ezek azok: ha, ha! he, he!

CLAUDIO. Eh, félre most pap! Hallod-é, apa:
Szorongás nélkül, tiszta szivvel adnád
E hajadont, leányodat, nekem?

LEONATO. Olyan tisztán, mint nékem Isten adta.

CLAUDIO. S mit adjak érte én, minek becse
Megérje ezt a dús ajándokot?

HERCZEG. Mást nem, ha csak őt vissza nem adod.

CLAUDIO. Fölséged a legszebb hálára oktat. —
Ne, apja, lányod: fogd, vedd vissza hát;
Ne adj barátodnak rohadt narancsot:
Csak szine, máza ő a szűz-erénynek!
Nézd, mint irúl-pirúl itt szűz gyanánt:
Oh mily nemes valóság látszatával,
Hogy tudja a rút bűn magát takarni!
E felszökő vér, mint szemérmetes jel
Nem vall-e szűz erényt? Így látva őt,
Nem esküdnétek-é mindannyian
E küljelekre, hogy szűz? Hajh, nem az.
A kéjes ágy hevét ismméri már:
Ez a pirulás vétek, nem szemérem.

LEONATO. Ejh, mit akarsz, uram?

CLAUDIO. Nem venni őt el!
Nem kötni lelkem' egy feslett személyhez.

LEONATO. Oh, jó uram, ha tán próbára tetted,

S leküzdve a leányi ellenállást,
Szüzességét legyőzted . . .

CLAUDIO. Jól tudom,
Hová czélzasz: ha én ejtém meg őt,
Már, nemde, engem mint férjét ölelt,
S előleges bűnét ez mentheti?
Nem, Leonato:
Sohsem kisértém meg ledér szavakkal;
Mint bátya húgát, úgy illettem őt,
Szűz érzelemmel és szemérmesen.

HÉRO. Mutattam-é én is mást ön iránt?

CLAUDIO. Hah, tettető! Írásba adtam volna:
Előttem égből szállt Diána voltál,
Oly tiszta, mint bimbó feslés előtt;
De féktelenebb vagy véred hevében,
Mint Vénus, és azon korcs állatok,
Melyek vadúlt ösztönnel űzekednek.

HÉRO. Uram, rosszúl van-é, hogy így csapong?

CLAUDIO. Oh herczeg úr, szóljon.

HERCZEG. Mit szóljak én?
Lesújtva állok, a ki közbe-jártam,
Hogy egy rimához fűzzem jó barátom'.

LEONATO. Oh, mondva volt ez, vagy csak álmodom?

JÁNOS. Mind mondva volt és mind való, uram.

BENCZE. Ez furcsa esküvő!

HÉRO. Való! Oh Isten!

CLAUDIO. Leonato, nézz meg: én állok-é itt?
A herczeg-é ez? ez meg öcscse-é?
Ez Héro arcza? a szemünk mienk-é?

LEONATO. Mind úgy van, az; de hát miért, uram?

CLAUDIO. Hadd adjak egy kérdést lányodnak, és
Te, mint nemzője, atyja, birt hatalmad
Által parancsold, hogy híven feleljen.
LEONATO. Parancsolom: tedd azt, ha gyermekem
[vagy.
HÉRO. Oh Isten, irgalmazz, mily fakgatás!
Mi czélotok van e kínvallatással?
CLAUDIO. Szóljon valót, a mint illik nevéhez.
HÉRO. Nem Héró-é az? E neven ki ejthet
Foltot jogos vád által?
CLAUDIO. Ő maga,
Héro ejt foltot a Héro erényén. —
Miféle férfival beszélt, tizenkét
S egy óra közt az éjjel, ablakából?
Feleljen erre, hogyha tiszta szűz!
HÉRO. Én nem beszéltem akkor senkivel.
HERCZEG. No úgy nem is vagy tiszta. — Leonato
Sajnos, hogy hallanod kell. Esküszöm,
Én és öcsém és e megcsalt nemes gróf
Láttuk, hallottuk őt az éjszaka
Beszélni ablakából egy suhanczczal,
Ki, mint egész szabad szájú lator,
Elmondta, hogy találkoztak galádul
Ezerszer is, titokban.
JÁNOS. Fúj, uram,
Említni sem lehet, se szólni róla.
Nem volt szavokban annyi a szemérem,
Hogy elmondhassuk durvaság ne'kül.
Sajnálom e kihágást, szép kisasszony.
CLAUDIO. Oh Héro, mily Héro lettél vala,
Ha külső bájaidnak csak felét is

Szived s eszed foglalta volna el!
Élj boldogúl, legszebb, legszennyesebb! élj,
Te tiszta vétek, te vétkes tisztaság!
Miattad kaput zárok a szerelemnek,
Pilláimon fog függni a gyanú,
Mely bármi bájt bűnné változtat át,
Hogy ne lehessen vonzó, kellemes.
LEONATO. Nincs tőrötöknek számomra hegye?
BEÁTRISZ. Húgom, mi lelt? Ah! ime összeomlik.
(Héro elájul.)
JÁNOS. Gyertek, jerünk. A bűn napfényre jötte
Elnyomta lelkét. (Péter herceg, János és Claudio el.)
BENCZE. Hogy van a kisasszony.
BEÁTRISZ. Talán meg is halt. Bácsi, jaj, segítség! —
Héro, no, Héro! — Bácsi! — Bencze úr!
LEONATO. Oh sors, ne vedd le a súlyos kezed!
Halál a legjobb fátyol szégyenére,
Mit csak kivánhatok.
BEÁTRISZ. Hogy vagy, kedves Héro?
SZERZETES. Kisasszony, csendesen.
LEONATO. Még föltekintesz?
SZERZETES. Igen: miért ne tekintene föl?
LEONATO. Mért? Nem kiált-e minden földi tárgy
Szégyent reá? Hát tudja-é tagadni
A bűnt, mi vérében van bélyegezve?
Héro, ne éledj, föl ne nyisd szemed'!
Ha gondolnám, hogy meg nem halsz azonnal,
Hogy életed erősebb szégyenednél:
Magam szegném, átkom nyomában, élted'.
Zug'lódtam-é, hogy nincs, csak egy leányom?

Gáncsoltam a fukar természetet?
Oh, sok vagy egynek is! Mért volt csak egy is!?
Miért valál olyan kedves szememnek?
Mért nem fogadtam föl kegyes kezekkel
Egy koldus fajzatát, kapum küszöbjén?
Ha azt gyalázat foltja szégyenítné,
Azt mondanám: «Egy íze sem enyim,
E szenny idegen ágyékból ered!»
De, oh, enyim; szerette és dicsért
És nagyratartott lányom; annyira
Enyim, hogy ahhoz mérve, én magam
Nem vagyok magamé! Oh elbukott
A tinta-posványban, hogy tengereknek
Kevés az árja őt tisztára mosni,
Kevés a sója már üdén megóvni
Rohadni kezdő húsát.

BENCZE. Csillapúlj,
Uram. Csodálat lep meg engem is,
De nem tudok reá mit mondani.

BEÁTRISZ. Oh, húgom ellen mindez rágalom.

BENCZE. Ön egy szobában hált vele az éjjel?

BEÁTRISZ. Nem, most az egyszer nem; de tegnapig.
Tizenkét hónap óta minden éjjel.

LEONATO. Bizonyság, új bizonyság. Még erősb lett
Az, a mit úgy is vas-kapocs szorít.
Hazudna-é a herczeg s Claudio,
Ki úgy szerette őt, hogy itt midőn
Elmondta szennyét, könynyel mosta azt.
El, el! hadd haljon itt.

SZERZETES. Hallgass meg engem.

Azért maradtam eddig hallgatag,
S engedtem utat a bal fordulatnak,
Mert a leányt figyeltem: láttam, a mint
Arczát a pír ezerszer elfutotta,
S a szűzi szégyen angyal-tisztasága
Ezerszer űzte vissza a pirúlást.
Szemébe tűz gyúlt, melyben összeégjen
A tévedés, mit szűzisége ellen
A herczegék vallottak. Mondj bolondnak!
Ne adj tapasztalásomnak hitelt,
Mely könyvek oktatását észlelés
Által pecsétli meg; ne hígy koromnak,
Tisztemnek, állásom szentséginek:
Ha e leány nem bűntelen lakol
Valami szönyű tévedés miatt.

LEONATO. Barát, az nem lehet,
Látod, maradt még benne annyi jóság,
Hogy nem tetézi vétkes kárhozatját
A hitszegés bűnével: nem tagadja.
Miért akarnád mentséggel fedezni
Azt, a mi itt áll pusztán, meztelen?

SZERZETES. Kivel vádolják önt, kedves kisasszony?

HÉRO. Azok tudják, a kik vádolnak, én nem.
Ha élő férfit jobban ismerek,
Mint szűzi tisztaságom engedi,
Ne nyerjen egy bűnöm se megbocsátást.
Oh, én atyám, ha kiderűl, hogy én
Illetlen órán férfival beszéltem,
Vagy bárkivel szót váltėk tegnap éjjel:
Taszíts ki, gyűlölj és kinozz halálra.

SZERZETES. Szörnyen csalódhattak a herczegék.
BENCZE. Kettőjök a becsület netovábbja,
S ha bölcseségök félre van vezetve,
A fattyu János herczeg műve az,
Kinek rossz lelke csak gazságon áskál.
LEONATO. Én nem tudom. Ha, mit mondtak, való,
Széttépem a leányt; ha rágalom,
Megbánja még a legbüszkébbikök.
Idő nem szárította úgy ki vérem',
Se a kor meg nem ette úgy velőmet,
Se sors el nem rabolta módomat,
Se sok csapás nem űzte szét barátim':
De még megérzik engem fölriasztva,
Hogy lesz erő az inban, terv az észben.
Képesség módban és bőség barátban,
Számolni még velök.
SZERZETES. Megállj, figyelj:
Kövesd ez ügyben a tanácsomat.
Hérót a herczegék holtként hagyák itt;
Tartsd egy időig titkon zárva őt;
Hirdesd ki, hogy valósággal meg is halt;
Mutass külsőleg is nagy gyászolást;
Akaszsz családod ős emlékkövére
Gyászverseket; tégy minden készülődést,
Mi egy temetkezéshez tartozik.
LEONATO. Miért? mi lesz belőle? mit jelent az?
SZERZETES. Hát (jól kivíve) a rágalmakat
Bánatra változtatja: már ez is jó;
De nem ezért tünődöm e cselen;
Nagyobb eredményt is szül e vajúdás:

Ha Héro, színleg, halva fog feküdni,
Egy perczczel aztán, hogy vádoltatott,
Siratni, szánni, mentegetni fogja
Mind a ki hallja; mert az mindig úgy van:
A meglevőt nem szoktuk megbecsűlni,
Míg birtokunkban van, de elveszítve,
Még toldjuk a becsét; akkor lelünk
Oly érdemet, mi benne föl se tünt,
Míg a mienk volt. Így jár Claudio:
Ha hallja, hogy vádjára Héro meghalt,
Az élet eszményképe majd be fog
Ábrándja közé édesen lopózni;
A lányka életének minden íze
Drágább alakban tűnik föl neki;
Szebb, meghatóbban, életteljesebben
Fog állni lelki szemei előtt,
Mint élve volt, s ő akkor bánkodik,
(Ha volt valóban szenvedély szivében);
Óhajtja, bár ne is vádolta volna,
Noha igaznak tartja vádjait. —
Tégy így tehát, s hidd el, hogy a jövendő
Jobban kikerekíti a sikert,
Mint azt előre én lefesthetem.
S ha minden más eredmény meghiúsul,
Már a halálnak puszta föltevése
Elfojtja a gyalázat hirdetését.
S ha jól nem üt ki, rejtsd el leányodat,
A mint sebzett becsületéhez illik,
Valami zárkozott szerzetbe, távol
Minden szemektől, nyelvtől, rágalomtól.

BENCZE. Kövesse, bátyám, e barát tanácsát;
S én, bár barátság s belső vonzalom köt,
Mint tudja, a herczeghez s Claudióhoz,
Olyan titokban, híven közbejárok,
Mint a saját testével lelke járhat.
Becsületemre!

LEONATO. Jó, tehát vezessen
A bánat árja közt e kis fonál.

SZERZETES. Tehát megegyez. Rajta hát, reméljen.
Erős bajon erős szer, nem segít más. —
Kisasszony, haljon meg, hogy újra éljen!
E nász csak elhaladt: tűrés, kitartás!

(A szerzetes, Héro és Leonato el.)

BENCZE. Beátrisz kisasszony, ön folytonosan sír?

BEÁTRISZ. Igen, és tovább is sírni fogok.

BENCZE. Óhajtom, hogy ne.

BEÁTRISZ. Nincs igaza: ez nekem jól esik.

BENCZE. Igazán, azt hiszem, hogy szép rokonát csak bántalmazták.

BEÁTRISZ. Oh, hogy lekötelezne az, a ki igazságot szerezni neki!

BENCZE. Volna-e út ilyen barátságot tanusítani?

BEÁTRISZ. Igen egyenes út, de nincs ilyen barát.

BENCZE. Megteheti-e férfi?

BEÁTRISZ. Férfi feladata, de nem az öné.

BENCZE. A világon semmit sem szeretek úgy, mint önt. Nem különös ez?

BEÁTRISZ. Olyan különös, mint a — nem tudom mi. Én is csak úgy mondhatnám, hogy semmit sem szeretek úgy, mint önt; de ne higye, pedig nem hazudok; nem

vallok semmit, nem is tagadok semmit. — Nagyon búsulok a húgomért.

BENCZE. Istenemre, Beátrisz, te szeretsz engem.

BEÁTRISZ. Ne esküdjék, megbánja.

BENCZE. Esküszöm, hogy szeretsz; az bánja meg, a ki tagadni meri, hogy szeretlek. Parancsolj: megteszek érted akármit.

BEÁTRISZ. Ölje meg Claudiót.

BENCZE. Hah! nem a széles világért!

BEÁTRISZ. Engem öl meg, ha megtagadja. Isten önnel!

BENCZE. Maradjon, édes Beátrisz.

BEÁTRISZ. Már elmentem, bár itt vagyok. Önben egy szikra szerelem sincs. Kérem, bocsásson.

BENCZE. Beátrisz!...

BEÁTRISZ. Igazán, menni akarok.

BENCZE. Előbb béküljünk meg.

BEÁTRISZ. Könnyebb békülni velem, mint megvívni ellenségemmel.

BENCZE. Claudio ellenséged?

BEÁTRISZ. Hát nem tetőtől talpig gazember-e az, a ki legyalázta, rágalmazta, megbecstelenítette rokonomat? Oh, bár férfi volnék! Ime: kezén hordozza őt, mig a kézfogóig jutnak, s akkor nyilvános váddal, meztelen rágalommal, kérlelhetlen gazsággal ... Oh Istenem, bár férfi volnék; a piacz közepén enném meg a szivét.

BENCZE. Hallgasson meg, Beátrisz ...

BEÁTRISZ. Férfival beszélt az ablakából: szép beszéd.

BENCZE. De Beátrisz!...

BEÁTRISZ. Édes Héróm! — Megsértik, gyalázzák, megsemmisitik.

BENCZE. Beát . . .

BEÁTRISZ. Herczegek és grófok! Bizonyosan, herczegi tanúskodás, szépséges gróf, mézes-mázos udvarló, bizonyosan. Óh, bár férfi lehetnék érette! vagy volna egy barátom, a ki férfi lenne érettem! De a férfiasság udvarlásra olvadt, a bátorság bókokra, s a férfiak csupa nyelvvé változtak, csak szépet tesznek; mai nap az már vitéz, mint Herkules, a ki nagyokat mond s megesküszik rá. Engem férfivá nem tehet a vágy: azért, mint nőt, megöl a bú.

BENCZE. Maradj, kedves Beátrisz. Ime a kezem, esküszöm reá, hogy szeretlek.

BEÁTRISZ. Használja hát szerelmemért másképen, mint hogy esküszik reá.

BENCZE. Lelkéből gondolja ön, hogy gróf Claudio rágalmazta Hérót?

BEÁTRISZ. Igen, olyan bizonyosan, mint a hogy lelkem vagy gondolatom van.

BENCZE. Elég! Mindenre kész vagyok: kihívom őt. Engedje kezét megcsókolnom, s aztán indulok. E kézre esküszöm, Claudio drágán fog nekem számot adni. A mint hall felőlem, úgy vélekedjék rólam. Menjen, vigasztalja húgát; nekem azt kell beszélnem, hogy Héro meghalt. Isten önnel. (El.)

II. SZÍN.

Börtön.

Galagonya, Bunkós, Egy Jegyző, hivatalos ruhákban, Két Őr, Konrád és Borachio.

GALAGONYA. Megjelent az egész vizsgáló bizomány.

BUNKÓS. Oh, széket és párnát a jegyző úrnak.

JEGYZŐ. Hol vannak a vádlottak?

GALAGONYA. Én vagyok, kérem alásan, és a társam.

BUNKÓS. Igenis, mi fogjuk vádolni az előterjesztést.

JEGYZŐ. De hol vannak a kihallgatandó bűnösök? Hozzátok ide a biztos úr elé.

GALAGONYA. Igen hát, hozzátok őket elém. — Mi a kend neve, barátom?

BORACHIO. Borachio.

GALAGONYA. Kérem, írja: Borachio. Hát a kendé, ficzkó?

KONRÁD. Én nemes ember vagyok, uram, a nevem Konrád.

GALAGONYA. Írja: nemes ember Konrád úr. — Uraim, bíznak-e kendtek az Istenben?

KONRÁD, BORACHIO. Igen, uram, reméljük.

GALAGONYA. Írja: remélik, hogy bíznak az Istenben; de az Istent elől írja: mert Isten őrizz', hogy az Isten előbb ne menjen ilyen gazembereknél! — Uraim be van bizonyítva, hogy kendtek nem sokkal jobbak a csaló csavargóknál; azonban erről bővebb vád is forog fenn. Mivel védhetik kendtek magukat?

KONRÁD. Röviden azt mondjuk, uram, hogy nem vagyunk azok.

GALAGONYA. Bámulatos furfangos ficzkó, higyék el; de majd kiforgatom én. — Jőjjön kend ide, bűnös, hadd beszéljek a fejével: hát azt akarom mondani, hogy kendteket csaló csavargóknak vádolják.

BORACHIO. Mondom, uram, nem vagyunk azok,

GALAGONYA. Jól van, álljon félre. — Ezek, Isten bizony, egy nótát fúnak. Felírta, hogy ők nem azok?

JEGYZŐ. Biztos uram, nem helyes úton kezdi a vizsgálatot; hivassa elő az őröket: azok a vádlók.

GALAGONYA. Igazság, ez a leghamarabb út. — Jöjjenek elő az őrök. Uraim, fölszólítlak a herczeg nevében, vádoljátok ezen embereket.

1. ŐR. Ez az ember, uram, azt mondta, hogy János gróf, a herczeg testvéröcscse, gazember volna.

GALAGONYA. Írja: János herczeg gazember. No ez világos esküszegés, a herczeg testvérét gazembernek mondani.

BORACHIO. Biztos úr...

GALAGONYA. Hallgass, ficzkó; csendesen; a nézésedet sem szeretem.

JEGYZŐ. Mit hallottak még mást tőle?

2. ŐR. Hát hogy János herczegtől ezer aranyat kapott volna, mert Héro kisasszonyt hamisan gyanusította.

GALAGONYA. Olyan világos zendülés, a milyet csak valah elkövethettek.

BUNKÓS. Igenis, Mária ugyse, az ez.

JEGYZŐ. Még egyebet mondtak-e, barátom?

1. Őr. Meg hogy Claudio grófnak szándéka volna, azt mondják, meggyalázni Héro kisasszonyt az egész gyülekezet előtt, és nem esküdni meg vele.

Galagonya. Oh, gazember, ezért örökkévaló megváltásra fogsz kárhozni.

Jegyző. Hát még egyéb?

2. Őr. Ez az egész.

Jegyző. És ez több, uraim, mint a mennyit el tudnának tagadni. János herczeg ma reggel titkosan elszökött, Héro épen ily módon vádoltatott, épen ily módon visszautasíttatott, és e miatt bánatában hirtelen meghalt. Biztos uram, köttesse meg ezeket az embereket, s vitesse Leonato úr házához; én előre megyek, megmutatom neki vallomásukat. (El.)

Galagonya. Meg kell őket kötelezni.

Bunkós. No csak a kezökre!

Konrád. Odább, ostoba!

Galagonya. Teremtő Isten! hol van a jegyző? Hadd irja mindjárt, hogy a herczeg tisztviselője ostoba. Gyertek, kössétek meg! — Te semmirekellő fattyú!

Konrád. El innen, kend szamár, kend szamár.

Galagonya. Nem méltatod állásomat? nem méltatod koromat? Oh bár itt volna a jegyző, hadd írná: én szamár! De, uraim, ráemlékezzetek, hogy én szamár vagyok; bár nincs leírva, de el ne felejtsétek, hogy én szamár vagyok. — No, te gazember, te telve vagy kegyelettel, a mint majd reád fog bizonyulni jó tanúk által. Én okos ember vagyok; a mi több, tiszt vagyok; a mi több, a magam gazdája; a mi több, olyan takaros darab hús, mint Messinában akárki; és olyan ember,

a ki érti a törvényt, hallod-e ; és gazdag legény is ; hallod-e ; olyan legény, a kinek jut is, marad is ; a kinek két öltöző ruhája van, és mindene rendesen, takarosan. Vigyétek el. Oh bár írásban volna, hogy én szamár vagyok. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

I. SZÍN.

Leonato háza előtt.

Leonato és Antonio.

ANTONIO. Ha így haladsz, megölöd tenmagad':
Nem okosság a bút ekként uszítni
Magadra.
LEONATO. Kérlek hagyd el a tanácsod',
Mely oly haszontalan hull a fülembe,
Mint a szitába a víz. Ne tanácsolj;
S vigaszt se halljon mástól a fülem,
Mint a kinek búja fölér enyimmel.
Hozz egy atyát, ki lányát így szerette,
Kinek gyönyöre ekként romba dőlt,
S kérd azt, hogy intsen türelemre; mérd meg
Bújával az enyimnek széle-hosszát,
Hogy ízrül-ízre összeilljenek,
Ez erre és ilyen bánat ilyenre.
Minden vonalban, ágban és alakban:
Ha ez mosolyg és simítja szakálát,
És «félre gond!» hmget, ha sírni kéne,
Ha búját bölcs szavakkal tatarozza,
Ha a bajt, gyertya-pusztítók között,

Leinni kész: jól van, hozd őt ide,
S én megtanulom tőle a türelmet.
De ilyen ember nincs: mindenki tud
Tanácsot adni, vigasztalni a bút,
Mit ő nem ér'z; de ha belé harap,
Már szenvedélylyé válik a tanács,
Mely a dühnek gyógyszert kinált előbb,
A bőszülést selyem-szálon akarta
Lekötni és a kínt lehelletével,
Az izgalmat szóval bűvölni le.
Nem, nem! mindenki csak türést tanácsol
Annak, kit a búbánat súlya görnyeszt:
De senkiben nincs ám erény s kitartás
Ily jámborul szenvedni, hogyha rá
Van mérve az. Ne adj nekem tanácsot:
Intésedet túlsirja bánatom.

ANTONIO. Hát nem különb a gyermeknél az ember?

LEONATO. Kérlek, hagyj engem: én hús, vér vagyok;
De hisz nem is volt még oly bölcs soha,
Ki a fogfájást tűrni tudta volna,
Habár az istenek stiljával irt,
És sorsnak, szenvedésnek fittyeket hányt.

ANTONIO. Ne végy magadra minden bánatot:
Éreztesd azzal inkább, a ki megsért.

LEONATO. Igazad van: igen, meg is teszem.
Héro nem vétkezett, azt súgja lelkem:
Hadd hallja ezt a herczeg s Claudio,
S mindaz, ki őt így megbecstelenité.

Péter herczeg és Claudio jönnek.

ANTONIO. Itt jő a herczeg s Claudio sietve.
HERCZEG. Jó napot, jó napot.
CLAUDIO. Jó napot mindkettőjöknek.
LEONATO. Hallják, uram...
HERCZEG. Sietünk, Leonato!
LEONATO. Igen, sietnek! Jó, csak menjenek...
Sietnek úgy-e most? Jól van. No mindegy.
HERCZEG. Ej, jó öreg, ne veszekedj' velünk.
ANTONIO. Ha igazán veszekedni akarna,
Valamelyőnk porban heverne itt.
CLAUDIO. Ki sérti őt?
LEONATO. Te sértesz, színlelő.
Ejh, sohse tedd kardodra a kezed';
Nem félek én tőled.
CLAUDIO. Legyen kezem
Elátkozott, ha ily aggot ijeszt meg.
Önkénytelen érintém kardomat.
LEONATO. Ember, ne űzz tréfát velem, ne csúfolj:
Én nem vagyok se hülye, sem bolond,
Hogy aggság örvén dicsekedjem azzal,
Mit tettem ifjan, vagy miket tehetnék,
Ha vén nem volnék. Tudd meg, Claudio,
Te megsértéd ártatlan lányom' s engem,
És kényszerítsz, hogy mindent félretéve,
Ősz hajjal és sok év sebhelyivel,
Kihívjalak, mint férfi férfiút.
Rágalmazád ártatlan gyermekem':
Szivén rágalmad át meg át hatott,

Ott nyugszik őseim közt eltemetve,
Hová botrány még soha nem került, az
Övén kivül, mit gazságod koholt.
CLAUDIO. Gazságom?
LEONATO. Az, gazságod, mondom, az.
HERCZEG. Igaztalant beszélsz, öreg.
LEONATO. Uram,
Testén bebizonyítom: merje hát!
Hisz vívni tud, folyvást gyakorolja azt,
És élte májusán van, víg erőben.
CLAUDIO. El! Önnel én semmit sem kezdhetek.
LEONATO. Leráznál úgy-e? Gyermekem' megölted:
Ha engem ölsz meg, fattyú, férfit ölsz.
ANTONIO. Öljön meg mindkettőnket, férfiakat!
De arra nem jut; öljön engem elsőbb:
Győzz meg s taposs el... Hadd feleljen, engedj!
Jer, fattyú, jer velem! fattyú, kövess!
Kivirgácsollak vivó-iskoláddal,
Ki én! úgy légyen a nevem nemes.
LEONATO. Öcsém...
ANTONIO. Ne bánts. Az Isten látja, mint
Szerettem húgomat: most halva fekszik;
Halálra rágalmazták e gazok, kik
Úgy mernek szembe-nézni férfival,
Mint én merek kígyót megfogni nyelvén.
Majmok, bitangok, gyávák, poltronok!
LEONATO. Öcsém, Antonio...
ANTONIO. Ne bánts! Tudom jól,
Kik és mit érnek ők mind egy szemerig.
Hóbortos, orczátlan divat-babák,

Hazug, maró, csúfos rágalmazók,
Bohóczok, a kik külsőleg ijesztők,
Elmondanak vagy féltuczat merész szót:
Hogy tönkre tennék ellenségöket,
Azaz, ha mernék. Ennyi az egész.

LEONATO. Öcsém, Antonio...

ANTONIO. Ejh, hagyd el, és ne
Avatkozz' ebbe: hagyd csak én reám.

HERCZEG. Urak, mi nem szítjuk már a türelmet.
Szivem zokog leányának halálán;
De semmi vád, becsületemre, nem volt,
Csak a való, bebizonyúlt igazság.

LEONATO. Uram, uram!

HERCZEG. Nem hallgatom.

LEONATO. Nem-é?
Jer hát, öcsém. Majd meghallgatna még!

ANTONIO. Meg ám, vagy egyikünk lakolni fog. (Leonato és Antonio el.)

Bencze jön.

HERCZEG. Nézd, nézd, itt jön, a kit keresni indultunk.

CLAUDIO. No, pajtás, mi újság?

BENCZE. Jó napot, uram.

HERCZEG. Hozott Isten, barátom. Épen arra jöttél, hogy majdnem szétválaszsz egy verekedést.

CLAUDIO. Majd leharapta az orrunkat két fogatlan vén ember.

HERCZEG. Leonato és öcscse. Mit gondolsz? Ha megverekedtünk volna, úgy-e, mégis nagyon fiatalok lettünk volna hozzájok?

BENCZE. Álnok ügyben nincs meg a valódi bátorság. Én épen önöket keresem.

CLAUDIO. Mi is régen őgyelgünk, téged keresve; mert nagyon elővett bennünket a komorság, azt szeretnők elűzni. Hegyezd egy kissé az eszed'.

BENCZE. Itt van a hüvelyemben: kihúzzam?

HERCZEG. Hát te az eszedet oldaladon hordod?

CLAUDIO. Azt ugyan még senki sem tette, bár akadtak elegen, kik az eszöket félrecsapták.

HERCZEG. Becsületemre, ez a fiú halvány. Beteg vagy-é, vagy mérges?

CLAUDIO. Ej, bátorság, pajtás! Kutyát ölje meg a bánat; te benned van elég erő, hogy megöld a bánatot.

BENCZE. Uram, én elibe vágok élczeinek, ha ellenem intézi. Kérem, válaszszon más tárgyat.

CLAUDIO. Akkor szerezz más dárdát, mert utolsó dárdád összetörött.

HERCZEG. A napfényre mondom, jobban-jobban elváltozik. Azt hiszem, csakugyan mérges.

CLAUDIO. Ha az, hiszen tudja, hogy' kell neki gyűrkőzni.

BENCZE. Mondhatok-e már egy szót?

CLAUDIO. Isten mentsen, még párbajra hí!

BENCZE. Ön gazember. Nem tréfálok. Jóvá teszem, a mint akarja ön, a mivel akarja ön, a mikor akarja ön. Ön megölt egy kedves hölgyet, és annak halála súlyosan fog önre visszahullni. Tudassa szándékát.

CLAUDIO. Jó, tehát találkozunk, legalább egy jót vigadok.

HERCZEG. Mi az? lakoma, lakoma?

Claudio. Az bizony; meg is köszönöm neki; meghívott borjúfejre és kappanra, a mit ha én derekasan föl nem darabolok, mondják a késemet vaskónak. Hát kanpulyka lesz-e?

Bencze. Uram, nagyon könnyen ugrál az esze.

Herczeg. Tudod-e, hogy a te eszedet Beátrisz tegnap hogy' dicsérte? Arról beszéltem, hogy ügyes az eszed. «Az ám,» azt mondja, «ügyes kis ész.» «Nem, nem,» mondom én, «nagy ész az.» «Igen,» azt mondja, «nagy otromba ész.» «Dehogy,» mondom én, «igen jó ész.» «Igazán,» mondja ő, «nem bánt senkit.» «Nem úgy,» mondom megint, «valódi okos és bölcs.» «Okos, mint a kos, bölcs, mint a lőcs,» mondja ő. «Több nyelven beszél,» mondom én. «Igen,» mondja ő, «nekem hétfőn este megesküdött valamire, a mit kedden reggel már meghazudtolt: tehát két különböző nyelven beszélt.» Így forgatta a személyes erényeidet, majd egy óra hosszszat; de végre is egy sohajjal fejezte be, hogy te vagy a legderekabb ember az országban.

Claudio. Aztán szivéből kisírta magát, s azt mondta, hogy bánja is ő.

Herczeg. Bezzeg úgy az; de mindamellett téged, ha halálig nem gyűlölne, halálosan szeretne. Az öreg úr leánya nekünk mindent elbeszélt.

Claudio. Mindent, mindent, s még többet is. «Az Úristen meglátta őt, midőn elbújt vala a kertben.»

Herczeg. Mikor tűzzük már a bika szarvát az érzelgős Bencze homlokára?

Claudio. Alá pedig e feliratot: «Itt lakik a megházasodott Bencze.»

Bencze. Ficzkó, szándékomat tudod. Most itt hagylak fecsegő kedvedben. Úgy forgatod az élczeket, mint szájhős a kardját, a mely, hála Isten, senkinek sem árt. — Fölséges uram, köszönöm sok kegyét; el kell válnom kiséretéből. Öcscse, a fattyúvér, megszökött Messinából; önök közösen megöltek egy kedves, ártatlan leányt. A mi pedig ezt a szakálatlan úrfit illeti, vele majd találkozunk; addig élje világát. (Bencze el.)

Herczeg. Komolyan beszél.

Claudio. A legkomolyabban; és megesküszöm reá, hogy Beátrisz iránti szerelemből.

Herczeg. Téged párbajra hítt?

Claudio. A leghatározottabban.

Herczeg. Furcsa biz' az ember, mikor az ingét, nadrágát magával viszi, de az eszét elhagyja.

Claudio. Akkor is óriás a majomhoz képest; de a majom meg tudós az ilyenhez mérve.

Herczeg. De türtőztesd magad'; hagyj csak most; zsugorodjál össze, szivem, s légy komoly. Nem azt mondta-e Bencze, hogy az öcsém megszökött?

Galagonya, Bunkó, s Két Őr jőnek, Konráddal és Borachióval.

Galagonya. Jöjjenek, csak jöjjenek; ha az igazság most meg nem tudja szelidíteni az urakat, no hiszen ne is tartsa többet azt a fontot a kezében. Akármilyen elátkozott képmutogatók az urak, majd szemmel tartjuk most.

Herczeg. Hogyan, mi ez? az öcsémnek két embere megkötözve? Az egyik Borachio.

CLAUDIO. Hallgassa meg a vétköket, fölséged.

HERCZEG. Biztosok, mi vétket követtek el ezek az urak?

GALAGONYA. Hát, fölséges uram, hamis vallomást tettek; azon följül nem igazat mondtak; másodszor rágalmazók is; hatodszor és utoljára gyanúba kevertek egy kisasszonyt; harmadszor valótlan igazságokat koholtak; és végtére mind a ketten hazug gazemberek.

HERCZEG. Először, azt kérdem, mit csináltak? harmadszor azt kérdem, mi a vétkök? hatodszor és utoljára, mit követtek el? és végtére, mi vádat akarsz emelni ellenök?

CLAUDIO. Helyes kérdések, fölség, épen az ő beosztása szerint. Becsületemre mondom, pompásan felczifrázta ezt a gondolatot.

HERCZEG. Kit bántottak az urak, hogy így megkötözve hozatnak a vallatásra? Ez a tudós biztos úr olyan körülményes, hogy nem lehet megérteni. Mi a vétkök?

BORACHIO. Fölséges herczeg, ne hurczoltasson tovább a kihallgatás végett: hallgasson meg, s aztán hadd öljön meg ez a gróf úr. Én megcsaltam a fölségetek saját szemeit. A mit fölséged bölcsesége nem bírt fölfedezni, kiderítették ezek a gügye szájtátók, a kik az éjjel kihallgattak, midőn megvallottam e társamnak, hogyan ösztönzött János gróf, a fölséged öcscse, hogy gyanúba keverjem Héro kisasszonyt; hogyan hoztuk fölségteket a kertbe; hogy' láttak ott engem szerelmeskedni Margittal, Héro ruhájában; s hogy becsteleníté meg Hérót a gróf, mikor esküdni akartak. Gazságomat ezek jegyzőkönyvbe vették, s én inkább halálommal pecsételem

azt, mintsem valaha ismételjem. A kisasszony meghalt az én és uram hamis vádunk következtében. Röviden tehát, nem kivánok egyebet, mint gazságom büntetését.

HERCZEG. Nem vas gyanánt fut e szó véreden át?

CLAUDIO. Oh, mérget ittam, a míg elbeszélte.

HERCZEG. S öcsém lovalt föl erre tégedet?

BORACHIO. Ő; és az ármányt dúsan megfizette.

HERCZEG. Rút hitszegésből áll egész valója.
És megszökött e csúf gazság után!

CLAUDIO. Édes Hérom! most képed úgy tünik föl,
A mint először megszerettelek.

GALAGONYA. Gyerünk; hozzátok a vádlottakat; azóta a jegyző úr Leonato urat is kellőleg utalványozta a dologról. Aztán, barátaim, el ne felejtsétek tekintetbe venni, ha eljön az ideje és helye, hogy én szamár vagyok.

BUNKÓS. Épen itt jön Leonato uraság és a jegyző úr.

Leonato, Antonio és a Jegyző jönnek.

LEONATO. Hol a gazember? hadd nézzek szemébe!
Hogy máskoron, ha ilyenforma embert
Találok, elkerüljem. Melyik az?

BORACHIO. Ha sértőjét keresi, nézzen én rám.

LEONATO. Te vagy, bitang, ki egy lehelleteddel
Megölted gyermekem'?

BORACHIO. Én, egyedűl én.

LEONATO. Nem úgy; hazudsz, gazember: ime itt áll
Ez a derék két úr, a harmadik
Már megszökött, kik szintén részesek.
Herczeg, köszönöm a lyányom halálát:

Igtassa ezt nagy tettei sorába,
Fejdelmi tett volt, csak gondolja meg jól.
CLAUDIO. Hogy kérjem a türelmed'? nem tudom;
De szólanom kell. Válaszsz bosszuállást;
Mérj büntetést, minőt ki tudsz találni
Bűnömre: óh hiszen nem vétkezém,
Csak tévedésből.
HERCZEG. Én sem, esküszöm;
S mégis, hogy e jó agg engesztelődjék,
Alávetem magam' bármily tehernek,
Mit ő reám mér.
LEONATO. Nem kérhetem, hogy lyányomat föléleszd;
Az lehetetlen; oh, csak arra kérlek,
Győzzétek a város népét meg arról,
Hogy ő ártatlanúl halt; s ha szerelmed,
Bús ihletéssel, még alkotni tud,
Tégy sírkövére egy gyászverset és
Zengd el fölötte azt, zengd el ma éjjel.
És holnap aztán jöjj hozzám megint,
S ha már vőm nem lehetsz, légy hát öcsém.
Testvéröcsémnek is van egy leánya,
Egészen mása elhalt gyermekemnek,
Egyetlen örökös kettőnk után:
Nyújtsd néki nénjének szánt jobbodat:
Így meg fog halni bosszúm.
CLAUDIO. Oh nemes sziv,
Kegyességed könyet fakaszt szemembe!
Ajánlatod' tárt karral fogadom:
Ezentúl a tied szegény Claudio.
LEONATO. Holnap tehát várok reád; ma éjre

Búcsút veszek. Ezt a galád gazembert
Majd szembe állítom Margittal, a kit,
Úgy gondolom, kibérelt János úr
E cselszövésre.

BORACHIO. Nem, lelkemre, nem:
Nem tudta, mit tesz, a mikor velem
Beszélgetett; mindenben hű, erényes
Volt mindig ő, mióta ismerem.

GALAGONYA. Azon feljűl azonban, fölséges uram, a mi még nincs tisztába hozva, ez a vádlott, ez a bűnös itt ni, engem szamárnak mondott: könyörgöm alásan, emlékezzék meg erről a büntetésében. Aztán meg az őrök hallották őket még bizonyos Alakosról is beszélni: azt mondják róla, hogy ez az ember mindig égetteti a haját és annálfogva irtóztató lángoló fejjel ijesztgeti a népet, a mellett meg pénzt kér kölcsön az Isten nevében, de soha sem fizet, s ez által úgy elrontotta az Isten hitelét, hogy arra mai napság már senki sem akar pénzt adni. Kérem alásan, vallassák ki őket erre nézvést is.

LEONATO. Köszönöm az őrködést, és becsületes fáradságodat.

GALAGONYA. Uraságod olyan szépen beszél, mint egy háládatos és illendőség-tudó ifjú; dicsértessék az úr neve érette.

LEONATO. Nesze a fáradságodért. (Pénzt ad neki.)

GALAGONYA. Kegyesen köszönöm az eklézsia nevében.

LEONATO. Csak eredj; átveszem tőled a foglyokat, és még egyszer köszönöm.

GALAGONYA. Itt hagyom tehát ezt a csavargó bűnöst

uraságodnak; de könyörgöm alásan, mások szigorú példája végett tessék megjavítani magát. Isten tartsa meg uraságodat; minden jót kivánok: adja vissza az Úr teljes egészségét. Alázatosan engedelem adatván az eltávozásra, reménylem, hogy mielőbb, szives viszont-találkozásunkat az Isten kegyesen meggátolandja. Jöjjenek, szomszéd. (Galagonya, Bunkó és az Őrök el.)

LEONATO. Holnap reggelig, uraim, Isten áldja önöket.

ANTONIO. Áldja Isten, urak; holnapra elvárjuk.

HERCZEG. Nem maradunk el.

CLAUDIO. Az éjjel Hérót fogom siratni. (Péter Herczeg és Claudio el.)

LEONATO. Kisérd be e ficzkókat; majd kikérdjük
Margitot, honnan ismerős velök.

II. SZÍN.

Leonato kertje.

Bencze és Margit, szemközt találkozva, jőnek.

BENCZE. Kérlek, édes Margit, játszszál a kezemre egy kissé, hogy beszélhessek Beátriszszal.

MARGIT. Ír-e aztán egy szonettet a szépségem dicséretére?

BENCZE. Írok, édes Margit, olyan ragyogó stilusban, hogy élő ember túl nem tesz rajta: mert, igaz lelkemre, megérdemled.

MARGIT. Hogy túltegyenek rajtam? Köszönöm.

BENCZE. Eszed olyan gyors, mint az agár szája; mindent elkap.

Margit. Az öné pedig úgy eltompult, mint a vivómester tőre, mely bök, de nem árt.

Bencze. Egészen férfias élcz, Margit: nőt ez nem sérthetne. De én leteszem a fegyvert. Kérlek, hozd el Beátriszt.

Margit. Jól van, elhivom; de nem hozom, hiszen van lába.

Bencze. Úgy el is jön. (Margit el.)

(Bencze dúdolva.)

Még Ámor is,
A kis hamis,
Ha rám tekint,
Megszán az is,

tudniilik az éneklésemért; de a szerelemben: Leander a híres úszó, Troilus a kerítők első felfedezője, és egy egész könyvteli sorozata ezeknek a hajdani szőnyegtaposóknak, kiknek neve még ma is lágyan suhan a síma versek egyenes ösvényén, bizony valamennyiöket sem forgatta úgy összevissza a szerelem, mint szegény fejemet. Hanem versben nem tudom bizonyítani; megpróbáltam, de nem találok más rímet, mint «hölgy,» «tölgy:» ez igen illetlen; «élcz,» «fércz»: ez goromba; «bölcs,» «lőcs»: ez meg túlságosan igaz: mindeniket kényes dolog használni. Nem, én nem születtem verselő csillagzat alatt, és ünnepélyes kifejezésekkel sem tudok beszélni.

Beátrisz jő.

Édes Beátrisz, tehát eljöve, mikor kérettem?

Beátrisz. El, uram; és eltávozom, mikor parancsolja.

Bencze. Oh maradjon csak akkorig.

Beátrisz. «Akkor» ki van mondva: most hát Isten áldja meg! De mégis addig nem megyek, míg meg nem tudom, a miért jöttem: mi történt ön és Claudio között?

Bencze. Csak léha szavak: adjon egy csókot reájok.

Beátrisz. Léha szó, léha szellő; s léha szellő hamar megárt; tehát csókolatlanul távozom.

Bencze. Kiriasztja a szót valódi értelméből, oly hatalmas az élcze. De, nyiltan szólva: Claudio megkapta a kihívásomat, s vagy rövid időn többet hallok tőle, vagy gyávának nyilatkoztatom. Most kérem, mondja meg, melyik rossz tulajdonomért szeretett először belém?

Beátrisz. Valamennyiért: mert oly egyetértéssel alkotják azok a rosszaság országát, hogy nem engednek semmi jó tulajdont magok közé vegyülni. És ön melyik rossz tulajdonomért szenvedte először szerelmét irántam?

Bencze. Szenvedtem a szerelmet! jó kifejezés. Szenvedem a szerelmet, igazán, mert akaratom ellen szeretlek.

Beátrisz. Szive ellenére, gondolom. Oh szegény szív! Ha ön daczol vele miattam, én is daczolok vele ön miatt: mert soha sem tudnám szeretni azt, a mit barátom gyűlöl.

Bencze. Nagyon okosak vagyunk mi, ön és én, hogy békében összekeljünk.

Beátrisz. E vallomásból nem látszik: okos ember húsz közt sincs egy, a ki önmagát dicsérje.

Bencze. Réges régi mondás már az, Beátrisz, mely

még a jó szomszédok idejében támadt. Mai napság, ha az ember föl nem állítja a síremlékét, míg meg nem hal, bizony nem él tovább az emlékezetben, csak míg a harang szól és az özvegy sír.

BEÁTRISZ. És meddig tart ez, mit gondol?

BENCZE. Kérdés; talán egy óráig jajgat s egy negyedig kesereg; azért tehát legjobb kisegítő az okos embernek (ha Féreg úr, a lelkiismerete, nem akadályozza), hogy maga legyen a saját erényének trombitája, mint én vagyok a magamé. Ennyit az öndicséretről, a mi, merem állítani, dicséretreméltó. — Mondja, kérem, hogy' van a húga?

BEÁTRISZ. Igen rosszúl.

BENCZE. Hát ön?

BEÁTRISZ. Én is igen rosszúl.

BENCZE. Bízzék Istenben, szeressen engem, és jobbuljon meg. Most én is búcsút veszek, mert itt jön valaki, nagyon sietve.

Ursula jő.

URSULA. Kisasszony, jöjjön, kérem, a bátyjához. Óriás zavar van otthon: kiderült, hogy Héro kisasszonyt hamisan vádolták, a herczeget és Claudiót roppantul megcsalták; János úr a szerzője mindennek, a ki azóta megszökött. Jöjjön, kérem, azonnal.

BEÁTRISZ. Jön-e uram ezeket a jó újságokat megtudni?

BENCZE. Szivedben akarok élni, öledben halni és szemeidbe temetkezni; s azonkivül most is, ime, megyek veled a bátyádhoz. (Elmennek.)

III. SZÍN.

Egy templom belseje.

Péter herczeg, Claudio és Kisérők jönnek, zenével és fáklyákkal.

CLAUDIO. Ez a Leonato siremléke?

KISÉRŐK. Ez, uram.

CLAUDIO (egy tekercsről olvassa):

Sírba vitte álnok ármány
Hérót, a kit itt fed a hant;
De a szenvedések árán
Örök hírt nyert, halhatatlant:
A gyalázatban halt élet
A halálban dicsre éled.

(Fölszegezi a verset a síremlékre.)

Függj itt, kis dal, sírkövén,
S dicsérd, ha nem élek én.

Zenét elő most, ünnepélyes gyászdalt!

Ének.

Éj-királynő, oh bocsánat,
Hogy megöltük szüzedet:
Ime gyászdal, tiszta bánat,
Sírja körül gyászmenet.
Éjfél, halld sóhajunk',
Hangoztasd bús jajunk'
Gyászosan, gyászosan!
Sírok, rendűljetek;
Holtak, ébredjetek,
Gyászosan, gyászosan!

CLAUDIO. És most jó éjt, drága hamvak!
Évenkint meglátogatlak.
HERCZEG. Oltsátok el fáklyátokat. Derűl.
A farkas a zsákmányt végezte. Távol
Kelet sötétjén szürke fény terűl,
S a tiszta nap jő Phoebus kocsijával.
Mind elmehettek: Isten véletek.
CLAUDIO. Isten megáldja! ki-ki maga útján.
HERCZEG. Gyerünk mi is, más ösvényen, előre;
Aztán Leonatóhoz, új esküvőre.
CLAUDIO. És Hymen adjon jobb sorsot reánk,
Mint a miért most gyászszal áldozánk. (Elmennek.)

IV. SZÍN.

Előszoba Leonato házában.

Leonato, Antonio, Bencze, Margit, Beátrisz, Ursula. A Szerzetes és Héro jőnek.

SZERZETES. Nem mondtam-é, hogy ártatlan leányod?
LEONATO. A herczeg s Claudio is az, kik őt,
A mint tudod, tévedve vádolák;
Csak Margit egy kissé hibás, habár
Szándéka ellen tette ő is, a mint
A vallatásokból tisztán kitűnt.
ANTONIO. No, csakhogy ily szépen ütött ki minden.
BENCZE. Örülök én is, mert hittel fogadtam,
Hogy érte Claudiót megszámoltatom.
LEONATO. Most, lányom, és ti nők mindannyian,
Vonúljatok be egy oldal-szobába,
S ha hívatunk, álarczban jöjjetek ki. (A nők elmennek.)

A herczeg s Claudio mostanra hozzám
Igérkezének. Légy készen, öcsém:
Te most az én leányom apja lészsz.
S nőül adod gróf Claudiónak őt.
ANTONIO. Ne félj, szilárd orczával végrehajtom.
BENCZE. Jó szerzetes, talán fölkérem én is
Szolgálatát.
SZERZETES. Hogyan, miben, uram?
BENCZE. Kössön vagy oldjon engem: így vagy úgy.
Uram, Leonato, nincs mit tagadnom,
A húga jó szemmel tekint reám.
LEONATO. Lányom vezette úgy szemét, tudom.
BENCZE. Én is szerelmes szemmel nézem őt.
LEONATO. E nézet én tőlem meg Claudiótól
S a herczegtől ered. S mi szándoka?
BENCZE. Az ön felelete, uram, talányos;
De hogy mi szándokom? Hát szándokom
Megnyerni önnek a jó szándokát,
S illendő házasságra lépni még ma.
Ehhez kérem, jó szerzetes, segélyét.
LEONATO. Szivem szerelmedé.
SZERZETES. Segélyem is.
Im itt jön a herczeg és Claudio.

Péter herczeg és Claudio Kisérettel jőnek.

HERCZEG. Jó reggelt e nemes gyülekezetnek.
LEONATO. Jó reggelt, herczeg úr; jó reggelt Claudio:
Már vártuk önt. Tehát el van határ'zva,
Öcsém leányát nőül venni ma?
CLAUDIO. Szavamnak állok, ha szerecsen is.

LEONATO. No, hívd elő, öcsém: itt a pap is. (Antonio el.)
HERCZEG. Jó reggelt, Bencze. Ej no, hát mi baj,
Hogy arczod ily rettentő februári?
Egész fagyos, borús és felleges.
CLAUDIO. Tán a bikán jár most is az esze.
Ne félj, szarvadra arany gombot teszünk.
S egész Európa majd bámulni fog,
Mint egykor Európa bámulta Zevszt,
Ki szerelemből ölte bika-mezt.
BENCZE. Zevsz, mint bika, jól bömbölt a hamis:
Ily bika tört apád aklába is,
És lopva ilyen borjút nemze ott,
Mint te, mert bőgését te is tudod.

Antonio visszajő az álarczozott nőkkel.

CLAUDIO (Benczéhez). Majd számolunk! Most másra számolok.
(Antonióhoz.) Melyik kisasszonyhoz kell szólanom?
ANTONIO. Im itt van: én örökre átadom.
CLAUDIO. No úgy enyim. Szép hölgy, hagyd látnom arczod'.
LEONATO. Azt nem szabad, míg meg nem esküszöl,
Lelkész előtt, hogy őt nőül veszed.
CLAUDIO. Add hát kezed', s e szent lelkész előtt
Férjed vagyok s leszek, ha elfogadsz.
HÉRO (leveszi álarczát).
Midőn még éltem, másik nőd valék;
Midőn szerettél, másik férjem voltál.
CLAUDIO. Egy másik Héro?
HÉRO. Az, bizonynyal az.

Egy Hérót a szégyen megölt, én élek,
S a mily igaz, hogy élek, szűz vagyok.
HERCZEG. Az első Héro! Héro, a ki meghalt.
HÉRO. Meghalt, uram, de csak míg szennye élt.
SZERZETES. Mind e csodálkozást megfejtem én;
Ha a szent szertartást bevégezők,
Majd elbeszélem szép Hero halálát.
Addig barátkozzatok e csodával.
És most jerünk a kápolnába által.
BENCZE. Lassan, megállj, papom. — Hol van Beátrisz?
BEÁTRISZ. E névre én értek.
(Leveszi álarczát). Mit akar ön?
BENCZE. Szeretsz-e?
BEÁTRISZ. No, nem túl a józan észen.
BENCZE. Ejh, akkor a bátyád, a herczeg s Claudio
Csalódtak: azt esküdték, hogy szeretsz.
BEÁTRISZ. Szeret ön?
BENCZE. Eh, nem túl a józan észen.
BEÁTRISZ. No akkor a húgom, Ursula s Margit
Csalódtak: azt esküdték, hogy szeret.
BENCZE. Megesküdtek, hogy ön beteg utánam.
BEÁTRISZ. Megesküdtek, hogy ön félholt utánam.
BENCZE. Szó sincs ilyesről. — Nos, hát nem szeretsz?
BEÁTRISZ. Nem én, nem, csak hű viszonzás fejében.
LEONATO. Ej, húgom, én tudom, hogy szereted.
CLAUDIO. S én esküszöm, hogy Bencze szereti:
Mert itt az írás, a saját kezével,
Egy sánta vers, saját mokány agyából,
Dicsőítvén Beátriszt.
HÉRO. Itt a másik,

Mit húgom írt: zsebéből loptuk el,
Szerelemmel teli Bencze iránt.

BENCZE. Igazi csuda! Saját kezünk a saját szivünk ellen. — Jer, elveszlek; de a fényes napra mondom, csupa merő szánalomból.

BEÁTRISZ. No, nem tagadom meg a kérelmét; de a nap fényére mondom, csak a nagy unszolásnak engedek, és egyrészt azért, hogy megmentsem életét, mert azt mondják, hogy egészen eleped ön.

BENCZE. Csitt! Betapasztom a szádat. (Megcsókolja.)

HERCZEG. Hogy' vagy, Bencze? Megházasodott Bencze!

BENCZE. Mondok valamit, herczegem. Egy egész collegium élczgyártó sem tudna engem most kiszurkálni a jó kedvemből. Azt gondolja, törődöm a szatirával vagy epigrammokkal? Nem én; hiszen ha az embert ötletekkel meg lehetne verni, senki sem találna magán egy ép foltot. Egy szó, mint száz: ha nekem kedvem van házasodni, nem gondolok azzal, milyen kedve telik benne a világnak. Tehát soha se szurkáljatok azért, a mit eddig ellene beszéltem, mert az ember változandó. Többet nem mondok. — Veled pedig, Claudio, azt gondoltam, meg fogok verekedni; de miután olyanformán áll, hogy rokonok leszünk, élj békében, megveretlenül, és szeresd a húgom asszonyt.

CLAUDIO. Már-már reméltem, hogy elhagyod Beátriszt, és én kipáholhatlak ez egy életből; de miután páros életre tértél, ismét páratlan ember vagy: csak magad ne hidd páratlannak magadat, mert akkor a húgom asszony kénytelen lesz szorosan szemmel tartani.

BENCZE. Pszt, maradjunk jó barátok. — Tánczoljunk egyet az esküvő előtt, hogy megkönnyüljön a szivünk és a feleségünk czipője.

LEONATO. Majd tánczolunk azután.

BENCZE. Előre is, uram: rajta, kezdd rá, zene! — Herczeg, ne búsúljon; szerezzen feleséget; nincs a világon olyan kedves kormány, mint a papucskormány.

Egy Hirnök jő.

HIRNÖK. Fölséges úr, öcscsét, Jánost, elfogták
És visszahozták fegyverek között.

BENCZE. Rá se gondoljon reggelig; majd tanácsolok én derék büntetést neki. — Húzd rá zenész! (Táncz. Mind el.)

A TUDÓS NŐK.

VIGJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

IRTA

MOLIÈRE.

(1869.)

Személyek.

CHRYSALE, jó módú polgár.
PHILAMINTE, neje.
ARMANDE, } leányaik.
HENRIETTE, }
ARISTE, Chrysale testvéröcscse.
BÉLISE, Chrysale testvérhúga.
CLITANDER, Henriette szerelmese.
TRISSOTIN, író.
VADIUS, tudós.
MARIS, szolgáló.
LEPINE, inas.
JULIEN, Vadius inasa.
EGY JEGYZŐ.

Szinhely: Páris, Chrysale háza.

ELŐSZÓ

A *TUDÓS NŐK*-HEZ.

A *Tudós nők* utolsóelőtti szinműve Molièrenek. Nem egészen egy évvel halála előtt, 1672 márczius 11-én került először szinre a Palais Royal szinházában Párisban.

A szinmű egyes részei, ha mai nap talán túlzottaknak látszanak is, hű és legfeljebb igen kevéssé nagyított képét nyújtják az akkori társadalmi viszonyoknak.

Párisban XIV. Lajos uralkodása alatt az irodalom s a tudomány utáni kapkodás, és azon rajongás az eszményi élvekért, a szellemies szerelemért, melyet költőnk olyan erősen tudott Philamintében, s még inkább Beliseben festeni, valóban a nevetségig ment. Az udvarnál az irodalmi műveltség elengedhetetlen kelléke levén az elegantiának, a tudóskodásba lassankint a nők is mind jobban és jobban beleavatkoztak.

Egy társaság alakult, irodalmi férfiakból és előkelő hölgyekből, a finom műveltség gyakorlatára. Tagjai között szerepelnek La Rochefaucould, Chapelain, Balzac, Conrart, Cotin, Ménage, Vaugelas, Benserade, Voiture stb., kik többé-kevésbbé ma is ismert nevek a franczia irodalomban. Elnevezték magokat *Précieuses*-nek s mindennap összegyűltek madame de Rambouillet

szalonjában, hogy a főrangú világ hölgyeivel, kik közt a «princesse mére du grand Condé», Longueville és Suze marquisnők mellett madame Sévigné nevét is ott találjuk, irodalmi értekezleteket tartsanak. Elmefuttatások különböző frivol kérdések fölött, talány-fejtegetés, értekezések a szerelem metaphysikájáról s az érzékek megeszményítéséről, mindez egészen új szavakba, más által nem használt kifejezésekbe öltöztetve, szolgáltak a tudós összejövetelek tárgyaiúl. Negélyezésök annyira ment, hogy az értelmes beszédet valósággal megvetették, s ha valaki egy homályos kérdésre még homályosabb feleletet adott, melyet talányként kellett fejtörés után megfejteni, az egész társaság tapsa kisérte érte. «Az úgynevezett finomság, *delicatesse* által anynyira jutottak, — írja egy franczia irodalom-történetíró — hogy egymást sem tudták megérteni. Nem kellett e körökben sem képesség, sem ismeret, sem tanúltság, sem, legkevésbbé, józan ész, csupán szellem, az az ál-*esprit*, melyben csak a képzelődésnek van része.»

A társaság tagjai aztán a tudós összejöveteleken kívül is minden szokásukban a legszélső különczködést kapták föl. Mindegyikök csak *ma chère*-nek (kedvesem) hívta egymást, s e név utóbb a *précieuses* mellett általános elnevezésök is lett.

Divatba jött, hogy egyéb szokásukat mellőzzük, ágyban fogadni a látogatásokat. A *chére* a látogatási órában lefeküdt a czifra mennyezetű ágyra, s úgy társalgott férfi és nő vendégeivel. De csak a *chérek* fogadtattak el, kiket a kör előkelő tagjai mutattak be. E bemutatás egész szereppé vált, s egy pár tagnak czíme

lett: *grands introducteurs des ruelles*. Volt minden hölgynek egy lovagja, (nem a férje ám), ki a társalgást vezette, s általában mint háziúr szerepelt; de a lovag *(alcoviste)* viszonya nem terjedt túl a külső formaságokon, s mint egy akkori író megjegyzi: «A *précieuse* mindig teljes szívvel és gyöngédséggel, de érintkezés nélkül szerette lovagját, férje iránt pedig, bár ellenszenvvel, híven teljesíté női kötelességét.»

A Rambouillet-szalon hatása előbb a főbb körökben, azután a polgári családoknál is mindinkább utánzásra talált.

Itt természetesen teljes nevetségessége még inkább kitünt, minthogy az irodalmi műveltségnek már itt híre sem volt, csak a túlkapások szivárogtak át.

Molière több darabjában támadta meg erős szatirájával e visszás affectatiót. Első támadását a polgári családok kapaszkodása ellen 1659-ben a *Précieuses ridicules* czímű egyfelvonásos vígjátékával intézte, melyben egy Párisba jött rajongó polgári család két inast, összevissza fecsegő beszédeik miatt, mint grófokat fogad el. E kis darabnak roppant hatása volt; a közönségnek igen tetszett a gúny, s az előadás alatt valaki a földszintről fölkiáltott: «Rajta, Molière, bátran! Ez az igazi vígjáték.»

A *Tudós nők*, bár minden tekintetben hasonlíthatatlanul feljebb áll a *Précieuses ridicules*-nél, nem tudott oly hatást tenni, mint ez. Mondhatni, hidegen fogadták az első előadásokon és csak később sikerült a közönség előtt a tetszést kivívnia, melyet compositiójának egyszerű tisztasága, jellemrajzainak ereje,

szép verselése, éles szatirikus gúnya által egyaránt méltán megérdemel.

Feleslegesnek tartunk a mű egyes részeire nézve bárminemű magyarázó fejtegetést. Komikuma oly általános emberi gyöngeséget ostoroz, hogy a speciális viszonyokat nem ismerve is, bárhol és bármely időben igaznak fogjuk legalább alapjában tartani, ha a kivitelt néhol túlzottnak hiszszük is.

Azonban egy pár történeti adatot mégis föl kell említenünk e darabra nézve, forrásul használva Molière franczia kiadásainak magyarázatait.

Ilyen először az, hogy a szereplő két tudós és ezek összeczivódása élő személyeket s egy megtörtént ilyenszerű esetet hoz eltorzítva színpadra. Különösen Trissotinra nézve a legkisebb kétség sem lehet, hogy egyenesen a *précieuses* körök egyik tudósát, Cotin abbét parodiázza. Cotin abbé és királyi tanácsos (született 1604-ben, meghalt 1682-ben) a párisi társaságokban egyike volt akkor a legismertebb iróknak; *Oeuvres galantes* czímű művét mindenfelé nagyra tartották, s legnagyobbra ő maga, mert előszavában ilyenformán nyilatkozik: «Nevem kezdőbetűi két összefonott CC betűből állanak. Ezek egymáshoz összefordítva kört alakítnak, s ez mystikusan azt mutatja, hogy műveim az egész földgömböt körül fogják övezni. S valóban talányaim már le vannak fordítva spanyolra és olaszra, dalaim pedig el fognak terjedni az egész földön.»

A másik tudós, kit Vadius számára vett mintául Molière: egy mogorva kedélyű, kritizálni szerető, de szellemes s a nyelvészetben nagy tudományú ügyvéd

és pap, Ménage (szül. 1613., meghalt 1692). Hellenűl csakugyan folyékonyan beszélt, mint a III. felvonás 5-ik jelenetében bemutatja őt Molière, s eklogái ismeretesek voltak az egész irodalomban. Memoirejai, melyeket *Ménagiana* czím alatt bocsátott közre, ma is becses adatokat nyujtanak az akkori korszak történetéhez.

Molière épen nem igyekezett palástolni, hogy kiket parodizál. Adott ugyan ki valami nyilatkozatot pár nappal a *Tudós nők* első előadása előtt, melyben kijelenté, hogy alakjai által nem czéloz senkire, de azért a szereplő két szinész még külső alakra nézve is igyekezett a fölvett mintákat öltözetben, testhordozásban, masquirozásban, a mennyire lehetett utánozni. S a mi mind ennél több, a darabnak több részlete egyenesen és világosan hivatkozik Cotinra. Még a név is először *Tricotin* volt és csak az első előadás után változtatta Molière *Trissotin*-ra. A III. felvonás 2-ik jelenetében előforduló két vers pedig szóról szóra van átvéve Cotinnak akkor közkézen forgott műveiből; az elsőnek czíme: *Sonet à Mademoiselle Longueville à présent duchesse de Nemours sur sa fiévre quarte ;* a másodiké: *Madrigal sur un carosse de couleur amarante acheté pour une dame.* Később is több apró czélzás vonatkozik Cotinra. A IV. felvonás 3-ik jelenetében Trissotin egy üstökösről beszél; mindenki ismerte Cotin értekezését az 1664- és 1665-ben járt üstökösről *Galanterie sur la cométe apparue* czím alatt. Az V. felvonás első jelenetében említett Iris, Phillis és Amarante női nevek alatt szintén ő énekelte meg az udvar három előkelő hölgyét.

A mi pedig a veszekedési jelenetet illeti, ez csaknem egész eredetiségében van közölve. A király unokahugánál, ki szenvedélyes pártolója volt az irodalmi férfiaknak, s különösen Cotint nagy kegyben tartá, egyszer ez felolvasta az említett szonettet a hideglelésről; midőn elvégezé, belépett Ménage, s amaz magát, mint szerzőt meg nem nevezve, megmutatta a szonettet. A kritikus kimondta rá, hogy haszontalan, s ebből kerekedett a czivódás, melyet Molière, talán a szavakban sem túlozva, színre vitt.

Egy pillanatig sem kétkedett tehát a néző Molière czéljában. A paródia sikerült, a nevetők .Molière pártján álltak.

Sok oldalról meghányt-vetett kérdés a franczia irodalomban: mennyire volt jogos vagy megengedhető költőnknek e támadása a két tudós ellen. Az bizonyos, hogy ezek már előbb több ízben bántalmazták: szatirákat, kritikákat irtak ellene, lerántva műveit, a mennyire birták, s midőn Molière egyszer megjelent Rambouillet asszony termeiben, Ménage és Cotin többszöri csípős megjegyzésekkel fogadták őt, úgy, hogy Molière többet nem is ment oda, s e jelenetre adta válaszul a *Tudós nők*-et. Nem tartjuk feladatunknak a költő eljárását, az irodalmi morál tekintetében, e helyen vizsgálat alá venni, annyival kevésbbé, mert ezen eljárást, s kivált Cotin versének eredeti alakban átvételét, nem mernők határozottan védelmezni.

Ő minden esetre czélt ért, hatalmasan kigúnyolta ellenfeleit.

Ménage elég egykedvűséggel tudta a támadást fo-

gadni s ügyesen húzta ki magát a nevetséges helyzetből. Soha senki el nem ismerte, hogy Vadius őt paródizálja, s az egész darabról mindig a legnagyobb tárgyilagossággal és elismeréssel nyilatkozott, soha semmi ellenszenvet nem árulva el a szerző iránt.

De Cotint — mint Bayle irja — «végkép leverte e támadás; mindenki úgy nézett reá, s ő is úgy tekinté magát, mintha a mennykő sújtotta volna le; nem mert sehol mutatkozni; barátai elhagyogatták, szégyelve, hogy ismeretségben állnak vele. S a korábban vakon bámult és égig emelt *nagy szellem* egészen elhagyatva halt meg 1682-ben, még az Akadémia is alig emlékezvén meg róla, melynek egy ízben befolyásos tagja volt». Valaki ezt az epigrammot csinálta reá:

Savez-vous en quoi Cotin
Diffère de Trissotin?
Cotin a fini ses jours,
Trissotin vivra toujours.

A harmadik személy a darabban, ki élő alak után volt mintázva, a szolgáló, Maris. Neve az eredetiben Martine, a mi inkább Mártának felel meg, de én szokottabbnak véltem a magyarban Maris nevet adni neki. E szerepet Molière a saját szolgálójával játszatta, s egész mondókáját ennek eszejárásához alkalmazá. Minden tanulatlansága mellett is értelmes leány lehetett, mert Molière rendesen fölolvasta előtte darabjait, hogy lássa, mily hatást tesz velök a műveletlen szemlélőkre.

Van még a darabnak egy-két helye, melyek mellé-

kesen valami egykorú adomára vagy történetkére czéloznak. Ezek felsorolását azonban, minthogy a szöveg a czélzat nélkül is teljesen érthető, mellőzhetőnek vélem. Csak a két tudós veszekedésének azon pontjára nézve, a hol egy szatirát emlegetnek:

VADIUS. Eredj, olvasd a rólad ird szatirát!
TRISSOTIN. Eredj te is.
VADIUS. Hijába engemet
Csak egyszer érint simán a szatira
A többi hirneves szerzők között;
De néked egy perczig sem ad nyugalmat,
Te vagy nyilának czélja mindenütt, stb.

csupán e pontra nézve jegyzem még meg, hogy ezzel költőnk Boileaunak egy szatirájára czéloz, mely Ménage-t csakugyan csak egy helyen említi meg, Cotint pedig mindenütt ostorozza.

Végül azok számára, kik a hűség szempontjából vennék fordításomat vizsgálat alá, legyen elég egyszerűen megemlítenem, hogy azon néhány mondatot, a hol valami helyi vagy más hasonló viszonyokra van vonatkozás, példál a *palais de justice,* vagy *homme de France* vagy *Barbin (nous nous verrons seul à seul chez Barbin)* van emlegetve, helyesebbnek tartottam egyszerűen valamely általános kifejezéssel helyettesíteni.

Fordító.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Armande, Henriette.

ARMANDE. Hogyan, hugom, tehát önként letennéd
Leányi szép neved kecses varázsát?
Repesve vágyol férjhezmenni nyiltan?
Ily póri terveken töröd fejed?
HENRIETTE. Igen.
ARMANDE. No még e szót sem tűrhetem;
Ha hallom is, fáj tőle a fejem.
HENRIETTE. De hát mi rossz van a férjhezmenésben?
ARMANDE. Ah Istenem! pfi!
HENRIETTE. Nos?
ARMANDE. Pfi, mondhatom!
Nem érzed-e, mihelyt kiejtik e szót,
Mi durva eszme tódul szellemünkbe?
Mily émelyítő képzet jár nyomán?
Mi furcsa tájra tér a gondolat?
Nem félsz-e hát kitenni szivedet
Mindannak, a mi e szó folytatása?
HENRIETTE. A folytatása? — Hát mi volna más:
Férj, gyermekek, családi élet és
Ebben biz én, akármint tépelődöm,
Nem látom át, mi volna elriasztó.

ARMANDE. Ily nyűgök! Óh ég, és te erre vágyol?
HENRIETTE. Mit tenne jobbat egy magam korú leány,
Mint, férj neven, magához fűzni azt,
Ki őt szereti s a kit ő szeret?
S az egyetértő, hű szövetkezésben
Keresni csöndes élte örömét?
Hát nincs az ily nemes frigynek varázsa?
ARMANDE. Óh, mily alant-fokon jár szellemed!
Mily kis szerepben lépsz világ elé!
Lekötni élted' egy tűzhely körűl,
S nem látni vonzóbb, izgatóbb gyönyört,
Mint a mit egy férj s egy gyerek-raj ígér!
Hagyd a tömegnek, a közcsőcseléknek,
Hogy ily dologban lelje durva kedvét.
Röpüljenek magasbra vágyaid,
Izlésedet müveld nemesb gyönyörre,
S lenézve azt, mi érzék és anyag,
Légy, mint mi, teljesen a szellemé.
Előtted áll, mint mintakép, anyánk,
Kit a világ tudós neven magasztal:
Maradj az ő méltó leánya, mint én,
Haladj családi fényünk fenn-körében
És légy fogékonyabb az élvre, mit
A tudomány szerelme önt szivünkbe.
Miért akarsz egy férfi rabja lenni?
A bölcselettel köss örök frigyet,
Mely minden emberin fölülemel,
S uralkodó hatalmat ád az észnek,
Alája vetve minden testi ösztönt,
Mely a baromhoz aljasítna le.

Ez a nemes tűz, tiszta vonzalom.
Ezeknek áldozd élted perczeit:
A házi gond, mi annyi nőt leköt,
Hidd el nekem, merő szellem-szegénység.
HENRIETTE. Az ég, ki a világ rendjét kiméri,
Már bölcsejében kit-kit másra szán:
Nem minden észt teremtett oly anyagból,
Hogy philosophiát szabjunk belőle.
Ha a tied fölvágyik a magasba,
Hová tudósok bölcselése száll:
Enyim csak földi útra van teremtve,
S kicsiny ügyekre szánva gyöngesége.
Ne háborítsuk a végzet parancsát,
Kövesse hajlamát mindegyikőnk:
Te lakjad a lángész hatalma által
A bölcselet magas, dicső honát;
Míg én alant maradva szellememmel,
A földön ízlelem Hymen kegyét:
Így bár külön szakadnak útaink,
Anyánk nyomát követjük egyaránt:
Te nagyravívő vágyak útain,
Én földi érzelemben, kedvtelésben;
Te ott, hol eszme s fény az alkotó,
Én azzal, a mit a rög létre hozhat.
ARMANDE. Ha mintaképűl tűzünk valakit,
Szép oldalán legyünk hozzá hasonlók;
Nem abban áll az eszményül vevés,
Hogy úgy köhögjünk, köpjünk, a hogy ő.
HENRIETTE. De hát te sem pompáznál ám ma itt,
Ha az anyánk csak e szebb oldalának

Élt volna; hidd el, ő se függe mindig
Lelkével így a philosophián!
Tűrd el nekem hát azt a póriságot,
Melynek te fényedet köszönheted,
S ne nyomj ilyen tanokkal semmiségbe
Egy kis tudóst, kit a világ remélhet.
ARMANDE. Ah látom, elméd nem gyógyítható,
El vagy tökélve, férjhez menni balgán:
S ha nem titok, hol van kitűzve czélod?
Ki a jelölt? Remélem, nem Clitander?
HENRIETTE. Miért ne ő? Nem érdemes reá?
Oly megvetendő választás-e ez?
ARMANDE. Nem, nem; de még tervnek sem illenék,
Ellopni másnak a kész győzedelmét:
Hisz' nem titok, mindenki tudja, hogy
Clitander én értem sohajtozott.
HENRIETTE. Igen, de hasztalan volt a sohaj:
Te földi gyöngeségre nem sülyedsz,
Férjhez menéstől borzad szellemed,
Egész szerelmed a bölcsészeté.
Ha hát szivedben nincs iránta szándék,
Mit érdekel: ki tart reá igényt?
ARMANDE. Az ész, habár uralg a test fölött,
Nem mond le a nemes tömjénezésről.
Elutasíthatom, mint férjet, azt,
Kit mint imádót szívesen veszek.
HENRIETTE. Nem én zavartam őt, hogy bájaid
Imádni meg ne szünjön; én csak azt
Fogadtam el, ki nálad czélt nem érve,
Jött és ajánlta föl szivét nekem.

ARMANDE. S te arra oly erősen bízni mersz,
Mit egy daczos szerelmes így fogad?
Hiszed, hogy érted égne szenvedélye,
S hogy szíve lángja már kihalt irántam?
HENRIETTE. Ő mondta, kedvesem, s biz' én hiszem.
ARMANDE. Kérlek, ne légy ilyen könnyen-hívő;
Csalódik ő is, hígy nekem, ha mondja,
Hogy engem elhagy és téged szeret.
HENRIETTE. No nem tudom; de végre is, ha tetszik,
Nem lesz nehéz meggyőződést szereznünk:
Amott jön épen, s e dolog felől
Föl fog világosítni ő maga.

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, Clitander.

HENRIETTE. Clitander, engem Armande nagy zavarba
Hozott, segíts ki, tárd ki szivedet;
Leplezd le nyíltan: szólj, érzelmeidre
Ki tarthat több igényt: ő-é, vagy én?
ARMANDE. Nem, én nem akarom szivére dobni
Az ily önvédelemnek kényszerét;
Kiméletes vagyok; tudom, nehéz
Így kényszerítve, szemben vallani.
CLITANDER. Nem, nem, kisasszony, én nem szinlelek,
Szivem szorongást e miatt nem érez,
Nem hoz zavarba a nyilt vallomás,
És tiszta szívvel, őszintén kimondom,
Hogy a varázs-láncz, a mi kötve tart,
(Henriette-re mutat.)

Szivem, szerelmem mind ez oldalon van.
Ne hozza indulatba vallomásom,
Ön volt, ki ezt bizonynyal így akarta.
Szépsége elbüvölt, de annyi sóhaj
Hő vágyaimról meg nem győzheté;
S a tiszta láng, mit szivem áldozott,
Még mind kevés volt győzedelmi jelnek:
Százféle gúny lövelt rám szép szeméből,
Zsarnok hatalma volt a lelkemen,
Míg annyi kínt megúnva, most kerestem
Jobb zsarnokot, szelidebb lánczokat,

(Henriette-re mutat.)

Föl is találtam ím e szép szemekben,
S ezek nekem most drágák mind örökre,
Részvételök letörli könnyemet,
Kit megvetett ön, el nem útasitják.
E ritka jóság engem úgy lebűvölt,
Hogy semmi e láncztól el nem szakít,
S bátor vagyok, kisasszony, kérni önt,
Ne is akarjon hatni lángjaimra,
Ne is kivánja visszacsalni szívem',
Mely halni kész ez édes izgalomban.

ARMANDE. Ho-hó! uram, ki mondta azt, hogy én
Ilyesre vágyom és önért törődöm?
Nem rossz, hogy efélékkel képzeleg,
S elég arczátlan azt kimondani.

HENRIETTE. Ejh, csendesen. Vagy hol van a szigor,
Mely úgy uralg a testi ösztönön
S fékezni bírja a harag hatalmát?

ARMANDE. Te meg ne leczkézz engem, hol tanultad,

Hogy elfogadj szülőid tudta nélkül
Minden szerelmet, a mivel kinálnak?
Tudd meg, hogy ők törvényt szabnak neked;
Csak azt szeretheted, kit ők kinéztek;
Szived fölött teljes szabad joguk van,
S az bűn, ha így magad rendelkezel.
HENRIETTE. Hálát adok szives jóságodért,
Hogy kötelességemre így tanítasz:
Szivem magát leczkédhez fogja szabni;
S hogy megmutassam, már is mint okúltam:
Clitander! vívd ki, hogy szerelmedet
Szülőim egyezése támogassa;
Szerezd meg a törvényszerű hatalmat,
Hogy aztán bűn nélkül szeresselek.
CLITANDER. Egész erélylyel, gonddal küzdök érte,
S könyörgöm arra édes engedélyed'.
ARMANDE. Hugom te győzöl; s látom arczodon,
Azt képzeled, hogy ez sért engemet.
HENRIETTE. Én? Ah dehogy: hiszen tudom, mi fennen
Uralg az ész érzelmeid fölött,
S hogy a bölcsészet által nyert tanulmány
Felülemelt ily gyöngeségeken.
Nem hogy gyanúsítnálak, sőt hiszem,
Hogy közbenjársz ügyünkben még te is,
Hogy támogatsz, sietteted szavaddal
Megesküvésünk boldog perczeit.
Én kérlek erre, kedvesem; s hogy e czélt . . .
ARMANDE. Eszecskéd gúnyolódni kezd velem:
Egy eldobott szívre de büszke lettél.
HENRIETTE. Csak hadd legyen ez a szív eldobott!

Ha szép szemed föl birná venni újra,
Tudom, hogy szivesen hajolna érte.
ARMANDE. Eh, erre nem méltó felelni sem;
Ilyes beszédet jobb, ha meg se' hallunk.
HENRIETTE. Szép, szép, igen szép; ezzel is valóban
Csodálatos mérsékletet mutatsz.

HARMADIK JELENET.

Clitander, Henriette.

HENRIETTE. Nagyon meglepte nyilt őszinteséged.
CLITANDER. Megérdemelte, hogy nyiltan beszéljek:
Ez a bolond, gőgös kevélykedés
Legalább is ily komoly nyiltságra méltó.
S most, bírva engedelmed': én atyádhoz . . .
HENRIETTE. Legbiztosabb anyámat nyerni meg.
Atyám olyan, hogy ő mindenre rááll;
De elhatározása nem sokat nyom:
Az ég olyan kedélylyel áldta meg,
Hogy a nejének mindig meghajol.
Anyám uralkodik föltétlenűl,
Ő szabja törvényűl, mit elhatároz.
S megvallom, azt szeretném, hogy te hozzá,
De nagynénémhez is légy nyájasabb.
Ha egy kicsit hizelgsz szeszélyeiknek,
Kegyökbe könnyedén beférkezel.
CLITANDER. De szívem oly őszinte, hogy soh'sem bírt
Hizelgni még nővéredben sem e
Szeszélynek. A tudós nő nincs inyemre.
Nem bánom, a nőnek legyen fogalma

Minden körűl; de az viszás, ha csak
Azért tudós lesz, hogy tudós legyen.
Szeretem én, ha olykor, úgy beszéd közt
Mellőzni tudja azt is, mit talán tud,
Leplezze el, hogy mily sokat tanúlt,
Ne üsse dobra mindig, ne idézzen
Irókat és sok hangzatos szavat,
S hol helye nincs, oda ne fúrjon élczet.
Hisz' én anyádat tisztelem nagyon,
De nem helyeslem ábrándoskodását,
Visszhangja nem leszek minden szavának,
S hősének hízelegni nem fogok.
Engem boszant tudósa, Trissotin,
Bánt, már ha látom is, hogy tiszteli,
Hogy mint nagy elmét, nagy tudóst magasztal
Egy ostobát, kit a világ kigúnyol,
Egy ily pedánst, kinek költői tolla
Csak a kofákat látja el papírral.

HENRIETTE. Beszéde, verse untat engem is,
Izlésed értem, s bízom a szemedben;
De némi tetszést mégis kell mutatnod,
Mert ő anyám körűl mindenható.
Hová a szív vonz, udvarolni kell ott,
Megnyerni tetszését mindenkinek,
S hogy tervedet ne ellenezze senki,
Keresni kell a házi eb kegyét is.

CLITANDER. Igazad van; de engem Trissotin
Fölháborít a lelkem mélyeig,
S azért, hogy ő ügyem pártjára álljon,
Nem aljasulhatok le annyira,

Hogy földicsérjem hitvány műveit.
Ezekben ismerém meg őt először:
S rögtön előttem állt, bár soh'se láttam.
A szódagályban tisztán föllelém
Mindig tovább-tovább nyujtózkodó
Pedáns valóját, öntelt gőgjeit,
Ez inghatatlan jámbor önhitet,
E túlbizott semmit-föl-nem-vevést,
Melyben magával oly elégedett,
Önérdemére szüntelen mosolyg,
S olyan sokat tart arra, a mit irt,
Hogy nem cserélne hírnevet talán
Egy hadvezér egész diadalával.
HENRIETTE. Éles szemed van, hogy mindezt kiláttad.
CLITANDER. De sőt alakját is képzelni tudtam,
És a kitálalt versben láttam azt a
Pofát is, melylyel a szerző faragta;
S minden vonását oly jól eltaláltam,
Hogy rá akadva egyszer valahol
Fogadni mertem rá: ez Trissotin;
S meg is nyerém a fogadásomat.
HENRIETTE. Csodálatos!
CLITANDER. De szóról-szóra így van.
De ott jön a nénéd: megengeded,
Hogy fölfedezzem a titkot neki?
Anyád körül sokat nyerünk kegyével.

NEGYEDIK JELENET.

Belise, Clitander.

CLITANDER. Bocsássa meg, nagysád, hogy egy szerelmes
Használja e szerencsés perczeket
S kitárja szíve tiszta lángjait . . .
BELISE. Csitt! Óvakodjék ön kitárni lelkét.
Ha már imádóim sorába lépett,
Tolmácsa ennek csak szeme legyen;
Ne öntse nyilt szavakba vágyait,
Mert sérelemnek kell tekintenem!
Szeressen, égjen értem és epedjen;
De én ezekből semmit meg ne tudjak:
Szemet hunyok, míg lángja rejtve ég,
Mig néma jelből hagyja sejtenem;
De hogy ha egyszer a száj is belé szól,
Száműzöm önt örökre szűz körömből.
CLITANDER. Ne értse félre szivem szándokát:
A hölgy, kiért esengek: Henriette
S jövök, könyörgni a nagysád kegyéért
Segitse czélhoz e szerelmemet.
BELISE. Ah e kitérés szellemes valóban:
Az ily kibúvás bókot érdemel!
Én sok regényt lapoztam át, de ily
Ügyes kibúvást egyben sem találtam.
CLITANDER. Ez nem kibúvás és nem tréfa, nagysád;
Hű vallomása annak, a mit érzek.
Az ég szép Henrietthez szívemet
Eltéphetetlen lánczczal kapcsolá,

És Henriett bájának hódolok,
És Henriett kezére vágy szivem.
Kegyed sokat tehet; kérem, könyörgök,
Legyen kegyes segitni vágyamat.
BELISE. Látom, hová irányúl szándoka,
S tudom, mit értsek már e név alatt.
A leplezés ügyes; s hogy át ne térjünk
A tárgyra nyiltan, én is így sugom meg:
Hogy Henriett föllázad Hymen ellen,
S hogy őt igények nélkül kell imádni.
CLITANDER. Kisasszony, ej miért e zűrzavar?
Mért tépelődik azzal, a mi nincs úgy?
BELISE. Ah, hagyja, kérem! Mért tagadja azt,
Mit rég kiláttam a tekintetéből?
Elég, ha megdicsértem e kibúvást,
A mit szerelme finoman kigondolt,
S ha így, merő tisztelkedés gyanánt,
Szűz hódolatját kész leszek fogadni,
Föltéve még, hogy tisztes ihletéssel
És tiszta vágygyal lép oltáraimhoz.
CLITANDER. De . . .
BELISE. Isten önnel! Ez legyen elég;
Sőt többet is kimondék, mint akartam.
CLITANDER. De tévedését . . .
BELISE. Hagyja, már pirúlok;
Szemérmemet nehéz leküzdenem.
CLITANDER. Akaszszanak föl, ha önt szeretem!
BELISE. Nem, nem szabad már többet hallanom!

ÖTÖDIK JELENET.

CLITANDER. Ördög vigyen, te képzelgő bolond!
Soha ilyet! Mit nem vesz a fejébe!
Mást kell keresnem, a ki közbejárjon
És józan észszel fogja pártomat.

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

ARISTE (Clitandertől jőve ki, visszabeszél hozzá).
Jó, jó, hozok választ, mihelyt lehet;
Sürgetve megteszek, mit tenni kell. —
Mennyit fecseg hiába a szerelmes;
Milyen mohón, hogy' várja, a mit óhajt,
Mily . . . . .

MÁSODIK JELENET.

Ariste, Chrysale.

ARISTE. Ah, hozott az Isten.
CHRYSALE. Téged is,
Öcsém!
ARISTE. Tudod, mi jó hozott ide?
CHRYSALE. Nem én; de kész vagyok szolgálatodra . . .
ARISTE. Clitandert úgy-e régen ismered?
CHRYSALE. Igen; gyakorta meg-meglátogat.
ARISTE. Mi véleménynyel vagy felőle, bátyám?
CHRYSALE. Derék, eszes, becsületes, művelt;
Kevés ifjút tudok, ki annyit érne.
ARISTE. Az ő kérelmével jövök ma hozzád;
Örűlök, hogy te is pártunkra állsz.

CHRYSALE. Ismertem atyját is, mikor Rómában
Utaztam.
ARISTE. Ah, derék.
CHRYSALE. Igaz gavallér.
ARISTE. Mondják.
CHRYSALE. Huszonnyolcz évesek lehettünk,
Bizony, hamis fiúk voltunk mi ketten.
ARISTE. No meghiszem.
CHRYSALE. Ah, a tüzes olasz nők!
Mind a világ beszélte csínyeinket.
Volt féltékenykedés!
ARISTE. No annyival jobb!
De arra térve, a miért jövék . . .

HARMADIK JELENET.

Ariste, Chrysale, Belise (csendesen belép s hallgatózik.)

ARISTE. Tolmács gyanánt küldött hozzád Clitander,
Mert elbüvölte szívét Henriette.
CHRYSALE. Ki? a leányom?
ARISTE. Az; de mennyire!
Soha se' láttam lángolóbb szerelmet.
BELISE. (Aristehoz).
Hallottalak; nem úgy van; nem tudod te;
Másként van a dolog, mint képzeled.
ARISTE. Másként?
BELISE. Clitander téged elbolondít;
Az ő szívét más hódította meg.
ARISTE. Ez tréfa. Nem szeretné Henriettet?
BELISE. Nem; biztosan tudom.

ARISTE. De hisz nekem
Ő maga mondta.
BELISE. Ő! Nos?
ARISTE. Megbizott,
Hogy még ma kérjem meg kezét neki.
BELISE. Jó, jó.
ARISTE. Szerelme kérve kért, könyörgött;
Sürgessem esküvőjük perczeit.
BELISE. Nem is lehetne csalni csinosabban.
Köztünk maradjon: a név tréfa, játék,
Csak fátyol és ürügy, hogy eltakarjon
Más lángokat, melyeknek titkait
Én ismerem s tinektek földerítem.
ARISTE. De, már ha annyi titkot tudsz, hugom,
Mond meg, ki e más hölgy, kit úgy szeret.
BELISE. Már, hogy ki?
ARISTE. Nos ki?
BELISE. Én.
ARISTE. Te?
BELISE. Én magam.
ARISTE. Hm, húgom!
BELISE. Mit jelent e hümgetés?
Mi volna benne oly csodálatos?
Csak, azt hiszem, talán van annyi bájunk,
Hogy egy szívet még meghódíthatunk;
És Dorante, Damis, Cleonte, Lycidás,
Tanúi, hogy kecsünk mint bájol el.
ARISTE. Ezek szerelmesek beléd?
BELISE. Halálig.
ARISTE. Magok mondták?

BELISE. Nem mertek venni annyi
Szabadságot, s a tisztelet miatt
Említni sem merték szerelmöket;
Midőn szivet s meghódolást ajánltak,
Csak néma tolmács végzé azt is el.
ARISTE. Hiszen Damis alig jön látogatni.
BELISE. Hogy lássam érzelmét, mily tiszta s mély.
ARISTE. Dorant meg úton út-felen kicsúfol.
BELISE. Kitör belőle féltékeny haragja.
ARISTE. Cleont és Lycidás megházasodtak.
BELISE. Mert szivöket végkép kétségbe ejtém.
ARISTE. Ej, drága húgom, ez mind képzelődés.
CHRYSALE. Hagyd abba már az ily ábrándokat.
BELISE. Ábránd! igen, te mondtad úgy-e: ábránd!
Ábránd! valóban ábránd. Ah, igen jó!
Ábrándokért rajongtam eddig is,
De hogy magamnak is van, nem gyanítám!

NEGYEDIK JELENET.

Chrysale, Ariste.

CHRYSALE. Ez megbolondúlt.
ARISTE. Napról napra jobban. - -
Hanem vegyük föl a félbenhagyott szót.
Clitander nőül kéri Henriettet:
Felelj, mit adjak válaszúl neki?
CHRYSALE. Még kérded ezt? Megáldom tiszta szívvel!
Szerencsének tekintem e frigyet.
ARISTE. Azt jól tudod, hogy nincs sok birtoka,
Hogy . . . .

CHRYSALE. Énelőttem ez nem nyom sokat!
Erényre gazdag, és ez kincset ér;
Meg atyja testi-lelki czimborám volt.
ARISTE. Szóljunk ma nőddel is, nyerjük meg őt.
CHRYSALE. Elég, ha egyszer én már elfogadtam.
ARISTE. Igen; de mégis, ő is támogasson:
Nem lenne rossz, ha ő is helybe-hagyná.
Jerünk.
CHRYSALE. Ingerkedel? Nem kell, ha mondom:
Jót állok a nőmért, csak hagyd reám.
ARISTE. De . . .
CHRYSALE. Hagyd, ha mondom, semmitől se félj,
Tüstént megyek, hogy értesítsem őt.
ARISTE. Legyen. Magam meg addig Henriettet
Kikémlelem s jövök majd . . .
CHRYSALE. Ez bevégzett
Dolog; megyek nőmmel beszélni tüstént. (Ariste el.)

ÖTÖDIK JELENET.

Chrysale, Maris.

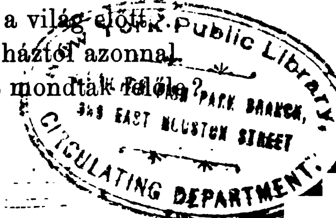
MARIS. Szögény fejem! No, nem hijába mongyák,
Hogy a ki a kutyáját mög akarja
Fujtani, rá fogja, hogy mögveszött.
Másná' szó'gálni, hej, szögény örökség!
CHRYSALE. Mi az, Maris? Mi lelt?
MARIS. Mán, hogy mi lelt?
CHRYSALE. Igen.
MARIS. Mi lelt? Hát a' lelt, hogy kiadták
Az útam'.

CHRYSALE. Útad'?
MARIS. A nacsságos asszony
Elkergetött.
CHRYSALE. Hogyan? Miért?
MARIS. Asz' ondja,
Pusztuljak el, különben megbotoztat.
CHRYSALE. Nem, nem, maradj; hisz' nincs reád pa-
Nőm néha föl-föllobban egy kicsit. [nasz.
Nem akarom...

HATODIK JELENET.

Philaminte, Belise, Előbbiek.

PHILAMINTE. Te gaznép, mégis itt vagy?
Pusztúlj azonnal, meg ne lássalak.
Szemünk elé se merj többet kerülni.
CHRYSALE. Ej, csendesedjél!
PHILAMINTE. Nem, nem türhetem.
CHRYSALE. De...
PHILAMINTE. Takarodjék, ha parancsolom.
CHRYSALE. De mit csinált, hogy így akarsz vele?..
PHILAMINTE. Te még tán biztatod?
CHRYSALE. Dehogy! Hanem...
PHILAMINTE. Pártjára állasz ellenem?
CHRYSALE. Dehogy!
Csak azt szeretném tudni, hogy mi bünt tett?
PHILAMINTE. Elhajtanám-e én nagy ok nélkül?
CHRYSALE. Nem mondom én; de a világ előtt...
PHILAMINTE. Pusztuljon innen a háztól azonnal.
CHRYSALE. Jó, jó. De hát, rosszat mondtak felőle?

PHILAMINTE. Nem türök gátat abban, mit teszek.
CHRYSALE. Helyes.
PHILAMINTE. S te mint okos férj tartozol
Részemre állni s együtt mérgelődni.
CHRYSALE. Hisz' megteszem
(Marishoz fordúlva) Igen, nőm joggal űz el:
Nem érdemelsz kegyelmet bűnödért!
MARIS. Mit tettem én?
CHRYSALE. Biz' Isten, nem tudom.
PHILAMINTE. No lám, bizony nem is tekinti bűnnek!
CHRYSALE. S mivel szolgáltatott okot haragra?
Tán összetört edényt, vagy drága tükröt?
PHILAMINTE. Azért nem bántanám; hogy' is teszed föl,
Hogy ily kicsinységért haragba jőjek?
CHRYSALE. (Marishoz.) Mit hallok?
(Philamintehoz). Oly fontos hát a dolog?
PHILAMINTE. Kétségkívűl. Ne tarts oly oktalannak...
CHRYSALE. Talán hanyag, szeles volt s e miatt
Ezüstneműt vagy tálczát loptak el?
PHILAMINTE. Mind semmi volna.
CHRYSALE. (Marihoz.) Óh hitvány, czudar, te!
(Philamintehoz). Vagy hűtelenségen kaptad talán?
PHILAMINTE. Több mind ezeknél!
CHRYSALE. Több-e?
PHILAMINTE. Több bizony!
CHRYSALE. (Marishoz.) Alávaló bitang!
(Philamintehoz). Azt merte tán...?
PHILAMINTE. Igen; hallatlan e galád hanyagság!
Harmincz leczkém után is oly parasztos

Kitételekkel kinoz, melyeket
Az Akadémia szabálya tilt.
CHRYSALE. Hm, hát?...
PHILAMINTE. Hiába tiltjuk, sérti folyvást
Azt, a mi a tudományok alapja:
A nyelvtant, a minek még a király is
Hódolni, meghajolni kénytelen.
CHRYSALE. Azt gondolám, nagyobbat vétkezett.
PHILAMINTE. Nem megbocsáthatatlan bűn-e ez?
CHRYSALE. No-no.
PHILAMINTE. Hogy' és mivel mented ki, lássuk?
CHRYSALE. Nem bánom én!
BELISE. Szörnyű dolog valóban,
Úgy tönkre tenni minden mondatot,
S a nyelv-szabályt, mit százszor is tanult.
MARIS. Hisz' szép is, jó is, a mit prégyikának;
De én kaptára nem tudok beszényi.
PHILAMINTE. A szemtelen! no lásd, azt mondja: kapta
A nyelv alapja s bölcs szabályai.
MARIS. Mögértik aztat, a mit én beszélök,
Nem ér semmit se' a sok regula.
PHILAMINTE. No hallod: «aztat!» Mért nem: «aztatot»?
Meg, hogy: «nem ér semmit se'.»
BELISE. Óh tudatlan!
Milyen tömérdek gondot rád fecsérlünk,
S még sem tanúlsz szabályosan beszélni!
E mondatod: «nem ér semmit se'» hármas
Negatio, mit tilt a szép szabály.
Csak így kell mondanod: «semmit sem ér.»

MARIS. Hiszön tessön, tanújjék a kisasszony;
Én úgy beszélök, mint otthon minálunk.
PHILAMINTE. No halld; hogy' türjem ezt?
BELISE. Kiállhatatlan.
PHILAMINTE. Megölne minden érzékeny fület.
BELISE. Mikor tanúlsz már tisztán hajtogatni?
MARIS. Már azt bizon ne mongya a kisasszony,
Mer' én tudok jól tisztát hajtogatni,
De még vasalni, mángorolni is.
PHILAMINTE. Óh ég!
BELISE. Igéket hajtogatni, te. —
«Hajlítni!» Nem tudod, honnan jön e szó?
MARIS. Nem bánom én, ha Henczidárul gyün is!
BELISE. Paraszti lélek! A hajtogatás-tan
Azt szabja meg, minő ragot vegyen
Az íge, a tárgy és alany szerint.
MARIS. De kéröm, én ezökbűl az urakbúl
Egyet se' ismerök.
PHILAMINTE. Jaj, mennyi kín!
BELISE. E szók a mondat alkatrészei;
Egymással össze kell egyezniök.
MARIS. Mit bánom én, akár egyeznek össze,
Akár czivódnak.
PHILAMINTE. (Belisehez.) Óh hagyd abba már!
(Chrysalehoz.) No mégis azt mondod, hogy el ne csapjam?
CHRYSALE. (Félre.) Haj, haj! Szeszélyét teljesítenem kell.
Eredj, Maris, ne mérgesítsd, eredj!
PHILAMINTE. Még félsz, hogy meg ne sértsd a szemtelent!
Nyájaskodó hangon beszélsz neki?

CHRYSALE. (Kemény hangon.) Én? Nem. Kipusztúlj!...
(Szelidülve.) Menj, szegény leány!

HETEDIK JELENET.

Philaminte, Chrysale, Belise.

CHRYSALE. Most hát elégedett lehetsz: im elment;
De a dolog bizony nincs rendiben:
Az a leány jól elvégezte dolgát;
Ilyen csekély okért elcsapni kár.
PHILAMINTE. Mit! Én tovább tűrjem magam körül,
Hogy a fülem' mindig kinpadra vonja,
Hogy összezúzzon minden szép szabályt,
Halmozza a sok nyelvhibát rakásra,
És béna, csűrt-csavart, szabálytalan,
Kofás beszéddel álljon itt elő?
BELISE. Igaz, kiállhatatlan a beszéde,
Nincs oly szabály, mit százszor át ne hágna,
A legcsekélyebb mondat is merő
Pleonasmus vagy kakophonia.
CHRYSALE. Mit bánom én, szabály szerint beszél-e,
Ha jól tud a konyhában forgolódni.
Inkább ragozza, én csak azt hiszem,
Rosszúl az igét, krumpli-hámozáskor,
Vagy mondjon újra százszor egy hibát, mint
Elsózza és megkozmásítsa sűltem'!
Nekem jó étel kell, nem szép beszéd:
Az Akadémia meg nem tanít
Csak egy fazék levest is megcsinálni,

S a sok tudós, ki oly szépen tud írni,
Künn a konyhán fajankó volna mind.
PHILAMINTE. Milyen lealjasító így beszélni
Annak, ki ember névre tart jogot,
Hozzá tapadni a hitvány anyaghoz,
S nem szállni föl, föl a szellem felé.
A test, ez a rongy, bir-e annyi becscsel,
Hogy érdemes legyen gondolni rá?
Nem jobb-e elfeledni, hogy van is?
CHRYSALE. Igen, de én testemmel egy vagyok,
Gondot fogok tehát fordítni rá;
Rongy! hadd legyen rongy! drága nékem e rongy.
BELISE. A test s a lélek alkot egy egyént,
De hidd el a tudós világ szavának,
Hogy a fölény mindig a szellemé,
S legfőbb, legelső gondunk az legyen,
Tápláljuk őt a tudomány nedével.
CHRYSALE. Ha azt hiszed: táplálod szellemed',
Bizony sovány ételt kap, mondhatom;
Nem nézed azt, ki volna competens...
PHILAMINTE. Ah! «competens»; kérlek, ne sértsd
Ily ócska, elkopott diák szavakkal. [fülem
BELISE. Látszik belőle még a vaskalap.
CHRYSALE. Nem állhatom tovább ki, szólanom kell,
Hogy e tücsköt kiverjem a fejedből.
Bolonddá tartanak; és én szivemre
Vettem...
PHILAMINTE. Hogyan?
CHRYSALE. Hugom, neked beszélek. —
Fölháborít a legkisebb viszás szó,

Pedig viszásabb, a miket csinálsz.
A szüntelen könyv-búvás mit sem ér:
A nagy Plutarch, az jó gallért lapitni:
De többi lim-lomod' dobd tűzre mind,
Hadd bölcselegjen a tudós világ.
Hozasd le a padlásod ablakából
A nagy perspectivát meg más lomot,
Csak a parasztokat riasztja ott;
Ne lesd, hogy a holdban fenn mit csinálnak,
Nézd azt, ki mit csinál tenálad, otthon,
Mert tőre-hegyre fordul össze házad.
Nincs abban érdem, hidd el ezt nekem,
Ha a nő annyi mindent tud, tanul;
Nevelje gyermekét erkölcsösen,
Vezesse házát, tartsa rendbe' népét,
És költekezzék gazdaságosan:
Ez hívatása és bölcsészete.
Mert helyesen mondták elődeink,
Hogy asszonyoknak annyi tudomány
Épen elég, a mennyi arra kell, hogy
Megismerjék a rostát a szitától.
Az asszonyok nem bölcselegtek akkor,
A házvitel volt értekezletök,
És könyvök a tű, czérna, rokka, melylyel
Kiházasították leányukat.
Ma már a nő ilyesre rá se hajt,
Író akarna lenni minden áron,
Nincs tudomány, mi mély volna neki.
S kivált az én családomban, tinektek.
Kutatja a természet titkait,

S nem tudja azt, mit itthon tudni kell.
Azt nézi, a hold és a csillagok,
Venus, Saturnus és Mars merre járnak;
De arra egy se néz, hogy a fazék
Jól fő-e, mit csinál, jól-lakhatunk-e?
A szolga is mind csak tudóskodik,
Hogy ezzel a tetszésteket kinyerje;
De arra, hogy mi dolga, egy se' gondol,
Okoskodás foglal mindenkit el,
S okoskodás közt elvesz az okosság.
Ez a multban kutat, s a sűlt megég;
Az verseken mereng, ha bort hozatnék:
Egy szóval azt teszik, a mit ti tesztek,
És szolga van, de engem egy se' szolgál.
Ez a szegény leány volt még az egy,
Kit e bolond szokás el nem kapott:
S ihol ni, dérrel-dúrral elzavarják,
Mert nem beszél tudós szabály szerint.
Mondom, hogy engem ez bosszant, hugom;
Neked mondom, mert most neked beszélek.
És nincs ínyemre a házam körül
Ez a tudós had, s főleg Trissotin,
Mert ő lovalt föl így mindőtöket.
Mind a mit ír, csak léha szószatyárság.
Ha szól: fürkészitek, hogy jaj, mit is mond?!
Pedig merő tücsökkel van teli.

PHILAMINTE. Ah ég! mi póri lélek és beszéd!

BELISE. Van-e gorombább testté tömörült
Parasztosabb parányból alkotott lény?
S én ezzel egy-azon vérből eredtem?

Halálra kinoz, ah, e gondolat,
S a fájdalom távozni kényszerít!

NYOLCZADIK JELENET.

Philaminte, Chrysale.

PHILAMINTE. Van-é lövésre készen több nyilad?
CHRYSALE. Nekem? Dehogy! nincsen; sőt hagyjuk
Szóljunk egyéb dologról most. Idősebb [abba.
Leányod a férjhez menés iránt,
Úgy látom, ellenszenvet érez. Én
Nem bánom; ő bölcsész; jól van, tegye,
Te őt vezéreld; helyesen teszed;
De húga, az bizony más hajlamú,
És azt hiszem, jó volna Henriettnek
Férjet szemelni . . .
PHILAMINTE. Én is épen erről
Tünődtem és akartam szólani.
E Trissotin úr, kit szemünkre hánytál,
Ki nem szerencsés bírni a kegyed',
Ez az, kit én illő férjnek kinéztem.
Csak én tudom, te nem, hogy mennyit ér.
Fölösleges minden vitatkozás,
Mert nálam el van döntve a dolog.
Ne szólj e szándokomról a leánynak,
Én hadd beszéljek még előbb vele:
Ő helybe' hagyja tervem, lesz okom,
S rá ismerek, ha tán te mást tanácsolsz.

KILENCZEDIK JELENET.

Ariste, Chrysale.

ARISTE. Nos, nőd kimegy, bátyám, s úgy látom, épen
Ez a dolog jött szóba köztetek.
CHRYSALE. Igen.
ARISTE. No és megkapjuk Henriettet?
Megegyezett? rendben van a dolog?
CHRYSALE. Még nincs egészen.
ARISTE. Visszautasitja?
CHRYSALE. Nem.
ARISTE. Tán haboz?
CHRYSALE. Hisz azt sem mondhatom.
ARISTE. No hát?
CHRYSALE. No hát? Hát mást ajánl vejül.
ARISTE. Hogy'? Mást ajánl vejül?
CHRYSALE. Mást.
ARISTE. És ki az?
CHRYSALE. Hát Trissotin.
ARISTE. Micsoda? Trissotin?
CHRYSALE. Az, a ki itt mindig diákizál.
ARISTE. És elfogadtad?
CHRYSALE. Isten ments', dehogy!
ARISTE. Hát mit feleltél?
CHRYSALE. Semmit; és nagyon jó,
Hogy nem beszéltem, és szavam' nem adtam.
ARISTE. Igaz, derék; ez nagy lépés előre.
De legalább ajánltad-é Clitandert?
CHRYSALE. Nem, mert mihelyt láttam, hogy mást akar,
Azt hittem, jobb nem is mennem tovább.

ARISTE. No erre nézve ritka óvatos vagy!
Ugyan, hogy' nem pirulsz lágyságodért!?
Hát férfi az, ki így hajlítható,
Ki a nejének teljhatalmat ád,
S mit ez határoz, ahhoz szólni sem mer!
CHRYSALE. Én Istenem! könnyű neked beszélni!
Te nem tudod, hogy' bánt a lárma engem.
Én a nyugalmat, csendet szeretem,
Irtózom attól, hogy ha nőm haragszik:
Mert philosoph nevet kiván ugyan,
De mérgelődni még azért tud ám,
S morálja, mely megvet minden vagyont,
Azért epéjét meg nem édesíti.
Ha mást akarsz, mint ő fejébe vesz,
No hisz' van érte egy hétig zimankó.
Én reszketek, ha hangját hallom is;
Azt sem tudom, hova legyek szeméből:
S lásd, mégis, e sátánságával együtt
Lelkem barátjának kell mondanom.
ARISTE. Eredj, ne tréfálj! Nőd, nyiltan kimondva,
Csak gyávaságodon uralkodik.
Hatalma gyengeségeden alapszik,
Tőled ragadta a kormányt magához,
S te meghajolsz fenhéjázó szavára,
S az orrodon hagyod magad vezetni.
Nem tudsz-e már egyszer határozottan
Föllépni úgy, mint illik férfihoz?
Nődet saját terére vetni vissza,
Bátran kimondva: én így akarom!?
Bizony föláldozod leányodat

Az asszonyok bolond káprázatának,
Egy ostobára hagyva birtokod,
Öt-hat diák szóért, mit eldarál,
Egy ily pedánsra, kit nőd minden áron
Lángésznek és nagy bölcsnek fogna el,
Kinél nagyobb költőt sehol sem ismer,
Pedig biz ő akármi más, de ez nem! —
Eredj, eredj! Szép tréfa, modhatom,
Nevetni kell e gyávaságodon.

CHRYSALE. Igazad van; belátom, hogy hibáztam.
Jerünk, keményebb szívet kell mutatnom.

ARISTE. No már ez helyesen van.

CHRYSALE. Csunyaság.
Ha úgy uralkodik rajtunk az asszony.

ARISTE. Derék.

CHRYSALE. Szelidségemmel visszaélt.

ARISTE. Igaz!

CHRYSALE. Nagyon kapott lágyságomon.

ARISTE. Kétség kivűl.

CHRYSALE. De még ma megmutatjuk,
Hogy a leány az én lányom; az úr én
Vagyok, s a férje az lesz, a kit én
Kinéztem.

ARISTE. Így, derék! már így szeretlek!

CHRYSALE. Te tudhatod, hogy hol lakik Clitander:
Eredj, keresd föl, küldd hozzám azonnal.

ARISTE. Megyek, futok.

CHRYSALE. Tovább nem szenvedem:
Ember leszek azért is, most azért is.

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Philaminte, Armande, Belise, Trissotin, Lepine.

PHILAMINTE. Üljünk le itt, hogy így kényelmesebben
Élvezze szellemünk e verseket,
Miket szavonkint mérlegelni kell.
ARMANDE. Ah, látni égek.
BELISE. Én majd meghalok.
PHILAMINTE (Trissotinhoz). Engem lebűvöl, a mit ön sze-
ARMANDE. Rám nézve mind páratlan élvezet. [rez.
BELISE. Az én fülemnek drága, kedves étkek.
PHILAMINTE. Ne hagyjon ennyi vágyat így epedni.
ARMANDE. Siessen.
BELISE. És gyorsítsa a gyönyört.
PHILAMINTE. Epigrammjával csillapítson ön le.
TRISSOTIN. Oh, asszonyom, ez egy kis új-szülött,
S kegyedre tán azért is érdekes, mert
Itt udvarán szültem világra őt.
PHILAMINTE. Előttem atyja végett drága s kedves.
TRISSOTIN. Kegyed tetszése lesz tehát az anyja.
BELISE. Ah mennyi élcz!

MÁSODIK JELENET.

Philaminte, Armande, Belise, Trissotin, Lepine, Henriette (belép s vissza akar vonulni).

PHILAMINTE (Henriettehez). Hová, miért szaladsz?
HENRIETTE. Félek, hogy e szép mulatást zavarnám.
PHILAMINTE. Ne menj, jer, és végy részt kitárt fülek-
Ez élvezetben, hallj csodás művet. [kel
HENRIETTE. Én nem fogom föl annak, a mit ő ír,
Szépségeit; nem értek én ilyeshez.
PHILAMINTE. Mindegy, maradj. Aztán egy titkot is
Kell mondanom, mi rád vonatkozik.
TRISSOTIN (Henriettehez). A tudomány nem gyujtja lángra
Csak arra vágyik, hogy bűvölni tudjon. [önt,
HENRIETTE. Nem én egyikre sem; s nem is kivánom...
BELISE. Ah, ne feledjük a szép új-szülöttet. [ket.
PHILAMINTE (Lepinehez). Szaladj, fiú, hamar hozz széke-

(Lepine fut s elesik.)

Ügyetlen! Így elesni itt, holott
A súlyegyennek elvét már tanultad.
BELISE. Tudod, mi volt bukásod indoka?
Mert elhajoltál ama súly-középtől,
Melynek neve: nehézkedési pont!
LEPINE. Hisz én is észrevettem már a földön!
PHILAMINTE (Lepinehez, a ki kimegy). Füles!
TRISSOTIN. Köszönje, hogy nem volt üvegből!
ARMANDE. Ah, mindenütt élcz!
BELISE. És kifogyhatatlan.

(Lepine el. Leülnek.)

PHILAMINTE. S most adja hát e drága étkeket.

TRISSOTIN. Ily éhnek, a minőt önök mutatnak,
Egyetlenegy tál nyolcz-sor-vers kevés:
Nem lesz talán rossz mellék-ételül,
Ha epigrammomat megpótolom
Egy kis-szonettel, mélyet a minap
Egy herczeg-asszony is finomnak ítélt.
Attikai sóval van fűszerezve,
Önöknek is, hiszem, fog ízleni.

ARMANDE. Oh semmi kétség.

PHILAMINTE. Hagyja hallanunk.

BELISE. (Félbe szakítva Trissotint, valahányszor olvasáshoz kezd.)
Előre is kéj önti el szivem' . . .
Imádom a dicső költészetet,
Kivált, ha a vers finoman folyik.

PHILAMINTE. Nem olvashat, ha szüntelen beszélünk.

TRISSOTIN. Szo . . .

BELISE (Henriettehez.) Csend, hugom.

ARMANDE. Hagyjuk már kezdeni.

TRISSOTIN (olvassa). Szonett Uránie herczegnőhöz, hideglelése alkalmából.

Elszunnyadt-é jó szellemed,
Hogy lakodba fogadod
S pompásan ápolgatod
Legkegyetlenebb ellened'?

BELISE. Mily szép bekezdés!

ARMANDE. És milyen folyékony!

PHILAMINTE. Csak ő tud ily könnyűded verset írni.

ARMANDE. «Elszunnyadt szellemed:» páratlan ez.

BELISE. «Lakodba ellened:» mily bájteli!

PHILAMINTE. «Pompásan ápolgatod:» oh mi szép!
E ritka összetétel nagyszerű.
BELISE. Kérjük tovább is.
TRISSOTIN (olvassa.)
Elszunnyadt-é jó szellemed,
Hogy lakodba fogadod
S pompásan ápolgatod
Legkegyetlenebb ellened'?
ARMANDE. «Elszunnyadt szellemed!»
BELISE. «Lakodba ellened!»
PHILAMINTE. «Pompásan ápolgatod!»
TRISSOTIN (olvassa.)
Üzd el, bármit mond a világ,
Dús-gazdag hajlokodból,
A hálátlant, lakodból,
Hol élted gyökerein rág.
BELISE. Ah! csendesen: engedjen ön lehelnem.
ARMANDE. Hagyjon csodálkozásunknak időt.
PHILAMINTE. E versre lelkem mélyén érezek
Nem is tudom mit: ájulásba ejt.
ARMANDE. «Üzd el, bármit mond a világ,
Dús-gazdag hajlokodból.»
«Dús-gazdag hajlokod:» mily szép kitétel,
Mi élczes és elmés metaphora.
PHILAMINTE. «Üzd el, bármit mond a világ.»
Ah, e «bármit mond a világ» csudás szép,
Érzelmeim szerint páratlan ez.
ARMANDE. Az a «bármit mond» engem is lebűvölt.
BELISE. Ah, engem is! «Bármit mond:» ez dicső.
ARMANDE. Oh, hogy ha én irhattam volna ezt!

BELISE. Egy költeménynyel ér föl.
PHILAMINTE. Képes-é más
Fölfogni, mint én finomságait?
ARMANDE. Óh!
BELISE. Óh!
PHILAMINTE. «Űzd el, bármit mond a világ.»
Hogy bárki a láznak pártjára áll is,
Te rá se hajts, csak űzzed szüntelen,
«Űzd el, bármit mond a világ . . .
Mit mond, mind mond, mind a világ.»
Többet fejez ki, mint gyanítanók.
Én nem tudom, hogy más is érzi-é,
Én millió szót értek már alatta.
BELISE. Olyan rövid, de mennyit rejt magában.
PHILAMINTE (Trissotinhez).
S ön is, midőn szerzé e szép «mit mond»-ot,
Fölfogta-é egész becsét s erélyét?
Gondolta-é, hogy mennyi mindent mond ez?
Sejtette-é, hogy benne mennyi élcz van?
TRISSOTIN. He, he!
ARMANDE. S az a «hálátlan» is milyen szép:
Ez a gonosz, hálátlan, becstelen láz,
Azt bántja, sérti, a kinél lakot kap.
PHILAMINTE. Egy szóval, e két vers-szakasz csodás
Olvassa, kérjük, a következőt. [szép.
ARMANDE. Ah! még előbb e «bármit mond»-ot egyszer!
TRISSOTIN (olvassa). Űzd el, bármit mond a világ . . . . .
PHILAMINTE, ARMANDE, BELISE. Bár mit mond a világ!
TRISSOTIN (olvassa). Dús-gazdag hajlokodból . . . .
PILAMINTE, ARMANDE, BELISE. Dús-gazdag hajlokodból.

TRISSOTIN (olvassa). A hálátlant lakodból . . . .
PHILAMINTE, ARMANDE, BELISE. A hálátlan hideglelést!
TRISSOTIN (olvassa). Hol élted gyökerein rág!
PHILAMINTE. Gyökerein rrrág.
ARMANDE, BELISE. Ah!
TRISSOTIN (olvassa).

Rangodat nem tiszteli
Magát véredbe veszi . . .

PHILAMINTE, ARMANDE, BELISE. Ah!
TRISSOTIN (olvassa).

Éjjel-nappal düh-tele,
Ha fürdőbe mégysz, vidd el,
S nem alkudozván vele,
Fojtsd vizbe ten-kezeddel!

PHILAMINTE. Ki nem birom tovább!
BELISE. Elájulok.
ARMANDE. Ah, meghalok kéj és gyönyör között.
PHILAMINTE. Ezernyi édes borzalom fut át.
ARMANDE. «Ha fürdőbe mégysz, vidd el . . .»
BELISE. «S nem alkudozván vele . . .»
PHILAMINTE. «Fojtsd vízbe ten-kezeddel.»
Saját kezeddel, fojtsd, a kádba, be.
ARMANDE. Minden sor egy csinos vonást mutat fel.
BELISE. Végig haladni rajta élvezet.
PHILAMINTE. Csak bájat és szépséget lelni benne.
ARMANDE. Minden sor egy piczinyke út, behintve
Rózsával.
TRISSOTIN. A szonett tehát? . . .
PHILAMINTE. Csodás, új!
Nem írt ilyen szép művet senki még.

BELISE (Henriettehez.) Mi ez? Te mindezektől föl nem in-
Hideg maradsz, közömbös arczot öltesz? [dúlsz?
HENRIETTE. Mindenki olyan arczot ölt, milyet tud;
S nem lángész még, ki az szeretne lenni.
TRISSOTIN. Talán nagysádat sértik verseim?
HENRIETTE. Nem. Nem figyeltem.
PHILAMINTE. Ah! hol az epigramm?
TRISSOTIN (olvassa). Egy amarant-szinű hintóra, melyet egy hölgynek adtak barátai.
PHILAMINTE. Mindig ilyen kiváló ritka czím!
ARMANDE. Szász élczet, új meg új eszmét igér.
TRISSOTIN (olvassa).
A szerelem nekem olyan sokba került . . .
PHILAMINTE, ARMANDE, BELISE. Ah!
TRISSOTIN (olvassa).
Hogy vagyonom fele majd utána merült;
S ha ez arany díszszel behintett
Szép, drága hintót megtekinted,
Mely a világot meglepi,
S melyben hölgyem oly ünnepi . . .
PHILAMINTE. Ah! «Hölgyem ünnepi:» milyen finom!
TRISSOTIN (olvassa).
S ha ez arany díszszel behintett
Szép, drága hintót megtekinted,
Mely a világot meglepi,
S melyben hölgyem oly ünnepi:
Ne mondd, hogy szine amaránt.
Mondd inkább azt, hogy engemet
Adósságba szép szeme ránt.
ARMANDE. Ah, ah, ez a fordulat meglepő.

PHILAMINTE. Oh ennyi izléssel csak ő tud írni.
BELISE. «Ne mondd, hogy szine amaránt,
Mondd inkább azt, hogy engemet
Adósságba szép szeme ránt.»
Íme, ez a hangzatosság: amaránt, eme ránt, szeme ránt, szamaránt.
PHILAMINTE. Én nem tudom: midőn megismerém önt,
Már föllelém arczán a szellemet,
S még sem birom csodálni most eléggé
Költészetét, prózáját egyaránt.
TRISSOTIN (Philamintehoz). Ha olvasand ön is fel valamit,
Viszont mienk lesz a csodálkozás.
PHILAMINTE. Én verseket nem írtam még, hanem
Bizalmasan majd megmutathatom
Nyolcz fejzetét hölgy-akademiánk
Tervének. E ponton Plátó megállott,
Midőn megirta volt *Respublicá*ját;
Én most az ideát megtestesítem,
S papirra is tevém az elveket.
Mert szüntelen harag fog el, ha látom,
Hogy szellemünk jogát így megtagadják;
Boszúra vágyom én, nemünk nevében,
E jogtalan lenyűgözés miatt,
A férfi sutba zárja szellemünket,
S minden magasb tudalmakból kitilt.
ARMANDE. Valódi sérelem nemünkre az,
Hogy elme-látkörünk tovább ne nyúljon,
Mint holmi szoknya vagy köpeny szabását,
Vagy kelme szépségét itélni meg.

BELISE. Ki kell hatolnunk e rút szolgaságból
  S magasb fokokra vinni szellemünket.
TRISSOTIN. Mindenki tudja, mennyi tisztelettel
  Hajlok meg én a hölgy-világ előtt,
  S ha hódolok szemök sugárinak,
  Szép szellemök fényét is tisztelem.
PHILAMINTE. Fogadja ön nemünk elismerését!
  De megmutatjuk némely kétkedőknek,
  Kik minket oly tudós dölyffel lenéznek,
  Hogy képes a nő minden tudományra;
  Fogunk mi is tudós gyülést csinálni,
  És minta-rendszerrel vezetni azt;
  Ott egyesül, mi másutt szétszakadt;
  Finom modor s tudomány párosul;
  Kutatjuk a természet titkait;
  A tér szabad lesz bármi véleménynek,
  De nem kötünk egyikkel is frigyet.
TRISSOTIN. Én Aristoteleshez csatlakoznám.
PHILAMINTE. Én Plátó elvontságát szeretem.
ARMANDE. Én Epikurt s az ő erős tanát.
BELISE. Én a parányok elvét elfogadnám,
  De már ez űr nekem kissé nehéz,
  Inkább az «ős-anyag-tant» kedvelem.
TRISSOTIN. Descartes deleje által hat reám.
ARMANDE. Rám a zűrrel.
PHILAMINTE. S rám a hulló világgal.
ARMANDE. Bár egyletünk meg volna nyitva már,
  S tűnnék ki új fölfedezések által!
TRISSOTIN. Sokat remélek élénk szellemöktől:

ÖTÖDIK JELENET

Philaminte, Belise. Armande, Henriette, Trissotin, Vadius.

TRISSOTIN (bemutatva Vadiust).
A férfi, íme, a ki látni ég önt.
Midőn bemutatom, nem félek attól,
Hogy ihletetlen embert hoztam önhöz;
Szép szellemek közt foglal ő helyet.
PHILAMINTE. A kéz, mely hozza őt, nekünk kezesség.
TRISSOTIN. A classikus kort érti teljesen,
És görögül folyékonyan beszél.
PHILAMINTE (Belisehez.)
Ah, görögül! Hallottad? görögül!
BELISE (Armandehoz). Oh, húgom, görögül!
ARMANDE. Ah, görögül!
PHILAMINTE. Ön görögül tud? Ah engedje meg, hogy
Görög-szerelmem átölelje önt.
(Vadius megöleli Belise-t és Armande-ot is.)
HENRIETTE (Vladiushoz, ki őt is meg akarja ölelni.)
Bocsánat, én nem tudok görögül. (Leülnek.)
PHILAMINTE. Én a görög munkák után rajongok.
VADIUS. De félek asszonyom, hogy e hevemmel,
Mely úgy tüzelt tisztelgnem ön körében,
Zavartam e tudós, szép mulatást.
PHILAMINTE. Oh, uram, a görög soh' sem zavarhat.
TRISSOTIN. Egyébiránt ő versben és prózában
Egyként kitünő, és, ha tetszenék,
Olvasna is talán egy kis mutatványt.

VADIUS. Nagy gyöngeség, ha művével az író
A társaságon zsarnokoskodik,
Utczán, szalonban, este és ebédnél,
Szavalja lankadt versét lankadatlan.
Nem ismerek butábbat, mint az ily
Írót, ki mindenütt tömjént kapargat,
Ki a jövők-menők fülét lefogja,
S minden jelenlevőt kínpadra von.
Ily léhaságot tőlem senki sem lát,
Egy régi hellen elvét követem,
Ki minden írót bölcsen óva int
Ezen veszély csábító ingerétől.
De íme pár szerelmi versikém,
Miről önök birálatát ohajtom.
TRISSOTIN. Az ön versében mindig annyi báj van,
A mennyi a máséban nincs sehol.
VADIUS. Önén a Gráczíák s Venus uralgnak.
TRISSOTIN. Ön könnyed, és mindig tud lelni szép szót.
VADIUS. Önnél dicső a páthósz és az ithósz.
TRISSOTIN. Öntől oly eklogákat olvasánk,
Melyek Theokrit és Virgilre méltók.
VADIUS. Az ön ódái oly nemes kitűnők,
Hogy messze elhagyják Horáczot is.
TRISSOTIN. Mi édesebb az ön dalainál?
VADIUS. Mi éri ön szonettjeit utól?
TRISSOTIN. Mi bájolóbb az ön *rondeaui*-nál?
VADIUS. S ön madrigáljánál mi élczesebb?
TRISSOTIN. Ön balladáiban csodára méltó.
VADIUS. Ön a refrainek által bűvöl el.
TRISSOTIN. Ha ismerné honunk az ön becsét!

VADIUS. Ha századunk méltányos volna önhöz!
TRISSOTIN. Diadal-kocsin vonúlna át az utczán.
VADIUS. Közhelyeinken látnók szobrait!

(Rövid szünet után.)

Tehát egy balladám van itt: szeretném,
Ha ön . . .
TRISSOTIN. Úgy! Látta azt a kis szonettet,
Uranie herczegnő hideglelése
Fölött?
VADIUS. Igen, hallottam; tegnap este
Egy társaságban olvasták.
TRISSOTIN. De tudja,
Ki irta?
VADIUS. Nem; de őszintén kimondva,
Akárki, a szonettje mit sem ér.
TRISSOTIN. Pedig sokan kitünőnek találják.
VADIUS. Azért biz' az mégis hitvány, üres;
Ezt mondaná ön is, ha látta volna.
TRISSOTIN. No én tudom, hogy nem mondom reá ezt;
De ily szonettet nem mindenki fog fel.
VADIUS. Alá nem irnám a nevem' sokért.
TRISSOTIN. Én el nem állok attól, hogy kitűnő,
S azért nem, mert szerzője én vagyok.
VADIUS. Ön?
TRISSOTIN. Én.
VADIUS. Úgy nem tudom, hogy' eshetett . . .
TRISSOTIN. Csak úgy, hogy önnek nem tetszett tetszeni.
VADIUS. Szórakozottnak kelle lennem, és a
Felolvasó is rosszul olvasott . . .
De hagyjuk ezt most, lássuk balladámat,

TRISSOTIN. Üres, unalmas minden ballada.
Nem is divat már, régi ócska versfaj.
VADIUS. Pedig sokan tartják szépnek, jelesnek.
TRISSOTIN. Még ez nem ok reá, hogy meg ne vessem.
VADIUS. Jó; a miatt bizony rosszabb soh'sem lesz.
TRISSOTIN. Csodás hatása van minden pedansra.
VADIUS. Csodálom akkor, hogy nem tetszik önnek.
TRISSOTIN. Ostobaság így másra fogni a
Saját nevét! (Mindnyájan fölkelnek.)
VADIUS. De már ez szemtelenség!
Te dobtad a tiédet énreám.
TRISSOTIN. Ho-hó, te iskolás kölyök, papirmoly!
VADIUS. Ho-hó, piaczi fűzfa-verselő!
TRISSOTIN. Ho-hó, zsibárus, szennyes plagiátor.
VADIUS. Te tinta . . .
PHILAMINTE. Ej, uraim, mit akarnak?
TRISSOTIN. Add vissza a görög meg római
Iróknak, a mit tőlük elraboltál.
VADIUS. Eredj te a Parnassust megkövetni,
Hogy úgy megnyomorítottad Horáczot.
TRISSOTIN. Tudod, hogy könyveidből egy se' kelt el?
VADIUS. Hát te, hogy könyvárúsod tönkre ment!
TRISSOTIN. Az én babérom ép, hijába téped.
VADIUS. Eredj, olvasd a rólad irt szatírát.
TRISSOTIN. Eredj te is.
VADIUS. Hijába: engemet
Csak egyszer érint simán a szatíra
A többi hírneves szerzők között;
De néked egy perczig sem ad nyugalmat,
Te vagy nyilának czélja mindenütt.

TRISSOTIN. Igen, mert engem ismer a világ:
Te félredobva porban henteregsz;
Elég, ha rajtad egyszer egy nagyot rug,
Nem érdemelsz meg második rugást;
De engem méltó ellenül tekint,
S ezért rohan reám egész erővel;
Az ellenem mért sok csapás mutatja,
Hogy soh sem érzi győztesnek magát.
VADIUS. Majd megmutatja tollam, mit tudok.
TRISSOTIN. Majd emberedre lelsz te az enyimben.
VADIUS. Kihívlak én, ha kell, prózára, versre,
Görögre és latinra egyaránt.
TRISSOTIN. No majd találkozunk négy szem között.

HATODIK JELENET.

Philaminte, Belise, Armande, Henriette, Trissotin.

TRISSOTIN. Ne róvjanak meg e heves vitáért:
Nagysád itéletét ama szonettről
E vakmerő ellen meg kelle védnem.
PHILAMINTE. Azon leszek, hogy csillapúljon ön. —
Térjünk egyébre most. Jer Henriette:
Régóta nyugtalan lelkem miattad,
Hogy benned a szellem nem ébredez;
De leltem egy módot fölkelteni.
HENRIETTE. Kár erre annyi gondot vesztegetned:
Ez a tudósság nem nekem való,
Én csendes életet szeretek; itt
Sok fejtörést kiván minden kicsiny szó,
Hogy szellemet mutasson: erre én

Nem vágyom; inkább együgyű leszek.
Csak hadd maradjak én hétköznapi,
Semhogy magam szép szók után gyötörjem.
PHILAMINTE. Igen, de engem ez bánt; s véremen
Ilyen gyalázatot nem türhetek.
Az arczi szépség hasztalan hiú dísz,
Hulló virág, egy pillanat szeszélye,
S külsőségekhez van csatolva csak;
De szellemünké biztos és örök.
S én rég kutattam ezt, miként szerezzek
Ily hervadatlan szépséget neked,
Hogy' oltsam a tudás vágyát beléd,
S vezesselek minden szép ismeretre,
Míg végre tervem abban összesült,
Hogy egy tudós férjhez csatoljalak: (Trissotinra mutat.)
S ily férfi itt ez úr, kit íme láss
Mint általam választott férjedet.
HENRIETTE. Én? én, anyám?
PHILAMINTE. Igen, te: nos ne bámulj.
BELISE (Trissotinhoz). Én értem önt: szeme bocsánatot [kér,]
Hogy másnak adja most azon szivet,
Mit én birok. Legyen meg. Átruházom.
Ön e frigy által szép vagyont szerez.
TRISSOTIN (Henriettehez). Mit szóljak a nagy elragadtatás- [ban?]
Oh drága hölgyem, e hymen nekem . . .
HENRIETTE. Szép, szép, uram; de még nem bizonyos;
Kár önnek úgy sietni.
PHILAMINTE. Mit beszélsz!
Tudod, hogy én . . . Elég. Érthetsz belőle. (Trissotinhoz).
Majd észre tér; most menjünk, hagyjuk itt.

HETEDIK JELENET.

Henriette, Armande.

ARMANDE. Hogy hinti gondjait reád anyánk,
Dicsőbb férjet nem is választhatott . . .
HENRIETTE. Ha oly dicső, miért nem mégysz te hozzá?
ARMANDE. Neked van már kinézve, nem nekem.
HENRIETTE. Én átruházom rád, mint öregebbre.
ARMANDE. Ha úgy szeretnék férjhez menni, mint te,
Ajánlatod' két kézzel elfogadnám.
HENRIETTE. Ha a pedánsokért úgy bomlanám, mint
Te, hozzám illő férjnek tartanám.
ARMANDE. Akárhogy is, bár izlésünk nem egyez,
De a szülők szavát meg kell fogadni.
Anyánk hatalma teljes; s hasztalan
Akarsz te annak ellenállani.

NYOLCZADIK JELENET.

Armande, Henriette, Chrysale, Ariste, Clitander.

CHRYSALE (Henriettehez vezetve Clitandert).
Leány! apád szavát fogadni kell.
No csak hamar: nyujtsd a kezed' ez úrnak,
S ezentul úgy tekintsd, én akarom,
Mint a kinek te felesége vagy.
ARMANDE. Úgy látszik, itt már könnyebben hajolsz.
HENRIETTE. Hja, a szülők szavát meg kell fogadni.
Apám hatalma teljes szívemen.
ARMANDE. Anyám parancsát sem szabad feledned.

CHRYSALE. Nos mit jelentsen ez?
ARMANDE. Sajnos, hogy ebben
Apám ellenkezésbe jött anyámmal.
Ő mást szemelt ki.
CHRYSALE. Ej, ne terecselj!
Menj, bölcselegj anyáddal jól-lakásig;
De abba, a mit én teszek, ne szólj.
Mondd el neki, eredj; de mondd meg azt is,
Hijába jön darálni a fülembe.
Jerünk.

KILENCZEDIK JELENET.

Henriette, Chrysale, Ariste, Clitander.

ARISTE. Helyes, derék. Te most csodát teszesz.
CLITANDER. Elértem üdvömet: boldog vagyok!
CHRYSALE. No csak! Fogd őt karon, vezesd, előre!
Eredjetek! Oh mennyi szép öröm!
Szivemben újra kél minden gyönyör;
Öreg napom most újra földerül,
S eszembe jut sok ifjui szerelmem.

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Philaminte, Armande.

ARMANDE. Úgy van: biz' őtet nem mérsékli semmi.
Még kérkedett, hogy ő jó, engedelmes.
Nem hogy magát megadta volna, sőt
Alig hallgatta meg tanácsomat;
S nem annyira atyánk szavát fogadta,
Mint azt mutatta, hogy daczol anyánkkal.
PHILAMINTE. Meglátja majd, ki az kettőnk közűl,
Kinek hódolni tartozik szivével?
Mely'kőnk uralg, az apja-é, vagy anyja?
A test vagy elme, lényeg vagy alak?
ARMANDE. De a mi több: veled nem is tudatták!
E hegyke úrfi csak furcsán akar
Vőd lenni ellenedre és daczodra.
PHILAMINTE. De még nem az, s hiába is törekszik!
Előbb derék ifjúnak hittem őt;
Míg néked udvarolt, azt helyeseltem;
De módja megnyerő nem volt soha.
Lásd, tudta jól, hogy írni szoktam és
Csak föl se kért, hogy olvassak belőle.

MÁSODIK JELENET.

Clitander halkan bejő és hallgat, a nélkül, hogy észrevennék.

Előbbiek.

ARMANDE. Ha én neked volnék, biz' én se tűrném,
Hogy Henriettet ő nőül vegye.
Pedig csalódik, a ki azt hiszi,
Hogy érdek és irigység szól belőlem,
S mivel galádúl engem elhagyott,
Talán titokban bosszút forralok.
Ily vádak ellen lelkemet megóvja
A bölcseletnek biztos védfala,
Mely messze mindenen fölülemel.
De téged így fitymálni: mégis, ez sok!
Becsületedbe vág, hogy ellenállj.
Nem is hiszem, hogy tetszenék neked;
Hiszen beszéd között is eddig annak
Jelét sem adta, hogy tisztelne téged.
PHILAMINTE. Tudatlan.
ARMANDE. És bármint fénylett neved,
Ő arra, hogy dicsérjen, jég maradt.
PHILAMINTE. Az ostoba.
ARMANDE. Ha új műved jelent meg,
S mutattam: ő nem is találta szépnek.
PHILAMINTE. A szemtelen.
ARMANDE. Gyakran vitáztam is;
De nem hiszed, hogy mennyi léhaságot . . .
CLITANDER (Armande-hoz).
Esedezem, kisasszony! Irgalom!

Vagy legalább csak egy csepp kis becsület.
Mi a bünöm, mivel sértettem önt,
Hogy ennyi hévvel rontson ellenem,
Vesztemre törjön, és épen azoknál
Tegyen gyülöltté, a kiktől jövőm függ?
Oh mondja, honnan e roppant harag?
— Legyen nagysád igaz biró közöttünk.
ARMANDE. Ha oly harag tüzelne is valóban,
Mint mondja ön, találnék rá okot;
Nagyon megérdemelné: mert az első
Szerelmi láng oly szent joggal leköt,
Hogy éltet, üdvöt és mindent veszítsünk
Inkább, mint más szerelmi tűzre gyúljunk.
Irtóztató nagy bűn a hűtelenség;
S a változó szív mind erkölcsi szörny.
CLITANDER. Hát hűtelenség önnek az, kisasszony,
Mit büszke szíve által ön parancsolt?
Csak azt tevém, mit ez szabott reám;
Ha sértem önt, csupán ön volt oka.
Ön bája által bírta szívemet,
Két évig égtem változatlanúl,
Nincs hódolat, szolgálat, tisztelet, gond,
Mit szívem önnek hűn nem áldozott;
De lángom, hódolásom hasztalan volt,
Ön esküimnek folyvást ellenállt.
Én végre azt, mit így elutasitott,
Más hölgynek áldozám. Nos, íme, nagysád,
Az én hibám-e ez, vagy az öné?
Szívem szökött-e, vagy ön lökte vissza?
Én hagytam-é el önt, vagy ön üzött el?

ARMANDE. Hát ellenállás önnek az, Clitander,
Ha azt, mi pórias, elútasitjuk,
S oly tisztaságra finomitjuk a
Szerelmet, a melyben tökélye áll?
Ön nem tudá tisztán kivonni lelkét
Az érzékek vásári mámorából,
S nem ízlelé azon legfőbb gyönyört,
Mit egyesülő tiszta szívek adnak,
S miben a testnek osztályrésze nincs.
Ön durva módon tud szeretni csak,
Anyagi lánczczal kötni a frigyet,
S hogy a szerelmi lángját szítni tudjuk,
Már nászt akar, s mindent, mi véle jár.
Mily durva vágyak! A szép szellemek
Ily földi lángra nem gyúlnak soha.
Érzékeiknek nincsen részök abban,
Csupán a szívek házasodnak össze,
S a többi durva rész, az elmarad:
Oly tiszta tűz ez, mint az égi lángok,
Csak szűzi sóhajok vegyülnek össze,
S a durva vágyra rá sem gondolunk.
Nincsen további czél: azért szeretünk
Csak, hogy szeressünk, és nem holmi másért.
A vágy csak a szellem felé irányúl,
És észre sem veszszük, hogy test van-e?
CLITANDER. De én, az a baj, észrevettem ám,
Ha meg nem sértem önt, hogy testem is van,
S nem hagyja, hogy feledjem, a czudar.
Én elkülönzést tenni nem tudok,
Oly fínom elmét nem adott az ég,

S a lelkem és testem együtt maradnak.
Nincs semmi szebb, azt mondja a kisasszony,
A tiszta tűznél, mely csak szellemért ég,
A szív frigyénél, mely elutasítja
Az érzékek vásári mámorát.
De hát nekem nagyon finom az ily frigy,
Durvább vagyok biz' én, elismerem;
Egész teljes valómmal szeretek,
S viszont egész személyt kivánok érte.
Mindez nem érdemel nagy büntetést,
Sőt a világ is, úgy látom, nagyobbrészt
Egy nézeten van szinte énvelem;
S a házasság elég divatba' van, mint
Elég okos, tisztességes viszony.
Én is tehát bízvást óhajthatám
Így fűzni önt magamhoz: a ne'kül,
Hogy e kivánatom megsértse önt.

ARMANDE. No jó, uram, ha nem hajol szavamra,
Ha durva vágya folyvást tápot óhajt
Ha arra, hogy lekössem újra önt,
Anyagi lánczok, testies kapocs kell:
Jó, engedek tehát kivánatának,
Föltéve, hogy beléegyez mamám.

CLITANDER. Késő, kisasszony! Már másé szivem.
Ha visszatérnék, ez rút hála lenne
Azon szelid nemes menhely iránt,
Hová kegyednek büszkesége űzött.

PHILAMINTE. De hát, uram, számít az én szavamra,
Midőn ezen másik nőről beszél?

Ábrándozása közt felejti tán,
Hogy én más férjnek szántam Henriettet?

CLITANDER. De kérem, oh nagysád, gondolja meg
Jobban, kimélje árva fejemet;
Ne adjon oly méltatlan szerepet,
Hogy Trissotin vetélytársa legyek.
Az a rajongás, melylyel ön fut a
Nagy szellemek után, nem adhatott
Méltatlanabb vetélytársat nekem.
Hiszen van léha több is, a kit e
Romlott ízlésű század nagyra tart:
De Trissotin még sem talál hivőre;
Kikapja műve, a mit érdemel,
Mindenki tudja, hogy semmit sem ér.
Ez ránt le engem mindig a magasból,
Ha látom itt, hogy ön égig magasztal
Olyan silány firkákat, a miket,
Ha maga írta volna, eltagadná.

PHILAMINTE. Azért itél ön máskép róla, mint mi,
Mivel mi más szemekkel látjuk, mint ön.

HARMADIK JELENET.

Philaminte, Armande, Clitander, Trissotin.

TRISSOTIN (Philamintehoz).
Nagysád, nagy újságot hozok kegyednek;
A míg aludtunk, szépen elkerűltük.
Egy nagy világtest mellettünk haladt el,
Átszelve a mi pályánkat keresztbe;

Ha ez véletlenűl földünket éri,
Széttörte volna, mint egy poharat.
PHILAMINTE. Majd megvitassuk ezt más alkalommal:
Hisz ez az úr úgy sem hallgatna rá:
Ő a tudatlanság pártjára áll;
Gyűlöli azt, mi szellem s tudomány.
CLITANDER. Igaz, de egy kissé enyhítve. Én
Csak azt a szellemet vagy tudományt
Gyűlölöm, a mi megront, elbolondít.
Szép és nemes dolog magába véve;
De én inkább leszek mégis tudatlan,
Mint oly tudós legyek, mint némely ember.
TRISSOTIN. Én azt hiszem, bármily hatást tesz is
A tudomány, de nem ront senkit el.
CLITANDER. De én tudom, hogy mily bolondokat
Tesz és beszél miatta némely ember.
TRISSOTIN. Ez képtelenség.
CLITANDER. Még se' lesz nehéz
Csekély erőmmel is bebizonyítnom;
S ha tán kifogynék minden indokomból:
A példa, az nem fog hiányzani.
TRISSOTIN. Olyan példát idézhet, a ki nem dönt.
CLITANDER. Nem is nagyon kell messze mennem érte.
TRISSOTIN. No én ilyen példát sehol se' látok.
CLITANDER. De látok én, hogy szemem' majd kiszúrja.
TRISSOTIN. Én eddig azt hivém, hogy ostobává
A tudatlanság tesz, nem a tanúlás.
CLITANDER. Csalódik ön: mert biztosíthatom
Hogy egy bolond tudós sokkal bolondabb,
Mint egy bolond tudatlan.

TRISSOTIN. Ennek ellent-
Mond a közérzelem, mert e szavak
«Tudatlan» és «bolond» egyet jelentnek.
CLITANDER. Ha közbeszédre hallgatunk, erősebb
Kapocs van a «bolond» s «pedáns» között.
TRISSOTIN. Amazt a természet tevé bolonddá.
CLITANDER. Emezt meg a tanúlás rontja meg.
TRISSOTIN. A tudomány magában is nagy érdem.
CLITANDER. De a bárgyút szemtelenné teszi.
TRISSOTIN. Úgy látszik, a tudatlanságnak önre
Nagy csábja van, hogy így pártjára kél.
CLITANDER. Azért kelek s azért van csábja, mert
Előttem állnak bizonyos tudósok.
TRISSOTIN. E bizonyos tudósok többet érnek
Némely suhancznál, a kit néha látunk.
CLITANDER. Igen: ha ily tudósra hallgatunk; de
Nem minden ember ad sokat szavokra.
PHILAMINTE (Clitanderhez). Úgy látszik, ön...
CLITANDER. Bocsánat, asszonyom,
Ez úr elég erős segély ne'kül is,
Egy is sok ily goromba támadóból,
Csak úgy hátrálva védem már magam'.
ARMANDE. De önnek éles és sértő szava!...
CLITANDER. Még egy segéd? Így el kell hagynom a tért.
PHILAMINTE. Ily harczokat csak úgy engedhetünk,
Ha a személyeket nem sérti meg.
CLITANDER. Eh, Istenem! hisz ez nem sérti tán:
Országos ember ő az élczelésben,
Sok más ütést, döfést elszenvedett már,
De, bármilyen kemény volt, föl se' vette.

TRISSOTIN. Én nem csodálom itt, hogy ez az úr
Ily nézetet véd: mert megfejti az,
Hogy ő az udvarhoz keveredett.
Az udvar a szellemre mit sem ád,
Csak a tudatlanságot gyámolítja;
S az udvaroncz ezt védni tartozik.
CLITANDER. Szegény udvarra mennyi a panasz:
Önök, tudósok mindent rákiáltnak.
Minden bajért csak arra szórnak szitkot,
S ha műveiknek rossz a sikere,
Az udvar ízlését szidják le érte.
Bocsássa meg, de én nyiltan kimondom,
Hogy okosabban tennének önök,
Ha tisztesebb hangon szólnának az
Udvar felől: mert még sem oly bolond ez,
Mint tán önök, uram, fejökbe vették;
Érzéke van minden szép s jó iránt,
Kifejti a valódi finom ízlést,
A könnyed élczet, a mi többet ér
Minden tudós képü pedanskodásnál.
TRISSOTIN. No mondhatom, hogy szépen megmutatja
E finom ízlést!
CLITANDER. Mit tud ellene?
TRISSOTIN. Mit? Azt, uram, hogy némely nagy tudósra
Nem is hajt, és bármennyi érdemök van,
Nem nyerhetik meg udvarunk kegyét.
CLITANDER. Ah, értem. Ez nagyon szép, hogy szerényen
Nem hozza föl kegyed saját magát,
Csak más tudósokért emel panaszt.
De hát az államért mit tettek e

Tudósok, és mit használt, a mit írtak,
Hogy a kormánynak így szemére hányják,
Irtózatos hálátlanság gyanánt,
Miért nem ád nyugdíjakat nekik?
Használnak a hazának műveik?
Vagy udvarunknak dolga van velök?
Úgy látszik, e tudós faj azt hiszi,
Hogy a ki egy vaskos könyvet kinyomtat,
Az már az államban fontos személy;
Hogy tolluk a trónok fölött határoz;
Hogy a ki egy könyvvel lármát tud ütni,
Már arra hullni kell az év-dijaknak;
Hogy a világnak rajtok függ szeme;
Hogy a nevök babérral van behintve;
Hogy a tudományban csodát müvelnek,
Ha azt megírják, a mit más megírt,
Ha, vagy harmincz esztendeig magolva,
És átvirrasztva tízezernyi éjjelt,
Tudnak fecsegni görögül, diákul,
És megrakodnak a sok ócska könyv
Minden nemű badar lom-tára közül.
Mind részeg attól, a mit megtanúlt,
Locsog, fecseg, dicséri önmagát,
Ügyetlenek, léhák akármire,
Orczátlanok és nevetségesek,
Hogy a tudós nevet beszennyezik.

PHILAMINTE. Ez vak düh; a mi azt mutatja, hogy
Ön a természetéből is kikelt,
Oly indulatba hozta egy vetélytárs!

NEGYEDIK JELENET.

Philaminte, Armande, Clitander, Trissotin, Julien.

JULIEN. Vadius úr, kinek szolgálatában
Vagyok szerencsés állni, e levelkét
Küldötte, hogy sürgősen adjam át.

PHILAMINTE. Akár milyen sürgős az a levél,
Fiam, tanúld meg azt, hogy ez szamárság,
Egy társaságba így berontani:
A házi szolgáknál jelentsd magad',
Úgy illik egy ügyes, tanúlt inashoz.

JULIEN. Igenis, tudom, majd ez'tán úgy teszek.

PHILAMINTE (olvassa). «Nagysád! Trissotin azzal dicsekvék, hogy a kegyed leányát nőűl veszi. Figyelmeztetem, hogy az ő philosophiája csak a vagyonra áhitozik, s jobb lesz meg nem kötni addig a házasságot, míg el nem olvassa nagysád azt a költeményt, a mit ellene irok. Addig is, míg e jellemrajz elkészülne, melyben, úgy hiszem, minden szinével sikerülend őt lefestenem, itt küldöm nagysádnak Horáczot, Virgilt, Terentiust és Catullust, melyekben megjelöltem azon helyeket, a miket ő kilopott.»

No, íme, mennyi ellenség rohanja
Meg e frigyet, mit elhatározánk;
De mind ez a düh engem arra indít,
Hogy még ma megkössük: hadd lássa az
Irigykedés, milyen hiába áskál,
Erőködése nemhogy rontaná,
Inkább elősegíti a frigyet.

(Julienhez.) Eredj, fiú, vidd meg mindezt uradnak,
Hadd tudja meg belőle, mennyit adtam
Óvó szavára; és hogy lássa azt is,
Mily érdemesnek tartom ezt követni:
(Trissotinra mutat.) Ez úr ma még eljegyzi lányomat.

ÖTÖDIK JELENET.

Philaminte, Armande, Clitander.

PHILAMINTE (Clitanderhez).
Uram, ön is, mint a család barátja,
Tanu gyanánt jelen lehet: remélem,
Nem utasítja el, ha meghivom.
Armande, eredj, küldj a jegyző után
És húgodat tudósitsd a dologról.
ARMANDE. Hogy húgom' értesítsem, azt hiszem,
Fölösleges: Clitander úrnak arra
Lesz gondja majd; tudom, rögtön siet,
Hogy ellened lázítsa Henriettet.
PHILAMINTE. Majd megmutatjuk, hogy kinek hatalma
Nagyobb fölötte és kinek fogad szót.

HATODIK JELENET.

Armande, Clitander.

ARMANDE. Sajnálom önt, uram, hogy a dolog
Tervére nézve ilyen rosszra fordúlt.
CLITANDER. Azon leszek, nagysád, egész erőmmel,
Hogy e sajnálat enyhülést találjon.
ARMANDE. Félek, hijába lesz erőködése.

CLITANDER. Talán e félelem csalódni fog.
ARMANDE. Óhajtanám.
CLITANDER. Én biztosan hiszem;
Sőt azt is, hogy ön is fog támogatni.
ARMANDE. Óh szívesen biz' én egész erővel.
CLITANDER. És én ezért hálámról biztosítom.

HETEDIK JELENET.

Chrysale, Ariste, Henriette, Clitander.

CLITANDER. Uram, ha nem segít, mindent veszítek;
A nője egyszerűn elútasít,
Mert Trissotinnak szánta Henriettet.
CHRYSALE. Milyen bolond szeszély már ez megint?
Mi a gutát akarna Trissotinnal?
ARISTE. No mert diák poémákat csinál,
Ezzel nyer a vetélytársán előnyt.
CLITANDER. Azt mondja, össze fogja adni őket
Ma este.
CHRYSALE. Még ma este?
CLITANDER. Még ma este.
CHRYSALE. No úgy, hogy a tervök dugába dőljön,
Ma este összeadlak titeket.
CLITANDER. El is küldött már a jegyző után, ki
A házassági szerződést megirja.
CHRYSALE. Azt is megiratom majd én, a hogy' kell.
CLITANDER. (Henriettere mutatva). A kisasszonyt meg a nővére fogja
Ezen határozatról értesítni,
S a nászra szívét elkészíteni.

CHRYSALE. Én meg hatalmammal parancsolom,
Hogy kész legyen te-véled kelni egybe:
Majd megmutatjuk, hogy ki itt az úr,
Ki fog kivűlem itt parancsot adni?
(Henriettehez). Mindjárt jövünk: csak készen várj reánk.
Menjünk öcsém; jer kedves vőm-uram!
HENRIETTE (Aristehoz). Csak tartaná meg e hangúlatát!
ARISTE. És megteszek mindent tiértetek!

NYOLCZADIK JELENET.

Henriette, Clitander.

CLITANDER. Akármilyen segélyt igérjenek.
Csupán szivedben van minden bizalmam.
HENRIETTE. Szivem felől teljes biztos lehetsz.
CLITANDER. E biztosítás engem boldogít.
HENRIETTE. De látod a szülői kényszerítést.
CLITANDER. Nem félek én, míg szívedet birom.
HENRIETTE. Én megkisértem, a mit csak lehet;
De hogyha tőled mégis elszakítnak,
Van egy menekvés, kész lelkem reá,
Mi meggátolja, hogy másé legyek.
CLITANDER. Óvjon meg attól a hatalmas ég,
Hogy így mutasd ki hű szerelmedet.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Henriette, Trissotin.

HENRIETTE. E házasságról, mit mamám akar,
Ohajtanék négy szem közt szólani:
Hiszem, hogy ön kihallgat és segít
Kibontakozni e zavart bajokból.
Tudom, jól tudja ön felőlem azt,
Hogy hozományom nem csekély vagyon lesz;
De a pénz, a miért más úgy törekszik,
Igaz bölcsész előtt nem bír varázszsal,
S a földi kincsek és rang megvetését
Ne csak szavakban hangoztassa ön.
TRISSOTIN. Nem ez varázsol engemet kegyedhez;
Tündöklő arcza, átható szeme,
Karcsú növése, büszke szép alakja,
Testhordozása: én előttem ez
Az a vagyon, kincs, mely önhöz kötött,
S melyek fölébreszték szerelmemet.
HENRIETTE. Fogadja hálámat nemes tüzéért;
De tiszta lángja csak megszégyenít,
Mert nem vagyok képes viszonzani.

Én tisztelem, mint más akárki, önt;
De hogy szeressem, arra nincs jogom:
Két férfié egy szív soh'sem lehet; s az
Enyémet elfoglalta már Clitander.
Tudom, hogy önnek több az érdeme.
Hogy rossz szemmel választám férjemet,
Hogy száz jeles tulajdonok miatt
Ön érdemelne tőlem hő szerelmet;
De nem tehetek róla, már hijába,
S a fontoló ész többet nem tehet, mint
Boszankodom saját vakságomért.

TRISSOTIN. Ha megnyerem kezét, követni fogja
Azt szíve is, mely most Clitanderé:
Ezer előzékeny figyelmem által
Módot lelek, hogy megszeressen ön.

HENRIETTE. Nem; úgy lelkemhez forrt első szerelmem,
Hogy már figyelme nem hathat reám.
Nyiltan kitárom önnek, a mit érzek,
Nem sérti vallomásom, úgy hiszem:
A szerelem, mi a szívben fogamzik,
Mindenki tudja, nem néz érdemekre,
Szülője a szeszély, talán magunk sem
Tudjuk, miért tetszett meg ez vagy az.
Ha bölcs kiválasztás szerint szeretnénk,
Öné lett volna szívem s hajlamom;
De hasztalan, mert szívem mást parancsol.
Hát hagyjon e vakságban engemet,
S azon erőszakot, mit szívemen
Önért akarnak, útasítsa vissza.
Becsületes ember nem él soha

Szülők hatalmával szerelmi ügyben,
Nem tolja föl terhűl magát, s az önként
Adott szivet fogadja el csupán.
Ne ösztönözze hát anyámat ön,
Hogy szívemen jogát érvényesítse.
Oh vonja meg kegyed tőlem szerelmét,
S ajánlja másnak szíve hódolását.
TRISSOTIN. Mivel birom megnyerni hát szerelmét?
Tűzzön ki törvényt és én végrehajtom.
De képtelen volnék önt nem szeretni,
Míg bájoló varázsa megmarad,
Míg égi kellemét itt láthatom.
HENRIETTE. Ej, hagyjuk e badarságot, uram.
Ön annyi Írist, Phillist, Amarántot
Fest és dicsőit költeményiben,
És oly szerelmi hőt fogad nekik.....
TRISSOTIN. Ott szellemem beszél, nem a szivem.
Azokba mint költő vagyok szerelmes;
De szív-szerelmem Henriettemé.
HENRIETTE. Uram, kegyelmet!...
TRISSOTIN. Hogy ha sérti önt ez,
Ohajtom sértegetni szüntelen.
E láng, mit eddig szíve föl nem ismert,
Örökre tartó esküt áldoz önnek.
Nem tartja vissza semmi vágyamat,
S ha ön magától kárhozatba dob,
El kell fogadnom anyjának segélyét,
Ki megjutalmazandja lángomat,
S ha így e drága élvet megnyerem,
S ha bírom önt: mindegy, akármi módon,

HENRIETTE. De tudja-é, hogy mit koczkáztat ezzel,
Ha így erőszakolja szívemet?
Hogy, őszintén beszélve, mily sikamló
Elvenni egy leányt daczoskodásból?
Hogy ez, midőn végsőre kényszerítik,
Olyan boszúra kész, mit férje bán meg?
TRISSOTIN. Ilyen beszéd nem tántorít el engem:
A bölcs akárminő esélyre kész;
Köz-gyengeségeken uralg eszével,
Efféle dolgon túlemelkedik,
S nem érez tépelődést semmiért,
Mit tőle nem függ megmásítani.
HENRIETTE. Uram, valóban, ezzel ön lebűvöl!
Eddig nem is gyanítottam, hogy a szép
Bölcsészet így tanítja híveit
Eltűrni ily véletlenségeket.
Ez a szilárdság, a mit ön tanúsít,
Valóban próbatétre érdemes;
Méltó, hogy oly nőt leljen, a ki folyvást
Gyakorlatában tartsa és kifejtse;
S mert én nem érzem képesnek magam',
Hogy módot adjak e jellemvonásnak
Teljes dicsőségében tündökölni:
Más nőre bízom azt, s most megsugom
Bizalmasan, hogy én lemondok önről.
TRISSOTIN (távozva). No, nem sokára eldől a dolog:
Már a mamánk jegyzőt is hívatott.

MÁSODIK JELENET.

Chrysale, Clitander, Henriette, Maris.

CHRYSALE. Édes leányom, jó, hogy itt talállak:
Jer, teljesítsd kötelességedet,
Atyád akarata előtt hajolj meg.
Majd megtanítom én most már anyádat!
Hadd fenje a fogát; azért is, itt van:
Marist a házhoz újra visszavettem.
HENRIETTE. Dicséretes szép elhatározás.
Csakhogy ne csüggedj aztán, jó atyám;
Légy elhatározásodban szilárd;
Ne hagyd magad' saját jóságod által
Eltántorítni, és gátold meg azt,
Hogy majd anyám megint felűlkerűljön.
CHRYSALE. Mit? Hát ily együgyűnek vélsz te engem?
HENRIETTE. Ah, mentsen Isten!
CHRYSALE. Hát oly ostobának?...
HENRIETTE. Nem mondtam én...
CHRYSALE. Hát képtelen vagyok
Szilárd és férfias határozatra?
HENRIETTE. Nem, nem, dehogy!
CHRYSALE. Vagy a vénség miatt nincs
Elég eszem, hogy itthon úr legyek?
HENRIETTE. Atyám!
CHRYSALE. Vagy oly ügyefogyott vagyok,
Hogy feleségem orromon vezet?
HENRIETTE. Nem, nem!
CHRYSALE. No lám bizony. Lánczhordta dolga!
Hogy mersz te így beszélni én velem?

HENRIETTE. Nem készakarva tettem, jó atyám!
CHRYSALE. Az én parancsom fog megállani.
HENRIETTE. Igen helyes, nagyon derék, atyám!
CHRYSALE. Az én házamban énrajtam kivül
Más nem parancsol.
HENRIETTE. Ugy van, igazad van.
CHRYSALE. A főrang engem illet meg a házban.
HENRIETTE. Igaz.
CHRYSALE. Lányommal én rendelkezem.
HENRIETTE. Természetes.
CHRYSALE. Az ég adott jogot rá.
HENRIETTE. Nem mondok ellent.
CHRYSALE. És ha férjhez adlak,
Meglátod akkor, én-e, vagy anyád az,
Kinek te szót fogadni tartozol.
HENRIETTE. Oh ezzel a legédesb vágyamat
Táplálod: csak fogadtass szót velem.
CHRYSALE. Meglátom én, mer-é nőm ellenállni?
CLITANDER. Amott jön épen a jegyzővel együtt.
CHRYSALE. Segítsetek ti is.
MARIS. Csak bizza rám:
Majd bátorítom én, ha rám kerűl.

HARMADIK JELENET.

Chrysale, Clitander, Henriette, Maris, Philaminte, Belise, Armande, Trissotin, Egy jegyző.

PHILAMINTE (a jegyzőhöz). Nem tudna e barbár stilus helyett
Egy szerződést szép nyelven írni meg?

JEGYZŐ. Jó a mi stilusunk: nem engedek
Egy szót se' megcserélni, asszonyom.
BELISE. Hogy' elmaradt mitőlünk a világ!
De legalább a tudomány nevében
Engedje ön, hogy a forint s garas
Helyett talentumot s minát tegyünk,
S keltét az *idusok* szerint javitsuk.
JEGYZŐ. Az nem lehet, nem engedem, tilos;
Az irnok is mind kifütyölne érte.
PHILAMINTE. Mindegy tehát: csak kezdje el, ha már
E barbarismusától el nem áll. (Észrevevé Marist.)
Ah, szemtelen, te már itt vagy megint?
Férjem, te hoztad vissza a nyakamra?
CHRYSALE. Én, én; ha ráérünk, majd megbeszéljük.
Most más dolog vár, a mi fontosabb.
JEGYZŐ. Kezdjünk belé tehát. Hol a leányzó?
PHILAMINTE. Ifjabb leányom megy férjhez.
JEGYZŐ. Helyes.
CHRYSALE (Henriettere mutatva). Ez az, jegyző úr: neve
Henriette.
JEGYZŐ: Jól van. S a vőlegény?
PHILAMINTE (Trissotinra mutatva). Ezen urat
Szántam neki.
CHRYSALE (Clitanderre mutatva). No én meg, van szerencsém
Ezen urat mutatni itt be.
JEGYZŐ. Két férj?
Ez több, mint rendesen szokás.
PHILAMINTE (a jegyzőhez). Mit áll meg?
Csak írja, írja: a vőm Trissotin.
CHRYSALE. S nekem csak irja, írja: vőm Clitander,

JEGYZŐ. Egyezzenek ki már a vőlegényen,
És állapodjanak meg, hogy kit írjak.
PHILAMINTE. Eh írja már az én jelöltemet.
CHRYSALE. Csinálja úgy, a mint én rendelem.
JEGYZŐ. De hát melyikőjök szavát fogadjam?
PHILAMINTE (Chrysalehoz). Mi ez? te még ellenkezel velem?
CHRYSALE. Nem tűröm el, hogy lányom' ahhoz adják,
Ki csak pénzem miatt jár úgy utána.
PHILAMINTE. Ugyan-bizony! Ki gondol pénzre itt?
Majd egy tudós még pénzzel is törődik.
CHRYSALE. Ejh, végre is Clitandert akarom.
PHILAMINTE (Trissotinra mutatva). Hát én meg ezt itt, látod, ezt ni, ezt;
S ez lesz a vőlegény és senki más.
CHRYSALE. Hm, már ugyan hatalmas hangba kezdesz!
MARIS. Nem illik a parancs az asszonyoknak:
A férfi mindönütt föjjebb való.
CHRYSALE. Jól mondja.
MARIS. Még ha százszor elcsap is:
Ne szójjon a tyúk a kokas előtt.
CHRYSALE. Úgy, úgy!
MARIS. Ki is csufojják azt az embört,
Kiné' a sipka az asszony fejin van.
CHRYSALE. Igaz.
MARIS. Ha én férhöl mögyök, bizony
Az én uram lösz a házná' az úr.
Nem is szeretném, hogy ha gyáva vóna.
Ha néha ezt vagy azt fejembe vönnék,
Nagy hangra kezdenék: osztán azér
Mögütlegőne, azt is helybe hannám.

CHRYSALE. Okos beszéd!
MARIS. A téns úr jó' töszi,
Ha a kérőket jó' mögválogatja.
CHRYSALE. Igaz.
MARIS. Olyan derék ifjú legény, mint
Clitander úr, miér' nem kő? Miér'
Rátóni egy tudóst, ki csak papóni
Tud? Férfi kő itten, nem prégyikálás;
Nem kő kisasszonyomnak a gyiák szó,
Se' a görög. Hát nem kő Trissotin úr.
CHRYSALE. Jól mondja.
PHILAMINTE. El kell tűrni nyelvelését.
MARIS. A sok tudós mind csak beszé'ni tud.
Neköm bizony, kimondom százszor is,
Nem kéne a tudós embör soha.
Nem kő az a sok ész a ház körű',
Nem illik házasságho' annyi könyv.
No én olyan férhöl mögyök, kinek
Más könyve nem lösz, mint csak én magam,
Ki nem tud szóni se' az Á-ho' B-hö'
Ki csak feleségének doktora.
PHILAMINTE (Chrysalehoz). No végre? kibeszélte már magát
Méltó tolmácsod?
CHRYSALE. A mit mond, igaz.
PHILAMINTE. Hogy véget érjen már ez a vitázás,
Kivánatomnak teljesűlni kell.
(Trissotinra mutat.) Lányom s ez úr itt rögtön összekelnek.
Kimondtam, akarom; ne is beszélj!

S ha tán Clitandernek te szódat adtad,
Ajánld föl, itt v n, a nénjét neki.
CHRYSALE. Igaz, derék: ez alkalmas közép-út.
(Clitanderhez és Henriettehez.)
No gyermekek, belé egyeztek-é?
HENRIETTE. Ugyan atyám!
CLITANDER. Ej, ej, uram!
BELISE. Lehetne
Ajánlni *mást*, ki jobban tetszenék;
De a szerelem, mit mi alkotánk,
Oly tiszta, szűz, mint égi csillagok:
Csupán eszményi állagot veszünk be,
S a külleges állagot számkiűzzük.

NEGYEDIK JELENET.

Chrysale, Clitander, Henriette, Maris, Philaminte, Belise, Armande, Trissotin, Egy jegyző, Ariste.

ARISTE. Sajnálom e családi kört zavarni
Oly bánat által, a milyet hozok.
E két levél itt két új hirt tudat,
S reátok ez mindkettő nagy csapás:
(Philamintehoz.) Egyik neked szól és ügyvéded írja:
(Chrysalehoz.) A másik, íme itt van, téged illet.
PHILAMINTE. Mi baj lehet, hogy így zavarsz vele?
ARISTE. Megmondja a levél: olvasd csak el.
PHILAMINTE (olvassa). «Asszonyom! A bátyját kértem meg, hogy kézbesítse e levelet, mely tudatni fogja azt, a mit egyenesen nem mertem közölni. Ön annyira

elhanyagolta saját ügyeit, hogy pere végkép el van vesztve, melyet pedig meg kellett volna nyernie.»

CHRYSALE (Philamintehoz). Elvesztve a pered?

PHILAMINTE. Nos, mit remegsz?!

Az én szivem nem reszket e csapástól;
Mutass szilárd lelkületet te is
A sors haragja ellen szembe szállni. (Olvassa).

«Gondatlansága negyvenezer tallérba kerül, mert ennyire megy, a perköltségekkel, az az összeg, melyre önt a törvényszék itélte.»

Itélve! Mily tudatlan rossz kitétel!
Csak bűnügyekre illenék.

ARISTE. Igaz:

Méltán panaszt emelhetsz ellene;
Úgy kellett volna tenni, hogy meginstál
A törvényszék, fizess minél előbb
Negyvenezer hitvány rossz földi tallért,
Meg a költségeket.

PHILAMINTE (Chrysalehoz). Olvasd amazt!

CHRYSALE (olvassa). «Uram! A tisztelt ura-öcscséhez való barátságomnál fogva érdekkel kisérek mindent, a mi az ön ügyeit illeti. Tudom, hogy pénzei az Argant és Damon czégeknél voltak letéve; értesítem tehát, hogy mindkét nevezett kereskedő-ház mai napon bejelentette bukását.»

Oh egy csapással vesztve mindenem!

PHILAMINTE. Mi gyáva csüggedés! Mind semmiség ez!

Valódi bölcset ily csapás nem aggaszt;
Bár vesztve minden; ámde min-magunk

Még megmaradtunk. Hagyd a bánatot.
(Trissotinra mutat).
Még az *övé* elég mindannyiunknak.

TRISSOTIN. Nem, asszonyom, ne kényszerítsük a
Dolgot tovább: látom, hogy e családnak
Ez a frigy ellenére van; miért
Erőszakolni véle minden embert?

PHILAMINTE. Későn jutott eszébe e lemondás,
S közel nyomán jön a mi bánatunknak.

TRISSOTIN. Az ellenállás végre is kifáraszt,
S e sok zavartól visszalépni készt:
Erőszakolt szivet nem akarok.

PHILAMINTE. No látom én is hát, hogy mind igaz,
Mit eddig önről nem hivék soha.

TRISSOTIN. Láthatja rólam, a mit látni tetszik,
Vegye a dolgot úgy, a mint akarja;
De nem vagyok bolond, hogy tűrjem e
Sértő, gyalázó visszautasítást,
A melyet itt ki kellett állanom.
Megérdemelném én a megbecsülést;
Ha nem kellek, hát csókolom kezét!

ÖTÖDIK JELENET.

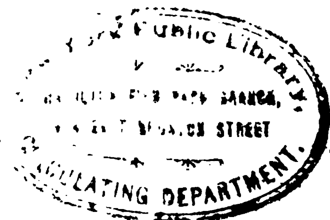
Chrysale, Clitander, Henriette, Maris, Philaminte. Belise, Armande, egy jegyző, Ariste.

PHILAMINTE. Hogy' megmutatta most kalmári lelkét!
És tette mily nem-philosophusi.

CLITANDER. Én nem vagyok philosophus; de végre
Nagysádtok' a baj közt el nem hagyom:

Fogadja el kegyed, magammal együtt,
Azt, a mit Isten énnekem adott.
PHILAMINTE. Ön e nemes tett által elvarázsol.
Ím kész vagyok, megáldom a szerelmét
Megegyezem, hogy Henriette kezét . . . .
HENRIETTE. Nem úgy, anyám: most én nem egyezem
És a kezét el nem fogadhatom. meg,
CLITANDER. Hogyan? ön áll üdvömnek ellene?
Midőn szerelmemet más helybe' hagyta?!
HENRIETTE. Tudom, hogy önnek nincs sok birtoka.
Azért óhajtám mindig férjeműl,
Hogy a midőn hő vágyam teljesül,
Ügyeit is rendbe hozzuk vagyonommal;
De most, midőn bennünket ily csapás ért,
Ohajtom attól megkimélni önt,
Hogy e csapás terhét rádobjuk önre.
CLITANDER. Akármi érne önnel, kedves az;
Akármi ön nélkül: kiállhatatlan.
HENRIETTE. A szerelem, midőn átszellemül,
Őszintén mondja ezt; hanem kerüljük
A majd kiábrándító gondokat.
Nem árt az ily frigyeknek semmi úgy,
Mint egy nehéz élet nagy terhei.
Mindegyikőnk vádolnók önmagunkat
A bánatért, mi e hevet követné.
ARISTE (Henriettehez). Nincs más okod, csupán ez, a miért
Clitandernek kezét elútasítod?
HENRIETTE. Ha ez nem volna, karjaiba futnék;
Okom csak ez, hogy nagyon szeretem.
ARISTE. Úgy fűzzük össze ezt a szép frigyet.

A hír meg a levél mind tréfa volt:
Egy cselfogás, mit én főztem ki, hogy
Szerelmetekben czélhoz jussatok,
S hogy végre lássa át anyád is azt,
Hogy bölcse a próbát mint állja ki.
CHRYSALE. No, hála Isten!
PHILAMINTE. Én szívből örülök.
Hogy fogja bánni tettét e bitang!
Aljas fukarkodása meglakol,
Ha látja majd e nász víg megkötését!
CHRYSALE (Clitanderhez). No, úgy-e mondtam én, hogy a tied lesz!
ARMANDE (Philamintehoz). És engem értök így föláldozasz?
PHILAMINTE. Hiszen te nem leendesz áldozat;
Segít a bölcselet, hogy jó szemekkel
Lásd tiszta vágyaik czélhoz jutását.
BELISE. Hanem vigyázzon, mert enyim a szíve!
Kétségb'esésből sokan házasodnak,
S aztán siratják teljes életökben.
CHRYSALE (a jegyzőhöz). No, hát, uram, most írja azt az okmányt
Szerkeszsze úgy, a hogy' már megbeszéltük.

TARTALOM.

